

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2015

GENERALDIREKTÖREN

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2015

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2015, enligt bilaga.

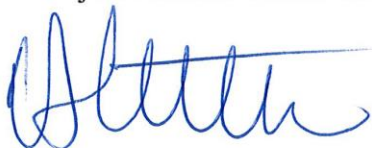
Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket ska en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer den bilagda rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2015. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Generalläkaren, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelser, lokala kontrollmyndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Jordbruksverket och SVA.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Annika Sohlström. I den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör Åsa Eneroth, föredragande, chefsjurist Kristina Ohlsson och avdelningschef Cecilia Svärd.

Annika Sohlström
Generaldirektör

Åsa Eneroth
Statsinspektör

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2014

För kännedom

Regeringskansliet, Näringsdepartementet
Kierstin Petersson-Grawé

Jordbruksverket

Charlotta Svärd
David Ekbäck (arbetsgrupp)

Statens veterinärmedicinska anstalt

Elina Lahti (arbetsgrupp)

Generalläkaren

Karin Granath (arbetsgrupp)

Tullverket

Robert Bäck

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)

Adia Groza

Sveriges lantbruksuniversitet

Birgitta Åhman
Hossein Jorjani
Eva Forsgren

Länsstyrelsen

Armine Avetian, länsstyrelsen Gävleborgs län (arbetsgrupp)
Madeleine Beckman, länsstyrelsen i Hallands län

Sveriges Kommuner och Landsting

Michael Öhlund

Lokala kontrollmyndigheter

Maria Pihlajärvi, Norrköpings kommun (arbetsgrupp)
Kristina Dellrud, Nyköpings kommun

Innehållsförteckning

1 Förord.....	9
2 Sammanfattning.....	10
3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan.....	22
3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen.....	22
3.2 Gemensamma aktiviteter 2015	22
4 Kontroll av livsmedel	26
4.1 Kontroll av livsmedel i primärproduktionen	26
4.1.1 Kontrollens omfattning och resurser	26
4.1.2 Måluppfyllelse	29
4.1.3 Ej planerad kontroll	30
4.1.4 Efterlevnaden hos företag	30
4.1.5 Beslut om åtgärder mot företag	31
4.1.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	31
4.1.7 Yttrande om den allmänna funktionen	31
4.2 Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen	32
4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser	32
4.2.2 Måluppfyllelse	40
4.2.3 Ej planerad kontroll	41
4.2.4 Efterlevnaden hos företag	41
4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag	45
4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	47
4.2.7 Yttrande om den allmänna funktionen	64
4.3 Kontroll av dricksvatten	65
4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet	65
4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser	65
4.3.3 Måluppfyllelse	71
4.3.4 Efterlevnad hos företag.....	72
4.3.5 Beslut om åtgärder mot företag	73
4.3.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	74
4.3.7 Yttrande om den allmänna funktionen	76
4.4 Särskilda kontrollprogram	76
4.4.1 Restsubstanser	76
4.4.2 Dioxiner och PCB.....	77
4.4.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)	79
4.4.4 Bekämpningsmedelsrester	79
4.4.5 Främmande ämnen i vegetabilier	82
4.4.6 Salmonella i animalier	83
4.4.7 Cesium i ren.....	84
4.4.8 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur.....	85
4.4.9 Akrylamid.....	87
4.5 Övriga områden för kontroll.....	87
4.5.1 Aromer och rökaromer	87
4.5.2 Besträlning.....	87
4.5.3 GMO.....	88
4.5.4 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov	88
4.5.5 Livsmedelstillsatser	89

4.5.6	Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	89
4.5.7	Naturligt mineralvatten.....	90
4.5.8	Nya livsmedel (Novel Food)	90
4.5.9	Närings- och hälsopåståenden	91
4.5.10	Skyddade beteckningar	92
4.5.11	Livsmedelsinformation och märkning.....	92
4.5.12	Motverka livsmedelsfusk.....	92
4.5.13	Kosttillskott	94
4.5.14	Salmonellagarantier	95
4.5.15	Spårbarhet.....	95
4.5.16	Trikiner	95
4.5.17	TSE.....	95
4.5.18	Besiktning före och efter slakt.....	95
4.5.19	Äggpackerier	96
4.5.20	Vin och sprit	96
5	Kontroll av foder	97
5.1	Beskrivning av kontrollområdet	97
5.2	Kontrollens omfattning och resurser	97
5.2.1	Omfattning.....	97
5.2.2	Förändringar	105
5.3	Måluppfyllelse	105
5.4	Ej planerad kontroll	106
5.5	Efterlevnaden hos företag.....	106
5.6	Beslut om åtgärder mot företag	111
5.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	111
5.8	Bedömning av kontrollen	113
6	Kontroll av animaliska biprodukter.....	114
6.1	Beskrivning av kontrollområdet	114
6.2	Kontrollens omfattning och resurser	114
6.2.1	Omfattning.....	114
6.3	Måluppfyllelse	118
6.4	Ej planerad kontroll	119
6.5	Efterlevnaden hos företag.....	119
6.6	Beslut om åtgärder mot företag	121
6.7	Åtgärder hos myndigheterna	122
6.8	Bedömning av kontrollen	122
7	Kontroll av djurhälsa - smittskydd	124
7.1	Beskrivning av kontrollområdet	124
7.2	Kontrollens omfattning och resurser	125
7.3	Måluppfyllelse	127
7.4	Ej planerad kontroll	128
7.5	Efterlevnaden hos företag.....	129
7.6	Beslut om åtgärder mot företag	130
7.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	131
7.8	Bedömning av kontrollen	132
8	Kontroll av hantering av veterinär-medicinska preparat och rests substanser.....	133
8.1	Beskrivning av kontrollområdet	133
8.2	Kontrollens omfattning och resurser	133

8.2.1	Omfattning.....	133
8.2.2	Resurser	134
8.3	Måluppfyllelse	135
8.4	Ej planerad kontroll	135
8.5	Efterlevnaden hos företag.....	136
8.6	Beslut om åtgärder mot företag	136
8.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	137
8.8	Yttranden om den allmänna funktionen	138
9	Kontroll av djurskydd.....	140
9.1	Beskrivning av kontrollområdet	140
9.2	Kontrollens omfattning och resurser	140
9.3	Måluppfyllelse	142
9.4	Ej planerad kontroll	144
9.5	Efterlevnaden hos företag.....	145
9.6	Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag.....	149
9.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	149
9.8.	Yttrande om den allmänna funktionen	153
10	Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.....	154
10.1	Beskrivning av kontrollområdet	154
10.2	Kontrollens omfattning och resurser	154
10.3	Beslut om åtgärder mot importör	156
10.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	157
10.5	Yttrande om den allmänna funktionen	158
11	Offentlig kontroll av växtskadegörare.....	159
11.1	Beskrivning av kontrollområdet	159
11.2	Kontrollens omfattning och resurser	159
11.2.1	Gränskontroll med växtskyddskontroll vid import.....	160
11.2.2	Gränskontroll med växtskyddskontroll inför export	161
11.2.3	Kontroll av träemballage som transporterar varor vid import.....	162
11.2.4	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	162
11.2.5	Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15.....	163
11.2.6	Förändringar	163
11.3	Måluppfyllelse	164
11.3.1	Omfattning av kontrollen.....	164
11.3.2	Övrig måluppfyllelse	164
11.4	Ej planerad kontroll	165
11.5	Efterlevnaden hos företag.....	166
11.5.1	Växtskyddskontroll vid import och kontroll av träemballage som transporterar varor vid import.....	166
11.5.2	Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15.....	167
11.5.3	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	167
11.6	Beslut om åtgärder mot företag	167
11.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheten.....	168
11.8	Bedömning av kontrollen	169

12	Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan	170
12.1	Förkortningar och begrepp	170
12.2	Kontrollens omfattning.....	170
12.3	Måluppfyllelse	170
12.4	Kontrollresultat	171
12.4.1	Omfattning och genomförande av kontrollen.....	171
12.4.2	Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	171
12.4.3	Åtgärder hos kontrollorganen	171
13	Kontroll i livsmedelskedjan inom Försvarsmakten	181
13.1	Kontrollens omfattning och resurser	181
13.2	Måluppfyllelse	182
13.3	Efterlevnaden hos företag.....	183
13.4	Beslut om åtgärder mot företagen	183
13.5	Åtgärder hos kontrollmyndigheten	183
13.6	Yttrande om den allmänna funktionen	186
14	Revisioner.....	187
14.1	Inledning.....	187
14.1.1	Nationell samrådsgrupp för revision	187
14.2	Revision av livsmedelskontrollen.....	187
14.2.1	Ansvarsfördelning, planering och arbetssätt	187
14.2.2	Resultat	188
14.2.3	Utveckling av revisionssystemet	195
14.2.4	Slutsatser.....	196
14.2.5	Yttrande om den allmänna funktionen	197
14.3	Jordbruksverket	197
14.3.1	Genomförande av revisionsprogram	197
14.3.2	Resultat av revisionerna.....	198
14.3.3	Gemensam revision av länsstyrelserna.....	198
15	Nationella referenslaboratorier	199
15.1	Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt.....	199
15.2	Livsmedelsverkets NRL-funktioner	201
15.3	Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	205
15.4	NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet	208
16	Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan.....	211
16.1	Beskrivning av området.....	211

1 Förord

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan 2015. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som nationella kontrollplanen)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa-smittskydd, hantering av veterinärmedicinska preparat och rests substanser, djurskydd, gränskontroll, offentlig kontroll av växtskadegörare samt kontroll av ekologiska livsmedel och foder. Den kontroll som görs av Generalläkaren i livsmedelskedjan inom försvarsmakten redovisas i ett eget kapitel. Revisioner av kontrollmyndigheternas kontrollsystem, nationella referenslaboratorier, beredskap och hantering av kriser presenteras också i separata kapitel. Rapporten utgör underlag enligt artikel 44 i förordning (EG) nr 882/2004². I rapporten har hänsyn tagits till kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I sammanfattningen som finns i avsnitt 2 i rapporten har hänsyn tagits till kommissionens överenskomna struktur för en sådan sammanfattning.

Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till kommissionen enligt specifika regler.

För information om mål och prioriteringar, samarbete och ständiga förbättringar, kontrollens organisation, revisionssystem av kontrollen, se nationella kontrollplanen. Sådan information upprepas vanligen inte i denna rapport.

Innehållet och sammanfattningen i rapporten bygger på inrapporterad data från kontrollmyndigheterna, nationella databasen REDA för gränskontrollen, resultat från utförda revisioner av myndigheternas kontroll, genomförda analysmöten tillsammans med representanter från berörda kontrollmyndigheter, samt andra kända data och information.

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Generalläkaren, länsstyrelserna och de lokala kontrollmyndigheterna i samarbete. Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Swedac, och Sveriges Kommuner och Landsting har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet och är kontaktpunkt för rapporten. Underlag till det som rapporteras finns vid respektive ansvarig myndighet.

¹ <http://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/livsmedelskontroll/nationell-plan-for-kontrollen-i-livsmedelskedjan-nkp/>

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

2 Sammanfattning

Målet med 2015 års rapport har varit att genom en djup analys av resultaten ge en bra bild av hur kontrollen i livsmedelskedjan fungerar och lyfta fram insatser som vidtagits inom de förbättringsområden som finns. Rapporten är ett viktigt underlag till kommande planering och fortsatt utvecklingsarbete av det svenska kontrollsystemet.

Av rapporten framgår att många kontrollmyndigheter har en planerad verksamhet, goda förutsättningar för att utföra kontroll, att den planerade kontrollen genomförs och att utvecklingen går åt rätt håll. Det är dock skillnader mellan olika kontrollmyndigheter och kontrollområden. De flesta myndigheter uppfyller i allt väsentligt kraven på kontroll, samtidigt som det finns ett fåtal lokala kontrollmyndigheter som har allvarliga brister i kontrollen och som inte utför livsmedelskontroll i tillräcklig omfattning. Åtgärder för att förbättra myndigheternas kontrollarbete har gjorts inom samtliga kontrollområden och pågår kontinuerligt.

2.1 Generell bedömning av kontrollen

De gemensamma målen för livsmedelskedjan³ är inriktade på tre olika målgrupper. Målen är av övergripande karaktär och följande generella slutsatser kan dras om dess måluppfyllelse.

- *Mål: Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.

Måluppfyllelse: Kontrollresultaten visar att konsumenterna får säkra livsmedel och kan lita på dem. Kontrollen av bland annat redlighet har förstärkts under året. Det finns även andra insatser än kontroll som bidrar till säkra livsmedel, till exempel informations-insatser och branschriktlinjer som stärker företagets förmåga och möjlighet att göra rätt.

- *Mål: Intressenterna* (företagen) har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull.

³ Den offentliga kontrollen av växtskadegörare har sin grund i direktiv 2000/29/EG och inte i förordning (EG) nr 882/2004. Det innebär att målen för denna verksamhet skiljer sig något från övriga kontroller i livsmedelskedjan. Rapportering av kontrollerna på detta område ska dock göras inom ramen för den nationella kontrollplanen.

Måluppfyllelse: På alla områden pågår utveckling av kontrollen för att göra den likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

- *Mål:* De samverkande *kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

Måluppfyllelse: På många områden där flera myndigheter har ansvar för kontrollen pågår arbete för ett förbättrat utnyttjande av resurserna och ökad samsyn mellan myndigheterna.

För flera av kontrollområdena finns gemensamma *inriktningsmål* med följande innebörd,

- kontroll utförs
- avvikelser upptäcks
- avvikelser följs upp för att säkerställa att bristerna har åtgärdats

För att kontrollen ska kunna ge önskad effekt, det vill säga säkert foder, säkra och korrekt märkta livsmedel, samt friska djur och sunda växter, är det avgörande att dessa mål är uppfyllda.

Den sammantagna bedömningen är att kontroll utförs, avvikelser upptäcks, åtgärder vidtas och att avvikelser följs upp inom kontrollen i hela livsmedelskedjan.

Utvecklingen går i positiv riktning där till exempel informations- och utbildningsinsatser ger resultat och bidrar till en bättre och mer effektiv kontrollverksamhet. Det är dock svårt att utifrån befintliga uppföljnings- och verifieringssystem dra slutsatser om alla relevanta avvikelser upptäcks. Olika genomförda utbildningsinsatser riktade till kontrollpersonalen om ny lagstiftning, upptäcka och bekämpa livsmedelsbrott, samt om faror och risker i olika verksamhetssteg, ger goda förutsättningar att upptäcka avvikelser.

De data som finns tillgängliga möjliggör inte uppföljning av att enskilda avvikelser åtgärdats av företagaren. Att det saknas gemensamma riktlinjer för riskanalys och att de mål som finns nu är av övergripande karaktär försvårar kontrollmyndigheternas prioriteringar och bedömningen av om kontrollen ger avsedd effekt och att uppsatta mål nås. Det påbörjade arbetet med att utveckla nya mål för kontrollen i hela livsmedelskedjan och att vidareutveckla inrapportering av data bidrar båda till en förbättrad uppföljning.

2.2 Trender i kontrollen

Tendensen är att antalet kontroller, antalet objekt och andelen kontrollerade objekt i stort sett är stabila över tid.⁴ Följande kan noteras.

- Fortsatt förskjutning av tyngdpunkten i foderkontrollen, från provtagning till kontroll av företagens egna kontrollprogram/egenkontrollsystem och HACCP-system. Förskjutning från förutbestämd provtagning till mer flexibel provtagning har också fortsatt.
- Länsstyrelsernas kontroller av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur har ökat markant jämfört med 2014. Motsvarande ökning av antalet kända objekt har skett och kontrollfrekvensen är därmed oförändrad.
- I djurhälsokontrollen har antalet fysiska kontroller ökat. Kontrollen sker dock fortsatt i begränsad omfattning.
- Länsstyrelsernas datasystem ”Primör” för registrering, riskuttag och rapportering togs i bruk 2014. Under 2015 har arbetet med inventering och registrering av livsmedelsanläggningar i primärproduktionen tagit fart i riktning mot ett fullständigt register.
- Antalet kontroller i primärproduktionen för livsmedel (inklusive tvärvillkorskontrollerna⁵) har ökat. Det är framförallt de planerade kontrollerna som skett med ett riskbaserat urval som ökat.
- Uttaget av kontrollobjekt inom primärproduktionskontrollen för livsmedel och foder görs i större utsträckning än tidigare utifrån foder- och livsmedelssäkerhetsperspektiv. Fortsatt görs dock urvalet ofta inom ramen för tvärvillkorskontrollerna och i foderkontrollen även av uttag för djurskyddskontrollen.
- Antalet anläggningar i leden efter primärproduktionen av livsmedel⁶ ökar. Det är framförallt små anläggningar som blivit fler, bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter.

⁴ Uppgifter om antal kontrollobjekt och antal genomförda kontroller måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga.

⁵ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet, som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

- De lokala kontrollmyndigheterna har jobbat aktivt med att inventera och registrera små dricksvattenanläggningar.
- Andelen anläggningar som kontrollerades i livsmedelskontrollen ligger stadigt på drygt 60 procent. I dricksvattenkontrollen har andelen sjunkit något till 40 procent. Många av livsmedelsanläggningarna och flertalet av dricksvattenanläggningarna är mycket små och kontrolleras enligt plan vartannat eller vart tredje år.
- Andelen av de mest riskfyllda livsmedelsanläggningarna som kontrollerats har ökat från 88 procent (år 2014) till 97 procent (år 2015), vilket är en positiv utveckling. Dessa anläggningar hade tilldelats flest kontrolltimmar (>16 timmar).
- Det specifika målet i livsmedelskontrollen *Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år*, var i princip uppnått under 2014. Även under 2015 har fokus legat på dessa anläggningar och planerad kontroll har utförts på 94 procent.
- Motsvarande siffra för dricksvattenkontrollen är 77 procent, en fortsatt något låg siffra.
- Andelen planerade⁷ kontroller i livsmedelskontrollen där kontrollområdet Information granskats har ökat från 40 till 49 procent. Inför ikraftträdandet av den nya informationsförordningen⁸ 2014 gjordes flera utbildningsinsatser för kontrollpersonalen vilket gett genomslag i kontrollen 2015.

⁶ Kontroll i leden efter primärproduktion kommer i fortsättningen i detta avsnitt benämnas "livsmedelskontroll" respektive "dricksvattenkontroll". "Livsmedelskontroll i primärproduktionen" kommer att benämnas just så.

⁷ Det finns tre olika orsaker till livsmedelskontroll, planerad kontroll, uppföljande kontroll och händelsestyrd kontroll. De planerade kontrollerna är inte bara planerade utan har även utförts.

⁸ Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Tendensen är att vanligaste typ av avvikelser, antalet avvikelser och andelen kontroller med avvikelser i stort är stabilt över tid.⁹ Följande kan dock noteras.

- I primärproduktionen för livsmedel är andelen kontroller där avvikelser noteras stabilt runt 20 procent. En utveckling som skett är att andelen avvikelser som noteras är oberoende av om det är en tvärvillkorskontroll eller en ”ren” livsmedelskontroll som utförts. Detta tyder på att kontrollanterna som utför de olika kontrollerna nu gör likvärdiga bedömningar.
- I djurskyddskontrollen konstateras färre brister. Sett över en treårsperiod har också flera av de brister som är vanligast minskat i förekomst. Skötselrelaterade brister är vanligare än byggnadsrelaterade. Ökad kompetens bland lantbrukarna bedöms vara en bidragande orsak till den positiva utvecklingen.
- Inom flera kontrollområden var de brister som rapporterades ofta kopplade till skriftliga rutiner, journalföring och HACCP. Orsaken till dessa vanligaste avvikelser bedöms vara bristande kunskap hos verksamhetsutövaren.
- Antalet påträffade fall av allvarliga växtskadegörare har fortsatt öka. Sundhetsläget i landet bedöms alltjämt som gott.
- Antalet rapporterade avvikelser inom djurhälsokontrollen har ökat. Detta bedöms vara en följd av ökat antal fysiska kontroller, vilket indikerar att kontrollen hittar avvikelser.
- Andelen överskridanden av gränsvärdet för bekämpningsmedelsrester i frukt och grönsaker går stadigt ned.
- I livsmedels- och dricksvattenkontrollen ligger andelen kontroller med avvikelse konstant runt 50 procent.
- Ökning av andelen avvikelser i livsmedelskontrollen syns inom området Information. Ökningen kan bero på ökat antal utförda kontroller på området och att kontrollpersonalen har ökat sin kunskap i och med ikraftträdandet av ny lagstiftning.

⁹ Också uppgifter om avvikelser måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga. I bedömning av resultat och effekt bör det beaktas att antal avvikelser inte nödvändigtvis säger något om företagets efterlevnad. Skillnader över tid i antal avvikelser kan bero på förändringar i kontrollmetodik, kompetens hos inspektörerna och skillnader i hur avvikelser sätts. Det är också viktigt att påpeka att det är många olika faktorer som påverkar företagets efterlevnad, inte bara kontrollen.

Andelen avvikelser kan även bero på att alla livsmedelsföretagare inte har förändrat sin verksamhet efter de nya kraven i lagstiftningen.

- Det är en spridning mellan olika lokala kontrollmyndigheter vad gäller andel kontroller med avvikelse i livsmedelskontrollen. Detta tyder på att bedömningar och gradering av gjorda iakttagelser skedde på olika sätt, och att kontrollen därmed inte är likvärdig.

2.4 Trender för åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Inom flera kontrollområden vidtas åtgärder av kontrollmyndigheten i begränsad utsträckning och det är svårt att tala om generella trender. Följande har dock noterats.

- Information till verksamhetsutövaren och uppföljande kontroller är vanligt förekommande åtgärder inom flera kontrollområden.
- Endast ett fåtal avvikelser inom foderkontrollen har lett till åtgärd för att vidta rättelse. Detta indikerar att avvikelserna är av mindre karaktär där avvikelsen inte har ansetts utgöra någon risk för människors och djurs hälsa.
- Inom djurskyddskontrollen var de vanliga åtgärderna påpekanden i kontrollrapporter, förelägganden och informationsinsatser riktade mot djurhållare.
- I primärproduktionen för livsmedel var det fortsatt bara ett fåtal kontroller som lett till åtgärd mot företagaren.
- Andelen kontroller med avvikelse i livsmedels- och dricksvattenkontrollen som lett till någon åtgärd mot företagaren ligger stadigt runt 6 respektive 11 procent.
- Myndigheterna som utför livsmedelskontroll använde åtgärder vid bristande efterlevnad i mycket varierande utsträckning, från 0 till 100 procent av kontrollerna med avvikelse. Detta tyder på att arbetssättet, kontrollen och bedömningarna inte är likvärdig.

2.5 Nationellt revisionssystem

Den nationella samrådsgruppen för revision, som består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan, arbetade fortsatt aktivt med frågan om ett heltäckande revisionssystem under 2015. Under våren gav regeringen Livsmedelsverket och Jordbruksverket möjlighet att på uppdrag kunna genomföra revisioner åt länsstyrelsen. Gruppens arbete har resulterat i förslag till hur revision av länsstyrelsernas kontroll inom djurskydd och andra områden kan genomföras. Jordbruksverket och Livsmedelsverket genomförde gemensamma revisioner av två länsstyrelser inom områdena foder och livsmedel.

Gruppens arbete med en pool med tekniskt sakkunniga har varit framgångsrikt. Flertalet av de utförda revisionerna har innehållit en granskning av myndighetens kontroll på plats vid en anläggning, och det har även resulterat i kompetensutveckling av de sakkunniga. Gruppen är även engagerad i ett system där lokala kontrollmyndigheter reviderar varandra och i ett nordiskt projekt för oberoende granskning av revisionssystemet.

Under 2015 utfördes en internrevision vid Jordbruksverket, fem internrevisioner vid Livsmedelsverket, fem revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen, två revisioner av länsstyrelsernas foderkontroll i primärproduktionen, samt 59 revisioner av de lokala kontrollmyndigheternas livsmedelskontroll i ledet efter primärproduktionen¹⁰.

2.6 Resurser

Resursläget (antal årsarbetskrafter, åa) är stabilt över tid, både totalt och fördelningen mellan kontrollområdena. Läget kan dock se olika ut regionalt och lokalt. Följande är värt att notera.

- Mest resurser läggs på livsmedels- och dricksvattenkontroll (655 åa) och på djurskyddskontroll (197,5 åa). Fortsatt läggs förhållandevis lite resurser på kontroll inom djurhälsoområdet (i genomsnitt mindre än 0,1 åa per län).
- Omprioriteringar har skett vid ett flertal länsstyrelser under 2015. Bedömningen är att mer resurser lagts på kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen, medan en fortsatt minskning har skett inom djurskyddskontrollen.
- Under 2015 har flera länsstyrelser omfördelat befintliga resurser för att inventera och registrera livsmedelsanläggningar, samt för att utföra kontroll. Kontrollområdet har haft ökat fokus på flera av myndigheterna. Vid rekryteringen av ny kontrollpersonal till länsstyrelserna har kompetens inom livsmedelsområdet betonats.

¹⁰ Resultat från revisionerna presenteras i avsnitt 14

- Majoriteten av kontrollmyndigheterna som utför livsmedel- och dricksvattenkontroll är små. 31 procent av myndigheterna hade mindre än en årsarbetskraft och ca 80 procent hade mindre än tre årsarbetskrafter. Med en liten personalstyrka är det svårt att upprätthålla, behålla och utveckla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper, bygga upp erfarenhet av exempelvis matförgiftningsutbrott, hantera eventuella intressekonflikter och arbeta med utvecklingsinsatser. Sårbarheten är stor hos en liten kontrollmyndighet. Trots detta är det många små kontrollmyndigheter som utför en fullgod kontroll. På samma sätt är sårbarheten stor vid länsstyrelserna där en mycket begränsad del av resurserna används för kontrollen inom de olika områdena.

2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

I 2014 års rapport identifierades några viktiga förbättringsområden. Dessa områden är vägledande i arbetet med att utveckla kontrollen i livsmedelskedjan under de närmaste åren. Flera utvecklingsarbeten har påbörjats under 2015 vilket kommenteras under respektive förbättringsområde:

- Gemensamma kriterier för riskbedömning, gemensamma effektmål och övergripande kontrollstrategier behöver tas fram för att bättre styra och prioritera kontrollen och skapa förutsättningar för att kunna mäta uppnått resultat. Det arbete som gjorts under 2014 med att utvärdera och diskutera utformningen av framtida mål bör fungera som utgångspunkt för fortsatt utvecklingsarbete.

Kommentar:

Arbetet påbörjades under hösten 2015 och leds av Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket. I arbetsgruppen ingår även representanter från länsstyrelserna, kommunerna, Sveriges kommuner och landsting, Generalläkaren samt Statens veterinärmedicinska anstalt. Nuvarande tre gemensamma strategiska mål för kontrollen i livsmedelskedjan har utvidgats till nya gemensamma övergripande mål för livsmedelskedjan. Utifrån de nya målen tas gemensamma fokusområden och effektmål fram. Arbetet slutförs under 2016. De nya målen är tänkta att användas fullt ut inom alla områden från och med 2018.

- Inrapportering av data behöver vidareutvecklas för att möjliggöra analys och kunna identifiera nödvändiga åtgärder för att förbättra kontrollen.

Kommentar:

Det pågående målarbetet är ett första steg i detta arbete. Bra mål en förutsättning för förbättrad rapportering.

Länsstyrelserna har genom ett samarbetsprojekt, tagit fram ett länsstyrelsegemensamt datasystem, ”Primör”, för registrering, riskuttag och rapportering av resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Systemet driftsattes 2014 och projektet har under 2015 utbildat cirka 60 personer i det nya

systemet. Primör har byggts ut under året med möjlighet för primärproducenter att själva registrera sig digitalt, en så kallad e-tjänst.

Livsmedelsverket ser över de så kallade ”kontrollområdena” – det vill säga indelning av kraven i lagstiftningen, som styr såväl planering som rapportering av livsmedels- och dricksvattenkontrollen.

Jordbruksverket har vidtagit åtgärder för minskad administration och bättre data för kontroll och rapportering av veterinärmedicinska preparat genom förbättringar i DAWA.

- Arbetet med samsyn kring bedömningar och användande av åtgärder vid bristande efterlevnad för att likrikta kontrollen behöver fortsätta med utbildning och samverkan mellan myndigheterna. Det nyligen påbörjade arbetet med att utveckla en kontroll-wiki för livsmedelskontrollen är också en viktig del.

Kommentar:

För samsyn och kalibrering har kompetenshöjande insatser och samverkan inom djurskyddskontrollen ägt rum under 2015. Även på djurhälsoområdet har det satsats på utbildning.

I projektet ”Kontrollen i mobilen” utvecklar Livsmedelsverket verktygen *Kontroll-wiki* och *Kontrollappen* för att ytterligare effektivisera kontrollen. Det övergripande syftet är dels att förstärka Livsmedelsverkets stöd till kontrollmyndigheter och företag, dels att förbättra Livsmedelsverkets interna processer. Därmed främjas en rättssäker och kostnadseffektiv kontroll. Projektet beräknas slutföras under 2016.

Livsmedelsverket har även utvecklat en utbildningsportal som ger myndigheten tekniska möjligheter att sprida kunskap, jobba med likvärdighet och höja inspektörernas kompetens på ett sätt som möter behov av kostnadseffektivitet och kvalitet.

- Livsmedelsverket behöver vidta direkta åtgärder mot de lokala kontrollmyndigheter (kommuner) som inte utför sitt kontrolluppdrag. En ny avdelning inom Livsmedelsverkets organisation arbetar sedan 2015 med att följa upp och vid behov vidta åtgärder mot enskilda kontrollmyndigheter som brister i sin kontrollverksamhet.

Kommentar:

Livsmedelsverket analyserar och agerar på de uppgifter som de lokala kontrollmyndigheterna rapporterar in om sin kontroll. Även resultaten av länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets kommunrevisioner är underlag för att vidta eventuella åtgärder mot myndigheterna. För närvarande finns ett pågående föreläggandeärende och fyra ytterligare ärenden planeras att initieras inom kort, vilka kan utmynna i föreläggande.

De ärenden som har avslutats har inneburit stora förbättringar i de aktuella kommunernas planering och uppföljning av sin kontroll, samt i vissa fall förbättrade instruktioner för kontrollens utförande och även förbättrade rutiner för avgiftsintag.

- Ökad samverkan bör fortsatt uppmuntras för kontrollmyndigheter på alla nivåer för att minska sårbarheten, utnyttja resurserna optimalt och bidra till att kompetensen tas till vara och upprätthålls. Det finns nätverk både på regional och på lokal nivå där dessa frågor är aktuella och levande, och vars arbete både Livsmedelsverket och Jordbruksverket följer och bidrar i.

Kommentar:

På länsmöten diskuteras värdet av samverkan mellan lokala kontrollmyndigheter och inspektörerna har bidragit med goda exempel. Länsstyrelserna har även vid kommunrevisioner uppmuntrat till samarbete. Dock har antalet formella samarbeten, såsom gemensam myndighetsnämnd, mellan kommunerna inte ökat under 2015.

Jordbruksverket har ett stort antal råd-, referens- och samrådsgrupper. I många av dessa grupper deltar berörda myndigheter och intresseorganisationer. Totalt har 66 dialogmöten med bland annat myndigheter och branschorganisationer på området djurskydd och djurhälsa ägt rum under 2015.

Under 2015 har en arbetsgrupp om dricksvatten och offentlig kontroll startat upp inom Nationellt nätverk för dricksvatten. Arbetet sker i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) och har under året fokuserat på kompetens och kompetensutveckling.

- Arbetet med att underlätta för verksamhetsutövarna att göra rätt bör fortsätta, se nedan 2.8.

Utöver ovan nämnda åtgärder kopplade till de identifierade förbättringsområdena utförs även andra utvecklingsarbeten inom samtliga kontrollområden kontinuerligt. Under 2015 har bland annat följande skett:

- *Kompetensutveckling*, till exempel om att upptäcka och bekämpa livsmedelsbrott, kontroll av dricksvattenanläggningar, utbildning för assistenter vid fjäderfäslakterier, kontroll inom foder, ABP, djurhälsa och växtskadegörare, samt deltagande i BTSF-kurser inom flera områden.
- *Vägledning, kontrollhandböcker och styrdokument*, inom livsmedelskontrollen (till exempel om informationsförordningen, planera, leda och följa upp offentlig livsmedelskontroll och Listeria), foder, ABP, djurhälsa och växtskadegörare.

- *Regelutveckling*, till exempel föreskrifter om honung (LIVSFS 2015:2) och om dricksvatten (LIVSFS 2015:3).
- *Samkontroller*, till exempel inom foder, livsmedel och ABP.
- *Samordnade kontrollprojekt*, till exempel inom dricksvattenkontrollen, kontroll av glykoalkaloider, kadmium och bly i svenskodlad potatis, samt om insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter.
- *Fördjupad dialog* mellan berörda myndigheter, till exempel via länsmöten för lokala kontrollmyndigheter, nationell livsmedelskontrollkonferens, direkt samverkan i den operativa kontrollen och deltagande från centralt håll i länsveterinär dagar inom djurhälsa.

2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Det är alltid företagarens ansvar att uppfylla de krav som finns i lagstiftningen. Därför är det viktigt med information och råd till företagen så att de ges möjlighet att göra rätt. Bland annat följande insatser har vidtagits under 2015, vilket kan vara en god väg till säkra och korrekt märkta livsmedel.

- Omfattande information riktad till företag, till exempel via myndigheternas hemsidor, informationsträffar, nyhetsbrev, informationsbrev till företag som bedömts behöva registrera sig, broschyrer och deltagande på mässor.
- Jordbruksverket har under 2015 fortsatt det förenklingsarbete som intensifierades 2013 då Förenklingsresan för lantbrukare startade. Förenklingsresan gör det lätt för företagaren att göra rätt. Därigenom ökar regelefterlevnad vilket bidrar till hållbar produktion. Resan har bland annat resulterat i en gemensam handlingsplan. Jordbruksverket har åtagit sig att ha ett övergripande ansvar för att samordna och följa upp alla aktörers arbete med handlingsplanen. Förenklingsarbetet har fortsatt som planerat under 2015.
- Förenklingsresan fortsätter. Jordbruksverket har tillsammans med Livsmedelsverket och Tillväxtverket påbörjat ett myndighetsgemensamt arbete kallat *Förenklingsresan för livsmedelsindustrin*. Syftet är att i dialog med olika livsmedelsföretag och berörda myndigheter komma fram till konkreta sätt att underlätta för företagarna i deras vardag och därigenom hjälpa dem att öka tillväxt och konkurrenskraft. Arbetet fokuserar särskilt på export.
- Slutbedömning av fyra branschriktlinjer, bland annat riktade till Sveriges bagare och konditorer.

- Dagligt stöd via Livsmedelsverkets upplysningstjänst och de lokala kontrollmyndigheternas servicetelefoner och hemsidor.
- Verksamt.se/kommun – livsmedelsregistrering av restauranger. Arbetet startade under 2015 och är ett samarbete mellan Bolagsverket, Skatteverket, Tillväxtverket och Sveriges kommuner och landsting. Arbetet utgår från EUs tjänstedirektiv och ett regeringsuppdrag om minskat och förenklat uppgiftslämnande. Målet är att det ska vara enklare att starta, driva och utveckla företag. Utgångspunkt är företagets behov och processer. Företagaren ska stödjas nationellt, regionalt och lokalt

3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan

3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen

Kontrollplanen beskriver hur kontrollen i livsmedelskedjan är organiserad och genomförs. Planen beskriver även mål och prioriteringar för kontrollen, samarbeten och gemensamma aktiviteter som myndigheterna genomför för att stärka och utveckla kontrollen i hela livsmedelskedjan.

Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen. Uppdateringar görs med hänsyn till bland annat ny eller ändrad lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, betydande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, resultat från den offentliga kontrollen och från revisioner av kontrollmyndigheterna, resultat från FVO:s revisioner¹¹, inspektioner och uppföljningar samt resultat från aktuella händelser som påverkar kontrollen. Under 2015 uppdaterades framför allt målen för djurskyddskontrollen och informationen om planerade satsningar, gemensamma projekt, utbildningar med mera. Den uppdaterade planen gäller för perioden 2016-2018.

I den aktuella planen finns nya mål för kontrollen av djurskydd, foder respektive animaliska biprodukter. Beskrivning av smittskyddskontrollen, av kontrollen av ekologisk produktion och av ekologiska livsmedel har uppdaterats helt. Den aktuella planen omfattar även Livsmedelsverkets respektive Jordbruksverkets organisationsförändringar samt nya myndighetsgemensamma aktiviteter och projekt. Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

3.2 Gemensamma aktiviteter 2015

Myndigheterna i livsmedelskedjan samarbetar för att gemensamt utveckla kontrollen. Målet är att Sverige uppfyller kraven i kontrollförordningen, samt att konsumenter och företag har förtroende för kontrollen.

Generaldirektörerna för Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA har identifierat fyra prioriterade samarbetsområden:

- *Samordnad och effektiv kontroll* – för ett nationellt kontrollsystem för de områden som berör alla tre myndigheterna. Det ska vara enkelt att göra rätt från början.

¹¹ FVO = EU-kommissionens Food and Veterinary Office. FVO har omorganiserats och benämns från och med 1 februari 2016 - DG SANTE Directorate F Health and food audits and analysis.

- *Stärkt krisberedskap.* Kriser inom livsmedelsområdet måste ofta hanteras gemensamt. Vi ska arbeta tillsammans för att stärka beredskapen vid framtida livsmedelskriser.
- *Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen.* Sverige behöver bli bättre på att åtgärda de avvikelser som FVO upptäcker. Därför ska vi gemensamt följa upp FVO:s rekommendationer.
- *Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen* – även de nationella uppföljningarna ska bli mer effektiva och leda till förbättringar. Vi ska öka stödet till länsstyrelserna, så att de bättre kan följa upp kommunernas kontrollverksamhet.

Samarbetet sker bland annat i den ”Strategiska gruppen för livsmedelskedjan”. Gruppen bildades 2015 och ersatte den myndighetsgemensamma samordningsfunktionen som fanns tidigare. I gruppen ingår representanter för Livsmedelsverket, Jordbruksverket, länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Landsting, lokala kontrollmyndigheter och Statens veterinärmedicinska anstalt.

Generaldirektörerna för Livsmedelsverket, Jordbruksverket samt Statens veterinärmedicinska anstalt har gett gruppen i uppdrag att utveckla den offentliga kontrollen genom att ta fram mål och strategier för hela kedjan. Gruppen samordnar myndigheternas arbete med Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan och rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan. Gruppen samordnar även planering, genomförande och uppföljning av FVO:s revisioner av den svenska kontrollen, samt samarbetar om en nationell beredskapsplan för livsmedel och foder.

Gruppen har identifierat följande gemensamma utvecklingsområden/aktiviteter för 2015-2016.

- Vidareutveckla den nationella kontrollplanen så att mål och prioriteringar blir lättare att hitta, planen blir ett tydligare styrdokument och möjligheterna till förenkling av planen i sin helhet ses över. Resultat från workshopen den 1 oktober och den 28 oktober 2014 ska användas som underlag i utvecklingsarbetet. Genomförs under 2015.

Kommentar

Ett utkast till projektplan togs fram under 2015. I förslaget ingår att överföra kontrollplanen till en separat webbplattform. Detta är ett omfattande arbete som till stor del är beroende av Livsmedelsverkets utveckling av en webbplattform för vägledning, instruktioner, kontrollhandböcker med mera i projekt ”Kontrollwiki”, som inleddes 2015. Den Strategiska gruppen beslutade under våren 2015 att arbetet med att vidareutveckla kontrollplanen senareläggs och startas först när den grundläggande webbplattformen är klar och arbetet med gemensamma mål för livsmedelskedjan är slutfört.

- Ta fram gemensamma specifika mål för kontrollen i hela livsmedelskedjan, inklusive indikatorer för att mäta måluppfyllelse. Målen ska utgå från de tre gemensamma strategiska mål som finns i kontrollplanen och vara en länk mellan

dessa mål och målen inom respektive område, livsmedel, djurskydd, foder osv. Genomförs under 2015.

Kommentar:

Arbetet påbörjades hösten 2015. En arbetsgrupp med representanter från länsstyrelserna, de lokala kontrollmyndigheterna, Sveriges Kommuner och Landsting, Generalläkaren, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket och Jordbruksverket har utsetts. Arbetet leds av Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket. Arbete har utvidgats till att ta fram nya gemensamma övergripande mål för livsmedelskedjan, vilka ersätter de tre nuvarande gemensamma strategiska målen för kontrollen i livsmedelskedjan. Utifrån de nya målen tas gemensamma fokusområden och effektmål fram. Arbetet kommer att slutföras under 2016. De nya målen är tänkta att användas full ut inom alla områden från och med 2018.

- Utarbeta en sammanhållen beredskapsplan för hela livsmedelskedjan. Genomförs under 2016.

Kommentar:

En arbetsgrupp med representanter från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA håller på att ta fram en sammanhållen beredskapsplan för foder- och livsmedelskedjan. Planen ska övergripande beskriva ansvar och roller vid krishantering inom foder och livsmedel samt ge stöd för samverkan mellan myndigheter och med näringsens organisationer vid händelser. Inom det ramverk som planen kommer vara ska också processer och arbetssätt beskrivas för att åstadkomma en effektiv hantering.

- Vidareutveckla det gemensamma FVO-arbetet under 2015 i syfte att minimera antalet nya rekommendationer och släcka så många som möjligt av de nuvarande rekommendationerna.

Kommentar:

Ett gemensamt arbete kring FVO-frågor har påbörjats i arbetsgruppen. Under året har alla FVO-rekommendationer som inte är åtgärdade analyserats. Rekommendationerna har grupperats i de som kan åtgärdas på kort respektive lång sikt. Ett arbetsrum har skapats på Livstecknet. Där presenteras material för stöd i arbetet med förberedelser, genomförande och efterarbete kring FVO-revisionerna.

Arbetsgruppen fortsätter med att identifiera systemfel i kontrollen. En gemensam grund för kommunikation kring revisionerna planeras också.

- Analysera Riksrevisionens rekommendationer, identifiera vilka brister som berör både Livsmedelsverket och Jordbruksverket och ta fram ett gemensamt underlag med förslag till åtgärder, inklusive underlag för dialog med departementet. Genomförs under 2015.

Kommentar:

Regeringen har under året gett flera olika uppdrag med anledning av Riksrevisionens rekommendationer. Ett av uppdragen handlar om att den svenska offentliga kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktionen uppfyller de krav som ställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. Uppdraget

är gemensamt för Livsmedelsverket och Jordbruksverket och ska redovisas 2016. Ett annat uppdrag, om föreskrifter för offentlig kontroll, har Livsmedelsverket redovisat till regeringen under året. Strategiska gruppens analysarbete med detta har flyttats fram till 2016

- Införa en gemensam modell för mål- och resultatdialog med kontrollmyndigheterna som en del av verifieringssystemet. Genomförs under 2015.

Kommentar:

Arbetet är framflyttat till 2016

- Göra en bredare analys och ta fram gemensamma strategier för att utvärdera de myndigheter som inte uppfyller kontrolluppdraget, identifiera orsakerna till varför de inte uppfyller uppdraget samt ta fram nya strategier för effektivt stöd till dessa, inklusive uppföljning och verktyg för att vidta åtgärder. Genomförs under 2016.

Kommentar:

Genomförs under 2016.

4 Kontroll av livsmedel

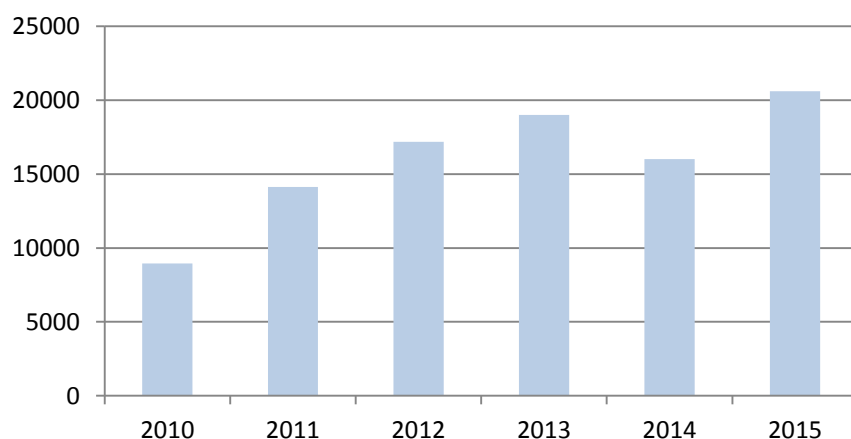
I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien i primärproduktionen respektive i leden efter primärproduktionen, kontroll av dricksvatten, särskilda kontrollprogram, samt övriga områden för livsmedelskontroll. Livsmedlen är både animaliska och icke-animaliska.

4.1 Kontroll av livsmedel i primärproduktionen

4.1.1 Kontrollens omfattning och resurser

4.1.1.1 Omfattning

Länsstyrelserna har tagit fram ett gemensamt datasystem för registrering, riskuttag och rapportering av kontrollresultat, ”Primör”. Systemet driftsattes 2014 och under 2015 har länsstyrelserna aktivt arbetat med att registrera anläggningar. I slutet av 2015 fanns 20 602 anläggningar registrerade. Det sker en ökning av registrerade anläggningar¹².

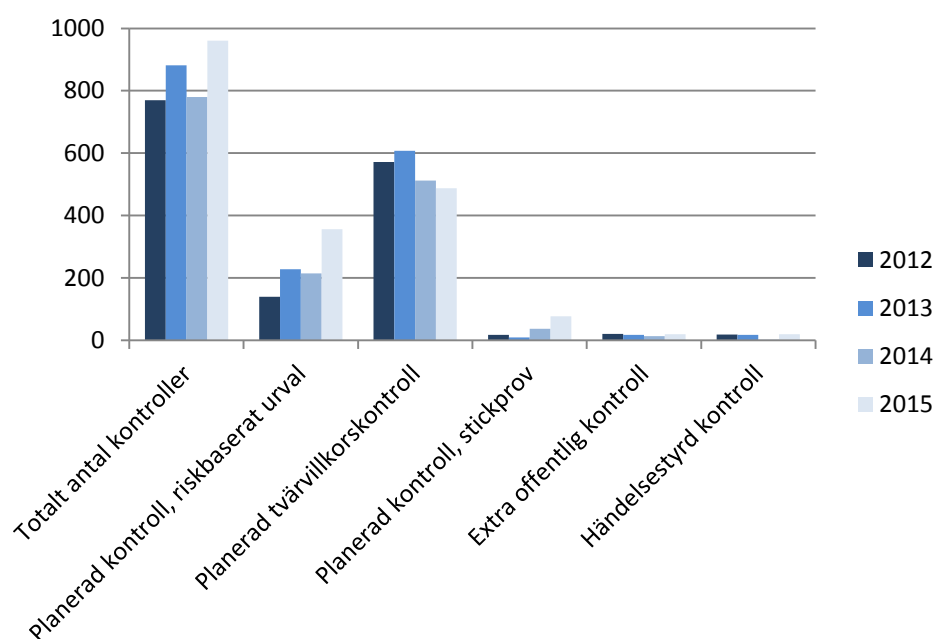
Antal registrerade anläggningar i primärproduktionen för livsmedel

I rapporteringen till Livsmedelsverket har varje länsstyrelse uppskattat hur många det totala antalet anläggningar är i länet, både registrerade och oregistrerade. Det totala antalet anläggningar uppskattades till 46 289. Avsaknad av ett gemensamt system för skattning gör att siffran är osäker. Siffran på totalt antal anläggningar som tidigare använts i många sammanhang är betydligt högre, cirka 80 000. Den ”rätta” siffran bedöms kunna ligga runt 60 000.

¹² Data för 2014 är något bristfällig p.g.a. systemfel.

Under 2015 utfördes totalt 961 kontroller vid totalt 928 anläggningar. Kontrollerna är fördelade på olika orsaker, se diagram nedan. Det sker en ökning av antalet kontroller¹³. Det största antalet kontroller är fortfarande tvärvillkorskontroller, men planerade kontroller med ett riskbaserat urval ökar, vilket är positivt.

På några länsstyrelser har kontrollpersonal med livsmedelsinriktning anställts, så kallade livsmedelskontrollanter. Dessa utför ”rena” livsmedelskontroller och myndighetens plan kan därmed ha innehållit fler planerade kontroller med ett riskbaserat urval. Tidigare har kontrollen framförallt utförts av tvärvillkorskontrollanter.

Antal kontroller fördelade på olika kontrollorsaker under åren 2012-2015¹⁴

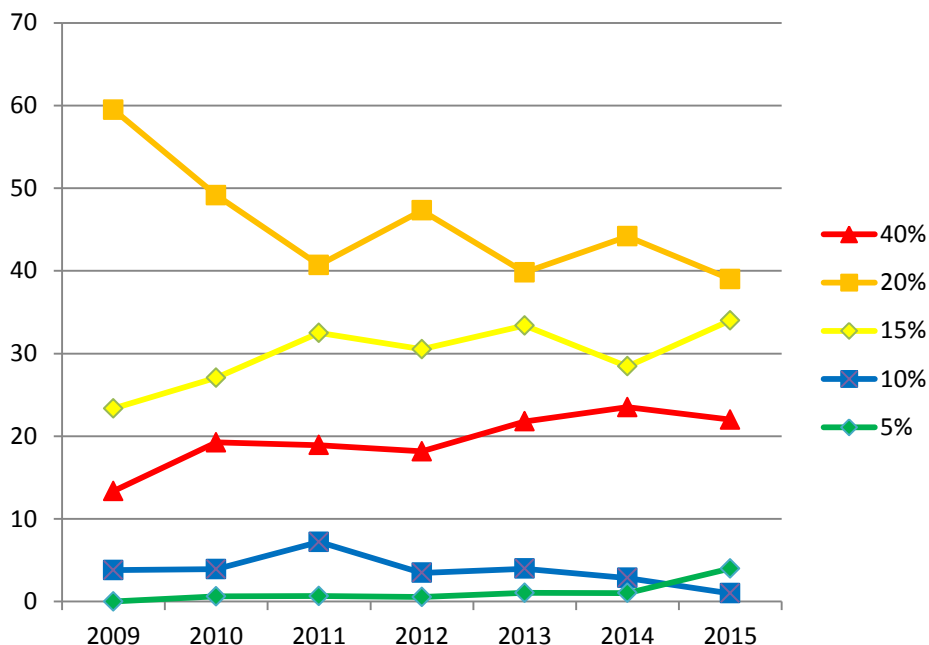
Andelen föranmälda kontroller 2015 var liksom 2014 betydligt högre, 82 procent (65 procent), än andelen oanmälda kontroller, 18 procent (35 procent). Anledningen till den höga andelen föranmälda kontroller är troligtvis att livsmedelskontrollerna utförts tillsammans med djurskyddskontrollen. Djurskyddskontrollen får anmälas 24 timmar före, vilket den oftast görs. Flera länsstyrelser föranmäler även kontroller som sker vid nyregistrerade anläggningar.

Enligt Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen bör 40 procent av de planerade kontrollerna utföras på anläggningar i kategori röd. Liksom tidigare år hamnar denna siffra runt 20 procent, se diagram nedan. Den planerade kontrollen var i

¹³ Data för 2014 är något bristfällig p.g.a. fel i IT-systemet.

¹⁴ Fr.o.m. 2015 benämns extra offentlig kontroll för uppföljande kontroll.

denna sammanställning dels tvärvillkorskontroll, kontroll med riskurval och stickprov. Majoritet av de anläggningar där planerad kontroll utförts var i kategori orange och gul.

Andel kontrollerade anläggningar per kategori, där röd är högst kategori, procent. Procentsiffrorna som anges till höger är riktvärden enligt vägledningen.

2015 års siffror har delats upp i de olika kontrollorsakerna, se diagram nedan. De planerade kontrollerna med ett riskbaserat urval visar sig inte vara uttagna enligt riktlinjerna i riskklassificeringsmodellen.

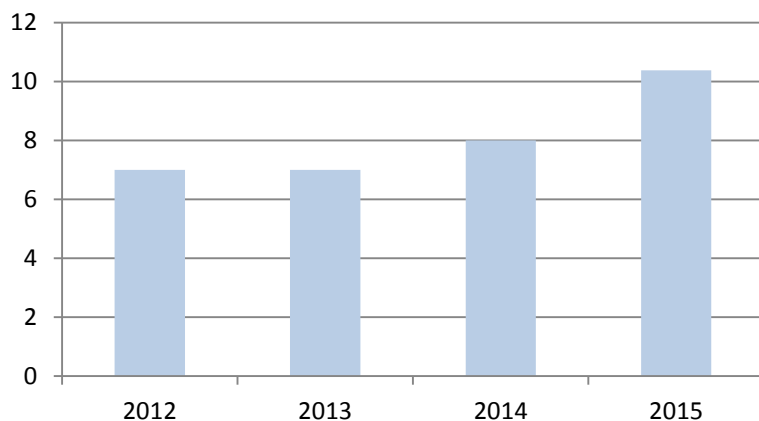
Andel kontrollerade anläggningar per kategori och kontrollorsak för år 2015, procent

Kontrollorsak	Antal kontrollerade anläggningar	Kategori röd	Kategori orange	Kategori gul	Kategori blå	Kategori grön
Riskbaserat urval	351	16	33	41	2	7
Tvärvillkorsurval	471	27	41	29	0	2
Stickprov	75	15	47	35	1	3

Det riskbaserade urvalet sker på varje enskild länsstyrelse. För att få ett bättre riskbaserat urval bör ett gemensamt nationellt urval ske.

4.1.1.2 Förändringar i resurser

Under 2015 arbetade drygt 10 årsarbetskrafter (åa) med livsmedelskontroll i primärproduktionen. Det är en ökning med drygt två åa jämfört med 2014. Resurser har, enligt länsstyrelserna, tagits från andra områden vid myndigheten för att användas för inventering och registrering av anläggningar, samt för att utföra mer livsmedelskontroll. Det har varit ett ökat fokus på detta kontrollområde vid flera av länsstyrelserna. Det bedöms behövas ytterligare knappa två åa under 2016 för att fortsätta denna satsning.

Antal årsarbetskrafter för livsmedelskontroll i primärproduktionen

Eftersom det totala antalet anläggningar fortfarande är okänt och det saknas en tydlig målbild av kontrollfrekvens är det svårt att bedöma det totala antalet åa som skulle krävas för en effektiv kontroll på området. Med ett litet antal kontrollpersonal är det dock svårt att upprätthålla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper som ingår i kontrolluppdraget.

4.1.2 Måluppfyllelse

Kontrollen ska ske regelbundet och samtliga branscher i primärproduktionen ska omfattas av kontrollen. Det finns inget tydligt mål satt för frekvensen eller den årliga omfattningen. Dock nämns ofta en siffra på ca 1 procent av anläggningarna för årlig riskbaserad kontroll (normalkontroll). Tvärvillkorskontrollerna ingår inte i dessa 1 procent.

Under 2015 utfördes planerade kontroller vid 897 anläggningar, varav planerad kontroll med ett riskbaserat urval vid 351 anläggningar. Utifrån antagandet att det totalt finns ca 60 000 anläggningar med verksamhet inom primärproduktion livsmedel, så omfattar 2015 års kontroll totalt 1,5 procent av alla anläggningar. Den kontroll som utförts med ett riskbaserat urval omfattar 0,6 procent av anläggningarna, vilket är en låg siffra. Ett större antal kontroller utifrån ett riskbaserat urval bör genomföras.

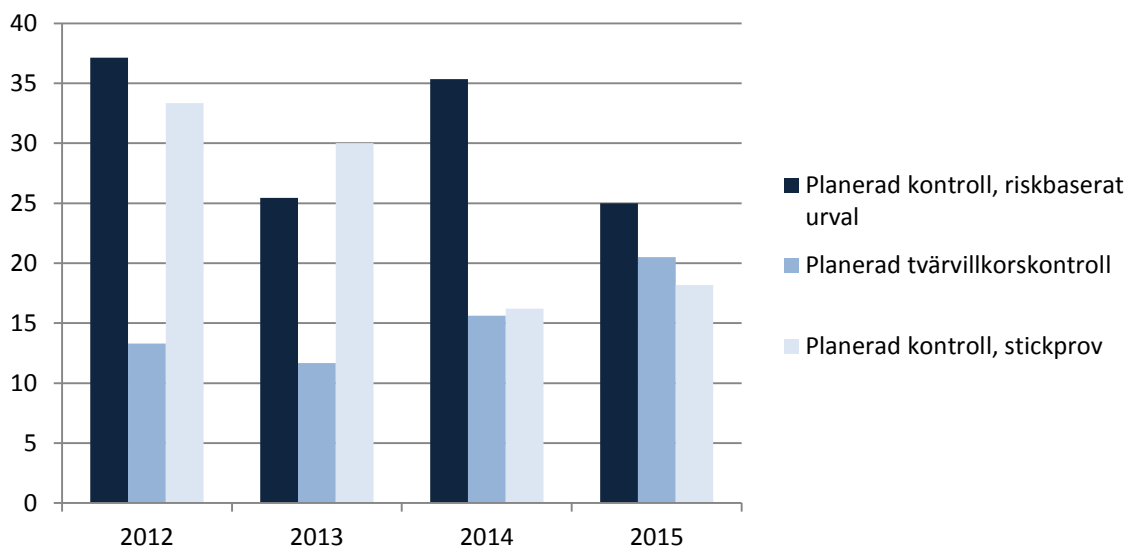
4.1.3 Ej planerad kontroll

Det utfördes 20 händelsestyrda kontroller under 2015. Antalet är liknande från år till år, se diagram ovan med antal kontroller per kontrollorsak. De händelsestyrda kontrollerna kan exempelvis vara orsakade av ett RASFF ärende, en iakttagelse vid en kontroll inom ett annat område eller ett verksamhetsgodkännande av exempelvis groddproduktion.

4.1.4 Efterlevnaden hos företag

Vid 213 av de totalt 961 kontroller som utfördes noterades avvikelse, vilket motsvarar 22 procent. Andelen kontroller med avvikelse har legat runt 20 procent de senaste fyra åren.

Andelen avvikelse för olika kontrollorsaker har utjämnats under 2015, se diagram nedan. Detta är positivt eftersom kontrollens syfte, det vill säga att upptäcka eventuella avvikelser, ska kunna uppnås oavsett kontrollorsak. Länsstyrelsen anger en höjd kunskap hos kontrollpersonalen, samt ett ökat erfarenhetsutbyte genom gemensamma kontroller mellan kontrollpersonal inom samma myndighet, som en orsak till att andelen noterade avvikelser vid planerad tvärvillkorskontroll ökat.

Andel planerade kontroller där avvikelse noterades vid tre olika kontrollorsaker, procent

De mest frekventa avvikelserna under senaste fyra-årsperiod presenteras i tabellen nedan.

De mest frekventa avvikelserna vid livsmedelskontroll i primärproduktionen¹⁵

	2015		2014		2013		2012	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Skadedjursbekämpning								
- övrigt	18	4	13	4	8	3	25	11
Växtskyddsmedel och biocider - dokumentation över använda preparat	25	8	15	7	20	8	39	13
Läkemedel - dokumentation över använda preparat	41	8	44	11	37	7	45	10

Under året utfördes 20 uppföljande kontroller för att följa upp tidigare kontrollresultatet. Antalet uppföljande kontroller ligger stadigt runt 20 stycken per år.

4.1.5 Beslut om åtgärder mot företag

Under 2015 togs fyra beslut med anledning av kontrollresultatet;

- Ett föreläggande på grund av brister i rengöring och spårbarhet, anläggningstyp okänd
- Ett föreläggande på grund av brister i rengöring och smittskydd, mjölkproduktion
- Ett föreläggande på grund av brister i rengöring, mjölkproduktion
- Ett förbud om utsläppande på marknaden, på grund av brister i hygienisk produktion vid odling av potatis

Antal åtgärder mot företag var tre stycken 2014, fem stycken 2013 och sju stycken 2012.

4.1.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Se avsnitt 4.2.6.

4.1.7 Yttrande om den allmänna funktionen

Under 2015 har arbetet med inventering och registrering av livsmedelsanläggningar i "Primör" prioriterats. Flera länsstyrelser har omfördelat befintliga resurser för detta arbete, samt för att utföra kontroll. Kontrollområdet har haft ökat fokus på flera av myndigheterna.

Antalet kontroller i primärproduktionen för livsmedel (inklusive tvärvillkorskontrollerna) har ökat. Det är framförallt de planerade kontrollerna som skett med ett riskbaserat urval som ökat. Uttaget av kontrollobjekt har i större

¹⁵ Kontrollområden, se vägledning Livsmedelskontroll i primärproduktionen

omfattning gjorts utifrån ett riskperspektiv. Fortsatt görs dock urvalet ofta inom ramen för tvärvillkorskontrollerna.

4.2 Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen

4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser

4.2.1.1 Omfattning

Myndigheter

Kontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna (kommunerna) och av Livsmedelsverket. Flera kommuner samarbetar med livsmedelskontrollen exempelvis genom en gemensam myndighetsnämnd, vilket innebär att de 290 kommunerna utgör 251 lokala kontrollmyndigheter. Följande sammanställning bygger på rapportering från totalt 252 kontrollmyndigheter.

Antalet kontrollmyndigheter var samma 2014, vilket innebär att det inte tillkommit några formella samarbeten under 2015. De insatser som hittills gjorts genom att länsstyrelserna och Livsmedelsverket uppmuntrat till samarbeten har ännu inte gett resultat i detta avseende.

Det finns dock många kommuner som på något vis samarbetar med en eller flera andra kommuner, eller ingår i ett större nätverk med fem till sju kommuner. Alla samarbeten är positiva då de kan leda till att befintliga resurser används mer effektivt, att den kompetens som finns tas till vara, och att intressekonflikter kan undanröjas.

Anläggningar

Under 2015 fanns det totalt 96 772 anläggningar, både livsmedels- och dricksvattenanläggningar inräknade. Kontrollen vid dricksvattenanläggningar redovisas i avsnitt 4.3. I rapporteringen finns anläggningar som inte är typade som livsmedels- eller dricksvattenanläggningar (102 stycken). Dessa är inräknade i antalet livsmedelsanläggningar i denna sammanställning.

Anläggningar som har upphört under perioden januari – mars eller nyregistrerats under perioden november – december har rensats bort från populationen för att ge en mer rättvisande bild av hur kontrollen fungerar. Dessa anläggningar fanns med i myndighetens register men de kan ha upphört före det att kontroll har planerats att utföras vid anläggningen. De kan även ha registrerats innan verksamheten varit igång och då har det inte varit möjligt att utföra kontroll. Denna rensning har gjorts i materialet för år 2014 och 2015. Uppgiften om datum för upphörda respektive nyregistrerade anläggningar fanns inte tidigare år, vilket medför att jämförelse med flera tidigare år inte är möjlig. Följande sammanställningar bygger på rensad data för år 2014 och 2015.

Efter rensning så fanns det 87 594 livsmedelsanläggningar under perioden april – oktober, en liten ökning jämfört med föregående år.

Antal anläggningar

	2015	2014
Totalt antal anläggningar	96 772	94 909
varav		
- antal livsmedelsanläggningar*	91 415	89 994
- antal dricksvattenanläggningar	5 357	4 915
Antal livsmedelsanläggningar efter rensning	87 594	86 567

* inklusive otypade anläggningar

Anläggningarna är indelade i olika riskklasser¹⁶. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna, det vill säga 1 – 4, och flest anläggningar riskklass 7. Fördelningen av anläggningarna mellan riskklasserna är relativt stabil över tid. Ökningen av antal anläggningar har framförallt skett i de lägre riskklasserna. Det är bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter som tillkommit.

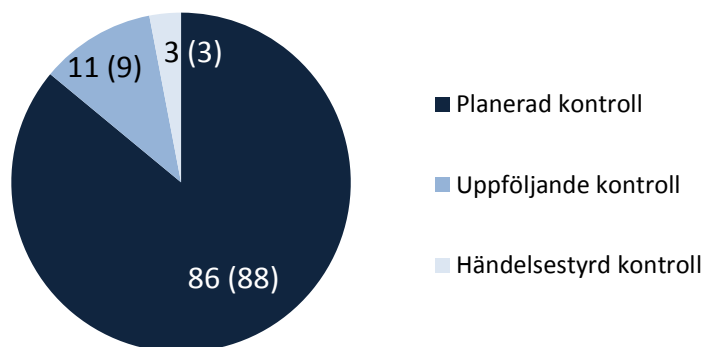
Antal anläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass

År	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas*	Totalt
2015	64	158	1 253	4 946	14 549	13 518	32 336	18 499	2 271	87 594
2014	66	161	1 257	4 797	14 511	12 985	31 498	17 816	3 476	86 567

* Den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, då redovisas inte riskklass, uppgift saknas. Siffran kan även innehålla icke riskklassade anläggningar.

Kontroller

Under 2015 utfördes totalt 87 302 kontroller. Det är drygt 1 000 färre kontroller än under 2014. Det är olika orsaker till kontrollerna; planerade¹⁷, uppföljande eller händelsestyrda. De uppföljande kontrollerna har ökat och utgör nu elva procent. De händelsestyrda ligger stadigt på tre procent av kontrollerna.

Kontroller utförda på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak, procent. Inom parentes anges 2014 års siffra¹⁸

¹⁶ Se Livsmedelsverkets vägledning Riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid.

¹⁷ De planerade kontrollerna är inte bara planerade, utan har även utförts.

¹⁸ 2014 benämndes de uppföljande kontrollerna för extra offentlig kontroll

Kontrollerna är antingen förannmälda eller oanmälda. För samtliga kontrollorsaker är majoriteten oanmälda. Fördelningen kan variera mellan kontrollmyndigheterna och påverkas bland annat av antal revisioner som ingår i myndighetens plan. Revisioner är förannmälda. Några myndigheter väljer även att föranmäla första besöket vid en nystartad anläggning för att säkerställa att ansvarig verksamhetsutövare finns på plats. Vid uppföljande och händelsestyrda kontroller väljer myndigheten beroende av anledningen till kontrollen om det är lämpligast att föranmäla kontrollen eller inte.

Utförda kontroller på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak och på förannmäld respektive oanmäld kontroll, procent

	Planerad kontroll	Uppföljande kontroll	Händelsestyrd kontroll	Totalt
	n = 75 156	n = 9 186	n = 2 960	n = 87 302
Förannmäld	19	34	24	20
Oanmäld	81	66	76	80
Totalt	100	100	100	100

n = antal kontroller

De planerade kontrollerna utfördes på 54 268 anläggningar. Antalet anläggningar som det utförts planerad kontroll på har minskat något jämfört med 2014, men andelen kontrollerade anläggningar ligger stabilt på dryga 60 procent.

Antal anläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts

	2015	2014
Antal anläggningar	87 594	86 567
Totalt antal kontroller*	87 302	88 614
Antal anläggningar med planerad kontroll	54 268	54 823
Andel anläggningar med planerad kontroll, procent	61,9	63,3

* planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

Det är viktigt att komma ihåg att riskklassificeringen påverkar om en anläggning kontrolleras årligen eller inte. Anläggningar i de lägre riskklasserna som tilldelats ett fåtal kontrolltimmar kan enligt plan kontrolleras vartannat eller vart tredje år, medan anläggningar i höga riskklasser med flera tilldelade kontrolltimmar kontrolleras årligen. Det stora antalet anläggningar finns i de lägre riskklasserna, knappt 60 procent i riskklass 7 och 8, vilket ger stort genomslag på andelen anläggningar som kontrollerats. Utifrån detta resonemang ligger andelen kontrollerade anläggningar på en rimlig nivå.

Kontroll har alltså utförts olika ofta på olika typer av anläggningar. Anläggningar i de lägre riskklasserna har ofta fått en kontroll, medan anläggningar i de högre riskklasserna har fått flera kontroller. Det är framförallt anläggningar i de lägre riskklasserna som inte

kontrolleras årligen, men det finns även anläggningar i de högre riskklasserna som inte kontrollerats.

Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent

	Riskklass								Saknas	Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8		
	n=64	n=158	n=1 253	n=4 946	n=14 549	n=13 518	n=32 336	n=18 499	n=2 271	n=87 594
Ingen kontroll	3	4	6	7	14	20	46	64	62	38
En kontroll	8	14	27	39	53	60	49	34	35	47
Flera kontroller	89	82	67	54	33	20	5	2	3	15
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Andelen anläggningar i den högsta riskklassen, riskklass 1, som inte kontrollerats har minskat från sex till tre procent, jämfört med 2014. Andelen anläggningar i samma riskklass, 1, som kontrollerats mer än en gång har ökat från 82 till 89 procent. Liknande minskning respektive ökning har även skett för anläggningar i riskklasserna 2 och 3 (data visas ej). Det är en positiv utveckling att myndigheterna prioriterar kontroll vid de mest riskfyllda verksamheterna.

Det finns fortfarande anläggningar med mycket tilldelad kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2015. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. Andelen av dessa anläggningar som inte kontrollerats var 13 procent 2015 och 12 procent 2014. Ingen förändring har alltså skett. Däremot har andelen anläggningar med flest antal tilldelade kontrolltimmar, det vill säga fler än 16 timmar, som fått kontroll ökat från 88 till 97 procent. Dessa anläggningar har även i större utsträckning fått flera kontroller, 82 procent 2015 jämfört med 68 procent 2014.

Andel livsmedelsanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, procent

	Tilldelade kontrolltimmar					Saknas	Totalt
	>16	9-16	5-8	1-4	< 1		
	n= 575	n= 3 153	n= 21 830	n= 60 836	n= 636	n= 564	n= 87 594
Ingen kontroll	3	7	14	48	91	91	38
En kontroll	15	25	50	48	8	9	47
Flera kontroller	82	68	36	4	1	1	15
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

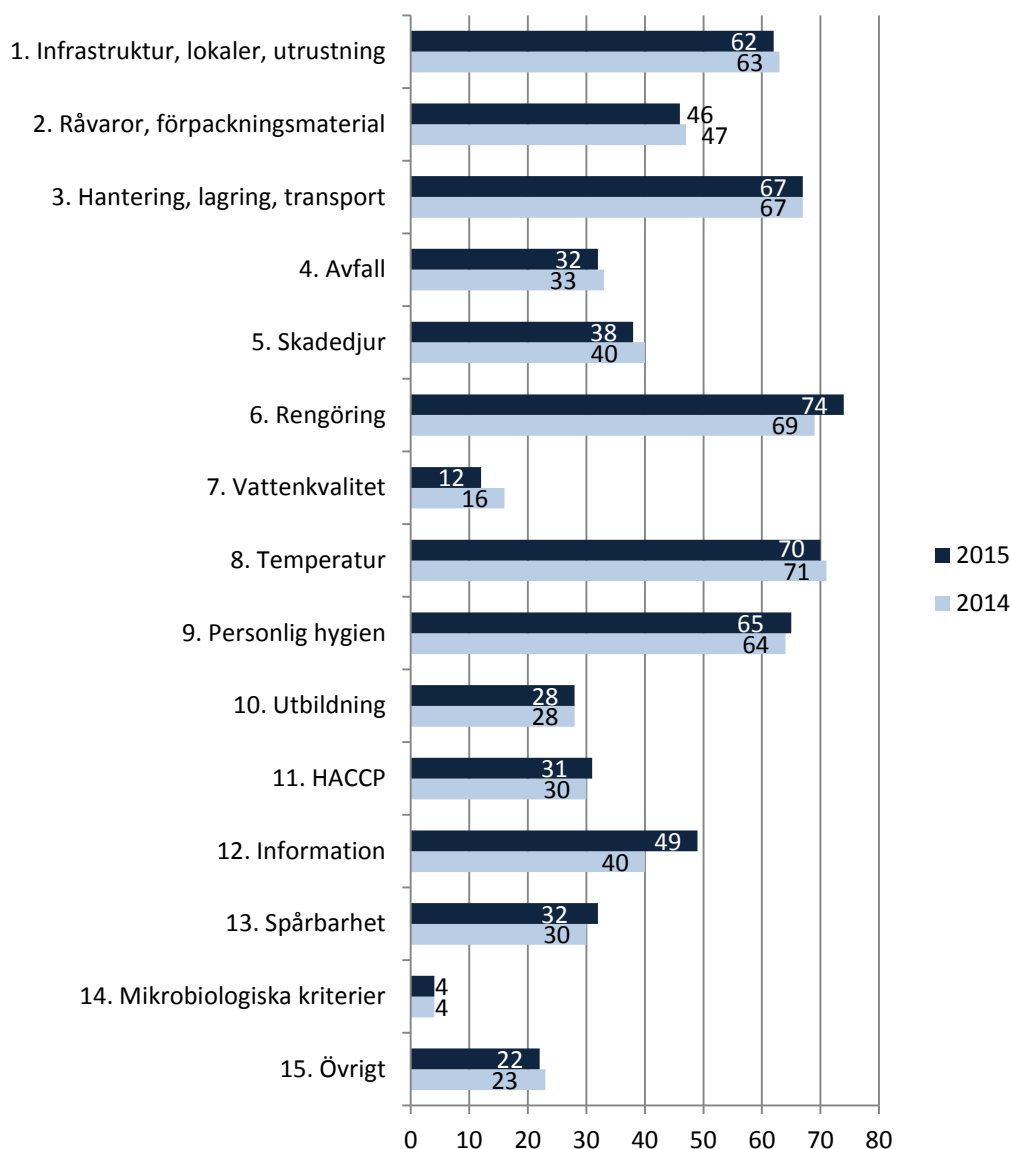
Granskade kontrollområden

Vissa kontrollområden¹⁹ granskas oftare än andra. Det område som granskats vid störst andel av kontrollerna var Rengöring, följt av Temperatur, Hantering, Personlig hygien, samt Infrastruktur, se diagram nedan. Andra områden, som Mikrobiologiska kriterier och Vattenkvalitet granskas mer sällan. Det är samma områden som ligger högt respektive lågt under 2015 och 2014. Fördelningen påverkas bland annat av vilken anläggningstyp som kontrollerats, eftersom alla kontrollområden inte är relevanta att granska vid alla typer av anläggningar.

En positiv förändring som skett är att andelen planerade kontroller där kontrollområdet Information granskats har ökat från 40 till 49 procent. Ökningen beror troligtvis på att den nya informationsförordningen²⁰ har tillämpats sedan december 2014. Under 2014 hölls ett flertal informations- och utbildningsinsatser för att förbereda kontrollpersonalen på kontroll enligt den nya förordningen, vilket gett utslag i en ökad andel kontroller av detta område under 2015.

¹⁹ Se kontrollhandbok – utföra offentlig livsmedelskontroll, fördjupnings - kontrollområden

²⁰ Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

Andel av planerade kontroller då kontrollområdet granskats, procent

Generellt kan sägas att det med den nuvarande indelningen av kontrollområden är svårt att uttala sig om en viss procentandel är tillräcklig eller ej. Inom Livsmedelsverket pågår arbete med att ersätta nuvarande indelningen i kontrollområden.

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har under 2015 tagit ut 3 645 prov för mikrobiologisk analys (exklusive salmonellakontrollprogrammet). Motsvarande siffra var 2 981 för 2014 och 3 027 för 2013. Användande av kontrollmetoden provtagning har därmed ökat något över tid.

Data har erhållits från alla berörda laboratorier, utom ett fåtal som endast anlitas av enstaka kontrollmyndigheter. Prov har tagits med anledning av rutinkontroll/verifiering av företagets egen kontroll, projekt/kartläggning eller utredning av matförgiftning/

klagomål. De uttagna proven har använts för att leta efter olika agens enligt följande fördelning:

Agens	2015	2014	2013
Koagulaspositiva stafylokocker	2 219	2 169	2 732
Aeroba mikroorganism	2 121	2 005	1 968
E.coli	2 004	1 779	1 745
Bacillus Cereus (presumptiva)	1 788	1 756	2 327
Enterobacteriaceae	1 771	1 563	1 424
Salmonella	1 284	805	894
Enterokocker	1 177	927	1 061
Clostridium perfringens	1 119	1 101	1 749
Jästsvamp	900	901	1 073
Mögelsvamp	834	834	1 017
Listeria monocytogenes	746	519	539
Stafylokockenterotoxin	134	119	71
Campylobacter	97	57	75
E coli O 157	38	-	22
STEC	38	68	-
Norovirus	27	17	3
Shigella	25	1	-
Vibrio	14	10	-
Termotoleranta koliformer 44°C	10	-	-
Hepatit A	1	-	13
Mjölksyrabakterier	-	53	-
Enterobacter	-	2	-
Yersinia enterocolitica	-	1	-
VTEC	-	-	9
ETEC presumtiv	-	-	2
Totalsumma analyser	16 347	14 687	16 724
Antal prover	3 645	2 981	3 027
Genomsnittlig andel analyser/prov	4,5	4,9	5,5

4.2.1.2 Förändringar i resurser

Personalresurserna, årsarbetskrafterna (åa), delas upp på kontrollpersonal som arbetar med livsmedelskontroll och kontrollpersonal som arbetar med dricksvattenkontroll²¹. Från och med 2014 så inkluderas även administrativ personal, samt chefer, som arbetar med avgiftsfinansierad livsmedelkontroll i siffrorna.

²¹ Se avsnitt 4.3

Under 2015 arbetade totalt 612 åa med livsmedelskontroll (618 åa 2014). Myndigheterna bedömde att det totalt behövs ytterligare 23 åa inför kommande års kontrolluppdrag, 2016 (37 åa inför 2015).

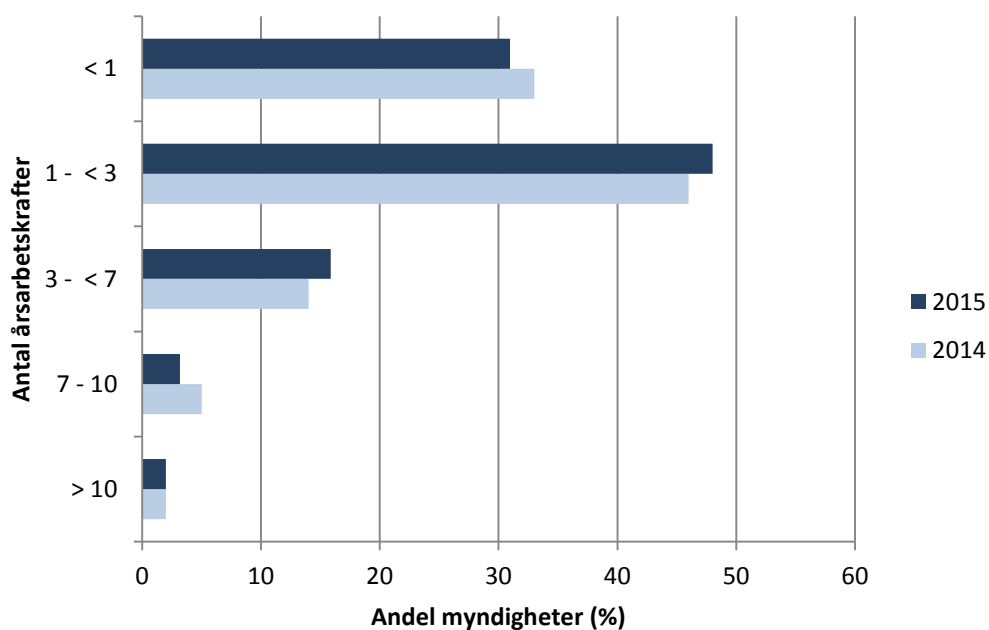
Kontrollmyndigheternas personalresurser, antal, och bedömning av resursbehovet

	2015 n = 252	2014 n = 252
Kontrollpersonal innevarande år, antal åa	612	618
Behov inför nästa år, antal åa	635	655

åa =årsarbetskrafter, n=antal myndigheter

Drygt 40 procent av myndigheterna gör bedömningen att de behöver mer personal inför kommande år, 2016, än den man har haft tillgång till under 2015. Cirka hälften av kontrollmyndigheterna bedömer dock att de har tillräckligt med kontrollpersonal inför kommande år. Knappt tio procent anser att de har för mycket personal

Kontrollmyndigheternas storlek varierar. Under 2015 var det 31 procent av myndigheterna som hade mindre än en åa till sitt förfogande för livsmedelskontroll (motsvarar 78 myndigheter). Drygt hälften av myndigheterna har en till knappt tre åa och ca två procent av myndigheterna har mer än tio åa (motsvarar fem myndigheter).

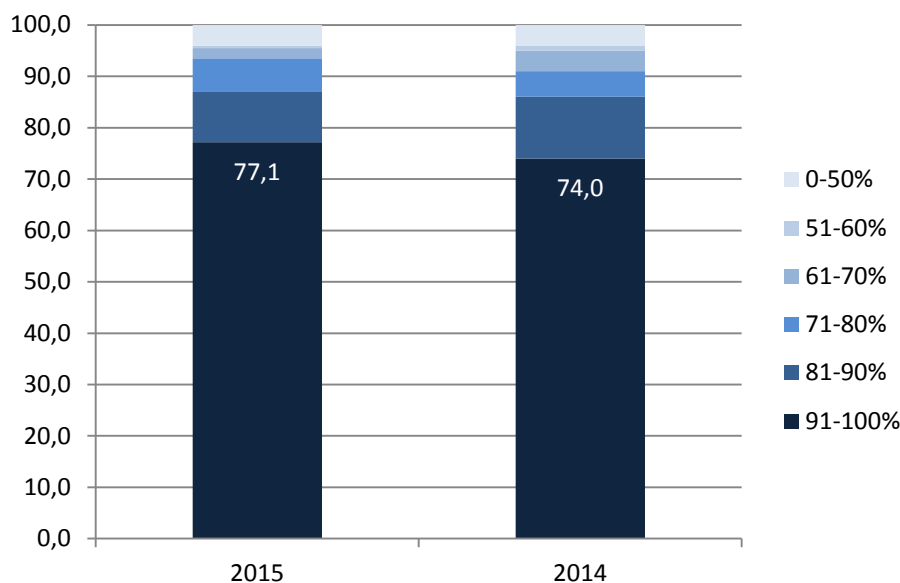
Andel myndigheter (n= 252) fördelat på antal årsarbetskrafter, procent

Bland de 108 myndigheter som angett att de behöver ytterligare resurser inför 2016 är cirka hälften av myndigheterna i storlek 1 - < 3 åa och en fjärdedel i storlek mindre än en åa. Däremot återfinns den högsta andelen av myndigheter som anser sig behöva mer resurser i storleken mer än sju åa. Det är två tredjedelar av dessa myndigheter som anger att de behöver ytterligare resurser.

4.2.2 Måluppfyllelse

I den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan finns från och med 2013 gemensamma mål för livsmedelskontrollen. Ett av målen anger att alla anläggningar i riskklass 1 - 4 ska få minst en kontroll per år²². Målet skulle vara uppnått senast den 31 december 2014.

Totalt sett har planerad kontroll utförts på 94 procent (95 procent 2014) av alla anläggningar i riskklass 1 - 4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar. Fördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig dock åt. Det är 77 procent (74 procent 2014) av myndigheterna som kontrollerat över 90 procent av dessa anläggningar, se diagram nedan. Detta innebär att trenden fortsätter mot att andelen myndigheter som kontrollerar denna typ av anläggningar ökar. Det är dock fyra myndigheter som kontrollerat mindre än hälften av dessa anläggningar.

Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av livsmedelsanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. År 2015 var det 245 st. myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggningar, 2014 var det 242 st.

²² Indikatorn för att följa upp detta mål visar hur många anläggningar i riskklass 1-4, med fler än fem tilldelade kontrolltimmar, som fått minst en kontroll.

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Lokala kontrollmyndigheter och Folkhälsomyndigheten rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. För rapporteringen av 2015 års händelser har en extra påminnelse om att rapportera gjorts till de lokala kontrollmyndigheterna. Motsvarande påminnelse har gjorts för 2014 och 2013 års händelser. Sammanställningen av de rapporterade utbrotten för 2015 visar att norovirus, liksom flertalet tidigare år, var det smittämne som orsakade flest antal insjuknade personer i matförgiftning. Rapportering av utredningsresultat från fall med en sjuk är frivillig för kontrollmyndigheterna.

Rapporterade fall av matförgiftning

År	2015	2014	2013	2012	2011
Antal fall av misstänkt matförgiftning	446	504	366	278	287
Antal fall av misstänkta matförgiftning med minst 2 sjuka (utbrott)	334	350	287	231	249
Antal insjuknade personer	3 213	2 656	1 767	1 622	2 433

Därutöver noterades ett utbrott med campylobacter men antalet fall i utbrottet är svårbedömt.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2015/december/kraftig-okning-av-campylobacterinfektion-utreds/>

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2016/februari/campylobactersmitta-kopplas-till-kyckling/>

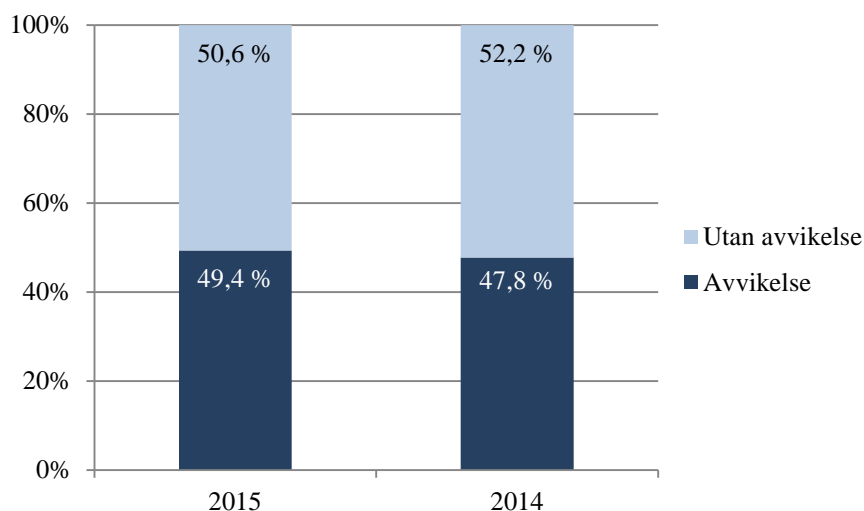
Ett större dricksvattenburet utbrott inrapporterades för 2015. I detta utbrott insjuknade uppskattningsvis 550 personer.

4.2.3 Ej planerad kontroll

Utöver de planerade kontrollerna så har drygt 12 000 oplanerade kontroller utförts. Dessa är uppföljande och händelsestyrda kontroller, inklusive utredningar av matförgiftningsutbrott. De oplanerade kontrollerna utgjorde cirka 14 procent av samtliga kontroller, vilket inte har förändrats nämnvärt de senaste åren.

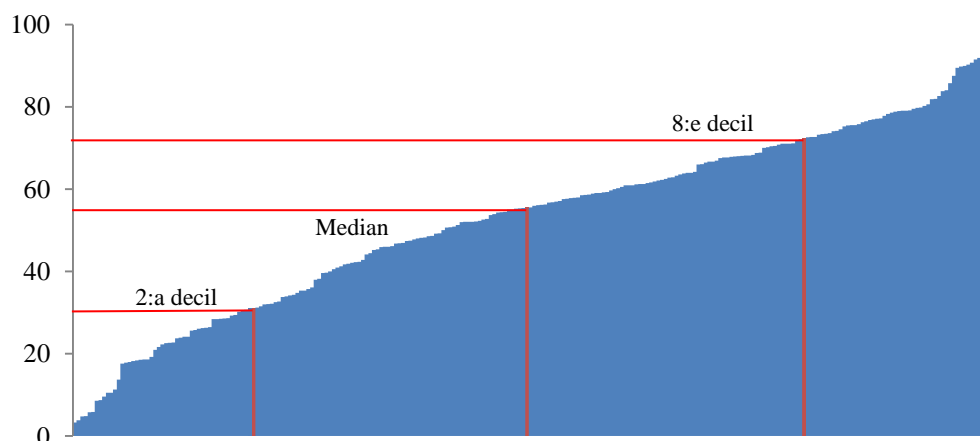
4.2.4 Efterlevnaden hos företag

Under 2015 var andelen planerade kontroller där avvikelser noterats 49,4 procent (47,8 procent 2014). Andelen kontroller med avvikelse är i stort sett stabilt.

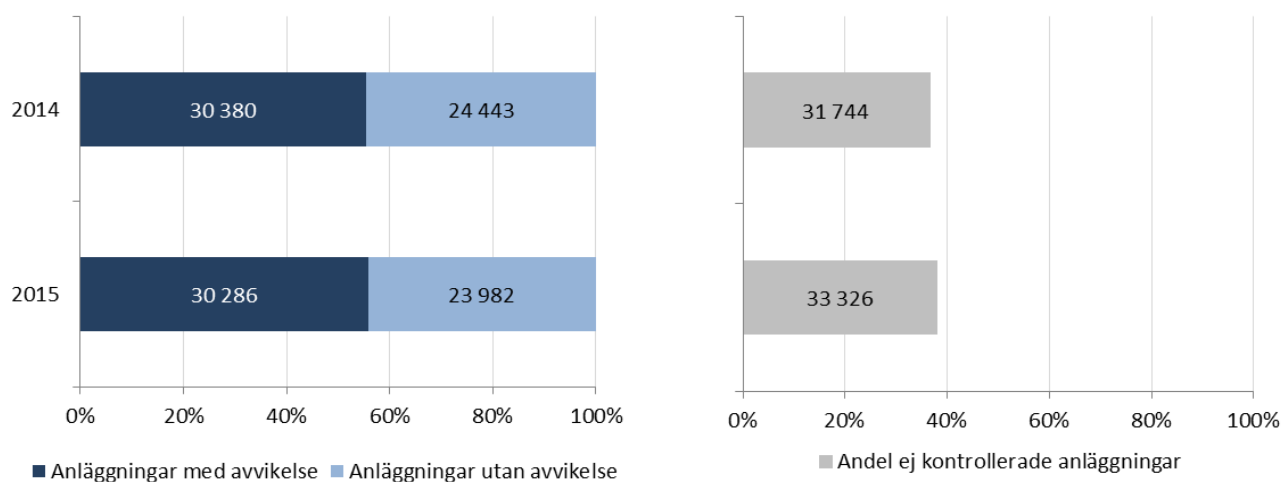
Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent

Andelen kontroller med avvikelse skiljer sig dock mycket åt mellan olika myndigheter. I diagrammet nedan visas fördelningen mellan andel kontroller med avvikelse per myndighet under 2015. Det nationella medelvärdet är 53 procent men spridningen mellan myndigheterna är mycket stor. Hos 20 procent av myndigheterna (8:e decil) är andelen kontroller med avvikelser 71 procent eller mer och i 20 procent av fallen (2:a decil) så ligger andelen under 31 procent. Bilden för 2014 var liknande.

Andel planerade kontroller med avvikelse per myndighet, 2015, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 252 staplar.

Av de anläggningar som kontrollerats så är det 55,8 procent som haft en kontroll där någon avvikelse noterats. Andelen var nästan densamma under 2014 (55,4 procent).

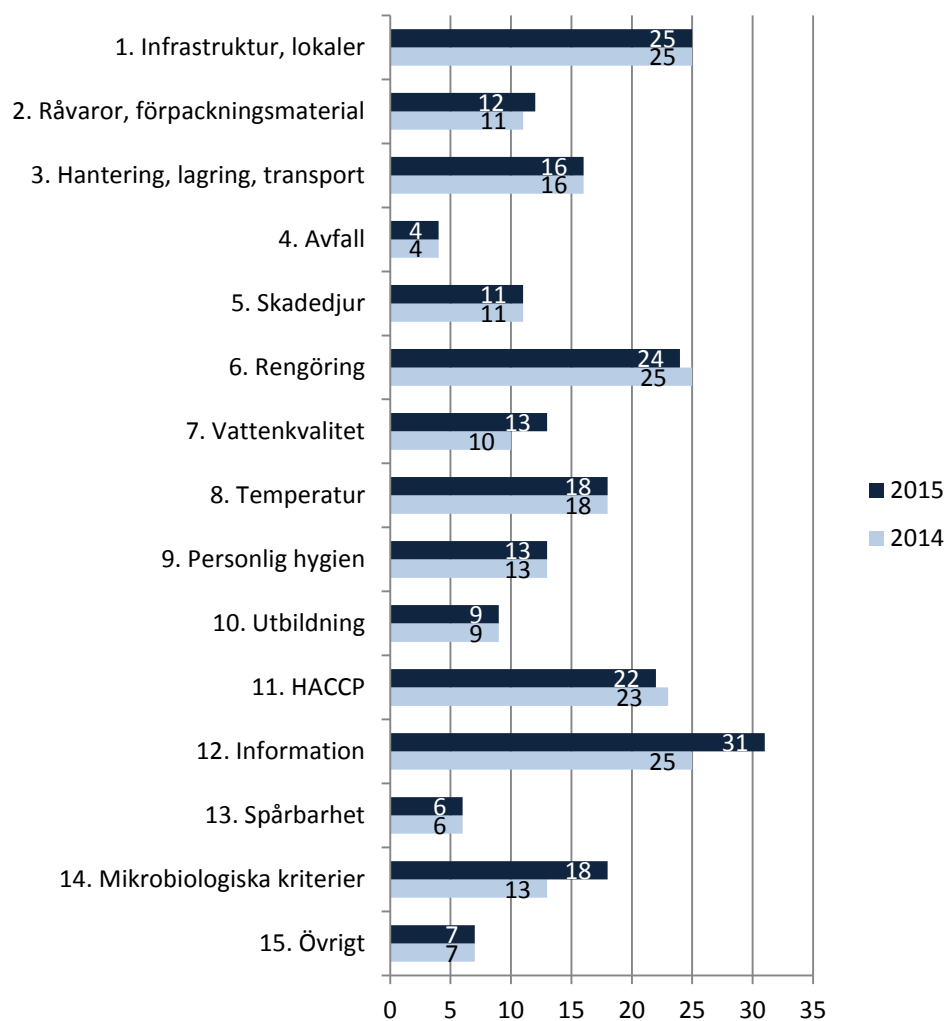
Andel kontrollerade anläggningar med och utan avvikelser (till vänster). Andel ej kontrollerade anläggningar (till höger). Siffran inne i staplarna anger antal. Planerade kontroller.

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som berör Lokalernas utformning, Rengöring och Information, tätt följt av HACCP. Lokalers utformning och Rengöring var kontrollområden som också kontrollerades i ganska hög omfattning. Däremot var Information och HACCP kontrollområden som kontrollerats i något mindre omfattning, men med hög andel avvikelser. Lägst andel avvikelser fanns i Hantering av avfall. Detta område inkluderar hantering av ABP.

Ökning av andel avvikelser 2015 jämfört med 2014 syns framförallt inom områdena Vattenkvalitet, Information och Mikrobiologiska kriterier. Inom vattenområdet har det genomförts nationella projekt vilket kan ha ökat kontrollpersonalens fokus på detta område. Andelen planerade kontroller inom området har minskat något jämfört med 2014, men de kontroller som har utförts kan ha haft annat fokus och kontrollpersonalen kan ha granskat området djupare, vilket kan resultera i att avvikelse noteras.

Området Information har granskats oftare under 2015 än 2014, och där syns även en stor ökning av andel noterade avvikelser. Ökningen kan bero på att kontrollpersonalen haft fokus på nyheterna i lagstiftningen samtidigt som inte alla livsmedelsföretagare har förändrat sin verksamhet efter de nya kraven.

Under 2015 har det även varit ett ökat fokus på provtagningar i några av de lokala kontrollmyndigheternas livsmedelskontroll. Positiva fynd vid mikrobiologisk provtagning har då registrerats som avvikelse inom kontrollområdet Mikrobiologiska kriterier.

Andel avvikelser per kontrollområde, procent

4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Antalet beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad har ökat något. Den vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad var beslut om föreläggande, 80 procent, och därefter att förbjuda utsläppande på marknaden, 14,5 procent.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad

Åtgärd	Antal åtgärder 2015	Antal åtgärder 2014
Föreläggande	2 044	2 067
Förbjuda utsläppande på marknaden	380	289
Stänga delar av företaget under lämplig tidsperiod	59	30
Anmälan för åtal	58	80
Begränsa utsläppande på marknaden	29	39
Stänga företaget under lämplig tidsperiod	26	29
Tillfälligt avbryta driften under lämplig tidsperiod	11	14
Beordra att livsmedel dras tillbaka från marknaden	7	3
Beordra att livsmedel destrueras	6	11
Förbjuda import/export	1	0
Beordra att livsmedel återkallas	1	6
Totalt	2 622	2 568

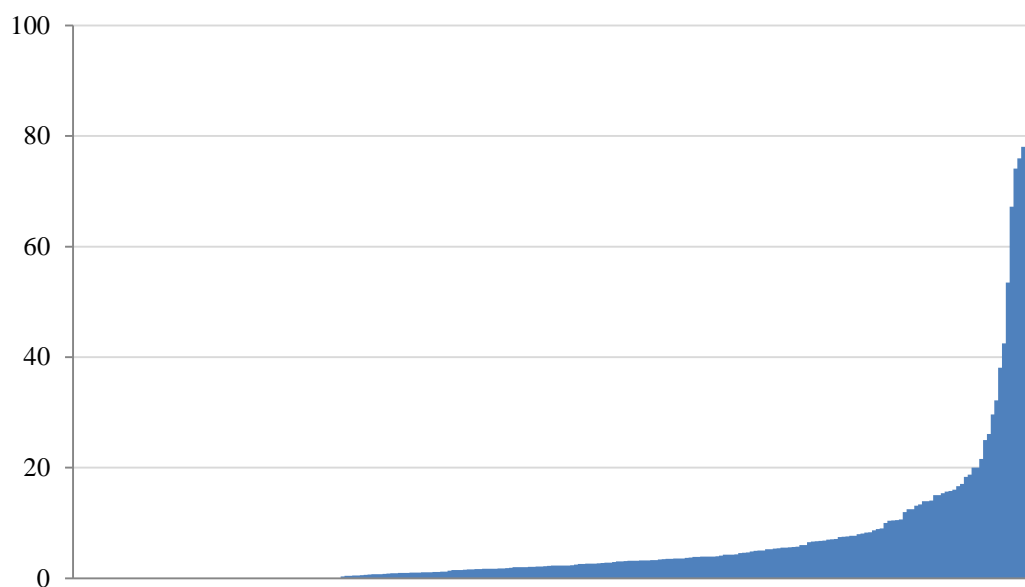
Under 2015 ledde totalt sex procent av de kontroller där någon avvikelse konstaterats till beslut om åtgärd från kontrollmyndigheten. Det är samma andel som året innan.

Antal och andel kontroller som lett till beslut om åtgärd från kontrollmyndigheten vid bristande efterlevnad

	2015	2014
Totalt antal kontroller*	87 302	88 614
Kontroller med avvikelse	41 680	41 676
Antal kontroller som lett till åtgärd från kontrollmyndigheten	2 489	2 475
Andel åtgärder vid kontroller med avvikelse, procent	6,0	5,9

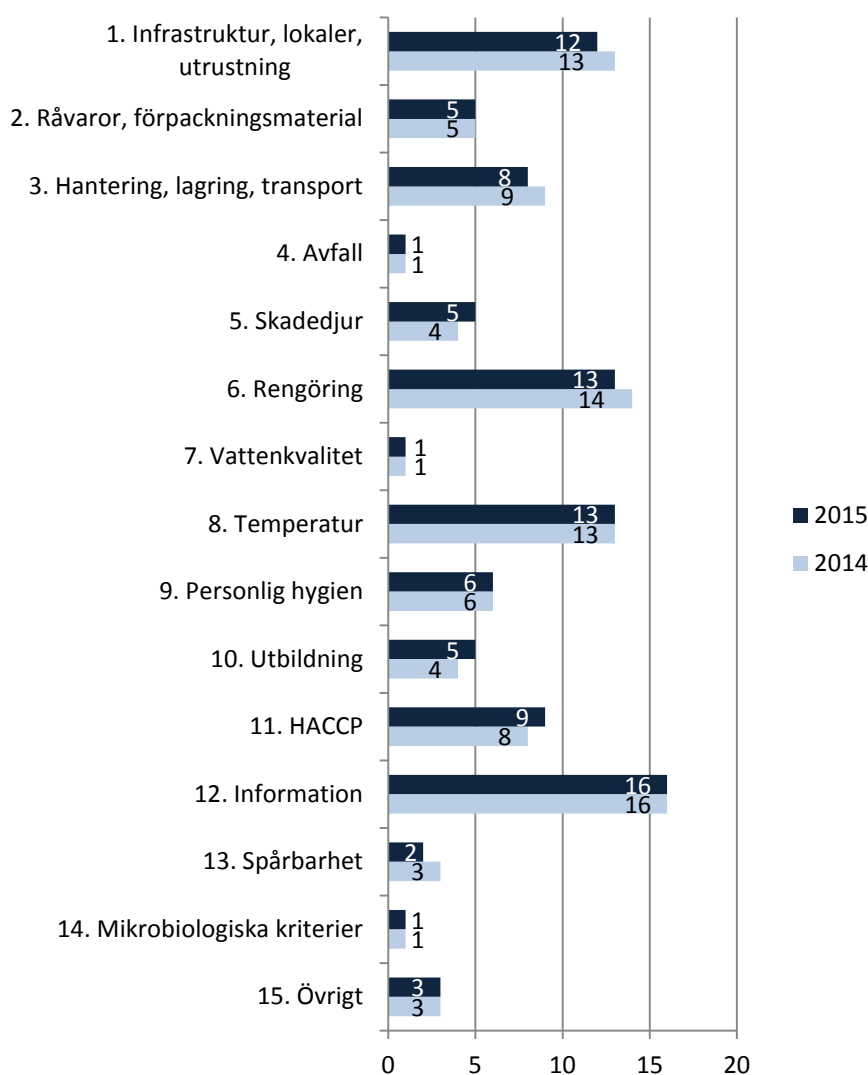
*planerade, uppföljande (2014 extra offentlig kontroll) och händelsestyrda kontroller

Andelen beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad som myndigheten vidtagit skiljer sig mycket mellan myndigheterna, se diagrammet nedan. Nästan 30 procent av myndigheterna har inte beslutat om någon åtgärd under 2015 (40 procent 2014). Cirka 7 procent av myndigheterna (5 procent 2014) hade fattat beslut om någon form av åtgärd i minst 20 procent av kontrollerna där en avvikelse konstaterats. Mönstret är likartat över perioden 2012-2015 och antyder att principen för om och hur beslut om åtgärd fattas skiljer sig åt mellan myndigheterna.

Andel kontroller med avvikelse som följts av beslut om krav på åtgärd, 2015, procent. Varje stapel motsvarar en myndighet, dvs. det är 252 staplar.

De vanligaste orsakerna till beslut om krav på åtgärd var avvikelser vid kontroll av Infrastruktur, lokaler och utrustning, Rengöring och Temperatur och Information. Det är samma områden som låg högt 2014, se diagram nedan.

Fördelning av krav på åtgärder vid bristande efterlevnad mellan kontrollområdena, procent

4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Leda och samordna den nationella kontrollen

Livsmedelsverket verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. För att skapa en bättre och smidigare kontroll genomför Livsmedelsverket bland annat samordnade kontrollprojekt, särskilda utbildningsinsatser och tar fram vägledningar och kontrollhandböcker. Dessa insatser utvecklar kompetensen i livsmedelskontrollen.

Projektet Kontrollen i mobilen

I projektet Kontrollen i mobilen utvecklar Livsmedelsverket verktyg för att dels stärka Livsmedelsverkets stöd till kontrollmyndigheter och företag, dels för att förbättra Livsmedelsverkets interna processer. Därmed främjas en rättssäker och kostnadseffektiv kontroll.

Projektet ska också bidra till att

- ge rätt information på ett lättillgängligt sätt, i rätt tid och till rätt målgrupp
- kvalitetssäkra verksamheten
- kontrollen upplevs som mer professionell och modern av livsmedelsföretagen
- ge bättre möjligheter till uppföljning, statistik och rapporter
- skapa grundläggande möjligheter till digitalt informationsutbyte med andra myndigheter

En del av projektet – Kontroll-wiki – syftar till att all kontrollpersonal inom livsmedelskontrollen i Sverige enkelt ska hitta den senaste kontrollrelaterade informationen. Via ett webbgränssnitt och en nerladdningsbar applikation i mobilen blir informationen sökbar, överskådligt formulerad och väl strukturerad. Den tekniska utvecklingen har slutförts under 2015 och nu pågår arbetet med att uppdatera och föra över information från tidigare format till den nya plattformen.

Den andra delen av projektet – Kontrollappen – skapar en grund för att hela Livsmedelsverkets kontrollverksamhet ska kunna genomföras med hjälp av mobilen. I Kontrollappen finns i princip all information om anläggningar och deras verksamheter direkt tillgänglig. Innan kontrollpersonalen anländer till en anläggning har appen automatiskt hämtat alla uppgifter som behövs för kontrollen, exempelvis kontaktuppgifter, information om verksamheten, godkända djurslag och vilken omfattning verksamheten får ha. Här kommer också pågående ärenden att finnas som inspektören lätt kan jobba vidare med. Avvikelser och fynd kan dokumenteras med bild och video. I enklare fall kan ärendet avklaras direkt i mobilen. Projektet beräknas kunna slutföras under 2016.

Samordnade kontrollprojekt

De nationella riksprojekt som under ett antal år genomförts antingen årligen eller vartannat år ersattes under 2015 med projektmodellen *Samordnade kontrollprojekt*. Liksom de tidigare riksprojekten syftar de samordnade kontrollprojekten bland annat till att bygga upp kontrollmyndigheternas kompetens, få information om marknaden och till att hämta in haltdata inom prioriterade områden. Projekten bygger på frivilligt deltagande av kontrollmyndigheterna. Livsmedelsverket sammanställer och redovisar resultaten.

Under 2015 genomfördes följande samordnade kontrollprojekt:

- *Dricksvatten - Kontroll av distributionsanläggningar och Kontroll av verksamhetsutövarnas faroanalys (två projekt)*

Huvudsyftet med dricksvattenprojekten var att öka kompetensen hos de inspektörer som arbetar med kontroll av dricksvattenanläggningar.

I projektet om distributionsanläggningar deltog 63 lokala kontrollmyndigheter från 16 län och i projektet om faroanalys deltog 22 lokala kontrollmyndigheter från 11

län. Resultatet från projektet om distributionsanläggningar är sammanställt i Livsmedelsverkets rapport 15 – 2015. Resultatet från faroanalysprojektet är ännu inte sammanställt.

- *Glykolalkaloider, kadmium och bly i svenskodlad potatis*

Projektet riktade sig till länsstyrelser i deras kontroll av primärproduktionen. Syftet var att ge länsstyrelserna stöd i att öka såväl kompetensen som frekvensen inom provtagningen samt att öka kunskapen om potatisbranschen i primärproduktionen. Tolv länsstyrelser deltog. Kontrollresultaten har ännu inte sammanställts.

- *Mögeltoxiner i svenskodlad spannmål*

Projektet syftade till att öka frekvensen av provtagning och analys av svenskodlad spannmål vid kvarnverksamheter, samt att öka kontrollmyndigheternas kompetens i provtagning och hantering av analysresultat gällande mögeltoxiner. 14 lokala kontrollmyndigheter deltog. Kontrollresultaten har ännu inte sammanställts.

- *Kontroll av utförsel av lax och strömming från Östersjön som omfattas av dioxinundantaget*

Projektet syftar till att spåra partier av lax och strömming från Östersjön genom hela kedjan från första mottagare till detaljist eller förädlare i Sverige. Dels kontrolleras att märkningen av partierna är rätt och dels att vid utförsel se till att laxen/strömmingen är provtagen alternativt förs ut till länder med samma undantag som Sverige vad gäller dioxin och PCB gränsvärden. Kontrollmyndigheter på alla nivåer deltar och projektet fortsätter även under 2016.

- *Nordiskt kontrollprojekt om odeklarerade allergener*

Kontrollmyndigheter i Sverige, Finland, Norge och Danmark har deltagit i projektet som samordnas av Livsmedelsverket. Syftet är att undersöka om färdigförpackade livsmedel som choklad/konfektyr, bageriprodukter, halvfabrikat och helfabrikat märks rätt med avseende på allergener (Informationsförordningen, förordning (EU) nr 1169/2011), samt att öka kunskapen om korrekt och redlig märkning av allergener. Totalt har kontrollresultat för 339 produkter rapporterats in. I Sverige deltog 35 lokala kontrollmyndigheter och två av Livsmedelsverkets regionala avdelningar. Kontrollresultaten har ännu inte sammanställts.

- *PAH i direktrökta livsmedel*

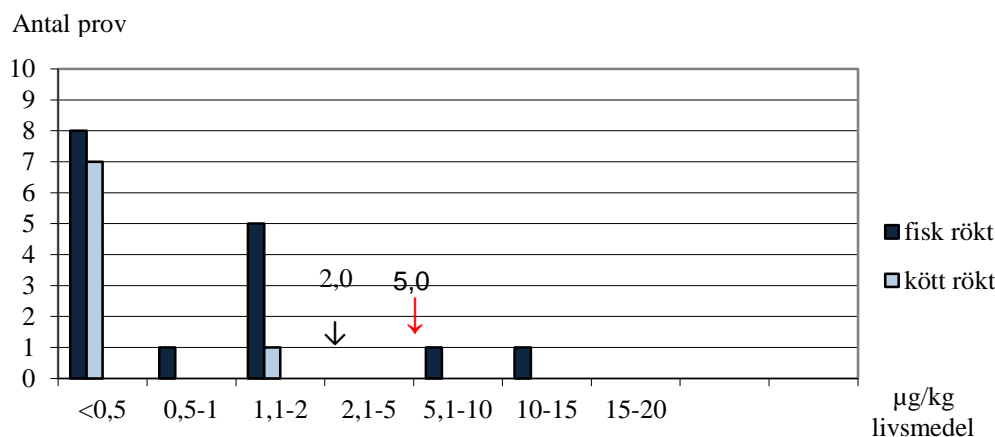
Projektets första syfte var att öka kompetensen hos kontrollmyndigheter och företagare om faktorer som kan begränsa bildning av PAH vid direktrökning av livsmedel och krav på åtgärder som kan ställas på företagaren vid rökning av kött- och fiskprodukter. Detta syfte har uppnåtts vid både kontrollmyndigheter och de kontrollerade företagen.

Projektets andra syfte var att få in ett underlag till förhandlingar om ett permanentat högre gränsvärde för PAH i vissa livsmedelskategorier. Detta mål uppnåddes inte då

underlaget blev begränsat, både gällande provurval och gällande antal provtagna produkter.

Elva lokala kontrollmyndigheter och två av Livsmedelsverkets regionala avdelningar deltog i projektet. 24 livsmedelsprov, varav 16 fiskeriprodukter och åtta prov av olika köttprodukter, analyserades.

I diagrammet nedan visas innehållet av bens(a) pyren (BaP) i de analyserade produkterna. Resultaten för summan av fyra PAH-föreningar med gränsvärden presenteras inte i figuren men uppvisar samma mönster som i diagrammet. Halten 2,0 µg BaP/kg livsmedel utgör det generella gränsvärdet i kött-och fiskeriprodukter, medan halten 5,0 µg BaP/kg livsmedel utgör ett tillfälligt högre gränsvärde i Sverige.

Fördelning av innehållet av Bens(a)pyren i de 24 analyserade livsmedelsproven

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal livsmedelskategorier. Av de åtta analyserade köttprodukterna överskreds gränsvärdet för BaP och för summan PAH4 inte i något prov. I de 16 fiskproverna överskred två prov av lax gränsvärdet för BaP.

Beslut om åtgärd mot företag

Bristande efterlevnad är i detta projekt detsamma som överskridande av gränsvärden. Kontrollmyndigheterna har självständigt hanterat överskridanden av gränsvärden i enlighet med lagstiftningens krav.

Kontrollprojekt och andra större kontrollinsatser inom Livsmedelsverkets kontroll

Processgruppen "Kontroll av livsmedelsföretagare" har under 2015 tagit fram ett förslag till en revidering av de så kallade kontrollområdena som styr såväl planering som rapportering av livsmedelskontrollen i Sverige. Effekten av revideringen förväntas bli att den årliga rapporteringen ska ge mer och bättre information om livsmedelskontrollen

och ge ett bättre underlag för planering av kontrollen på en övergripande nationell nivå men även på andra nivåer ner till anläggningsnivå. Projektets långsiktiga mål är att åstadkomma en översyn av risk- och erfarenhetsmodulen som bättre tar hänsyn till den lagstiftning som ska kontrolleras.

Utänför projektet har processgruppen arbetat med att kartlägga de särskilda kontroller som framgår av bilagorna till förordning (EG) nr 854/2004 som ska göras vid 853-anläggningar och vid behov skapa instruktioner och ge stöd för de kontrollerna. Under 2015 togs en handledning om kontroll av SRM och annat ABP vid slakterier fram.”

Processgruppen ”Kontroller vid slakt” har under 2015:

- i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet och Jordbruksverket, deltagit i framtagande och genomförande av utbildningar i djurskydd för Livsmedelsverkets berörda kontrollpersonal. Alla planerade djurskyddskurser i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet är genomförda. Intresset för kursen har varit mycket stort.
- genomfört supervision av den okulära köttbesiktningen vid svinslakt.
- genomför en vetenskaplig studie där särskilt utbildade officiella assistenter får fatta beslut om otjänligförklaring av kött under överinseende av officiell veterinär. Projektet ingår i en del av diplomate utbildning. Slutförs under 2016.
- gjort en kartläggning av Yersinia i slakt. En förenklad inventering har påbörjats och ett pilotprojekt har genomförts. Resultatet kommer att användas som underlag för ett större projekt för prioriterade smittskyddsåtgärder.

Processgruppen ”epizooti” har genomfört fyra epizootiövningar vid avdelningarna för Västra Götaland, Östra Götaland, Södra Götaland och norra och mellersta Sverige. Syftet med dessa övningar är att berörd personal och företagen ska stå bättre rustade inför ett eventuellt epizootiutbrott. En deltagare från gruppen har deltagit i en simuleringsövning på Jordbruksverket, övning MULE NLC 2015 avseende hantering av mul- och klövsjukesutbrott.

Under 2015 har supervisioner gjorts med inriktning på att undersöka variation i avvikelsefrekvens. Projektets mål var att besvara frågan om variation i avvikelsefrekvens kunde indikera icke effektiv kontroll. Kontrollen bedöms vara effektiv om kontrollanten följer styrande och stödjande dokument, observerar, bedömer, och rapporterar avvikelser på ett korrekt sätt. Resultatet visar på tydliga samband om att en sämre planering visar en låg avvikelsefrekvens. Samband sågs också vad gäller verksamheter med en komplicerad produktion och falskt negativa avvikelser dvs. avvikelser observerades inte eller bedömdes felaktigt som icke avvikelser. Detsamma gällde komplicerade kontrollområden (en komplicerad lagstiftning) och falskt negativa avvikelser.

Allergener – samarbete vid registrering och utredning av oväntade allergiska reaktioner

Allergener är ämnen som orsakar allergi eller annan överkänslighet. Korrekt märkning av allergener är mycket viktigt för att allergiker och andra överkänsliga personer ska kunna undvika det de inte tål. Livsmedelsverket utreder oväntade allergiska reaktioner mot mat i samarbete med sjukvården, personal i skolor och livsmedelsinspektörer. Livsmedel som misstänks ha framkallat en allergisk reaktion analyseras för det allergen som den reagerande personen är allergisk mot. Berörd livsmedelsinspektör kontaktas om ett allergen påvisas i ett livsmedel där allergenet inte deklarerats i märkningen.

Under 2015 har 17 ärenden inkommit till Livsmedelsverket gällande odeklarerade allergener. Allergenerna mjölk, ägg och jordnöt har påvisats odeklarerade i livsmedel. Såväl felmärkning som kontamination var orsak till att livsmedlen innehöll odeklarerat allergen. De allergiska reaktionerna yttrade sig som alltifrån hudutslag till häftiga kräkningar, andnöd och allergisk chock vilket krävde sjukhusvård. Det mest omfattande ärendet var att bistå en kommun vid en utredning av allergiska reaktioner hos konsumenter som ätit bl.a. falafel, kebab- och halloumirulle från en mobil anläggning. Nio olika jordnötsallergiker hade reagerat vid olika tillfällen. Reaktionerna orsakades sannolikt av sesampasta som innehöll odeklarerad jordnöt (upp till 31 procent jordnöt).

Kurser, utbildningar och konferenser 2015

Livsmedelsverket genomför, eller medverkar i att arrangera, i kurser, utbildningar och konferenser för att leda och samordna kontrollen i Sverige.

Kurser och utbildningar

Kurs/utbildning	Antal deltagare
Assistenter vid fjäderfäslakterier	14
Kontroll i primärproduktionen	46
Upptäcka och bekämpa livsmedelsbrott	140
Kosttillskott	143
Nyckelhålet	79
Dricksvattenregler	37
Export av livsmedel	15
Kontroll av dricksvattenanläggningar, endagsseminarium	165

Kursutvärderingarna visar att merparten av deltagarna uppskattar kurserna och bedömer att de har nytta av kursinnehållet i sitt arbete.

Nationell kontrollkonferens

Livsmedelsverket och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) genomförde under två dagar i maj 2015 den första nationella konferensen om livsmedelskontroll. Cirka 400 personer, såväl inspektörer som chefer, från kommuner, länsstyrelser, Generalläkaren och Livsmedelsverket deltog.

Under konferensen belystes kontroll inom flera olika delar av livsmedelskedjan, såsom primärproduktion, dricksvatten, gränskontroll, detaljhandel och tidigare handelsled. Huvudtemat för konferensen var hur myndigheter i högre grad kan samverka för att

stärka kontrollkedjan. Därför gavs området spårbarhet ett särskilt utrymme, då spårbarhetskontroll behöver bedrivas över geografiska och organisatoriska gränser. Samarbete och samverkan är en framgångsfaktor.

Föreläsare och seminarieledare bidrog med kunskaper och erfarenheter från bland annat svenska livsmedelskontrollen, FVO (Food and Veterinary Office), bransch och akademien.

Av genomförd evaluering framgår att deltagarna var mycket nöjda, och att konferensen motsvarade, och i många fall överträffade, förväntningarna. Det gäller såväl innehåll som genomförandet.

Under 2015 har Livsmedelsverket arbetat med planering av den nationella kontrollkonferensen som genomförs i maj 2016.

Nordisk tillsynskonferens

Nordisk tillsynskonferens hölls 2015 på Island. Livsmedelsverket ingick i projektgruppen och var medarrangör i det årliga återkommande evenemanget. Cirka 250 personer från livsmedelstillsynen i Norden samlades under temat ”Framtidens tillsyn – effekt och metod”.

Konferensen gav möjlighet för deltagare att få internationell input med viktig information från EU-kommissionen om varningssystemet RASFF, och tyska Bundesinstitut für Risikobewertung redogjorde för risker i livsmedelskedjan.

Ett viktigt inslag i de nordiska tillsynskonferenserna är ledarskapsseminarier. Temat 2015 var effekt av tillsyn. Vidare behandlades i föreläsningar och seminarier aktuella och angelägna områden såsom provtagning av kemiska ämnen, smittspårning och fusk.

Deltagarna fick också många exempel på projekt och arbetssätt från de nordiska länderna. Under konferensen gavs utrymme för att skapa kollegiala kontakter och erfarenhetsutbyte.

Av genomförd evaluering framgår att deltagarna var mycket nöjda, och att konferensen motsvarade, och i många fall överträffade, förväntningarna. Det gäller såväl val av tema som genomförandet.

Under 2015 har Livsmedelsverket såsom medlem i planeringsgruppen utarbetat och planlagt den nordiska tillsynskonferens som genomförs 2016 i Danmark.

BTSF-kurser

Livsmedelsverket är nationell kontaktpunkt för EU-kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF) och ansvarig för anmälan till utbildning av kontrollpersonal från samtliga berörda kontrollmyndigheter i Sverige.

Totalt har Sverige använt 276 kursplatser vid 62 olika kurser och kursinriktningar under 2015 (162 kursplatser vid 39 olika kurser 2014). De personer som deltagit kommer från

olika kontrollmyndigheter och kontrollorgan, såväl centrala och regionala som lokala kontrollmyndigheter.

Lista över de BTSF-kurser Sverige deltagit i under 2015

Animal By-Products

Animal health of bees and exotic zoo animals - bees

Animal health of bees and exotic zoo animals - zoo

Animal Identification, Registration and Traceability

Animal welfare - at the time of killing for disease control

Animal Welfare - broiler production

Animal welfare - during stunning and killing at slaughterhouses

Animal Welfare - laying hen production

Animal Welfare - transport

Animal Welfare at slaughter

Border Inspection Posts - Airport

Border Inspection Posts - Seaports

Contingency Planning and Animal Disease Control

Controls on Contaminants in Feed and Food

Controls on Residues of Veterinary Medicinal Products in food of animal origin

E-learning - Animal Health Prevention and Controls for Aquaculture animals

E-learning - Animal Nutrition

E-learning - Animal Welfare at Slaughter

E-learning - Food Contact Materials

E-learning - Food hygiene and control on fishery products and live bivalve molluscs

E-learning - HACCP

E-learning - RASFF

Feed and Food of non-animal origin

Feed Law - EU Hygiene Rules and HACCP Auditing

Food Additives, Enzymes and Flavourings

Food Audit, Course B - Conducting an Audit

Food Composition and Information

Food Hygiene and Flexibility

Food Hygiene at Primary Production - Aquatic animals

Food Hygiene at Primary Production - Food of non-animal origin

Food Hygiene at Primary Production - Land Animals

Food Hygiene at Primary Production - Plants

Food-borne outbreaks investigation

HACCP Principles and Audit Techniques

Import Controls On Certain Feed And Food Of Non-Animal Origin, FNAO

Microbiological criteria

Movements of dogs and cats

NIT (New Investigation Techniques), E-commerce of food

NIT (New Investigation Techniques), new investigation techniques helping to detect fraud in the food sector

Official supervision as regards semen, ova and embryos
Pest Application Equipment in professional use
Plant Health Control - Surveillance & Outbreak Management - Forestry and Environment
Plant Health Controls - Surveillance and Outbreak Management - Agriculture and Horticulture
Plant Health Controls - Imports
Plant Health Controls - WPM
Plant Health Risks
Quality Schemes - Organic farming
Quality schemes PDO/PGI/TSG
RASFF
Risk Assessment - Animal Health Risk Assessment
Risk Assessment - Nutrition
Towards a sustainable use of Plant Protection Products
Traces
Transmissible Spongiform Encephalopathies
Workshop - Animal Welfare at Slaughter
Workshop - Contingency
Workshop - Contingency planning
Workshop - HACCP Training Workshop
Workshop - Official controls over microbiological criteria
Workshop - Post-slaughter traceability of meat
Workshop - Post-slaughter traceability of meat
Workshop - the state of implementation of HACCP-based systems

Utbildningar via en portal

Livsmedelverket har utvecklat en utbildningsportal som ger myndigheten tekniska möjligheter att sprida kunskap, jobba med likvärdighet och höja inspektörernas kompetens på ett sätt som möter behov av kostnadseffektivitet och kvalitet.

Via utbildningsportalen kommer kontrollpersonal att ha tillgång till ett webbaserat kursutbud. Utbildningsportalen kommer framöver att laddas med en mångfald av e-kurser. De kommer även på sikt vara tillgängliga för företagen. Dessa kurser kommer vara tillgängliga på ett helt annat sätt i och med att de inte förutsätter resor och speciella kurstillfällen. Kopplat till Utbildningsportalen finns också ett verktyg för möten som även kan användas som virtuellt klassrum eller webinarier.

Vägledning och kontrollhandböcker

Två viktiga verktyg för att utveckla en likvärdig kontroll är vägledning och kontrollhandböcker. De stora projekten under 2015 har varit att ta fram vägledning till Informationsförordningen (EU) nr 1169/2011, kontrollhandböcker om att utföra offentlig kontroll, samt om att planera, leda och följa upp livsmedelskontroll. Under 2015 har Livsmedelsverket tagit fram vägledning och kontrollhandböcker som behandlar följande:

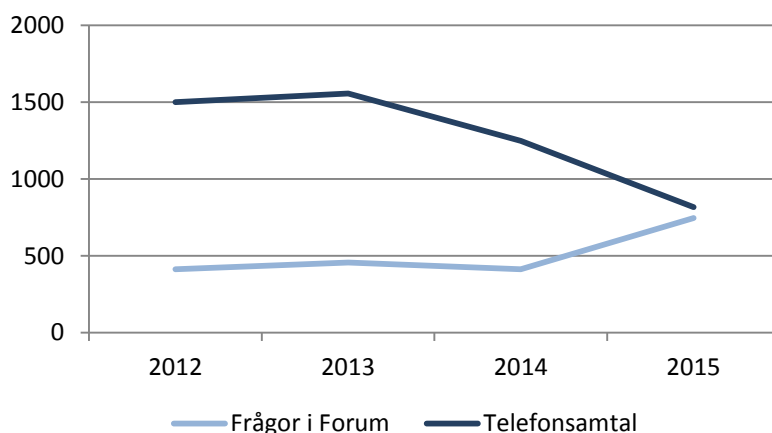
- Informationsförordningen
- Utföra offentlig kontroll

- Planera, leda och följa upp offentlig livsmedelskontroll
- Nyckelhålmärkning (ny vägledning till de nya föreskrifterna)
- Listeria
- Provtagning

Dessutom har fem vägledningar uppdaterats: honungsvägledningen, tillsatsvägledningen, vägledningen om godkännande och registrering av livsmedelsföretag samt vägledning om handel med animaliska livsmedel. Även kontrollhandboken om kosttillskott har uppdaterats.

Webbplatsen Livstecknet och telefonsvar

Webbplatsen Livstecknet är Livsmedelsverkets mötesplats för kontrollmyndigheterna på central, regional och lokal nivå inom livsmedelskontrollen. Det är en kanal för informationsutbyte och samverkan. Där publiceras kvartalsbrev riktade framför allt till beslutsfattare. På Livstecknet finns också blanketter och webbformulär för rapportering av myndighetsuppgifter och där finns arbetsrum. Webbplatsen har också ett forum för frågor och svar där kontrollmyndigheterna kan ställa frågor till Livsmedelsverket och till kollegor runt om i landet och även föra diskussioner om olika frågeställningar. Frågorna och svaren i Forum finns sparade och är sökbara och används också av livsmedelsinspektörerna för att söka svar på frågor. Det är ett led i vår strävan att minska envägskommunikation och i stället se till nytta för många och därmed också verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll. Sedan Livsmedelsverket i mars 2015 lanserade en ny webb med förbättrade funktioner för Livstecknet har det i stort sett skett en fördubbling av antalet inkomna frågor i Forum och det har dessutom synts en minskning av inkomna telefonfrågor.

Antal frågor i forumet på Livstecknet och antal telefonsamtal under 2012 - 2015

745 frågor har under året besvarats via Forum på Livstecknet jämfört med 413 frågor år 2014. Flest frågor rör märkning och information, 27 procent, allmänna kontrollfrågor, 10 procent, och registrering, godkännande, 8 procent. Ytterligare frågor har besvarats i Livstecknets arbetsrum och via e-post direkt till Livsmedelsverkets handläggare.

816 (1 247) telefonsamtal från kontrollmyndigheter har registrerats, 151 (246) från livsmedelsföretag och 178 (174) från övriga såsom media, privatpersoner, konsulter, siffrorna inom parentes gäller 2014. De vanligaste förekommande telefonfrågorna rör dricksvatten, 30 procent, märkning och information, 14 procent, och allmänna kontrollfrågor, 8 procent.

Operativ kontrollledning

Alla lokala kontrollmyndigheter (kommuner) rapporterar årligen in uppgifter till Livsmedelsverket om sin kontroll. Det rör exempelvis hur mycket kontroller som har utförts och hur många avvikelser som har noterats inom olika områden. Även mer administrativa mått som timtaxa och antal årsarbetskrafter anges. Livsmedelsverket analyserar de inrapporterade resultaten. Till de kommuner som rapporterat att de kontrollerat färre än vissa andelar av kontrollobjekten totalt och kontrollobjekten i de högsta kategorierna kontrolltimmar skickar Livsmedelsverket frågor om utfallet. Frågorna handlar om huruvida rapporteringen är korrekt, om det i så fall var i nivå med kommunens plan för kontrollen och anledningen till utfallet. Svaren på frågorna utgör en del i Livsmedelsverkets bedömning av om en kommun behöver vidta åtgärder för att förbättra sin livsmedelskontroll.

En annan del av bedömningen utgörs av revisionsresultat, från Livsmedelsverkets och Länsstyrelsens revisioner av kommunerna.

Revisionsärenden, där påtalade brister inte har åtgärdats, kan överlämnas till Livsmedelsverket. Enligt Livsmedelslagen får Livsmedelsverket förelägga kommuner att vidta nödvändiga åtgärder för att deras livsmedelskontroll ska fungera enligt de krav som finns på kontrollmyndigheter enligt bland annat förordning (EG) nr 882/2004. För närvarande finns ett pågående föreläggandeärende och fyra ytterligare planeras initieras inom kort.

De föreläggandeärenden som under tidigare år har avslutats har inneburit stora förbättringar i de aktuella kommunernas planering och uppföljning av sin kontroll. I vissa fall även förbättrade instruktioner för kontrollens utförande och även förbättrade rutiner för avgiftsintag.

Länsmöten och andra mötesplatser som Livsmedelsverket har med kontrollen

Livsmedelsverket deltar i de länsmöten som respektive länsstyrelse arrangerar. Under 2015 har verket deltagit vid 35 länsmöten, vid vilka 20 län deltog. I Västra Götalands län arrangerades inget länsmöte. Där deltog verket istället i en konferens. Länsmöten är en kanal för kommunikation, erfarenhetsutbyte och samarbete mellan kontrollpersonal i Sverige.

Livsmedelsverket informerar om nyheter och tar upp ämnen som är prioriterade. En del presentationer är omfattande medan andra endast är kort information.

Information som presenterades vid länsmötena 2015:

- Kommande förändringar i vägledningen om godkännande och registrering av livsmedelslokaler
- Kommande förändring av dricksvattenföreskrifter på grund av nya EU-regler om radioaktivitet i dricksvatten.
- RASFF-Vad är det och vad bör kommunerna tänka på?
- Förordningen om tillhandahållande av livsmedelsinformation
- Kontroll av ekologiska livsmedel
- Verifiering av den offentliga kontrollens effekt
- FVO- information om gemensamt arbetsrum med mera
- Laboratoriesamarbetet ”Forum för beredskapsdiagnostik”
- Information om kommande nationella kontrollprojekt, om kontrollhandbok kosttillskott, Livsmedelsverkets organisationsförändring, förändringar av Livstecknet och Statskontorets utredning.

Vid länsmötena deltar representanter från länsstyrelserna samt inspektörer från de lokala kontrollmyndigheterna inom länet. Ibland deltar även någon av Livsmedelsverkets kontrollpersonal. Mötena är ofta mycket välbesökta. Förutom det material som Livsmedelsverket för med sig så diskuteras aktuella kontrollfrågor.

Utöver detta medverkar Livsmedelsverket i en rad andra fora, bland annat i nätverket för veterinära och livsmedelsfrågor för länsstyrelserna, Livsamverkan (bestående av tolv stora och medelstora kommuner) samt storstadsgruppen (Stockholm, Göteborg, Malmö).

Under 2015 påbörjades också en del samarbeten mellan de lokala kontrollmyndigheternas chefer och Livsmedelsverket.

Samarbete mellan länsstyrelser

Det finns ett antal nätverk mellan länsstyrelserna, inom olika verksamhetsområden, som syftar till att samordna och likrikta bedömningar och arbetssätt, utbyta erfarenheter samt att ringa in problemområden. Bland dessa kan nämnas nätverket för djurskydd och veterinära frågor (även kallat 28-nätverket) där cheferna för huvuddelen av de frågor som berör livsmedelskedjan är representerade. Inom 28-nätverket finns referensgrupper som arbetar med de olika sakområdena som ingår i länsstyrelsernas ansvarsområden; djurskydd, livsmedel och foder, smittskydd och animaliska biprodukter (ABP), djurhälsa och veterinära frågor, FVO-revisioner samt en grupp som hanterar övergripande frågor. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA bjuds regelbundet in till möten med 28-nätverket och referensgrupperna.

Handläggare och veterinärer som arbetar inom livsmedelsområdet i de fyra nordligaste länen Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland har under 2015 haft en 4-länsträff. Under länsträffen, som anordnades av Västerbotten, diskuterades och samsynades olika kontrollområden, checklistor och lagstiftning inom livsmedelsområdet.

Det finns även ett samarbetsprojekt, ”Primör”, som har tagit fram ett länsstyrelsegemensamt datasystem för registrering, riskuttag och rapportering av

resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Systemet driftsattes 2014 och projektet har också under året utbildat cirka 60 personer i det nya systemet. En e-tjänst för registrering som primärproducent har arbetats fram och tagits i bruk i slutet av 2015 början 2016.

Länsstyrelserna har medverkat vid två nationella projekt under året, Potatisprojektet med provtagning av Glykoalkaloider och tungmetaller samt projekt Östersjölax om spårbarhet och redlighet.

Länsstyrelserna samarbetar även inom kontrollen genom utbyte av personal vid behov, exempelvis vid situationer där det kan antas förekomma risk för jäv och intressekonflikter.

Livssamverkan Sverige

Livssamverkan är ett samverkansprojekt startat mellan ett antal kommuner, Livsmedelsverket, länsstyrelsen och SKL. Syftet med projektet är att på lednings- och strategisk nivå stärka samarbetet mellan centrala, regionala och lokala myndigheter. Syftet med samverkan är att utveckla livsmedelskontrollen så att den ger ett mervärde för samhället. Livssamverkan ska genom att dela kunskap, inhämta synpunkter och driva utveckling, vara en kanal mellan behöriga kontrollmyndigheter och Livsmedelsverket.

Kommunal samverkan

Möjligheter till samverkan mellan kommuner i myndighetsfrågor regleras bland annat i Kommunallagen och Livsmedelslagen. Samarbetet kan ske på flera olika sätt. En kommun får till exempel träffa avtal med en annan kommun om att kontrolluppgifter som kommunen har enligt Livsmedelslagen ska skötas helt eller delvis av den andra kommunen. För närvarande har 66 kommuner gått samman i gemensamma organisationer där livsmedelskontrollen ingår som en del. De flesta av dessa organisationer omfattar två kommuner, men även gemensamma organisationer om tre, fyra och fem kommuner förekommer.

Stöd för kostnadstäckning hos kommunerna

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar med att hjälpa kommunerna till bra förutsättningar för kostnadstäckning (finansiering) av kontrollen. SKL stöder kommunerna genom att arbeta fram vägledningar, utveckla mallar och hålla konferenser inom taxor och planering. Enkät om finansiering och taxor skickas med jämna mellanrum ut till kommunerna. Den senaste gick ut 2014. Med enkätsvaren som grund kan jämförelser ske enklare och ge bättre förutsättningar för att visa kommunerna hur de kan finansiera sin kontroll och öka kostnadstäckningen.

SKL arbetade under 2015 fram en ny och enklare modell för framräkning av taxorna.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed)

Under 2015 meddelade Livsmedelsverket kommissionen om osäkra livsmedel i Sverige vid cirka 64 tillfällen. Under året hanterades totalt 163 ärenden som berörde Sverige avseende RASFF om olika typer av livsmedel, se tabell nedan.

Notifierade livsmedel och hanterade ärenden.

	2015	2014	2013	2012
Notifierade livsmedel till Kommissonen	Ca 64	Ca 40	Ca 65	Knappt 70
Totalt hanterade ärenden	163	141	163	136

Livsmedel i ärenden under 2015	Totala antalet meddelanden (meddelat av Sverige)
Kosttillskott, bantningspreparat och berikade livsmedel	25 (11)
Frukt och grönsaker	24 (9)
Kött och köttprodukter (förutom fläskkött)	20 (16)
Nötter, nötprodukter och frön	17 (5)
Övriga	77 (23)

Lagstiftning

Under 2015 gav Livsmedelsverket ut fyra föreskrifter.

Beslutade nationella föreskrifter

Antal/år	2015	2014	2013
Beslutade nationella föreskrifter	4	25	10

Av dessa är två stycken (LIVSFS 2015:2 och LIVSFS 2015:3) genomföranden av EU-direktiv.

2015 års föreskrifter

LIVSFS	Ändrar/omtryck	Ändrar/omtryck
LIVSFS 2015:1	LIVSFS 2005:9	Användning av viss symbol
LIVSFS 2015:2	LIVSFS 2003:10	Honung
LIVSFS 2015:3	SLVFS 2001:30	Dricksvatten
LIVSFS 2015:4	LIVSFS 2006:21	Avgifter

Nedan följer en närmare beskrivning av föreskrifterna.

- Nyckelhålsföreskrifterna har reviderats (Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9) om användning av viss symbol). Föreskrifterna är nationella och har funnits i över 25 år. De större ändringarna i den senaste revideringen jämfört med de tidigare reglerna (LIVSFS 2009:6) är bland annat att nya saltvillkor har införts, att vissa villkor skärpts och att glutenfria produkter numera omfattas av föreskrifterna.

- Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2003:10) om honung har ändrats eftersom direktiv 2001/110/EG som det grundar sig på också har ändrats i vissa delar.
- Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten, har ändrats så att de även omfattar kontroll av radioaktivitet i dricksvatten samt krav på information och åtgärder vid förekomst av höga halter radioaktivitet i vattnet. Arbetet har skett i nära samarbete med Strålskyddsmyndigheten.
- Ändringar har också gjorts i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2006:21) om avgifter för offentlig kontroll, prövning och registrering. Ändringarna består huvudsakligen i höjningar av avgifter för importkontroll och införande av avgifter vid utfärdande av exportintyg.

Utvärderingar av livsmedelskontrollen

I maj 2013 fattade regeringen beslut om en ändring i livsmedelsförordningen som innebar att Livsmedelsverket blev ansvarig kontrollmyndighet för mindre anläggningar som ska godkännas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 (853-anläggningar). Tidigare låg kontrollansvaret på de lokala kontrollmyndigheterna. Ändringen trädde i kraft i januari 2014.

Resultatet av en utvärdering som Livsmedelsverket har gjort visar att överföringens konsekvenser har varit marginella för de flesta kommuner. Förhållandevis många kommuner är trots detta missnöjda med förändringen. Bland annat menar flera kommuner att arbetet med anläggningarna var utvecklande för inspektörerna och bidrog till att göra deras arbete mer attraktivt. Därtill ser kommunerna överföringen som ett misstroende eller en nedvärdering av den kompetens och det arbete som bedrivs i den lokala livsmedelskontrollen.

Vid tidpunkten för genomförandet av utvärderingen hade livsmedelsföretagarna fortfarande mycket begränsade erfarenheter av Livsmedelsverket som ny ansvarig kontrollmyndighet. Det är ändå tydligt att livsmedelsföretagarna har positiva erfarenheter från de inledande kontakterna och det finns en övervägande positiv inställning till att kontrollansvaret överförs till Livsmedelsverket.

Utvärderingen genomfördes då det ännu var för tidigt att svara på frågan om förändringen inneburit en mer likvärdig kontroll. Utvärderingen kan dock konstatera att vissa faktorer talar för att kontrollen kan komma att bli mer likvärdig. I och med att merparten av 853-anläggningarna nu har samma kontrollmyndighet uppkommer vissa omedelbart positiva effekter, som exempelvis en mer enhetlig timtaxa och förmodligen även en mer likvärdig bedömning av anläggningar vid godkännandet och riskklassningen. Överföringen innebär förmodligen också att 853-anläggningarna inte längre kommer att beröras av de stora skillnaderna i kontrollfrekvens som finns bland kommunerna. Huruvida överföringen av kontrollansvaret även kommer leda till en mer likvärdig kontroll vid kontrollbesöken och bedömningen av avvikelser återstår dock att se.

Granskning av branschens kvalitetssäkringssystem inom primärproduktionen

Granskning av kvalitets säkerhetssystem (KSS) i primärproduktionen sker för att bedöma i vilken utsträckning användningen av KSS inom olika produktionsinriktningar (branscher) bidrar till att målen med lagstiftningen uppnås. Syftet är i första hand att ge underlag till länsstyrelsernas prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen. Granskningen är även viktig i och med att KSS motiverar den låga offentliga kontrollfrekvensen i primärproduktionen i Sverige.

Under 2015 genomfördes ingen granskning ute i fält av något KSS. Planerad uppdatering av styrdokument för genomförande av granskningarna sköts upp på grund av ett regeringsuppdrag om offentlig kontroll av primärproducenter av livsmedel och foder. Uppdraget påbörjades under 2015 och pågår under 2016 och kan komma att påverka styrdokumenterna. Uppdatering av Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets gemensamma vägledning ”Riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen” påbörjades.

Rådgivning till företag

Livsmedelsverket informerar företagen om regler och andra viktiga förhållanden inom livsmedelsområdet. Föreskrifter och vägledande dokument ska vara utformade så att de är kostnadseffektiva och enkla att följa och förstå. Livsmedelsverket ska även underlätta företagens kontakter med myndigheten i övrigt.

Rådgivning till företag, prestationer och kostnader

Antal/år	2015	2014	2013
Prenumeranter på nyhetsbrev	3 970	3 400	2 300
Nya slutbedömda branschriktlinjer	1	9	4
Frågor i Upplysningen från företagarna	7 600	9 000	6 000

Minskningen av antal frågor till Upplysningen, Livsmedelsverkets upplysningstjänst, jämfört med 2014 kan sannolikt förklaras av att det kom många frågor rörande den nya Informationsförordningen under 2014. Tjänsten har också haft begränsade öppettider under hösten och vintern på grund av omprioriteringar i verksamheten.

Sedan augusti 2012 skickar Livsmedelsverket ut ett nyhetsbrev till livsmedelsföretagarna. Nyhetsbrevet innehåller bland annat information om ny lagstiftning, vägledningar och branschriktlinjer. Det skickas ut minst en gång i kvartalet, men oftare om det behövs.

En branschriktlinje från Sveriges bagare och konditorer, ”Märk väl”, blev färdig under 2015. Ytterligare förslag till tre nya branschriktlinjer har skickats in till Livsmedelsverket och är nu under bedömning. Fyra befintliga branschriktlinjer har uppdaterats, bland annat om de nya reglerna om livsmedelsinformation. Alla bedömda nationella branschriktlinjer publiceras på Livsmedelsverkets webbplats.

En ny broschyr om märkning av livsmedel som inte är färdigförpackade har publicerats under 2015. Dessutom har broschyrerna om att starta café och importera livsmedel uppdaterats.

Förenklingsresan för livsmedelsindustrin – resa för tillväxt och export

Livsmedelsverket har tillsammans med Jordbruksverket och Tillväxtverket påbörjat ett myndighetsgemensamt arbete kallat *Förenklingsresan för livsmedelsindustrin*. Syftet är att i dialog med olika livsmedelsföretag och berörda myndigheter komma fram till konkreta sätt att underlätta för företagarna i deras vardag och därigenom hjälpa dem att öka tillväxt och konkurrenskraft. Arbetet fokuserar särskilt på export. Myndigheterna förmedlar även regeringens tydliga ambition att ständigt arbeta med regelförenkling.

Under 2015 har generaldirektörerna för de tre myndigheterna tillsammans med en myndighetsgemensam arbetsgrupp, besökt fyra företag inom olika delar av branschen. Dessa är företag inom mejeri, fiskberedning, köttprodukthantering och bagerinäring. Företagen skiljer sig åt bland annat när det gäller ägarform, antal anställda, omsättning och var de har sin primära marknad. Vid besöken deltog också berörda lokala och regionala myndigheter, branschorganisationer och andra offentliga aktörer.

De frågor som togs upp och diskuterades på samtliga besök var bland annat:

- förenklad informationsgång till de olika myndigheterna
- säker och enhetlig kontroll
- önskan om hjälp och stöd till export
- tillgång till utbildad personal och information om byggnadsplaner i kommuner

Förenklingsresan fortsätter under 2016 med besök på ytterligare fyra företag samt med att ta fram konkreta lösningar och ansvariga aktörer.

Omvärldsbevakning

Med en omvärld i ständig förändring, nytt säkerhetsläge, digitalisering, nya kommunikationsvägar och förändrade förväntningar på myndigheterna, både vad gäller arbetsätt och arbetsuppgifter, är det viktigt att i möjligaste mån vara förberedd på utvecklingen.

Genom strategisk planering kan hela organisationen på ett smidigt sätt förändras, förbättras och förnyas, för att svara upp mot de förväntningar som idag kommer från medborgare och politik men också de förväntningar som kommer att komma framgent. För en sådan strategisk planering krävs bra framåtsyftande underlag som tar sitt avstamp i en bred förståelse i nuet och vad det är som driver utvecklingen framåt.

För att på ett effektivt sätt möta omvärldens förändringar har Livsmedelsverket under 2015 påbörjat ett arbete med omvärldsanalys, i första ledet genom att tillsätta en grupp med representanter från verkets olika verksamhetsområden. I det första skedet fokuserar gruppen på att utveckla processer och förståelse för omvärldsanalys som verktyg. Detta sker delvis genom att konkret arbeta utifrån olika frågeställningar.

Risk- och sårbarhetsanalyser

I Livsmedelsverkets RSA 2015 har Livsmedelsverkets samhällsviktiga verksamheter systematiskt identifierats, liksom beroendeförhållanden. Myndigheten är i mycket hög grad beroende av medarbetarnas expertkunskap, och i många fall förekommer en brist på redundans som i vissa lägen kan leda till att kompetens saknas om nyckelpersoner inte är tillgängliga. En stor del av myndighetens krisarbete är också beroende av andra

aktörers aktiviteter för att fungera. Andra kritiska beroenden möjlighet till kommunikation i form av telefon och e-post, IT-infrastruktur, och tillgång till data och information.

Livsmedelsverkets krishanteringsförmåga samt förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar bedöms sammanfattningsvis som god med vissa brister.

Sammantaget gör Livsmedelsverket bedömningen att livsmedelssektorns krishanteringsförmåga samt förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar i huvudsak är god men har vissa brister. Hot och risker som har uppmärksammats de senaste åren gör att det är angeläget att arbeta vidare för att höja förmågan.

Sammantaget gör Livsmedelsverket bedömningen att dricksvattensektorns förmåga i huvudsak är god men har vissa brister. Variationerna mellan kommuner är dock stor. För att stärka krisberedskapen inom sektorn, efter identifiering av nyare hot och risker, fortsätter Livsmedelsverket att utveckla sitt stöd till lokal och regional nivå.

De åtgärdsförslag som identifierats rör olika typer av övningar, utbildningar, stöd, förberedande planering inför hantering av kriser, utredande av olika komplexa ansvars- och befogenhetsfrågor, systematisk omvärldsbevakning för att kunna identifiera samtliga relevanta hot och risker samt förbättrad analysförmåga.

4.2.7 Yttrande om den allmänna funktionen

Antalet anläggningar i leden efter primärproduktionen av livsmedel ökar. Det är framförallt små anläggningar som blivit fler, bland annat restauranger, mobila verksamheter och tillfälliga sommarverksamheter.

Andelen av de mest riskfyllda anläggningarna som kontrollerats har ökat från 88 procent (år 2014) till 97 procent (år 2015), vilket är en positiv utveckling. Dessa anläggningar hade tilldelats flest kontrolltimmar (>16 timmar). Det specifika målet i livsmedelskontrollen Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år, var i princip uppnått under 2014. Även under 2015 har fokus legat på dessa anläggningar och planerad kontroll har utförts på 94 procent.

Andelen planerade kontroller i livsmedelskontrollen där kontrollområdet Information granskats har ökat från 40 till 49 procent. Inför ikraftträdandet av den nya informationsförordningen 2014 gjordes flera utbildningsinsatser för kontrollpersonalen vilket gett genomslag i kontrollen 2015. Ökning av andelen avvikelser syns även inom detta område.

Det är en spridning mellan olika lokala kontrollmyndigheters andel kontroller med avvikelse i livsmedelskontrollen och i om de använder åtgärder mot livsmedelsföretagaren då bristande efterlevnad noterats. Detta tyder på att bedömningar och gradering av iakttagelser görs på olika sätt, och att kontrollen därmed inte är likvärdig.

Majoriteten av kontrollmyndigheterna är små. 31 procent av myndigheterna hade mindre än en årsarbetskraft och ca 80 procent hade mindre än tre årsarbetskrafter. Med en liten personalstyrka är det svårt att upprätthålla, behålla och utveckla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper, bygga upp erfarenhet av exempelvis matförgiftningsutbrott, hantera eventuella intressekonflikter och arbeta med utvecklingsinsatser. Sårbarheten är stor hos en liten kontrollmyndighet. Trots detta är det många små kontrollmyndigheter som utför en fullgod kontroll.

Livsmedelsverket verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. För att skapa en bättre och smidigare kontroll genomför Livsmedelsverket bland annat samordnade kontrollprojekt, särskilda utbildningsinsatser och tar fram vägledning, kontrollhandböcker och andra verktyg. Dessa insatser utvecklar kompetensen och arbetssätt i livsmedelskontrollen.

4.3 Kontroll av dricksvatten

4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning (EG) nr 178/2002 är att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, det vill säga vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten före kran. Enligt 3 § livsmedelslagen, jämnställs dricksvatten med livsmedel, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, det vill säga från vattenverk till tappkran hos användare.

Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten gäller hanteringen av och kvaliteten på dricksvatten och omfattar vattenverk som försörjer 50 personer och fler eller som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller 10 m³ eller mer dricksvatten per dygn. All offentlig och kommersiell verksamhet omfattas av föreskrifterna, oberoende av storlek.

4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser

4.3.2.1 Omfattning

Myndigheter

Kontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna (kommunerna) och av Livsmedelsverket, totalt 252 kontrollmyndigheter.

Anläggningar

Under 2015 fanns det totalt 5 357 dricksvattenanläggningar. Efter rensning av tidigt upphörda och sent nyregistrerade anläggningar så var antalet 5 203. Följande sammanställningar bygger på rensad data.

Antal dricksvattenanläggningar

	2015	2014
Totalt antal dricksvattenanläggningar	5 357	4 915
Antal dricksvattenanläggningar efter rensning ²³	5 203	4 744

Anläggningarna är indelade i olika riskklasser²⁴. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna, det vill säga 1 – 4, och flest anläggningar i riskklass 8. Fördelningen av anläggningarna mellan riskklasserna är stabil över tid. Ökningen som skett i antal dricksvattenanläggningar är framför allt i de lägre riskklasserna. Flera lokala kontrollmyndigheter har under 2015 jobbat aktivt med att inventera och registrera dessa små dricksvattenanläggningar, vilket gett resultat.

Antal dricksvattenanläggningar per riskklass, där 1 är högst riskklass och 8 lägst riskklass

År	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas*	Totalt
2015	5	12	29	91	167	5	1 410	3 327	157	5 203
2014	5	12	28	93	173	10	1 308	2 838	277	4 744

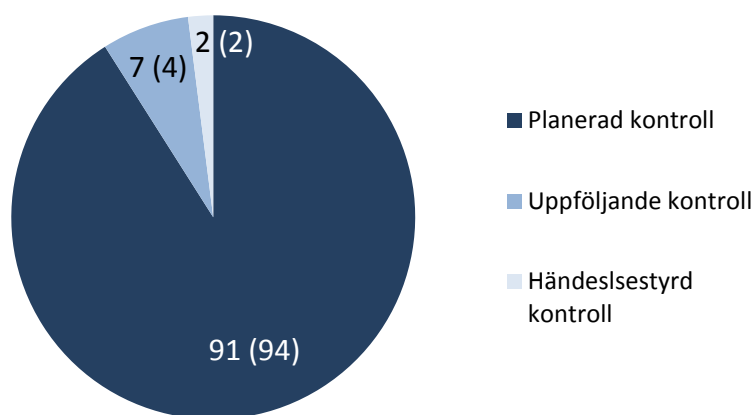
* Den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, då redovisas inte riskklass, uppgift saknas.

Kontroller

Under 2015 utfördes totalt 2 775 kontroller. Det är olika orsaker till kontrollerna; planerade, uppföljande eller händelsestyrda. De uppföljande kontrollerna har ökat och utgör nu sju procent. De händelsestyrda ligger stadigt på två procent av kontrollerna.

²³ Anläggningar som har upphört under perioden januari – mars eller nyregistrerats under perioden november – december har rensats bort

²⁴ Se Livsmedelsverkets vägledning Riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid.

Kontroller utförda på dricksvattensanläggningar fördelade på kontrollorsak, 2015, procent. Inom parentes 2014 års siffra²⁵.

Kontrollerna är antingen föranmälda eller oanmälda. Majoriteten av kontrollerna på dricksvattensanläggningar är föranmälda. Det är oftast mest ändamålsenligt att föranmäla dessa kontroller med tanke på hur verksamheterna är utformade och bemannade. Flera anläggningar är obemannade.

Utförda kontroller på dricksvattensanläggningar fördelade på kontrollorsak och föranmäld respektive oanmäld kontroll, 2015, procent

	Planerad kontroll	Uppföljande kontroll	Händelsestyrd kontroll	Totalt
	n = 2 517	n = 190	n = 68	n = 2 775
Föranmäld	82	69	56	80
Oanmäld	18	31	44	20
Totalt	100	100	100	100

n = antal kontroller

De planerade kontrollerna utfördes på 2 067 anläggningar. En liten ökning jämfört med 2014. Andelen anläggningar där det utförts planerad kontroll ligger dock stadigt runt 40 procent.

Antal anläggningar, totalt antal kontroller och antal anläggningar där planerad kontroll utförts

	2015	2014
Antal anläggningar	5 203	4 744
Totalt antal kontroller*	2 775	2 544
Antal anläggningar med planerad kontroll	2 067	1 982
Andel anläggningar med planerad kontroll, procent	39,7	41,8

*planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

²⁵ 2014 benämndes de uppföljande kontrollerna för extra offentlig kontroll

Det är viktigt att komma ihåg att riskklassificeringen påverkar om en anläggning kontrolleras årligen eller inte. Anläggningar i lägre riskklasserna som tilldelats ett fåtal kontrolltimmar kan kontrolleras enligt plan vartannat eller vart tredje år, medan anläggningar i höga riskklasser med flera tilldelade kontrolltimmar kontrolleras årligen. Det stora antalet dricksvattenanläggningar ligger i de lägre riskklasserna, drygt 90 procent i riskklass 7 och 8, vilket ger stort genomslag på andelen anläggningar som kontrollerats. Utifrån detta resonemang ligger andelen kontrollerade anläggningar på en rimlig nivå.

Kontroll har utförts olika ofta på olika typer av anläggningar. Det är framförallt anläggningar i de lägre riskklasserna som inte kontrolleras årligen, men det finns även anläggningar i de högre riskklasserna som inte kontrollerats.

Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat per riskklass, procent

	Riskklass									Totalt n=5 203
	1 n=5	2 n=12	3 n=29	4 n=91	5 n=167	6 n=5	7 n=1 410	8 n=3 327	Saknas n=157	
Ingen kontroll	20	0	28	25	32	60	53	65	76	60
En kontroll	20	25	41	46	53	20	41	31	23	34
Flera kontroller	60	75	31	29	15	20	6	4	1	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Anläggningar i de lägre riskklasserna har sällan kontrollerats mer än en gång per år, medan anläggningar i de högre riskklasserna har fått flera kontroller. Anläggningar i riskklasserna 1 - 4 borde ha fått en eller flera kontroller under året vilket dock inte var fallet för alla anläggningar. Totalt har 23 procent av anläggningarna i dessa riskklasser inte fått någon kontroll under 2015. Jämfört med 2014 är det en ökning, då 17 procent av denna grupp inte fick någon kontroll.

Det finns fortfarande anläggningar med mycket tilldelad kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2015. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. Andelen av dessa anläggningar som inte kontrollerats var 29 procent 2015. Samma andel under 2014. Även för anläggningar med flest antal tilldelade kontrolltimmar, det vill säga fler än 16 timmar, är resultatet oförändrat jämfört med 2014.

Andel dricksvattenanläggningar som fått ingen, en eller flera planerade kontroller fördelat på antal tilldelade kontrolltimmar, procent

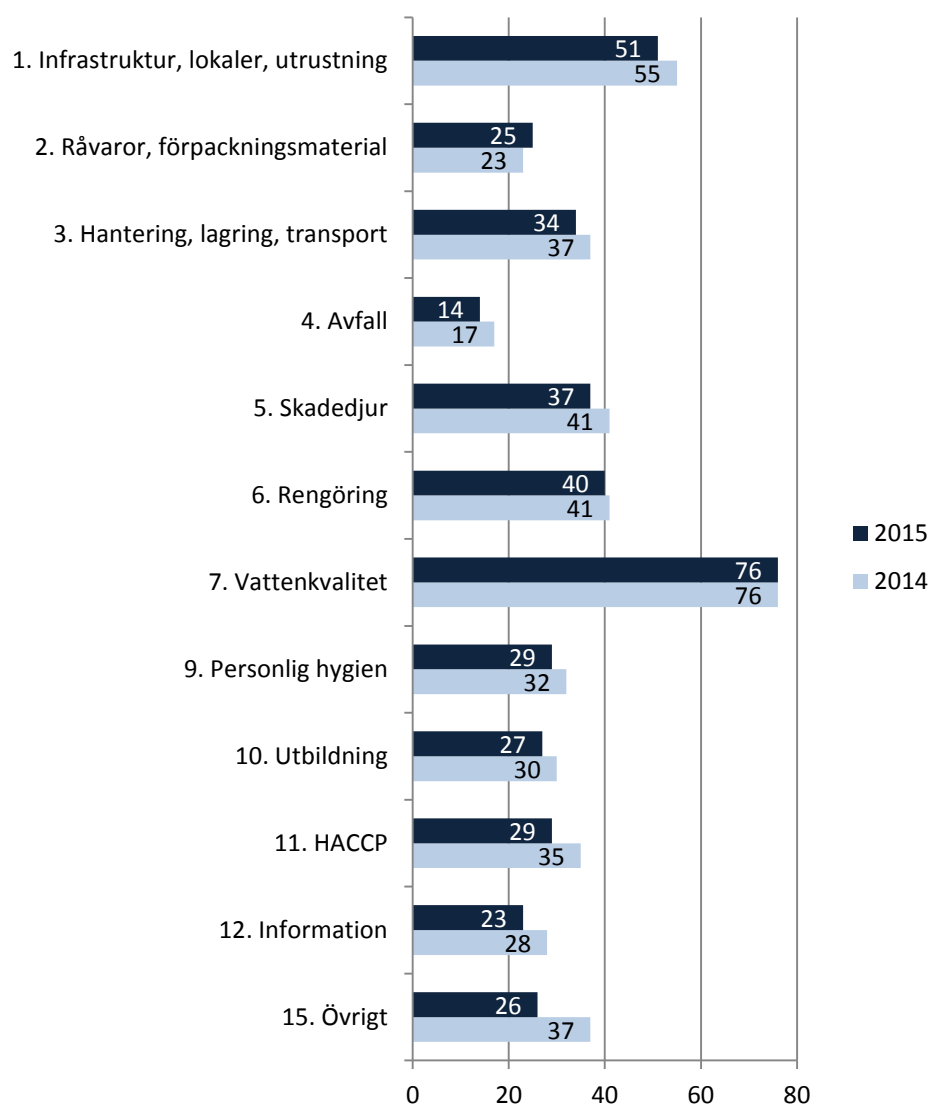
	Tilldelade kontrolltimmar					Saknas	Totalt
	>16	9-16	5-8	1-4	< 1		
	n= 20	n= 118	n= 233	n= 4 653	n= 107	n= 72	n= 5 203
Ingen kontroll	15	31	30	61	88	93	60
En kontroll	20	42	57	34	11	7	34
Flera kontroller	65	27	13	5	1	0	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

n = antal anläggningar

Granskade kontrollområden

Vissa kontrollområden²⁶ kontrolleras oftare än andra. Det område som granskats vid störst andel av kontrollerna var Vattenkvalitet och Infrastruktur, lokaler och utrustning, följt av Rengöring och Skadedjur. Övriga kontrollområden granskades ungefär vid en fjärde del av kontrollerna. Det är samma områden som ligger högt respektive lågt under 2015 jämfört med tidigare år.

²⁶ Se kontrollhandbok – utföra offentlig livsmedelskontroll, fördjupning – kontrollområden. Kontrollområde 8, 13 och 14 är inte aktuella för kontroll vid dricksvattenanläggningar.

Andel av planerade kontroller då kontrollområdet granskats, procent

4.3.2.2 Förändringar i resurser

Inom dricksvattenkontrollen arbetade totalt 43 årsarbetskrafter (åa). Myndigheterna bedömde att det behövdes totalt ytterligare 3 åa inför kommande års kontrolluppdrag och - plan.

Kontrollmyndigheternas personalresurser, antal, och bedömning av resursbehovet

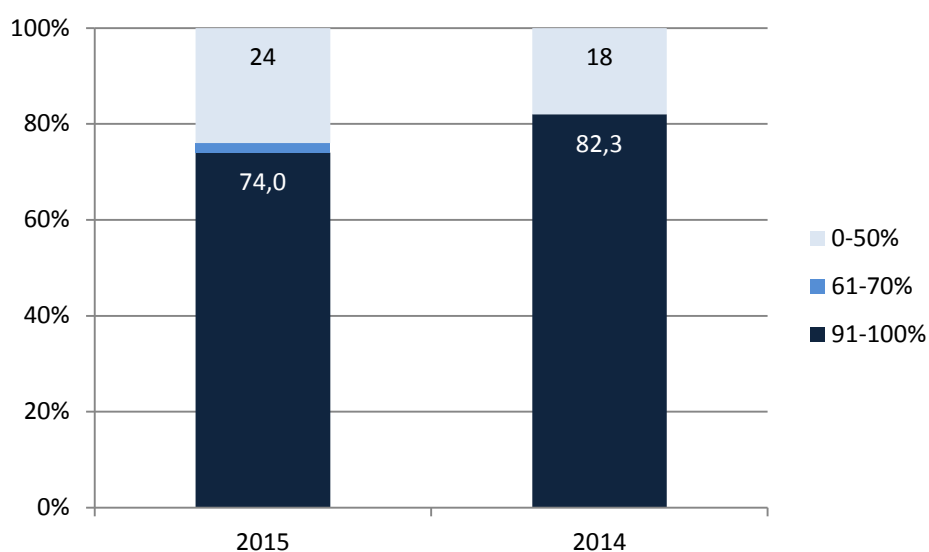
	2015	2014
Kontrollpersonal, antal åa	43	44
Behov inför nästa år, antal åa	46	45

åa = årsarbetskrafter

4.3.3 Måluppfyllelse

I den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan finns från och med 2013 gemensamma mål för livsmedelskontrollen. Ett av målen anger att alla anläggningar i riskklass 1-4 ska få minst en kontroll per år²⁷. Målet skulle vara uppnått senast den 31 december 2014.

Totalt sett har planerad kontroll utförts på 77 procent av alla anläggningar i riskklass 1-4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar (84 procent 2014). Fördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig dock åt. Det är 74 procent av myndigheterna som kontrollerat över 90 procent av dessa anläggningar vilket är en minskning jämfört med 2014. Totalt är det 96 myndigheter som har kontrollansvar för denna typ av anläggningar.

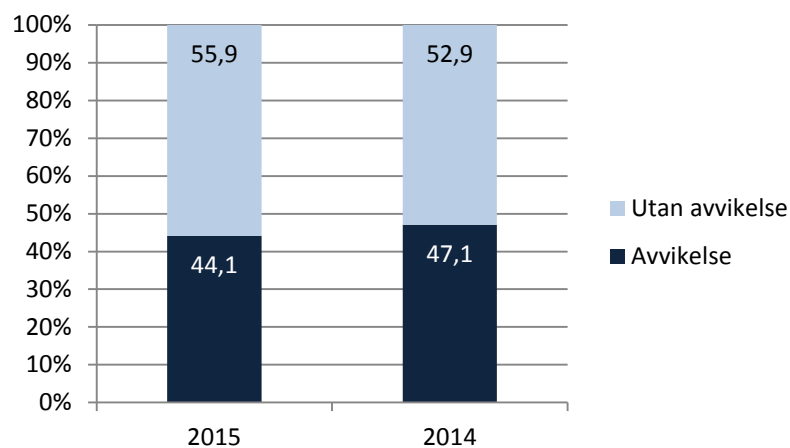
Andel myndigheter som kontrollerat olika andel av dricksvattenanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar, procent. Under båda åren var det 96 st. myndigheter som hade kontrollansvar för denna typ av anläggning.

Resultat antyder att antingen utför myndigheten kontroll vid de dricksvattenanläggningar som ingår i kontrollansvaret (den mörkaste delen av stapeln) eller gör myndigheten inte det (den ljusaste delen av stapeln). Det är få myndigheter som bara delvis utför kontroll vid dricksvattenanläggningar (den mellanblåa stapeln). Tidigare års resultat från kommunrevisioner inom området dricksvatten har visat att kontrollen påverkas starkt av om kontrollmyndigheten har tillgång till kontrollpersonal med tillräcklig kompetens på området.

²⁷ Indikatorn för att följa upp detta mål visar hur många anläggningar i riskklass 1-4, med fler än fem tilldelade kontrolltimmar, som fått minst en kontroll.

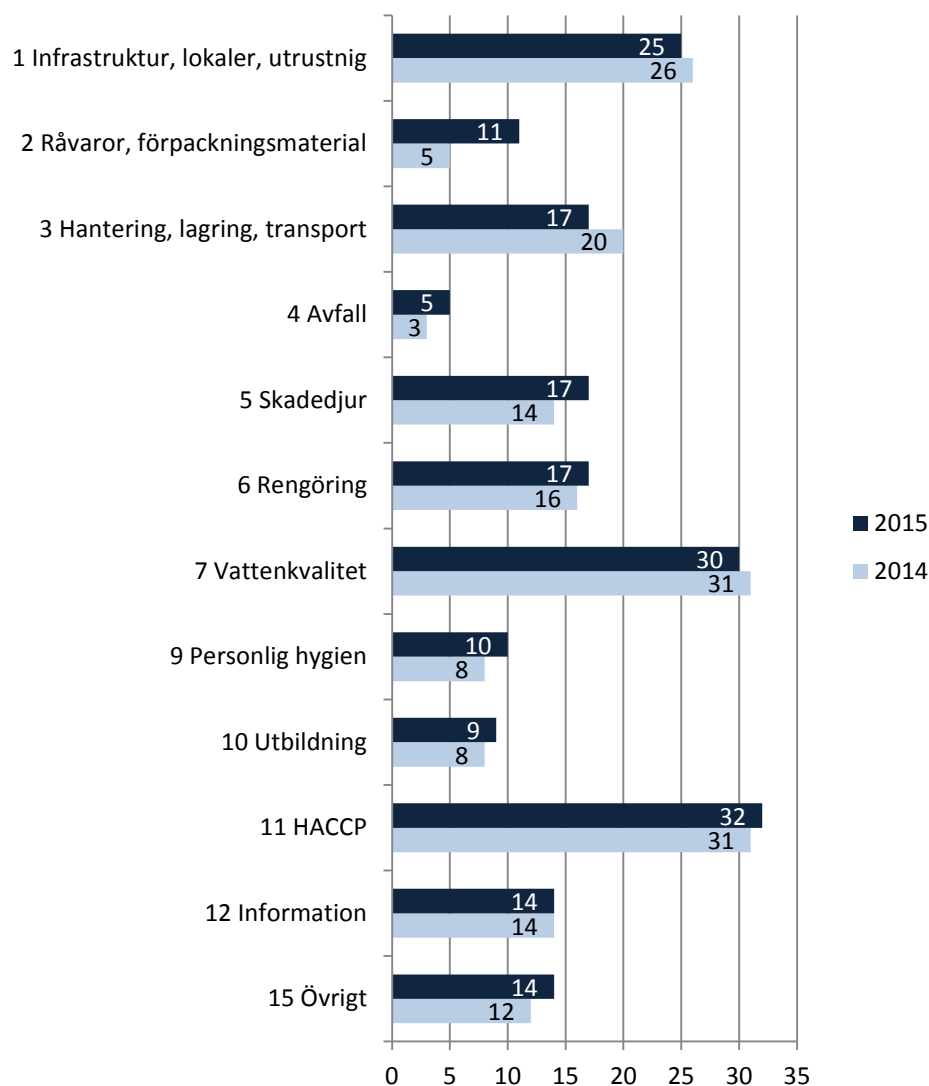
4.3.4 Efterlevnad hos företag

Inom kontrollen vid dricksvattenanläggningar minskar andelen planerade kontroller med avvikelse något. Andelen var 44 procent 2015, jämfört med 47 procent 2014.

Andel planerade kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, procent

Av samtliga kontrollerade kontrollpunkter var 19 procent med avvikelse, att jämföra med 18 procent år 2014. De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som berör HACCP, Vattenkvalitet och Infrastruktur, lokaler och utrustning.

Andel avvikelser per kontrollområde, procent

4.3.5 Beslut om åtgärder mot företag

Antal kontroller som ledde till beslut om åtgärd från myndigheten vid bristande efterlevnad var totalt 132, vilket är knappt 11 procent, en liten ökning jämfört med 2014. Den absolut vanligaste åtgärden var föreläggande, precis som tidigare år. Livsmedelsverkets insats med att aktivt och tydligt gå ut med information till kontrollmyndigheterna under 2014 om att åtgärder vid bristande efterlevnad även kan och bör användas på dricksvattenområdet tycks hålla i sig under 2015.

Antal och andel kontroller som lett till åtgärd vid bristande efterlevnad

	2015	2014
Totalt antal kontroller	2 775	2 544
Kontroller med avvikelse	1 223	1 197
Antal kontroller som lett till åtgärd från myndigheten	132	124
<i>Andel åtgärder vid kontroller med avvikelse, procent</i>	<i>10,8</i>	<i>10,4</i>

*planerade, uppföljande och händelsestyrda kontroller

4.3.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter arrangerar Livsmedelsverket löpande riktade utbildningar eller medverkar i andras utbildningar. Under året hölls en grundläggande kurs om dricksvattenföreskrifterna där cirka 40 personer deltog. Under 2015 genomfördes dessutom sex regionala seminarier om riskbaserad dricksvattenkontroll med drygt 160 deltagare från 91 kommuner/kontrollmyndigheter. Seminarierna kommer att fortsätta 2016.

Under 2015 har Livsmedelsverket drivit två kontrollprojekt inom dricksvattenområdet. Projekten handlade om kontroll av distributionsanläggning och kontroll av verksamhetsutövarers faroanalys. I kontrollprojekten har totalt 85 kontrollmyndigheter deltagit.

Sveriges Kommuner och landsting genomförde 2015 en konferens i dricksvattenkontroll med fokus på planering och utveckling.

EU-kommissionen har under året reviderat de tekniska bilagorna II och III till EU:s dricksvattendirektiv. Ändringarna ska implementeras i svensk lagstiftning senast oktober 2017. Under 2013 publicerade kommissionen ett nytt direktiv om radioaktivitet i dricksvatten (Rådets direktiv 2013/51/Euratom). På grund av detta har Livsmedelsverket, i samarbete med Strålsäkerhetsmyndigheten, reviderat Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten. De nya reglerna om radioaktivitet trädde i kraft 28 november 2015.

Under 2015 uppmanades 21 993 personer att koka sitt dricksvatten från dricksvattenanläggningar i 18 olika kommuner. För att få ett mått på omfattningen av kokningsrekommendationerna multipliceras antalet drabbade personer med antalet kokningsrekommendationsdygn vid varje enskilt tillfälle, vilka sedan adderas. År 2015 var denna siffra 711 265 ”persondygn” jämfört med 533 745 ”persondygn” år 2014.

Antal berörda personer, antal dygn och antal persondygn, 2011-2015

År	Antal personer	Antal dygn	Antal persondygn
2015	21 993	431	711 265
2014	129 495	415	533 745
2013	246 955	554	1 619 450
2012	33 253	635	373 053
2011	146 439	727	7 074 989

Nationell dricksvattensamordning

Det nationella nätverket för dricksvatten stödjer strategisk och systematisk samordning på dricksvattenområdet med fokus på klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen och krisberedskapsplanering. Inom nätverkets ram har man från och med 2015 arbetat organiserat utifrån tre prioriterade områden och fyra arbetsgrupper.

- krisberedskap
- forskning och utveckling
- planering samt tillskapat en arbetsgrupp för offentlig kontroll av dricksvatten

Livsmedelsverket är samordnande myndighet för dricksvattenfrågor med inriktning på klimatanpassning och krisberedskap på nationell nivå och ordförande i styrgruppen Nationellt nätverk för dricksvatten. Nätverket har regelbundna möten för nätverkets olika nivåer, tematiska seminarier och kurser med fokus på prioriterade frågor samt informationsinsatser som lyfter fram dricksvattenfrågor inom nationella planer och program. Information om nätverkets aktiviteter publiceras på Livsmedelsverkets webbplats under rubriken Nationellt nätverk för dricksvatten. Under 2015 har det inom nätverkets ram fortsatt ett arbete med utgångspunkt från nationell strategi för hanteringen av korta kriser i dricksvattenförsörjningen och ett antal av dessa aktivitetsförslag i den nationella statstrategin genomförs just nu.

Tidigare har en film som beskriver behovet av kommunal planering för att säkra dricksvattenförsörjningen lanserats för att uppmuntra till en mer ändamålsenlig kommunal planering ur dricksvattenförsörjningsperspektiv. På Livsmedelsverkets webbplats finns nu samlings sida med Klimatanpassning – dricksvattenförsörjning där mer material finns samlad och länkar till aktuella sidor om klimatanpassning. När det gäller olyckor vid vattentäkt har under 2015 lanserats ett verktyg för hantering av olycka vid vattentäkt. Verktygets nås via Livsmedelverkets webbsida Krisberedskap - verktyg för hantering av olycka vid vattentäkt. Med olycka vid vattentäkt menas här en olycka med utsläpp av förorenande ämne i ett tillrinningsområde för en vattentäkt. Åtgärdsbehoven kan vara extremt akuta och ibland komplicerade för att undvika svårare störningar i ett samhälles vattenförsörjning. Samtidigt kan det i andra fall vara betydligt mindre bråttom. Det är därför viktigt att snarast möjligt få grepp på läget. Namnet på verktyget som presenteras är också "Olycka vid vattentäkt". Verktyget kan användas som stöd för kontrollmyndighetens arbete såväl som för övriga aktörer som räddningstjänst, dricksvattenproducent, polis med flera.

Inom Nationellt nätverk för dricksvatten har man tidigare noterat att planeringsfrågor och kontrollfrågor inte är helt ändamålsenliga att ha i samma arbetsgrupp. I den arbetsgruppen har man gjort en förändring till fokus på myndigheter med planerings- och miljöansvar. Under 2015 har Nationellt nätverk i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) startat upp en arbetsgrupp med dricksvatten och offentlig kontroll. Gruppen har under året fokuserat på kompetens och kompetensutveckling. Arbetsgruppen består av representanter för kommunala myndigheter, Generalläkaren, länsstyrelsen, Livsmedelsverket och SKL.

Ett nordiskt- baltiskt möte med inriktning dricksvattenforskning och utveckling har genomförts med Estland som arrangör. Ett av projekten som man i samverkan arbetar för gäller sammanställning av kunskap och information för enskild dricksvattenförsörjning. Livsmedelsverket och Nationell nätverk har stött en branschsamordnat arbete för att öka möjligheterna till EU-finansierad forskning inom dricksvatten- och vattenområdet. I samverkan med FORMAS har också informationsdag genomförts kring ansökningar till Water Challenges for a Changing World Joint Programming Initiative som under 2015 utlyste medel till forsknings- och utvecklingsprojekt inom ERANET Cofund programmet WaterWorks 2014.

4.3.7 Yttrande om den allmänna funktionen

De lokala kontrollmyndigheterna har jobbat aktivt med att inventera och registrera små dricksvattenanläggningar, vilket är positivt.

Vid kontrollen av dricksvattenanläggningar prioriteras inte alltid anläggningarna med de högsta riskerna. Det specifika målet i livsmedelskontrollen *Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år*, är inte uppnått. Under 2015 var det bara 77 procent av dessa anläggningar som kontrollerades. Detta är en fortsatt låg siffra.

Flera insatser har gjorts på detta område, se avsnitt 4.3.6, men ytterligare utveckling av kontrollen krävs.

4.4 Särskilda kontrollprogram

4.4.1 Restsubstanser

Beskrivning av kontrollområdet

Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG rapporteras till kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2015 en plan som omfattade totalt 4 900 prov som analyserats med kemisk metodik. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inklusive hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen riktas mot djur som kan vara behandlade med till exempel veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bland annat injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av Livsmedelverket kontrollpersonal på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov

skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Under 2015 provtogs och analyserades 4 900 prov vilken väl överensstämmer med den plan som Sverige överlämnade till Kommissionen i början av året. Provtagningen skedde på såväl slakterier, fiskodlingar, äggpackeriet samt mjölk och levande djur på gård vilket ger en god bild av förekomsten av rests substanser inom den svenska produktionen av animalier och animaliska produkter.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet rests substanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Resultaten med få eller inga fynd inom kontrollprogrammet visar att lagstiftningen angående läkemedel och bekämpningsmedel inom animalieproduktionen följs av företagen och att efterlevnaden är god.

Kontrollen kan ha en preventiv effekt på användningen av otillåtna substanser i svensk produktion.

Beslut om åtgärder mot företagen

Under 2015 påträffades endast ett fall av bristande efterlevnad. Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller att provet från ett levande djur eller en produkt innehåller en förbjuden substans. I detta fall gällde det ett överskridande av gränsvärdet av ett godkänt antibiotika i ett muskelprov från kalv.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under året har det pågått utredningar av enstaka fynd av spår av kloramfenikol i honung och kött. Någon förklaring till dessa spår har inte gått att finna.

4.4.2 Dioxiner och PCB

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultat från kontrollen av dioxiner och PCB rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxiner och PCB i livsmedel består av cirka 80-90 prover årligen. Provtagningsplanen för 2015 innehöll sammanlagt 90 prover på vildfångad fisk (sill/strömming, skarpsill, sik och ål), kött (svin och lamm), ägg, mjölk och barnmat.

Kontrollprogrammet för dioxiner och PCB är till stor del riskbaserat. Programmet tas fram av personer med blandad kompetens inom riskhantering, riskvärdering, kemi och regelarbete. Som stöd i framtagandet av programmet ser man bland annat till tidigare års resultat, kända risker, RASFF-notifieringar, EU:s tidigare rekommendation 2006/794/EG samt livsmedelsproduktion och storlek på import.

Provtagningen utfördes i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 589/2014 av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och länsstyrelser. Provtagningen skedde ute till havs, vid landning av vildfångad fisk, på slakterier, på äggpackerier, på mjölkgårdar, i butik och vid gränskontrollen. Provpreparering utfördes på Livsmedelsverket och proverna skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, tolv kongener dioxinlika PCB samt sju kongener icke dioxinlika PCB.

Måluppfyllelse

Provtagning 2015

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	45	45
Kött	15	15
Mjök	10	10
Ägg	10	11
Äggpulver	5	3
Barnmat	5	5
Summa	90	89

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner, för summan av dioxiner och dioxinlika PCB samt för summan av sex icke dioxinlika PCB (kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdena. Om ett gränsvärde överskrider ska resultatet konfirmeras genom dubbelprov. Vid slutlig bedömning av överensstämmelsen jämförs medelvärdet av de två bestämningarna, med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

För dioxiner och för dioxinlika PCB finns även åtgärdsgränser (kommissionens rekommendation 2013/711/EU). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Fyra av fem prover på sik från Vätern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner. Tre av dessa fem prover överskred också gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Även ett prov på ål från Vätern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Ett prov på äggpulver från Indien överskred gränsvärdena för summan av dioxiner och dioxinlika PCB och summan av icke dioxinlika PCB. Slutligen så överskred ett prov på ekologiska ägg åtgärdsgränsen för summan av dioxinlika PCB.

Sik och ål ingår inte i det undantag som Sverige har fått från EU:s gränsvärden för dioxiner och PCB. Information om gränsvärdesöverskridande halter av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från Vänern har tidigare lämnats över till berörda kontrollmyndigheter. Livsmedelsverket följer löpande upp de berörda kontrollmyndigheternas åtgärder. Information om gränsvärdesöverskridande halt av dioxiner och PCB i ål från Vänern kommer att lämnas över till berörda kontrollmyndigheter för vidare åtgärder.

Livsmedelsverkets gränskontroll beslutade om åtgärd för sändningen av äggpulver. Information om åtgärdsgränsöverskridande halter av dioxinlika PCB i ägg har lämnats över till berörd kontrollmyndighet för utredning.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Nästkommmande sändning av äggpulver från Indien stoppades i gränskontrollen och provtogs. Halten av dioxiner och PCB fanns vara under gällande gränsvärden och sändningen släpptes sedan ut på marknaden.

Sik från Vänern har sedan tidigare belagts med saluförbud av de behöriga myndigheterna.

Problematiken med höga halter av dioxiner och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 15-30 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollen.

Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Kostråden om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se.

4.4.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006, rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Under 2015 kontrollerades innehållet av PAH i livsmedel inom ramen för de samordnade kontrollprojekten, se sektion 4.2.6

4.4.4 Bekämpningsmedelsrester

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier- och animaliska produkter mot EU-harmoniserade gränsvärden i enlighet med Förordning (EG) nr 396/2005 samt direktiven 2006/125/EG och 2006/141/EG som reglerar gränsvärden för spannmålsbaserade livsmedel, barnmat, modersmjölksersättning och tillskottsning för spädbarn och småbarn. Kontrollplanen är riskbaserad och en poängmodell för prioritering av produkter i kontrollen har utarbetats. Exempel på faktorer som ger ”poäng” är till exempel produkter som i stor

utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal och grödor med överskridande av gränsvärden från tidigare års kontroll.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2015 analys av 1 920 prov. Programmet fördelades på 475 st. prov på inhemska varor, 535 st. prov på varor från övriga EU samt 910 st. prov på varor från 3:e land. I EU:s koordinerade program, som är en del av det nationella kontrollprogrammet, ingår analys av apelsinjuice, auberginer, bananer, bordsdruvor, broccoli, olivolja, paprika, vete, ärter utan skida, hönsägg, och smör samt spannmålsbaserad barnmat. Sverige ska analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet, undantaget spannmålsbaserad barnmat som har tio prov som minimum. Detta ger ett minimum av totalt 175 prov. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsprov tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

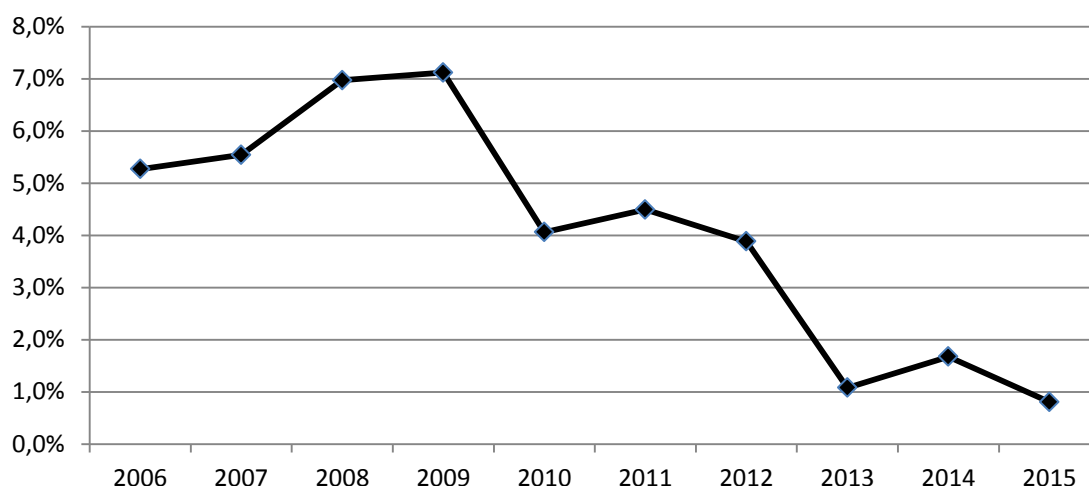
Måluppfyllelse

Av planerade 1 920 prov har 1 922 uttagits. Dessa fördelades på 470 prov på inhemskt, 539 prov på övriga EU samt 913 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 177 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2015 analyserades sammanlagt 1 922 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av cirka 450 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 23 (1,2 procent) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2014 var att 1 742 prov analyserades varav 36 (2,1 procent) överskred gränsvärdena. Som framgår av diagrammet nedan, som är en sammanställning över resultaten för frukt och grönsaker, så visar resultaten från kontrollen 2015 en fortsatt positiv utveckling vad gäller antalet överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker på den svenska marknaden.

Andelen överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker 2006-2015

Andelen överskridanden för enbart frukt och grönsaker under 2015 var 0,9 procent. Det är en lägre andel överskridanden jämfört med 2014, trenden är tydligt nedåtgående sett över en längre period. Att trenden är tydligt nedåtgående kan ha flera orsaker. En orsak kan vara effektivare offentlig kontroll på nationell och EU-nivå. EU har till exempel förstärkt kontrollen av vissa varor från tredje land. En annan orsak kan vara branschens egna kvalitetskrav i form av certifierad produktion, som på senare år har fått stor utbredning.

Av 41 prov på spannmålsbaserad barnmat, fruktdrycker och fruktpuréer från konventionell odling innehöll inga produkter otillåtna halter.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 23 prov överskred gränsvärdena.
- 2) misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel - misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i 6 fall under 2015. Det rörde sig om fluopyram i tomat, prosulfokarb i grönkål, metiafenon i isbergssallat, pyrimetanil i slanggurka samt linuron i morötter
- 3) bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter – I fem fall har det påträffats otillåtna bekämpningsmedel. Se nedanstående tabell

Ekologiska prov med halter över kvantifieringsgränsen

Produkt	Ursprung	Ämne
Banan	Peru	klorpyrifos-etyl
Barnmat-fruktpuré	Frankrike	klorpyrifos-etyl
Bordsdruvor	Italien	deltametrin
Päron	Argentina	klorantraniliprol
Päron	Argentina	metomyl

Beslut om uppföljande åtgärder

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2015 fattades 14 beslut om förstärkt kontroll av efterkommande sändningar, så kallad riktad provtagning. Tre partier om sammanlagt 12 614 kg stoppades. Partierna bestod av basmatiris från Pakistan, samt två partier äpplen från Brasilien. I ett fall påträffade resthalter där en hälsorisk inte kunde uteslutas. I det fallet gjordes en RASFF notifiering till Kommissionen. Det handlade om dimetoat i äpplen från Brasilien. 4,3 ton av dessa äpplen kunde stoppas från att nå ut på marknaden.

Prövning av bekämpningsmedelsprodukter

Livsmedelsverket bistår Kemikalieinspektionen med att bedöma resthalter av bekämpningsmedel i livsmedel och kemiska analysmetoder för dessa i samband med prövning och godkännande av bekämpningsmedelsprodukter. Under året avslutade Livsmedelsverket totalt runt 70 ärenden som i huvudsak rörde rester av växtskyddsmedel i livsmedel och endast en biocidprodukt.

4.4.5 Främmande ämnen i vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollen av främmande ämnen i vegetabilier utgår från förordning (EG) nr 1881/2006 där gällande gränsvärden för kontaminanter (främmande ämnen) i olika livsmedel finns. För närvarande omfattar kontrollen mykotoxiner, tungmetaller och nitrat. Under 2015 kontrollerades utvalda vegetabilier för innehåll av mykotoxiner och tungmetaller.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet omfattar cirka 140 prov per år. Under 2015 innefattade kontrollprogrammet 90 prov för kontroll av mykotoxiner och 50 prov för kontroll av tungmetaller bly och kadmium. Produkter som har provtagits för kontroll av tungmetaller är olika rotfrukter som morot, palsternacka och rödbetor, vissa bladgrönsaker som färsk och fryst spenat samt spannmålsbaserad barnmat. För kontroll av mögelgifter har spannmål, havregryn och kaffe provtagits. Samtliga spannmålsprover analyserades efter Ochratoxin A, Deoxynivalenol och Zearalenon. Havreproven analyserades även efter T-2 och HT-2 toxin. Kaffet analyserades efter Ochratoxin A.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Provtagningen har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 401/2006 och enligt kommissionens förordning (EG) nr 333/2007 för prov tagna för kontroll av mykotoxiner respektive tungmetaller. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled samt i kvarnledet. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Samtliga av de planerade 140 proven har tagits för analys.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner och tungmetaller finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från kontrollen av främmande ämnen i vegetabilier 2015 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Under 2015 var det inget prov som hade halter över gällande gränsvärde med hänsyn tagentill mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet för vidare hantering och uppföljning och Livsmedelsverket följer upp kontrollmyndighetens åtgärder. Under 2015 överlämnades inget ärende då inga halter överskridit gällande gränsvärden.

4.4.6 Salmonella i animalier

Sveriges salmonellakontroll för 2015, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av Statens veterinärmedicinska anstalt i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2016 och sänds till EFSA. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2015 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2015

Slakterier

Nöt & svin	Antal prov				Antal positiva prov och (%)			
	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a. prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a. prov
Svabbar	3 786	1 659	2 517	7 962	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Lymfknutor	3 756	1 659	2 540	7 955	3 (0,08)	2 (0,12)	1 (0,04)	6 (0,08)
Totalt	7 542	3 318	5 057	15 917	3 (0,04)	2 (0,06)	1 (0,02)	6 (0,04)

Fjäderfä	Status	Antal prov	S:a prov	Antal positiva prov (%)
	A	3 180	3 180	0 (0)
	B inkl. struts	1 414	1 414	0 (0)
Totalt		4 594	4 594	0 (0)

Styckningsanläggningar

	Nöt och Svin		Fjäderfä	
	Antal prov	Antal positiva prov (%)	Antal prov	Antal positiva prov (%)
	5 285	2 (0.04)	952	0 (0)
Totalt	5 285	2 (0,04)	952	0 (0)

Sammanfattning

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nöt och svin (slakterier och styckningsanläggningar)	21 202	8
Summa total fjäderfä (slakterier och styckningsanläggningar)	5 546	0
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	26 748	8

Totala antalet prov under året var 26 748. Åtta positiva prov på Salmonella påvisades. I samband med slakt påvisades tre positiva prov från nötkreatur, ett positivt prov från slaktsvin och två positiva prov från vuxna svin. Inga positiva prov från fjäderfä i samband med slakt. I samband med styckning inom gruppen Nöt och Svin påvisades två positiva prov. Det laboratorium som analyserade merparten av proverna har under år 2015 haft problem med kontamination. Misstanke om kontamination finns bland några av de positiva resultaten.

Provtagningen på slakterier och styckningsanläggningar bekräftar att de insatser som görs i tidigare led resulterar i mycket låg förekomst av salmonella hos levande djur och på svenskt nöt-, gris- och fjäderfäkött. Det innebär att risken för att salmonella ska spridas från svenskt kött till konsumenterna är mycket liten.

4.4.7 Cesium i ren

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2014 – 30 juni 2015 har sammanställts av Sveriges

Lantbruksuniversitet. Statistik över antalet slaktade och kasserade renar är taget från Sametingets slaktstatistik.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobylnkatastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 56 333 renar under säsongen 2014/2015. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning (mätning av gammastrålning direkt på slaktkroppen) genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 5 307 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Dessutom kontrollerades 1 802 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Av dessa var 1 711 stickprov och övriga 91 togs som en extra kontroll på grund av att det, enligt externmätningen, fanns risk att slaktkropparna låg över gränsvärdet. Totalt överskred dock endast 2 slaktkroppar gränsvärdet för cesium-137. Dessa kasserades.

Efterlevnaden hos företaget

Gränsvärdet för cesium-137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift LIVSFS 2012:3.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 procent kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 procent, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1 500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste tio åren legat under 0,1 procent av totala antalet slaktade djur.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samråd med Sametinget alltsedan Tjernobylnkatastrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.4.8 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i

musslorna. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger (plankton). De toxiner som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspirozider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2015 analys av 1 474 prov. Proven fördelades på kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl. DST, AZA och YTX samt screening av AST), kemiska analyser av PST, *E. coli*-analyser samt planktonanalyser.

Antal analyserade prov under 2015

	Analyserade prov	Överskridanden
Lipofila toxiner	550	23
PST	457	1
<i>E. coli</i>	379	25
Plankton	88	-
Totalt	1 474	49

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt. Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, det vill säga upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde, se tabell.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Under 2015 togs nio beslut om stängning på grund av toxinhalter över gränsvärdet i musslor. En toxisk episod som drabbade flera områden vid södra Orust pågick i ungefär två månader. 3 områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och stängdes tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Förutom arbetet med den löpande kontrollen som inkluderar provtagning och beslut om öppning och stängning av produktionsområden arbetade Livsmedelsverket under 2015 med att ge produktionsområden en permanent klassificering.

4.4.9 Akrylamid

Beskrivning av kontrollområdet

Sedan 2005 har Livsmedelsverket utfört provtagning och analys av akrylamidinnehållet i svenska livsmedel i en s.k. indikatorstudie. Under åren 2011, 2012 och 2014 genomfördes även ett övervakningsprogram. Övervakningsprogrammet följer kommissionens rekommendation 2010/307/EU om övervakning av akrylamidhalterna i livsmedel, där utvalda livsmedel kontrolleras mot så kallade indikativa värden som finns publicerade i kommissionens rekommendation 2013/647/EU om undersökningar av akrylamidhalterna i livsmedel. Under 2015 utförde Livsmedelsverket ingen provtagning och analys av akrylamid utan avvaktar kommande hantering inom EU.

4.5 Övriga områden för kontroll

4.5.1 Aromer och rökaromer

Kontroll av aromer och rökaromer ingår i den ordinarie kontrollen vid livsmedelsföretagen. I en riskbaserad kontroll av aromer och rökaromer bör säkerställas att märkningsuppgifter gällande produktens innehåll av aromer eller rökaromer är korrekta. Ytterligare bör kontrolleras att endast aromämnen godkända enligt förordningen (EG) nr 872/2012 samt rökaromer godkända enligt förordning (EG) nr 1321/2013 förs ut på marknaden från aromproducerande företag och att användningsvillkoren följs. För ett antal livsmedelsingredienser med aromgivande egenskaper finns gränsvärden angivna i förordning (EG) nr 1334/2008 för naturligt förekommande substanser. Kontrollen bör även inkludera att dessa gränsvärden efterlevs.

Livsmedelsverket har under 2015 kommit med inspel till kommissionen i deras arbete med en vägledning om märkning av aromer och rökaromer.

4.5.2 Bestrålning

I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. Livsmedelsverket har under 2015 inte utfört några analyser för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning.

4.5.3 GMO

Regler om GMO finns i förordningarna (EG) nr 1829/2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder samt i förordning (EG) nr 1830/2009 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer. EU-kommissionen har även utarbetat rekommendationer, 2004/787/EG, för provtagning och analys av GMO.

Livsmedelsverket driver GMO-kontrollen i samarbete med övriga kontrollmyndigheter. Kontrollen genomförs i GMO-projekt där ett varierande antal kontrollmyndigheter, beroende på projektens inriktning, ingår. GMO-projekt för kontroll av förekomsten av godkända GMO i livsmedel planeras eventuellt vart tredje år.

Provtagning och analys ska göras både med avseende på godkända och icke godkända GMO. Provtagningen för kontroll av icke godkända GMO sker i enlighet med EU-kommissionens beslut om nödgärder om sådan finns. Kontroll av förekomsten av GMO i risprodukter, som ska göras innan produkterna släpps ut på marknaden, genomförs av gränskontrollen enligt beslut 2013/287/EU. 2015 genomförde inget nationellt kontrollprojekt med avseende på GMO.

Livsmedelsverket har i egenskap av NRL för genmodifierat foder satt upp fem analysmetoder för att kunna detektera och kvantifiera de GMO-sorter som för tillfället omfattas av förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla.

Inom ramen för Jordbruksverkets officiella foderkontroll har Livsmedelsverket analyserat 16 foderprover med avseende på GMO-förekomst. Livsmedelsverket analyserade ett risprov enligt kommissionens genomförandebeslut 2013/287/EU om nödgärder avseende icke-godkänt genetiskt modifierat ris i risprodukter med ursprung i Kina.

4.5.4 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov

Livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) är livsmedel som ska tillgodose de särskilda näringsbehoven hos vissa känsliga konsumentgrupper och för personer som behöver en speciell kost, till exempel personer vars matsmältning och ämnesomsättning inte fungerar normalt. Sär-när omfattar följande produktgrupper:

- Modersmjölksersättning och tillskottsning
- Barnmat, exempelvis gröt, välling och puréer
- Vissa livsmedel för viktminskning
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål
- Natriumfattiga livsmedel
- Glutenfria, laktosfria och andra ”fri från”-livsmedel
- Livsmedel för idrottare
- Livsmedel för diabetiker
- Övriga livsmedel för särskilda näringsändamål (livsmedel som inte hör till någon av ovanstående grupper).

Vissa sär-när ska anmälas till behörig myndighet (Livsmedelsverket) enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av 12 § i SLVFS 2000:14. De sär-när som ska anmälas till Livsmedelsverket är:

- Modersmjölksersättning (enligt LIVSFS 2008:2)
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål (enligt SLVFS 2000:15)
- Glutenfria, laktosfria och andra "fri från"-livsmedel (enligt SLVFS 2000:14)
- Övriga sär-när (det vill säga de som inte hör till någon av de andra åtta produktgrupperna inom sär-när) (enligt SLVFS 2000:14).

Livsmedel som i märkning eller presentation anges vara lämpliga för dem som inte tål gluten eller laktos ska uppfylla kraven för sär-när. Även livsmedel som märks med andra "fri från"-påståenden om ett allergen, eller något annat ämne som kan ge en överkänslighetsreaktion, omfattas av reglerna för sär-när enligt Livsmedelsverkets tolkning. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen i fråga.

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, så kallad VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av sär-när sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälningar enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2015 cirka 315 stycken. Antal anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål var 35 stycken, anmälningar om modersmjölksersättning var tre stycken och antal VLCD-tillstånd var 10 stycken.

4.5.5 Livsmedelstillsatser

Kontrollen av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen av produktionsanläggningar och detaljhandel.

Arbetet med att höja kompetensen, som påbörjades 2011, hos inspektörerna på kontrollmyndigheterna inom kontrollområdet livsmedelstillsatser fortsätter. Hittills har det skett i form av projekt, utbildningar och vägledning till förordning (EG) 1333/2008 om livsmedelstillsatser. Under 2015 har arbetet med att ta fram ett stödmaterial (kontrollhandbok) om kontroll av livsmedelstillsatser påbörjats och räknas vara klar under 2016.

4.5.6 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

I väntan på att Livsmedelsverkets begäran till regeringen för att få till stånd ett lagstöd för kontroll genom ändring i livsmedelsförordningen har projektgruppen för material i

kontakt med livsmedel främst fokuserat på förberedande arbete som kompetensutveckling, information samt samarbete med övriga nordiska länder i projektform.

”Food contact materials: Metals and alloys, Nordic guidance for authorities, industry and trade” är en vägledning om metaller och legeringar i kontakt med livsmedel som har tagits fram genom ett nordiskt samarbete och har publicerats med bidrag från Nordiska Ministerrådet. Denna nordiska vägledning ger en kort översikt av toxikologi, analytisk genomförbarhet, lagstiftning och hälsobaserade riktvärden för utlösning av metaller från material i kontakt med livsmedel. Vägledningen kommer därför att bli ett användbart verktyg för industri och livsmedelsinspektörer. Vägledningen är baserad på Europarådets arbete, riskbedömningar från Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet, EFSA, och WHO/FAOs Joint Expert Committee on Food Additives, JECFA.

”Nordic checklist food contact materials, Declaration of compliance and supporting documentation”, publicerades under 2015, en checklista för kontroll av förklaring om överensstämmelse i plastmaterial som arbetats fram i två projekt under 2013 – 2014 och som finansierats av Nordiska Ministerrådet

4.5.7 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna. Under 2015 har inga nya godkännanden utfärdats.

4.5.8 Nya livsmedel (Novel Food)

Under 2016 godkändes den reviderade förordningen om nya livsmedel men kommer att träda ikraft om två år.

Livsmedelsverket påbörjade under 2015 arbetet med att ta fram interna rutiner för mottagning av ansökningar om godkännande av nya livsmedel vilket kommer att slutföras 2016.

Livsmedelsverket tar fram underlag inför arbetsgruppsmöten och för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder. Då nya livsmedel är vanligt förekommande i kosttillskott görs en viss kontroll i samband med kosttillskottskontrollen.

Livsmedelsverket deltar i EU:s fora för frågor om nya livsmedel och arbetsgruppsmötena rörande detta område. Under kommande period fortsätter utvecklingen av arbete med nya livsmedel och med att bistå kontrollmyndigheterna och företagen med råd och stöd och bedömningar avseende nya livsmedel. Under 2015 var det speciellt många frågor gällande till vilka produkter chiafrön får tillsättas. Många frågor om vilka regler som gäller för insekter som livsmedel kom även in.

4.5.8.1 Yttrande om den allmänna funktionen

Kontrollmyndigheterna är i behov av mer utbildning på området.

4.5.9 Närings- och hälsopåståenden

Närings- och hälsopåståenden är frivillig information som kan ges om livsmedel i märkning, presentation och reklam. Närings- och hälsopåståenden beskriver att ett livsmedel har ett gynnsamt näringsinnehåll eller en gynnsam hälsoeffekt genom sitt innehåll av vissa angivna näringsämnen, andra ämnen eller kombinationer av ämnen.

Förordning (EG) nr 1924/2006 om närings- och hälsopåståenden av livsmedel anger villkor för sådan märkning, presentation av och reklam för livsmedel där produkternas innehåll av näringsämnen eller hälsoeffekterna av näringsämnet eller andra ämnen, av ingredienser, livsmedel eller livsmedelskategorier framhålls.

Godkända näringspåståenden och deras villkor finns förtecknade i bilagan till förordning (EG) nr 1924/2006. Godkända allmänna funktionella hälsopåståenden och deras villkor förtecknas i förordning (EU) nr 432/2012. Denna typ av hälsopåståenden dominerar på marknaden. Övriga hälsopåståenden handlar om minskad sjukdomsrisk eller barns hälsa och utveckling.

Livsmedelsverkets vägledning till förordning (EG) nr 1924/2006 uppdaterades senast 2013. Under 2015 publicerade Livsmedelsverket en kontrollhandbok för kosttillskott. I den ges också stöd i kontrollen av närings- och hälsopåståenden på kosttillskott. Båda dessa stödjande dokument finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Kontrollen av närings- och hälsopåståenden är en redlighetskontroll och endast godkända påståenden får göras. Några ansökningar om hälsopåståenden om växter och växtdelar är ännu inte behandlade och får göras under handläggningstiden under företagarens ansvar. Formuleringarna av närings- eller hälsopåståenden som görs måste överensstämma med de som godkänts och villkoren för ett påstående måste vara uppfyllt i produkten.

Under 2014 genomförde Livsmedelsverket ett riksprojekt med inriktning mot kontroll av närings- och hälsopåståenden på livsmedel. Rapporten över detta projekt publicerades under våren 2015. Resultatet visade att företagens efterlevnad av denna lagstiftning generellt är låg. Bäst var efterlevnaden av näringspåståenden.

Nyckelhålet

Nyckelhålmärkningen är Livsmedelsverkets varumärke och gäller symbolmärkning med villkor för fett, sockerarter, salt eller fiber. Nyckelhålet ska stå för mindre socker och salt, mer fullkorn och fibrer och nyttigare eller mindre fett. Nyckelhålet är ett näringspåstående och hänsyn tas till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel. Livsmedel märkta med nyckelhålet ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9). Den 1 mars 2015 infördes nya regler för Nyckelhålet via LIVSFS 2015:1. Fram till och med den 1 september 2016 kan de gamla reglerna för Nyckelhålet tillämpas parallellt med de ändringar som införts via LIVSFS 2015:1. Produkter som märkts eller presenterats enligt äldre bestämmelser före den 1 september 2016, förutom för vissa produktgrupper som har en övergångstid på fyra år, får dock släppas ut på marknaden till dess lagren tar slut. Det finns även vägledningar, både till de gamla och till de nya reglerna, samt ett

profilprogram för användning av varumärket nyckelhålet. Kontroll av nyckelhålet sker som en del av den ordinarie kontrollen.

4.5.10 Skyddade beteckningar

Livsmedelsverket har tillsammans med kommunerna ansvaret för området. Kontrollen sker i begränsad omfattning och som en integrerad del i den vanliga kontrollen. Kontrollen drivs också i samarbete med olika intresseorganisationer som ger tips till kontrollmyndigheter vid misstankar om oriktig hantering. Misstankar följs alltid upp och i sådana fall ger Livsmedelsverkets ett aktivt stöd till berörda kontrollmyndigheter.

Genom en projektorienterad kontroll kan mer uppmärksamhet skapas kring dessa frågor samtidigt som uppföljningsåtgärder bättre kan fördelas mellan ansvariga myndigheterna, i den mån bristerna kan härledas till lokala eller nationella aktörer. Frågeställningarna inom lagstiftningsområdet är av speciell karaktär eftersom märkningen är frivillig och baseras på att vissa definierade kvalitetskriterier uppfylls. Detta motiverar, i alla fall i nuvarande skede, att Livsmedelsverket påtar sig en mer koordinerande och aktiv roll i marknadskontrollen av sortimentet.

4.5.11 Livsmedelsinformation och märkning

Kontroll av märkning görs som en integrerad del av den vanliga kontrollen vid en anläggning.

Förordning (EU) nr 1169/2011

Den 22 november 2011 offentliggjordes förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna. Från den 13 december 2014 måste livsmedelsföretag tillämpa reglerna i förordningen.

Livsmedelsverkets vägledning till förordning (EU) nr 1169/2011 och LIVSFS 2014:4 publicerades i början av 2015. Under hösten har ett arbete med att uppdatera vägledningen pågått. Livsmedelsverket har fått in mycket synpunkter från kontrollmyndigheter och branschorganisationer angående avsnitt som behövde förtydligas. En broschyr om vilken information som ska lämnas för livsmedel som inte är färdigförpackade skickades ut till samtliga kommunala kontrollmyndigheter för att öka kännedomen om de nya reglerna i LIVSFS 2014:4. Syftet var att via kontrollmyndigheterna sprida informationen till företagen.

4.5.12 Motverka livsmedelsfusk

Livsmedelsverket utgör Sveriges kontaktpunkt i Food Fraud Network (EU-kommissionens arbetsgrupp inom livsmedelsfusk) samt i Opson-arbetet (Interpols och Europols arbete mot förfalskade livsmedel). Food Fraud Network har genomfört två möten under året.

Europeiska kommissionens nya informationssystem AAC (Administrative Assistance and Cooperation) infördes i december 2015. AAC är tänkt att användas för informationsutbyte mellan medlemsländer vid misstanke om livsmedelsfusk, men där ingen fara för människors hälsa föreligger. Livsmedelsverket är kontaktpunkt för denna funktion. Vidare har Livsmedelsverket deltagit i ytterligare två projekt i Europeiska

kommissionens regi. Det ena handlar om kontroll av vikt, volym och art på fiskeriprodukter och det andra handlar om honung.

Under året har en intern grupp kring livsmedelsfusk startats. Gruppen består av medarbetare från Livsmedelsverkets regionala avdelningar samt från huvudkontoret i Uppsala. Därtill har en stor utbildningsinsats påbörjats under året. Syftet är att utbilda livsmedelsinspektörer i nya inspektionsmetoder för att förbättra möjligheterna att hitta oegentligheter vid kontroll av livsmedelsföretag. Kurserna genomförs över hela landet, och när de första sex tillfällena är avklarade (i början av 2016) kommer omkring 180 inspektörer ha deltagit.

Under 2015 startades ett nätverk för att gemensamt arbeta mot bedrägerier i livsmedelsbranschen. Nätverket bildades efter initiativ av några aktörer inom den svenska livsmedelsbranschen (till exempel ICA och Coop). Under året har tre möten genomförts.

Livsmedelsverket har också genomfört en kommunenkät om åtalsanmälan av livsmedelsbrott. Enkätsvaren visade att av de åtalsanmälningar som genomförs inom området livsmedelsfusk är det mycket få som leder till åtal. Vid ett möte med Riksåklagaren i slutet av året konstaterades att det behövs gemensamma insatser för att effektivisera handläggningen av ärenden som gäller livsmedel och djurskydd.

En särskild arbetsgrupp har etablerats på Livsmedelsverket. Den arbetar nu som en stödfunktion till kontrollmyndigheterna. Gruppen arbetar med att utbilda, utveckla nya arbetssätt och driva kontrollprojekt tillsammans med kommunala och regionala kontrollmyndigheter och med verkets egen operativa kontroll. Gruppen har koordinerat fem kontrollprojekt under året. Livsmedelsverket samverkar också med centrala myndigheter, till exempel Polisen, Tullen och Skatteverket i dessa frågor. Verket är ”contact point” i flera europeiska samarbeten och deltar aktivt i europeiska och nordiska möten.

Livsmedelsombudsmannen startade under oktober 2014. Livsmedelsombudsmannen är en funktion för att upptäcka livsmedelsfusk genom att personer inom livsmedelsbranschen kan lämna information om upplevda oegentligheter. Tips tas emot från alla delar av livsmedelskedjan och den som tar kontakt kan välja att vara helt anonym. Tipsen lämnas via Livsmedelsverkets webbplats, e-post, telefon eller brev. Därefter utreds ärendet, antingen hos Livsmedelsverket eller hos den kontrollmyndighet som har ansvar för frågan.

Under 2015 har det kommit totalt 286 tips/ärenden till Livsmedelsombudsmannen. Av dessa har en stor del skickats vidare till kommun eller internt på Livsmedelsverket, totalt 231 ärenden. De som inte skickats vidare har varit åsikter eller ärenden som inte ska hanteras av kontrollen. Tipsen kommer i huvudsak in via webbformulär och e-post.

4.5.13 Kosttillskott

Kosttillskott har fortsatt varit ett prioriterat område. Det är ett område där produkt mängden på marknaden ständigt ökar. Det är också ett av de områden inom kontrollen där det arbete som hittills gjorts i kommunerna visar att det relativt ofta förekommer hälsofarliga produkter. Kontrollen leder ofta till någon form av sanktion. Arbetet i kommunerna visar också att det finns mycket kvar att göra på kosttillskottsområdet innan kontrollen kan anses vara riskbaserad och effektiv.

Fokusområde har hittills varit kontroll av kosttillskott för prestationshöjning och viktnedgång. Dessa produkter är förknippade med stora hälsorisker. Under 2015 lade flera kommuner saluförbud för kosttillskott som innehöll höga vitaminhalter (överskred UL-värden). Som stöd till kommunerna tog Livsmedelsverket fram riskvärderingar bland annat för AMP-citrat och vitamin B6.

Många kosttillskott ligger i gränslandet mellan livsmedel och läkemedel. Arbetet med bedömningen av dessa produkter sker i nära samarbete med Läkemedelsverket. Exempel på detta samarbete var påträffande av potensmedel i kosttillskott. Nya rutiner för hantering av sennate, som klassas som läkemedel, togs också fram.

Sedan 2015 finns Kontrollhandbok kosttillskott på Livsmedelsverkets webbplats. Kontrollhandboken har uppdaterats i september 2015. Nyheter om aktuella ämnen, frågeställningar m.m. publicerades kontinuerligt på Livstecknet för att ytterligare stödja kontrollen.

Under 2015 genomfördes tre utbildningar i kosttillskott. Under 2016 kommer denna utbildning göras om till e-utbildning.

Den ökade kompetensen hos kontrollmyndigheterna ledde till fler kontroller av kosttillskott och därmed fler frågor på Livstecknet. Flera företag överklagade kommunernas saluförbud av kosttillskott vilket medförde att Livsmedelsverket kallades in som experter av högre instans.

Livsmedelsverket inledde under 2015 ett samarbetsprojekt, med de övriga nordiska behöriga myndigheterna som har lett till att ett nordiskt arbetsrum har skapats. Syftet med projektet är att öka informationsutbytet gällande bl.a. biverkningsrapporter, analyskapacitet och riskvärderingar mellan länderna. Detta kommer i sin tur att öka effektiviteten i kontrollen av kosttillskott. Under 2016 kommer projektet att fortsätta med att de nordiska länderna lägger upp material om kosttillskott i arbetsrummet.

Under 2015 överlämnades slutrapporten från kosttillskottsprojektet 2015 till områdesansvarig för livsmedelskontroll. I den ingår bl.a. en utredning om för och nackdelar med ett införande av ett anmälningsförfarande av kosttillskott i Sverige.

4.5.13.1 Yttrande om den allmänna funktionen

För att uppnå en likvärdig, riskbaserad och effektiv kontroll finns det fortfarande en utvecklingspotential inom kosttillskotts kontrollen.

4.5.14 Salmonellagarantier

Enligt förordning (EG) nr 853/2004 ska sändningar med kött, inklusive malet kött, av nöt, svin och fjäderfä samt ägg avsedda för Sverige och Finland åtföljas av handelsdokument och laboratoriehandlingar som visar att salmonellakontroll utförts med negativt resultat.

Reglerna kompletteras av Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:22) om kontroll vid handel med animaliska livsmedel inom den Europeiska unionen. I förordning (EG) nr 1688/2005 finns bestämmelser om bl.a. provtagnings- och analysmetoder, samt förlagor till handelsdokument för kött och intyg för ägg. Mottagaren ansvarar för att kontrollera dokumenten då sändningar med aktuella produkter från andra EU-länder tas emot. Mottagaren ansvarar också för att dokumentera inkommande sändningar. Kontroll av salmonellagarantierna ska göras som en del av den ordinarie kontrollen vid en anläggning.

4.5.15 Spårbarhet

Kontroll av spårbarhet ska göras som en integrerad del i den vanliga kontrollen vid en anläggning. Kraven på spårbarhet enligt artikel 18 i förordning (EG) nr 178/2002 innebär en skyldighet för företagaren att kunna spåra livsmedel ett steg bakåt och ett steg framåt i kedjan, dvs. denne ska kunna ge upplysningar om varifrån råvaror, ingredienser eller färdiga livsmedel köpts och vem varor sålts vidare till. Denna information ska kunna lämnas till kontrollmyndigheter på begäran. FVO genomförde en spårbarhetsrevision i Sverige i april 2015. I kölvattnet av denna revision har Sverige arbetat mer intensivt med spårbarhetsfrågor i livsmedelskontrollen, med särskild betoning på de delar av spårbarhetskontroller som syftar till att upptäcka livsmedelsfusk i olika former. Nya metoder för att arbeta med spårbarhetskontroller utgör en del av den stora utbildningsinsats på livsmedelsfusk som genomförs 2015/16 i Sverige, där omkring 200 inspektörer utbildas.

4.5.16 Trikiner

Eventuella fynd av trikinos rapporteras till länsstyrelsen och Jordbruksverket.

4.5.17 TSE

Rapportering av positiva analysresultat sker enligt nationell epizootilagstiftning.

4.5.18 Besiktning före och efter slakt

Rapportering av beslut om kött sker i Livsmedelsverkets databaser samt till berörda slakteriföretag. Registrering av andra fynd som kan ha betydelse för djurhälsa rapporteras till berörda slakteriföretag och i vissa fall i Livsmedelsverkets databaser. Registreringar av fynd som sker vid de största boskapslakterierna i Sverige sker enbart till slakteriföretagen. Via överenskommelse förs dessa registreringar vidare till slakteriföretagens organisation för förebyggande djurhälsovård.

4.5.19 Äggpackerier

Resultatet av kontrollen rapporteras till berörda företag och i Livsmedelsverkets databaser.

4.5.20 Vin och sprit

Resultatet av kontrollen rapporteras till berörda företag och in i Livsmedelverkets databaser.

5 Kontroll av foder

5.1 Beskrivning av kontrollområdet

Ansvar för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2014 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av foderföretag i primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos övriga foderföretagare.

För mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2014-2017”²⁸.

5.2 Kontrollens omfattning och resurser

5.2.1 Omfattning

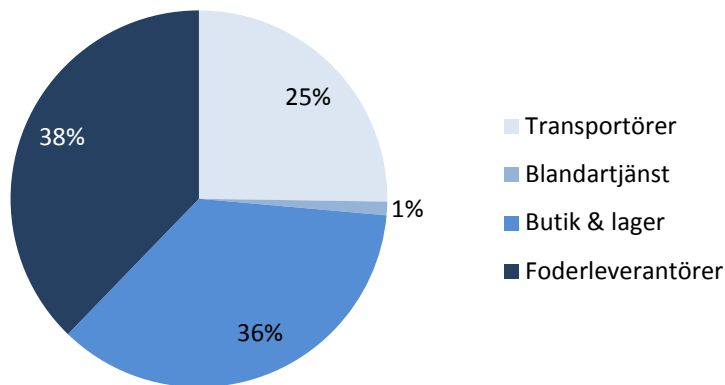
Antal foderanläggningar i primärproduktionen 2015

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra, till exempel djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. Antalet primärproducenter har sedan ett antal år tillbaka minskat i antal och i grova drag uppskattas idag antalet primärproducenter i Sverige till drygt 67 100, vilket motsvarar en minskning med 30 procent sedan 1990 (enligt *Jordbruksstatistisk årsbok 2014*). Antalet primärproducenter som var registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister under 2015 var 53 481 stycken.

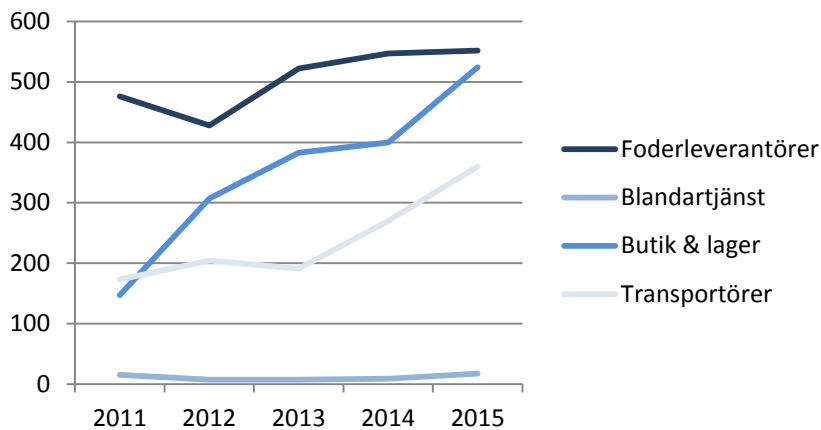
Antal foderanläggningar andra än primärproducenter 2015

Jordbruksverket hade 2015 totalt 360 transportörer, 17 anläggningar för blandartjänster samt 524 butik och/eller lager registrerade i foderföretagarregistret, vilka samtliga har anmält verksamhet som innefattar hantering av foder. 552 foderleverantörer var registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas i början av 2015.

²⁸ <http://www.livsmedelsverket.se>

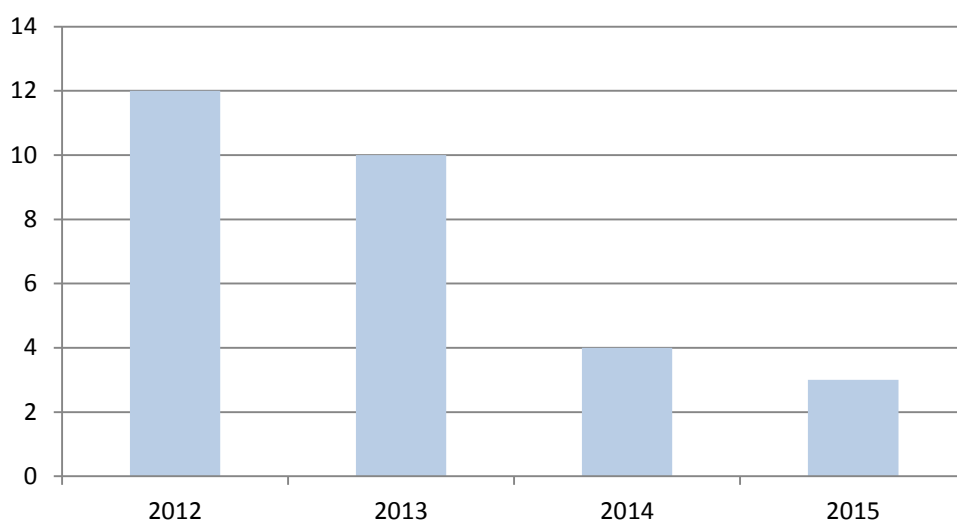
Andel foderanläggningar av olika slag, 2015

Antalet foderanläggningar över tid

Godkända anläggningar i primärproduktionen

För att bedriva vissa verksamheter krävs även godkännande från Jordbruksverket. Totalt 51 primärproducenter var under 2015 godkända för att blanda in läkemedel/koccidiostatika i foder. Dessa primärproducenter var företrädesvis gris- eller pålstdjursuppfödare. Kontroll av att företagen har aktuella godkännanden för den verksamhet som bedrivs samt att godkännandena är giltiga ingår som en del i den offentliga kontrollen. Antalet beslut som Jordbruksverket fattat om godkännande att blanda läkemedel i foder hos primärproducenter framgår av diagram nedan. Då besluten tidigare var begränsade i tid kan det handla om såväl förnyande av gamla godkännanden som nya godkännanden. Numera är inte dessa beslut om godkännanden begränsade i tid.

Antal primärproducenter som fått godkännande för att blanda läkemedel i foder under åren 2012 till 2015

Godkända foderanläggningar andra än de i primärproduktionen

Under året hade tio större kommersiella fodertillverkare samt tre mindre foderleverantörer godkännande från Jordbruksverket för att blanda läkemedel i foder. Av de större kommersiella fodertillverkarna hade åtta stycken godkännande att tillverka eller hantera tillsatser eller förblandningar. Små förändringar har skett i antal foderanläggningar med denna typ av verksamhet under senare år.

Krav på godkännande av anläggningar som hanterar foderfetter infördes under hösten 2012 och en anläggning gavs under samma år ett sådant godkännande. Ytterligare en anläggning som hanterar foderfetter fick ett godkännande under 2015.

Även anläggningar som hanterar animaliska biprodukter avsedda att användas i foder måste ha godkännanden. Under 2015 var 26 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där animaliska biprodukter användes som råvaror, varav elva tillverkar bearbetade produkter. Sju anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och fyra bearbetningsanläggningar var godkända för tillverkning av produkter för foderändamål. Fyra anläggningar var godkända som mellanhantering för animaliska biprodukter för foderändamål och 9 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar för framställda produkter för foderändamål.

Planerade och genomförda kontroller vid samtliga typer av foderanläggningar

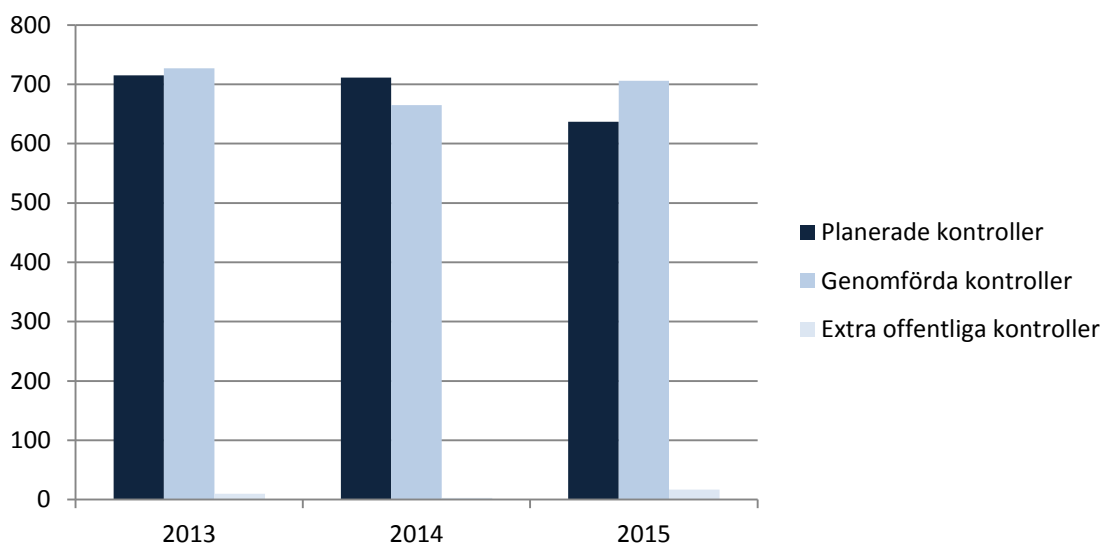
I tabell nedan redovisas antalet planerade och genomförda kontroller för 2015 för foderföretagare kategoriserade i tre grupper.

Antalet planerade och genomförda kontrollbesök 2015

	Planerat antal kontrollbesök	Genomfört kontrollbesök	Andel genomförda kontrollbesök (%)
Antal kontrollbesök i primärproduktionen avseende foder	637	706	111
Antal kontroller av butiker, lager, transportörer och blandartjänster	200	293	147
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer (efter avregistreringar)	173	150	87

Planerad och genomförd kontroll av foderanläggningar inom primärproduktionen

Inför 2015 planerade Länsstyrelserna att totalt genomföra 637 kontroller av foderföretagare i primärproduktionen. 706 kontroller genomfördes dock eftersom 8 Länsstyrelser genomförde fler kontroller än planerat. Dessutom genomfördes 17 extra offentliga kontroller, varav de flesta var uppföljning av brister.

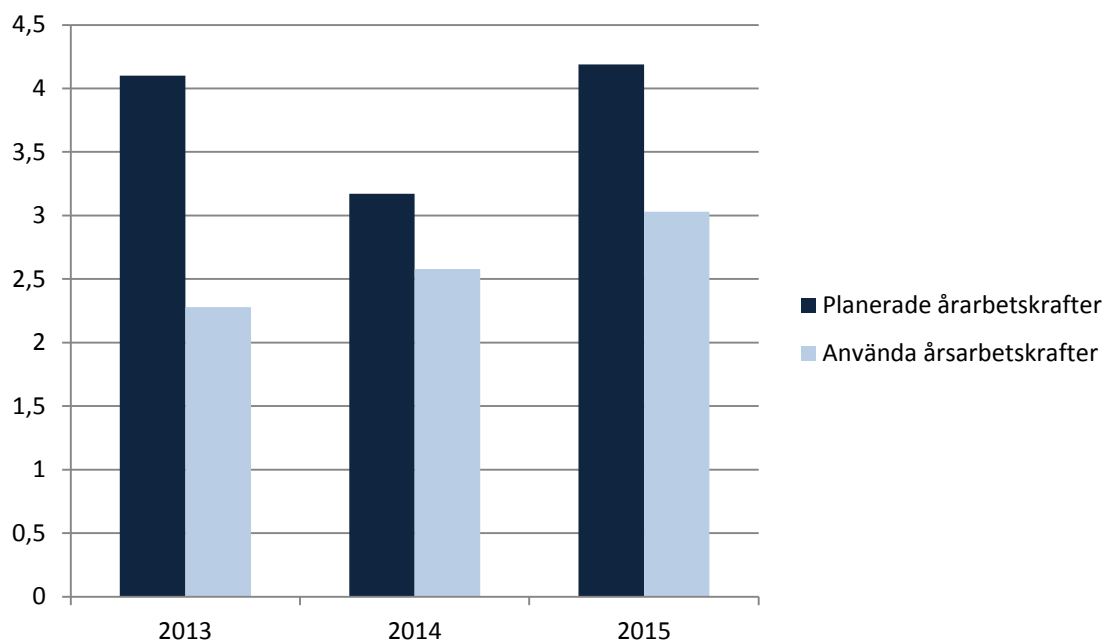
Antal kontroller av foder i primärproduktionen

De flesta kontroller utfördes som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen, det vill säga länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor²⁹ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Majoriteten av Länsstyrelserna uppger att de tänkt riskbaserat när de gjort sitt urval av kontrollobjekt.

²⁹ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler, samt utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista. Checklistan för foder i primärproduktionen omfattade 2015 totalt 25 kontrollpunkter varav 18 var kopplade till tvärvillkoren.

Tre länsstyrelser uppgav att provtagning av foder för analys ingick i kontrollplanen för 2015.

Planerade/använda årsarbetskrafter för kontroll av foder i primärproduktionen

Antalet använda årsarbetskrafter har för kontrollåren 2013, 2014 och 2015 varit runt 2,5. Skillnaden mellan beräknad och använd arbetskraft av det beräknade resursbehovet har däremot varierat med 56 procent (2013), 81 procent (2014) och 72 procent (2015). Som syns i diagrammet ovan så anger länsstyrelsen att man planerar att det kommer krävas mer personalresurser för kontroll av foder i primärproduktionen än vad som sedan används. Det bör dock påpekas att rapporteringen av antalet årsarbetskrafter kan vara osäker då länsstyrelsen har angett underliggande data kan vara bristfällig.

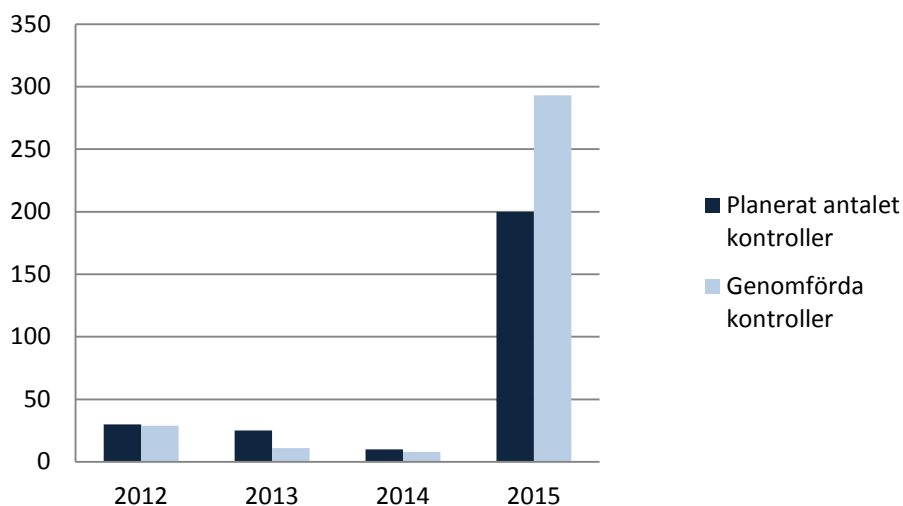
Planerade och genomförda kontroller vid anläggningar andra än inom primärproduktionen

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare andra än de inom primärproduktionen. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 3 årsarbetskrafter. Det totala antalet inspektörer var fyra stycken för kontroller av foder- och ABP-anläggningar. En konsult var inhyrd för att genomföra kontroller inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer.

2015 fanns totalt 839 foderföretagare registrerade inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. För dessa foderföretagare upprättas en separat

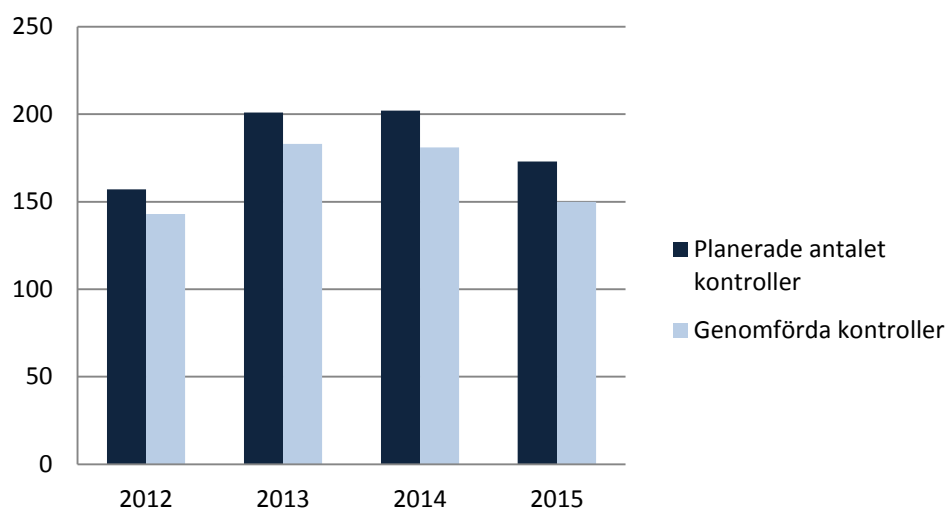
kontrollplan. Urvalet av kontrollobjekt har främst skett utifrån risk- och erfarenhetsklassificering, där företag som inte haft kontroll på länge prioriterades först.

Under året kontrollerades 293 av dessa anläggningar, vilket innebär cirka 35 procent av det totala antalet anläggningar. Målet var att 200 anläggningar skulle kontrolleras, det vill säga minst 24 procent av anläggningarna. Målet för kontrollen är därmed uppfyllt.

Kontroll av butiker, lager, blandartjänst och transportörer

För den offentliga kontrollen hos foderleverantörer 2015 var 199 kontrollbesök fördelat på 195 anläggningar planerade vid kontrollårets början. Under året av- eller omregistrerades 26 anläggningar och därmed utgick också 26 kontrollbesök. Under året utfördes 150 av de kvarvarande 173 kontrollbesöken, vilket innebär att cirka 87 procent av kontrollbesöken utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 145 av de kvarvarande 169 anläggningarna. Fjorton anläggningar som kontaktades hade ingen verksamhet under året, och därför utfördes inte någon kontroll där. Fyra anläggningar besöktes inte, efter att kontrollfrekvensen för de aktuella anläggningarna sänkts på grund av ändringar i riskklass eller volymfaktor. Ett kontrollbesök försköts till 2016 eftersom en extra offentlig kontroll hade skett under 2015. De kvarvarande 6 kontrollerna utfördes inte på grund av tidsbrist. Detta beror delvis på att det inte fanns full bemanning hela året då en inspektör började i februari och en slutade i början av december. Planerade kontroller som inte hanns med under 2015 kommer att ske under 2016.

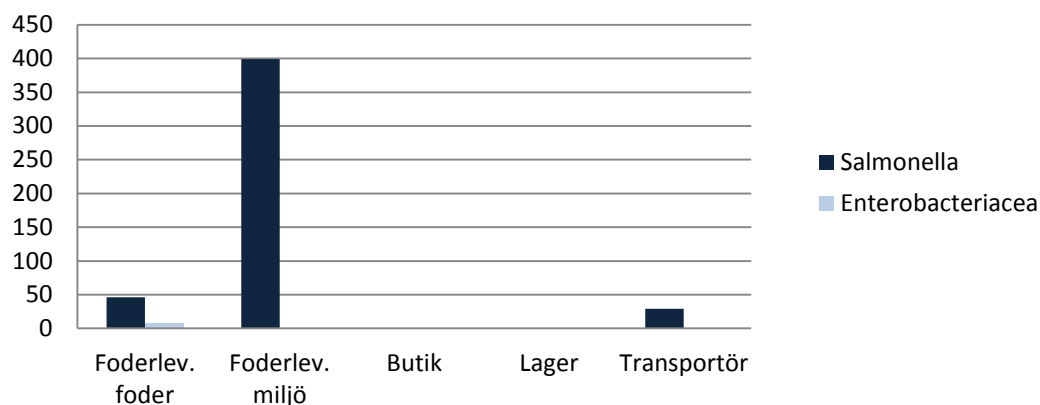

Antalet planerade och genomförda kontroller hos foderleverantörer 2012-2015

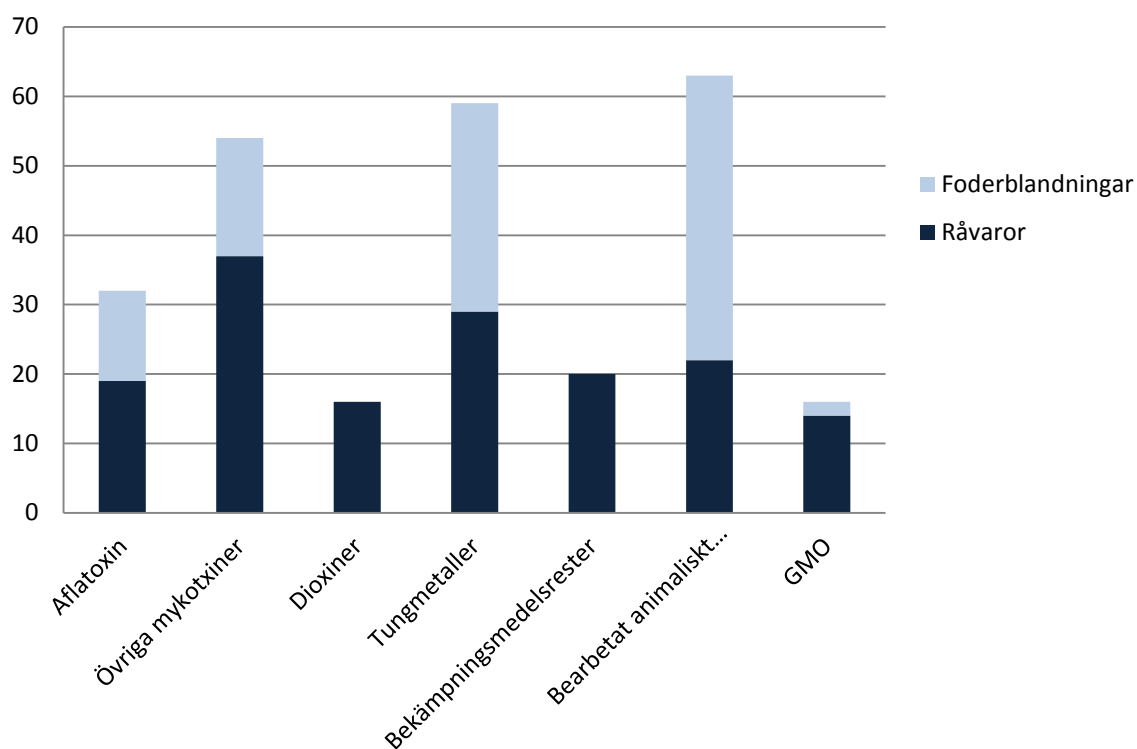
Foderkontrollen omfattar bland annat provtagning för analys. Inför kontrollåret görs en omvärldsanalys och riskvärdering och utifrån detta skapas en generell provtagningsplan med ett antal prover för olika analyser. Inför kontrollårets början fördelas proverna på de anläggningar som ska kontrolleras under året och antalet prov anpassas efter verksamheten vid de anläggningar som ska kontrolleras.

Kontrollanterna gör vid kontrollbesöken en bedömning av om lämpliga foder finns för de prover som är upplagda på foderanläggningen. I de fall lämpliga foder saknas är det kontrollantens ansvar att om möjligt välja andra analyser som är relevanta för de foder och den verksamhet som finns vid anläggningen. Det är därför inte aktuellt att tala om måluppfyllningsgrad för planerade prover för olika analystyper.

Nedan följer en redovisning i form av diagram av antal tagna prov för olika typer av säkerhetsanalyser under 2015 tagna hos foderleverantörer samt vid butiker, lager, transportörer eller blandartjänst.

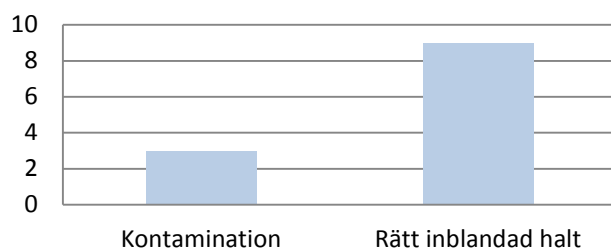

Antal tagna prov för säkerhetsanalysen Salmonella och hygienindikatoranalysen Enterobacteriaceae 2015

Antal tagna prov för säkerhetsanalyser andra än läkemedel, koccidiostatika samt mikrobiologisk analys 2015

De prover som togs ut för analys av GMO omfattas av dels en kontroll av om aktuell GMO är godkänd, dels en kontroll av GMO-innehållet relaterat till tröskelvärdet för märkning.

Antal tagna prov för läkemedel och koccidiostatika 2015 uppdelad på typ av provtagning

5.2.2 Förändringar

Foderanläggningar inom primärproduktionen

Ingen tydlig förändring har under 2015 skett av foderkontrollen inom primärproduktionen.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktionen

Tyngdpunkten i kontrollen har under ett par års tid succesivt förskjutits något från provtagning till kontroll av företagens egna kontrollprogram.

En övergång har sedan 2013 gradvis skett från en förbestämd provtagning till en alltmer flexibel provtagning. Provtagningsplanen som gjorts inför kontrollåret är numera en utgångspunkt för vilka prover som ska tas, men kontrollanterna har frihet att välja andra prover i de fall så bedöms lämpligt. Fullständig måluppfyllelsegrad är inte längre ett mål för enskilda analystyper. Antalet kontrollobjekt med relevant foder för vissa analyser är starkt begränsat. Den ökade flexibiliteten har därför lett till att antalet prover minskat men med avsikten att de prover som tas för olika analyser ska vara mer relevanta.

5.3 Måluppfyllelse

Foderanläggningar inom primärproduktionen

Länsstyrelserna anger olika målsättningar för 2015 års kontroll. Många anger ett antal kontroller som de planerar att genomföra, andra att de har en vision t.ex. att "foderkontrollen är ändamålsenlig, likriktad och rätt kontroll görs på rätt plats" eller att "kontrollen är riskbaserad, ändamålsenlig, effektiv och professionell". Om hur deras måluppfyllelse varit svarar majoriteten att de nästan eller helt lyckats med den.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktionen

Jordbruksverket planerade under 2015 att nå fler foderföretagare (förutom primärproducenter) med information om registret. I samband med anmälan eller kännedom om verksamhet hos icke registrerade foderföretagare har dessa kontaktats av Jordbruksverket och informerats om registreringskravet. Inga specifika åtgärder i vidtogs i övrigt för att nå fler foderföretagare.

Jordbruksverket anordnar regelbundet utbildning för de kontrollanter som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna

informerar personal från enheten för CITES, foder och djurprodukter om vilka områden som bör prioriteras vid kontrollen, kring vilka foderanalyser som ska göras inför ett nytt kontrollår samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessa utbildningsdagar fungerar även som forum för kontrollanterna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under januari 2015 anordnades ett sådant tillfälle inför kontrollen 2015.

Under 2014 påbörjades ett långsiktigt arbete inom foderkontrollen mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett bra kontrollurval med rätt företag registrerade. Detta görs för att arbeta mot det satta inriktningsmålet att bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdas på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheten. Det görs även för att foderföretagen ska veta syftet med att de blir kontrollerade, känna förtroende för kontrollen och veta vad avgiften för kontrollen syftar till. Med hjälp av dessa strategiska mål arbetar kontrollmyndigheterna för att "Foderföretagen har förståelse för kontrollsystemet".

Under året har Jordbruksverkets kontrollenhet arbetat vidare med kalibreringsplanen för samtliga kontrollanter. Syftet är att nå de strategiska målen att medarbetarna har rätt kompetens för det arbete som ska utföras, samt att ge en utökad kunskap för att upptäcka och bedöma bristande efterlevnad. Det påbörjade arbetet med samkontroller och övervakade kontroller tillsammans med utbildningar som kontrollanterna har erbjudits under året har gemensamt bidragit till att delvis uppfylla de uppsatta inriktningsmålen.

Arbetet med att uppdatera och förbättra vägledning har under 2015 pågått kontinuerligt för att vägleda de operativa kontrollmyndigheterna i kontrollens genomförande i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och att enhetliga åtgärder vidtas vid likartad bristande efterlevnad.

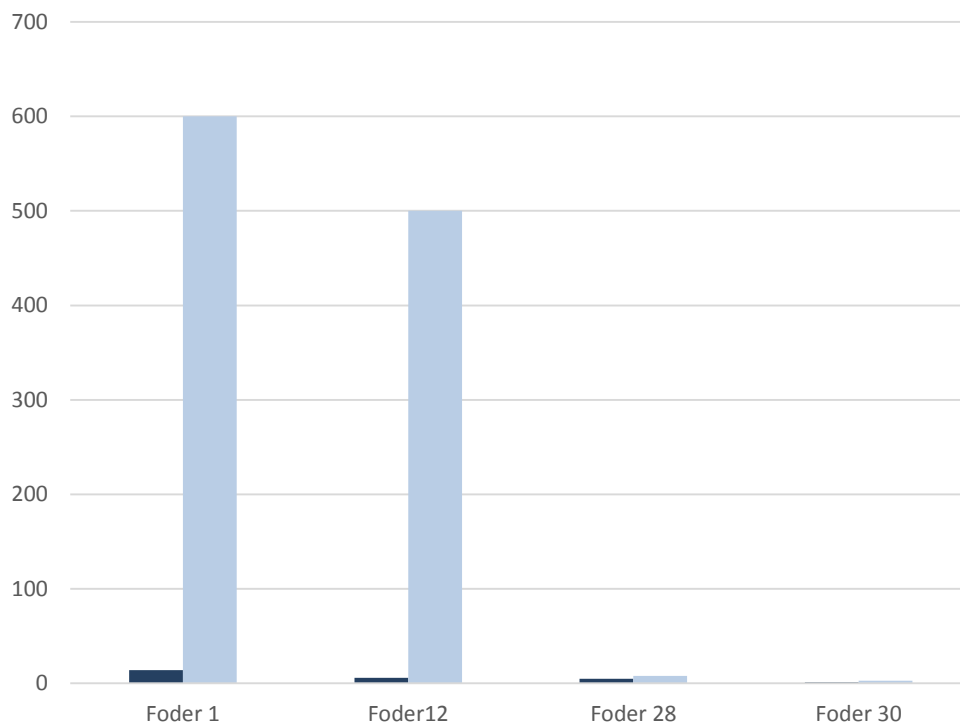
5.4 Ej planerad kontroll

Oförutsedda omständigheter inte har förekommit i en sådan omfattning att det krävts oplanerad offentlig kontroll i den omfattningen att det inneburit någon betydande, tillfällig avvikelse från planen. Det antal extra offentliga kontroller som skett har varit i nivå med vad som kan förväntas. Detta gäller för såväl foder inom primärproduktion som för foderleverantörer, butiker, lager, transportörer samt blandartjänster.

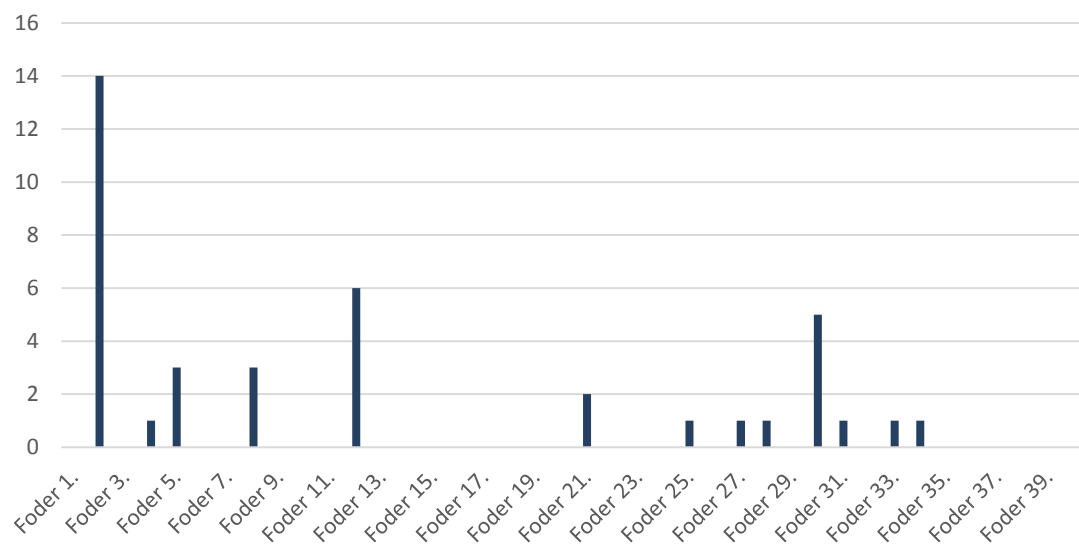
5.5 Efterlevnaden hos företag

Foderanläggningar inom primärproduktionen

Hos ca 1 procent av kontrollobjekten konstaterades en avvikelse. På fyra företag konstaterades fler än en avvikelse. Som mest hade ett företag 7 stycken avvikelser.

Avvikelser (mörk stapel) funna vid kontroll (ljus stapel) av foder inom primärproduktionen 2015

Avvikelse redovisade per kontrollpunkt

Flest antal avvikelser (14/600) konstaterades på fråga 2 om fodret som används kommer från anläggningar som är registrerade eller godkända (inklusive egen anläggning). Flertal av avvikelserna (6/500) påvisades även vid kontroll av dokumentation/journalföring över användningen av växtskydds- och

bekämpningsmedel(fråga 12). För fråga 28, hanteras foder på ett sätt som garanterar att föroreningar inte sprids vid distribuering och/eller utfodring, samt fråga 30, rengörs transportfordon och utfodringsutrustning regelbundet, särskilt om det används för att leverera och distribuera foder som innehåller läkemedel, är andelen avvikelser störst sett till antalet gånger dessa punkter kontrollerades. 3/8 respektive 1/3.

Under försommaren 2015 var det en händelse med påvisad salmonella i tillverkningslinjen vid en foderfabrik, där smittkällan spårades till råvaran korn som odlats av och levererats från två olika svenska primärproducenter. Ingen smitta påvisades i färdigt foder som levererats från foderfabriken.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktionen Under 2015 har det uppmärksammats brister hos 119 av foderleverantörernas totalt 145 kontrollerade anläggningar, samt hos 77 av de 293 kontrollerade anläggningar med verksamhetsinriktningen butiker, lager, blandartjänster och transportörer. 60 procent av de totalt 1055 avvikelser som rapporterats under året gäller HACCP och kvalitetskontroll. Avvikelseerna är på leverantörer av foder till både livsmedelsproducerande djur och övriga djurslag. 272 av avvikelseerna noterades på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 783 noterades hos foderleverantörer.

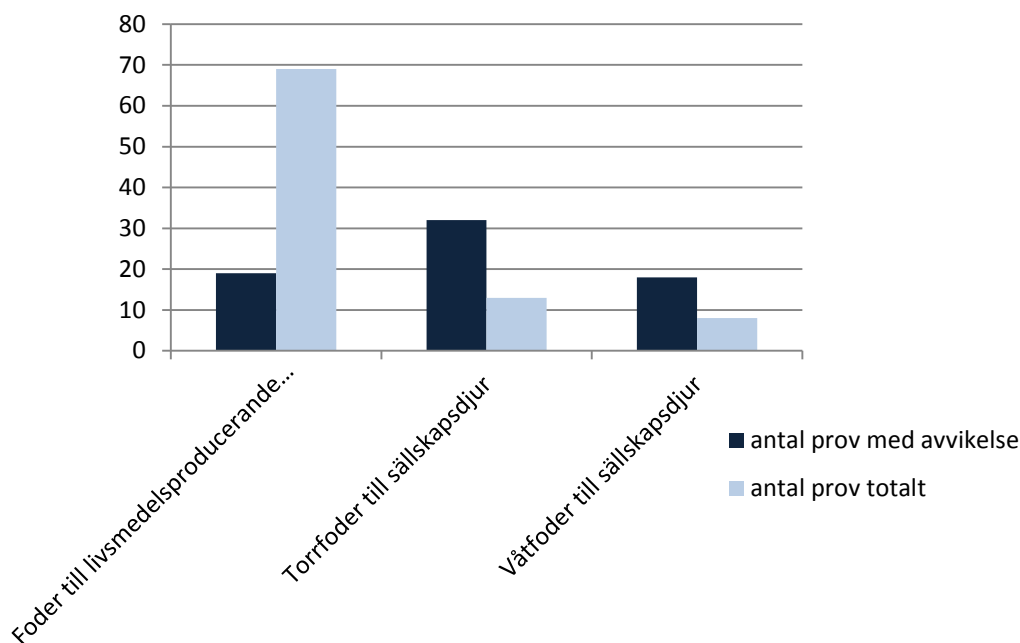
Avvikelser vid olika anläggningstyper vid kontroll 2015

	Antal kontrollerade anläggningar	Antal anläggningar med avvikelser	Antal avvikelser
Butiker, lager, transportörer, blandartjänster	293	77	272
Foderleverantörer	145	119	783

Under det senaste året har kontrollen utökats då det gäller företagens egenkontrollsystem och HACCP-system och i och med detta har också antalet avvikelser ökat. Det beror dels på att det är fler punkter som rör områdena som kontrollerats, men också på att inspektörerna genom utbildning och erfarenhet fått bättre kunskap om HACCP och därmed kan utföra bättre kontroller. Avvikelser finns hos leverantörer till alla djurslag och hos både stora och små företag. Jordbruksverkets bedömning är att bristerna till stor del beror på bristande kunskap hos foderleverantörerna. Denna okunskap kan delas i två typer; dels bristande kunskap om HACCP-principen och hur ett egenkontrollprogram enligt denna princip ska vara utformad och vad det ska innehålla dels bristande kunskap om de faror som är förenade med tillverkning, hantering och försäljning av foder och specifika faror för olika djurslag.

Vid provtagning för näringsanalys görs kontrollen som en redlighetsanalys där deklarerat innehåll jämförs med analyserat innehåll. I denna kontroll har störst andel avvikelser hittats i våtfoder till sällskapsdjur. Tidigare år har obearbetat sällskapsdjursfoder, så kallat färskfoder, stått för 83 procent av avvikelseerna i denna kategori. År 2015 stod färskfodret för 50 procent av avvikelseerna. För

livsmedelsproducerande djur står foder till häst för 41 procent av avvikelserna medan övriga livsmedelsproducerande djur står för resterande del.

Antal avvikelser på tagna prover för näringsanalys 2015

Avvikelser vid säkerhetsanalys är sällsynt. Under 2015 har det i den offentliga kontrollen påvisats salmonella i anläggningssmiljö tre gånger. Det motsvarar 0,8 procent av de tagna miljöproverna. Vid två tillfällen har det varit avvikelser på prov tagna för rätt inblandad halt av koccidiostatika. Vid ett tillfälle överstegs riktvärdet för Zearalenon i ett prov på majs. Vid ett tillfälle överskreds gränsvärdet för Enterobacteriaceae i prov taget på tuggartikel till hund.

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där fem procent av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella och 10 procent för analys avseende Enterobacteriaceae. Vilken kontroll som skett samt resultaten framgår av tabellen nedan. Även hö och halm ska genomgå veterinär gränskontroll.

Undersökning av animaliskt foder i gränskontrollen

	Antal sändningar provtagna för Salmonella	Antal sändningar avvisade pga. Salmonella	Antal sändningar provtagna för Enterobacteriaceae	Antal sändningar avvisade pga. Enterobacteriaceae
2013	15	0	15	1 (7 %)
2014	14	0	19	3 (16 %)
2015	11	0	18	0

Salmonellaundersökning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde för 11 sändningar och med det totala antalet av 19 analyserade prover. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover. Senaste tillfället salmonella påvisades i gränskontrollen av foder var 2010 då salmonella påvisades vid tre tillfällen (sex procent av provtagningskontrollerna).

Ett foder provtogs under 2015 vid gränskontrollen för analys av aflatoxin, i enlighet med skyddsbeslut. Sändningen blev godkänd för import.

Extra offentlig kontroll av foderanläggningar inom primärproduktionen

Extra offentlig kontroll i form av kontrollbesök utfördes av tre länsstyrelser. Ett fall rörde plastbitar i fodret då ett blandningskärl inte fungerade. Ett fall rörde misstanke om salmonellasmittat korn. Det visade sig att två gårdar var smittade med salmonella i foderanläggningen men även om gårdarna geografiskt låg inom samma län och ganska nära varandra var det två olika seroyer. Den ena gården var en ren växtodlingsgård som aldrig hade haft djur medan den andra bestod av två gårdar där den smittade anläggningen var en ren växtodlingsgård och den andra hade grisproduktion men där ingen salmonella konstaterats på slaktade djur. Inte heller påvisades salmonella i några av salmonellaproverna som togs i den extra offentliga kontrollen på grisgården. Det sista fallet var provtagning av fiskodlingar där salmonellasmittat foder misstänktes ha levererats från en utländsk foderleverantör. Salmonella påvisades inte heller vid denna provtagning.

Extra offentlig kontroll av foderanläggningar andra än inom primärproduktionen

Extra offentlig kontroll har utförts vid totalt 16 tillfällen under 2015. Av dessa gjordes sju extra offentliga kontroller i samband med salmonellautredning. Sex av dessa skedde som en uppföljning efter att salmonella påvisats vid kritiska punkter i tillverkningsmiljön på anläggningar med tillverkning av foder till livsmedelsproducerande djur. Den sjunde kontrollen gjordes som uppföljning efter att salmonella påvisats i tillverkningsmiljön på en anläggning med tillverkning av foderblandning till mink.

Vid fyra tillfällen under året har Jordbruksverket utfört extra offentlig kontroll på grund av anmälningar som kommit in till Jordbruksverket. Tre av dessa utfördes genom administrativ handläggning. Det gjordes också fem extra offentliga kontroller som uppföljning av tidigare funna brister.

5.6 Beslut om åtgärder mot företag

Foderanläggningar inom primärproduktionen

I primärproduktionen uppger två länsstyrelser att de utfärdat förelägganden. Den ena länsstyrelsen har utfärdat förelägget efter att avvikelser som upptäcktes vid den planerade kontrollen även efter en extra offentlig kontroll inte var åtgärdad. Den andra Länsstyrelsen har utfärdat två förelägganden vid konstaterade salmonellasmitta i foderanläggningen.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktionen

Jordbruksverket utfärdade 12 förelägganden mot foderleverantörer under 2015, varav hälften berörde 2014 års kontroll. Föreläggen omfattade främst krav på att företagen skulle komma in med åtgärdsplan eller kompletteringar. Tre förelägganden omfattade krav på åtgärd. En åtalsanmälan gjordes mot en foderleverantör, med anledning av misstanke om bedrägeri

5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Foderanläggningar inom primärproduktion

Länsstyrelserna har satsat på kompetenshöjning av personal inom området kontroll av livsmedel och foder inom primärproduktionen. Flera länsstyrelser har uppgett att kontrollanter har gått BTSF-kurser ”Controls on contaminants in feed and food”, ”Feed Law - EU legislation on feed” och ”Feed Law - EU hygiene rules and HACCP auditing”. Kursinnehållet från BTSF-kurserna har i vissa fall förmedlats inom den egna organisationen.

Vidare uppger länsstyrelserna att flera handläggare har gått SVA:s utbildning om fodersäkerhet och medverkat i SVA:s Vetiva-projekt, - workshop om kommunikation mellan myndigheter och spårbarhet i foder. En länsstyrelse uppger att handläggare har genomgått kompetensutveckling inom provtagning av foder inom primärproduktionen och fodersäkerhet för primärproduktion. Dessutom håller vissa länsstyrelser interna kurser årligen för tvärvillkorskontrollanter där även de som arbetar med kontroll av primärproduktion medverkar.

En länsstyrelse uppger att de under 2015 kontrollerade ett par anläggningar med spannmålstorkning för att få en bild av hur det ser ut inför ett projekt som är tänkt att genomföras under 2016.

Länsstyrelserna har medverkat i planeringen och genomförandet av en övning, FOLK, som handlade om att kontaminanter (i det här fallet dioxin) hittats i livsmedel. Det härleddes tillbaka via provtagning till foder och livsmedel i primärproduktionen. Dioxinet kom från direkttorkad majs som torkats med hjälp av en panna som eldats med fel sorts bränsle och där rökgaser förgiftat fodret. Jordbruksverket ledde övningen och deltagare var myndigheter och näring i alla led. Övningsplaneringen skedde främst 2014 och 2015 och övningen hölls 2015.

Länsstyrelsernas gemensamma nätverk för djurskydd och veterinära frågor (28-nätverket) planerade, tillsammans med representant från Jordbruksverket, ett länsstyrelsegemensamt tillsynsprojekt kallad RID (Riskkontroll Dioxin) 2015. Syftet med projektet var att öka kunskapen om risken för kontamination av dioxin och dioxinliknande ämnen i spannmål på nationell nivå, öka kompetensen inom detta område på kontrollmyndigheterna och testa ett system där ett antal inspektörer ska kunna utföra kontroll av foder i mer än ett län. Målet för projektet var att få en initial bild av risken för kontamination av dioxin inom ramen för kontroll av foder i primärproduktionen och att testa möjligheten för länsstyrelserna att samordna kontrollen genom att ett antal handläggare utför kontrollen i flera län. Projektet skulle genomföras under juli-november 2015, men gensvaret från länsstyrelserna var svagt och det gick inte att samla det antal kontrollantresurser som krävdes för att projektet skulle genomföras enligt plan. Länsstyrelserna har för avsikt att genomföra projektet under 2016.

Vissa länsstyrelser har sett över den interna organisationen på området och hur riskbaserat urval och kontroll ska göras.

En plan har beslutats för kontroll av dioxin hos primärproducenter med så kallad direkttorkning av foder till livsmedelsproducerande djur.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktion

Jordbruksverket anordnar regelbundet utbildning för de kontrollanter som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för CITES, foder och djurprodukter om vilka områden som bör prioriteras vid kontrollen, kring vilka foderanalyser som ska göras inför ett nytt kontrollår samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessa utbildningsdagar fungerar även som forum för kontrollanterna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under januari 2015 anordnades ett sådant tillfälle inför kontrollen 2015.

Samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller. Under 2015 deltog två kontrollanter i utbildningar inom Kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF). Den ena kursen berörde EU:s foderlagstiftning och den andra berörde HACCP-principer och revision av HACCP-planer.

Att salmonella under 2015 påvisades i svensk spannmålshantering ledde till diskussioner på myndigheterna kring behovet att se över riskanalysen för salmonella i svensk spannmål. Särskilt identifierades behovet av att undersöka i vilken omfattning salmonella förekommer vid spannmålshantering på gårdar utan egna djur. SVA beviljades av Jordbruksverket medel för att under 2016 göra en studie kring salmonellaförekomst i foder från svenska spannmålgårdar, utan djurhållningen.

Jordbruksverkets vägledning för foderkontroll hos foderleverantörer har uppdaterats under året.

5.8 Bedömning av kontrollen

Kontrollen av foder i livsmedelskedjan sker i alla led där foder produceras och hanteras. Sammanfattningsvis kan konstateras att brister upptäcks, åtgärder vidtas och efterlevnaden följs upp i kontrollen av foder. Under 2015 har det inte påvisats några avvikelser som innebär en direkt fara för människors och djurs hälsa eller för miljön varken i kontrollen hos kommersiella foderföretagare eller vid kontrollen av foder i primärproduktionen.

Eftersom planerad kontroll för flertalet foderanläggningstyper sker med relativt glest intervall är det viktigt rutiner finns för att följa upp brister.

Foderanläggningar inom primärproduktionen

Inom primärproduktionen var frågorna i checklista för foderkontrollen omgjorda inför 2015, och bestod mestadels av tvärvillkorsfrågor. Att jämföra med tidigare år är därför svårt. Tidigare år har urvalet av kontrollobjekt till största del gjorts kontrollobjekt uttagna för tvärvillkorskontroll eller djurskyddskontroll. För 2015 års kontroll har majoriteten av länsstyrelserna gjort ett mer riskbaserat uttag.

Foderanläggningar andra än inom primärproduktionen

Kontrollen var tidigare inriktad på kontroll av foder och dess innehåll men fokus har successivt förskjutits mot att kontrollera företagens system för egenkontroll snarare än provtagning av foder. Erfarenheten från tidigare års utförda kontroll visar på att det ur ett fodersäkerhetsperspektiv är viktigt att merparten av inspektörernas resurser läggs på kontroll av företagens egenkontroll, medan provtagning av foder för kontroll av redlighet och säkerhet ses som en del av kontrollens helhet som inte får ta orimligt stor del av inspektörernas resurser. Detta är även i enlighet med foderlagstiftningens grundtanke.

Då det gäller redlighetskontroller av foder, främst avseende märkning och näringsinnehåll, återfinns i högre grad brister som dock inte äventyrar djurs eller människors hälsa. För avvikelser på foder till livsmedelsproducerande djur står häst för störst andel avvikelser som enskilt djurslag. Den andel avvikelser som finns på foder för övriga livsmedelsproducerande djur bedöms inte ha någon stor påverkan på livsmedelsproduktionen. Flest funna avvikelser har under de senaste åren återfunnits på våfoder avsett till sällskapsdjur.

Avvikelser följs upp. I den ordinarie kontrollen av foderleverantörer (andra än företag inom kategorin butik, lager, blandartjänst och transportör) noterades avvikelser vid 119 av de 149 genomförda kontrollerna. Vid 85 av kontrollerna begärde Jordbruksverket in en åtgärdsplan, alternativt en skriftlig bekräftelse på att avvikelserna åtgärdats, från företagen. I åtgärdsplanen skulle företagen ange hur avvikelserna skulle åtgärdas samt inom vilken tidsrymd. Vid resterande ärenden där avvikelser noterats gjordes bedömningen att uppföljning kunde ske i samband med nästa ordinarie kontroll. Av de kontroller som gjordes under 2015, och där avvikelser noterades, är 13 kontrollärenden under fortsatt utredning hos Jordbruksverket.

6 Kontroll av animaliska biprodukter

6.1 Beskrivning av kontrollområdet

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av godkända och registrerade anläggningar.

Livsmedelsverket ansvarar för offentlig kontroll av anläggningar där kontrollen inte har lämnats över till kommunerna. Exempel på kontrollobjekt är slakterier, flygcatering anläggningar, mjölkproduktanläggningar med mera.

Länsstyrelsen ansvarar för kontroll av insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Länsstyrelsen kontrollerar även omlastningsplatser.

Kommunerna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över

- nedgrävning av animaliska biprodukter,
- utlämnande och transport av matavfall,
- kompostering av matavfall när sådan kompostering genomförs på annat sätt än genom kompostering i en av Jordbruksverket godkänd komposteringsanläggning,
- förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- förbränningsanläggningar som förbränner animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel,
- befattning med naturgödsel i primärproduktionen och,
- livsmedelsanläggningar som ligger inom kommunens kontrollansvar med stöd av livsmedelslagen eller med stöd av ett beslut om överflyttning enligt livsmedelslagen.

För mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2014-2017”. Animaliska biprodukter förkortas ”ABP” i detta avsnitt.

6.2 Kontrollens omfattning och resurser

6.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen på ABP-anläggningar inom Jordbruksverkets kontrollansvar. Jordbruksverkets kontroller på anläggningar baseras på en risk och erfarenhetsklassning (typ av verksamhet, storlek på produktionen och erfarenheter från tidigare kontroll). Vid prioritering av kontroll har det så långt det har varit möjligt tagits hänsyn till anläggningarnas riskklass och i första hand har anläggningar som inte måste ha ordinarie kontroll förrän 2016 eller senare valts bort. Kontroll av de anläggningar där kontroll var planerad under året men inte genomfördes, kommer att ske under 2016. Totalt uppgår de personella resurserna till

ungefär 1 årsarbetskrafter, fördelat på fyra inspektörer som även arbetar med kontroll av foderanläggningar, samt en inhyrd distriktsveterinär.

I januari 2015 var 260 anläggningar registrerade eller godkända och Jordbruksverket planerade 103 kontroller fördelat på 88 anläggningar vid årets början. Under året avregistrerades fem anläggningar och därmed utgick också fem kontrollbesök. 87 av de kvarvarande 98 kontrollbesöken utfördes, vilket innebär att cirka 89 procent av det planerade antalet kontroller utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 72 av de kvarvarande 83 anläggningarna. Orsaken till att inte samtliga av de planerade kontrollerna genomfördes var brist på tid för sex av kontrollerna. Övriga kontrollerades inte på grund av att det inte bedrevs någon verksamhet på anläggningen under 2015 eller på grund av att anläggningarna skulle byggas om eller flytta till ny adress under året. Tidsbristen beror delvis på att det inte fanns full bemanning under hela året då en ny inspektör började i mars och en slutade i november.

Livsmedelsverkets kontroller på anläggningar baseras på en risk och erfarenhetsklassning (typ av verksamhet, storlek på produktionen, tillverkning till särskilda konsumentgrupper, ansvar för märkning och erfarenheter från tidigare kontroll). Kontrollplanen för samtliga anläggningar bestäms i modellen för prioriteringar mellan och inom kontrollområden (PIMKO). ABP kontrolleras varje år på slakterier, vilt-hanteringsanläggningar och styckningsanläggningar, samt var femte år på övriga anläggningar. Under 2015 skulle samtliga anläggningar med slakteriverksamhet, uppslaktning av vilt samt styckningsverksamheter kontrolleras gällande område ABP. Möjlighet för undantag gäller för anläggningar med få timmars kontrolltid per år där inspektion/revision inte nödvändigtvis genomförs årligen, utan kontrolltid adderas över åren. Rapportering från Livsmedelsverket till Jordbruksverket visar att totalt 0,6 årsarbetskrafter arbetade med kontrollen av ABP. Detta motsvarar cirka 124 personer. Totalt har 690 kontrolltillfällen rapporterats under 2015 där uppsatt mål vid kontrollårets början var att genomföra 559 kontroller, 2014 rapporterades det 660 kontrolltillfällen och 2013 rapporterades det 724 kontrolltillfällen. Antalet extra offentliga kontroller som rapporterats in 2015 är 266. Motsvarande siffror för 2014 är 252 och för 2013 292. Livsmedelsverket nämner i sin rapportering att när det gäller föranmälda kontroller så avser den siffran det antal anläggningar som är föranmäla både tidpunkt och kontrollområde. I verkligheten, och av praktiska skäl, har flera anläggningar fått veta tidpunkt för kontroll men inte vilket kontrollområde som då ska kontrolleras.

Flertalet länsstyrelser uppger att kontrollen baseras på riskanalyser/riskklassificering av objekt. Länsstyrelsernas verksamhet inom kontrollområdet har framför allt fokuserats på transport av ABP och det genomfördes en projektinriktad kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter under 2015 som involverade 18 av länsstyrelserna.³⁰ Syftet med projektet var att få en bild av hur insamling och transport av animaliska biprodukter genomförs i Sverige samt kontroll av spårbarhet av ABP i samband med detta. Projektets syfte var också att öka företagens kunskaper om vikten

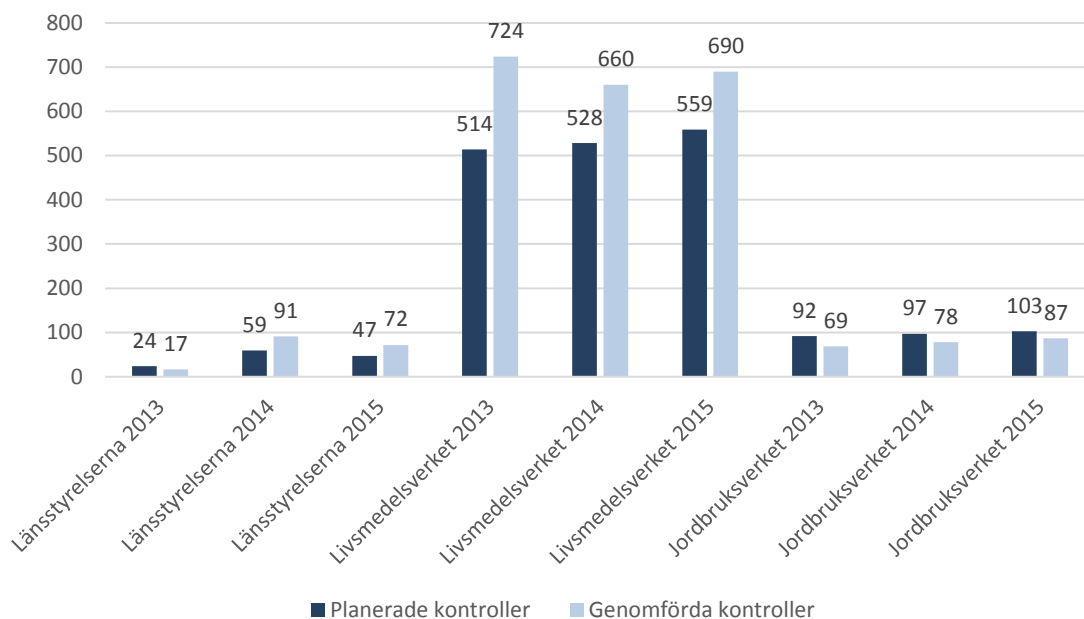
³⁰ Se *Rapport Länsstyrelserna, 2016, Projektinriktad kontroll i Sverige 2015, Animaliska biprodukter avseende insamling, transport och spårbarhet samt hantering vid omlastningsplatser. Beteckning 285-6211-15, datum 2016-01-15.*

av smittskydd och spårbarhet i samband med transporter av ABP. Ett annat syfte var att uppnå en mer enhetlig kontroll hos länsstyrelserna. Totalt har minst 72 kontrolltillfällen rapporterats för 2015 varav 24 rör kontroll vid omlastningsplats. Det har inte bedrivits kontroll vid 3 av 21 länsstyrelser. Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att totalt 18 länsstyrelser har uppgett årsarbetskrafter från 0.01 till 0.25. Under 2014 rapporterades det 91 kontrolltillfällen och 2013 rapporterades det 17 kontrolltillfällen. Av de 18 länsstyrelser som inför kontrollåret satt upp tydliga mål för kontrollen har de flesta även uppfyllt dem. Under 2014 rapporterades det 91 kontrolltillfällen, dessutom framkommer det att det vid 10 länsstyrelser inte bedrivits någon kontroll. Motsvarande siffror 2013 var 17 respektive 9.

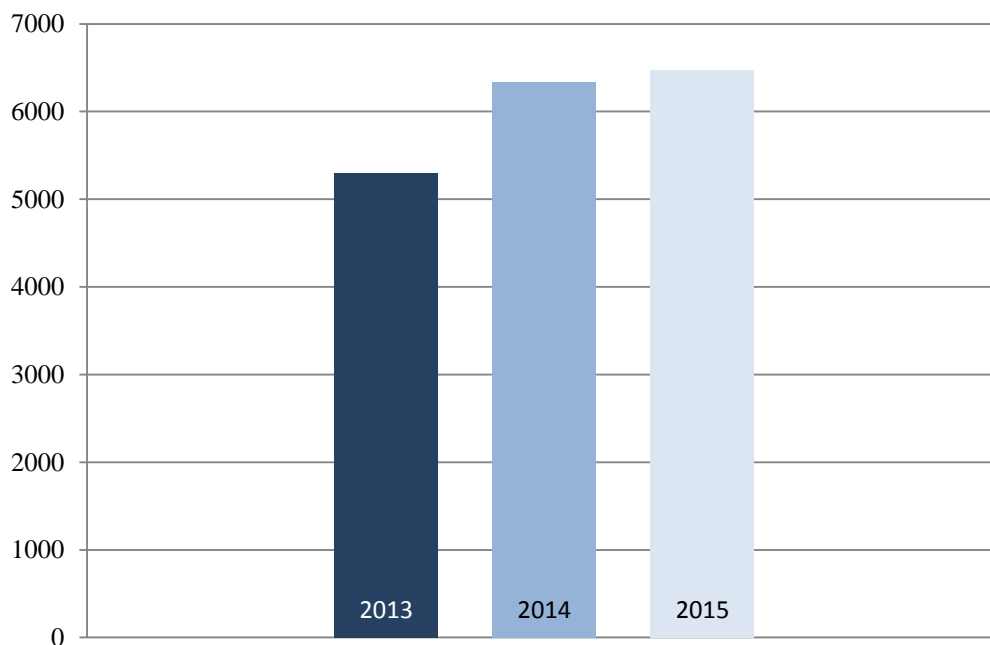
Under 2015 genomförde länsstyrelserna en projektrinriktad kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter. Syftet med projektet var att få en bild av hur insamling och transport av animaliska biprodukter genomförs i Sverige samt kontroll av spårbarhet av ABP i samband med detta. Projektets syfte var också att öka företagens kunskaper om vikten av smittskydd och spårbarhet i samband med transporter av ABP. Ett annat syfte var att uppnå en mer enhetlig kontroll hos länsstyrelserna.

En gemensam checklista och kontrollrapport togs fram för användning av samtliga länsstyrelser. Tidplanen för fältkontrollen begränsades från tidigast den 1 maj till senast den 31 mars 2015.

Av Sveriges 290 kommuner har 169 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket för 2015. Motsvarande siffra för 2014 var 208, och för 2013 var det 146. Det framgår av rapporteringen att 92 kommuner inte har utfört någon kontroll av animaliska biprodukter under 2015, motsvarande siffra för 2014 var 100 och för 2013 76. Av de 95 kommuner som utfört kontroll under 2015 har 6477 kontrollbesök utförts inom miljöområdet och 24 619 kontrollbesök inom livsmedelsområdet. Motsvarande siffra inom miljöområdet för 2014 var 6335 och 2013 5298. Rapportering från kommunerna till Jordbruksverket visar att totalt 98 kommuner har uppgett årsarbetskrafter som arbetade med kontrollen (från 0.01 till 7.3).

Antal planerade och genomförda offentliga kontroller av ABP 2013, 2014 och 2015. Länsstyrelsernas siffra på 72 kontroller för 2015 är ett minimivärde

Totalt antal genomförda offentliga kontroller av ABP av kommunerna (ABP-kontroller på livsmedelsanläggningar exkluderade) 2013, 2014 och 2015

6.3 Måluppfyllelse

Visionen för kontrollen av ABP är att ”ABP-kontrollen är ändamålsenlig, likriktad och att rätt kontroll görs på rätt plats”. Visionen ska genomsyra all verksamhet inom kontrollområdet. Då områdena på många sätt är lika används samma två inriktningsmål som på foderområdet för att nå visionen. Kontrollens kvalitet och myndigheternas roll samlas inom ”bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats. Detta görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna”. Intressenternas roll finns inom ”foderföretagen har förståelse för kontrollsystemet”.

För att uppnå inriktningsmålet ”bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats samt att detta görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna” ska ABP-kontrollen arbeta mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett bra kontrollurval med rätt företag registrerade.

ABP-företagen ska veta syftet med att de blir kontrollerade, känna förtroende för kontrollen och veta vad avgiften för kontrollen syftar till. Med hjälp av dessa strategiska mål arbetar kontrollmyndigheterna för att ”företagen med verksamhet inom ABP har förståelse för kontrollsystemet”.

Under året har Jordbruksverkets kontrollenhet arbetat vidare med kalibreringsplanen för samtliga kontrollanter i syfte att nå det strategiska målet med att medarbetarna har rätt kompetens för det arbete som ska utföras samt att ge en utökad kunskap för att upptäcka och bedöma bristande efterlevnad. Det påbörjade arbetet med samkontroller och övervakade kontroller tillsammans med utbildningar som kontrollanterna har erbjudits under året har gemensamt bidragit till att delvis uppfylla de uppsatta inriktningsmålen.

Arbetet med att uppdatera och förbättra vägledningarna fortgår kontinuerligt för att vägleda de operativa kontrollmyndigheterna i kontrollens genomförande i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och att enhetliga åtgärder vidtas vid likartad bristande efterlevnad.

Livsmedelsverket uppger i sin måluppfyllelse för 2015 att alla slakterier, vilthanteringsanläggningar och styckningsanläggningar har haft planerad kontroll av ABP. Flygcateringsanläggningar har däremot inte haft kontroll av ABP planerad till 2015. Men det framkommer av rapporteringen att också att 9 procent av anläggningarna som varit planerade för kontroll inte fick någon kontroll.

Utifrån länsstyrelsens rapportering anger samtliga län att de har satt upp något mål för kontrollverksamheten inför 2015. Flertalet av länsstyrelserna anser att de satta målen till stor del uppfylldes. De länsstyrelser som inte uppfyllt målen har angett orsaker som nedprioriteringar och personalbrist.

Av kommunernas redovisning till Jordbruksverket framgår det att ett fåtal kommuner har satt upp mål för kontrollen (50 st.). Av de kommuner som satt upp mål uppger att de bland annat att de deltagit i tillsynsobjekt av ABP i butik (Västra Götalands projekt),

hanterat inkommande ärenden, samt planerat att utföra kontroll på lantbruk, livsmedelsanläggningar, gårdspannor och kadaverhantering. Av de kommuner som har satt upp mål har nästan alla uppnått målen eller delar av målen. Flera kommuner uppger att de saknar resurser för ABP-kontrollerna och de har därför valt att inte prioritera dem. Kommunerna efterfrågar bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning på ABP-området. Flera kommuner uppger att de planerar/projekterar att under 2016 börja arbeta med kontroll kopplat till ABP.

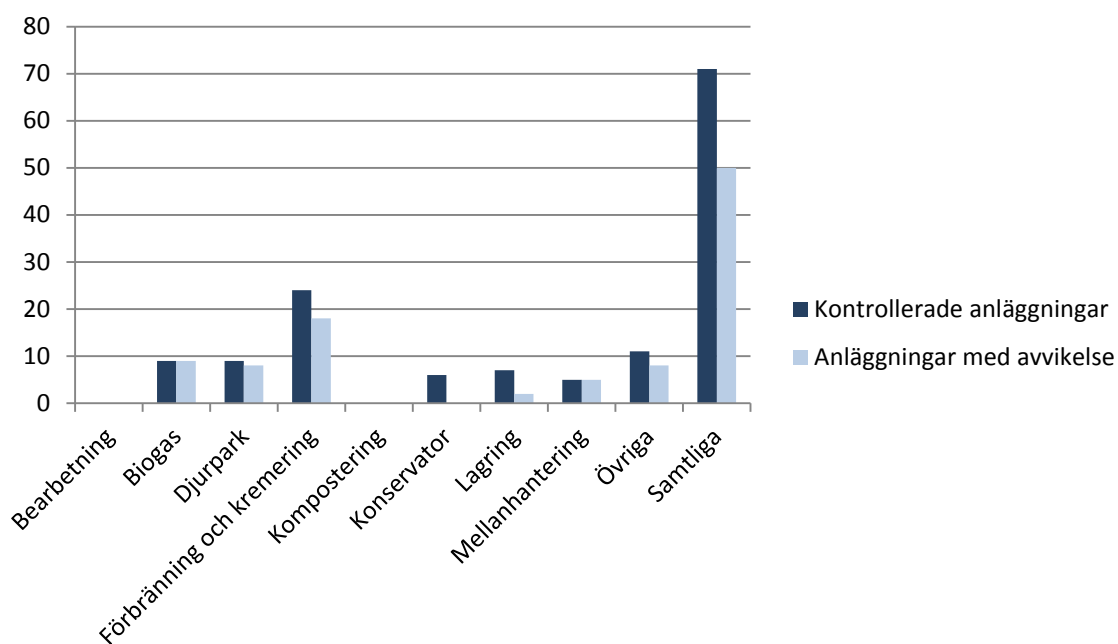
2014 startade en samrådsgrupp inom ABP-området mellan kommuner och Jordbruksverket. Syftet med gruppen är att utveckla ABP-kontrollen, bl.a. genom optimerad kontrollvägledning och kompetenshöjande åtgärder. Under 2015 har det genomförts projekt inom ABP-kontroll i butiker i vissa län. Resultaten av dessa projekt pekar på att livsmedelsföretagarna inte har tillräcklig kunskap om vilka anläggningar som får ta emot ABP, och alltså vart avfallet skickas. Det finns brister i livsmedelskedjan. Spårbarheten är eftersatt och det finns en risk att det inte går att spåra smitta om det skulle hända något.

6.4 Ej planerad kontroll

Det framgår av rapporteringen att 28 kommuner utfört 347 oplanerade kontroller under 2015.

6.5 Efterlevnaden hos företag

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister på cirka 70 procent av de kontrollerade anläggningarna. De vanligaste avvikelserna var brister i skriftliga rutiner, spårbarhet och HACCP, samt att ABP inte har hanterats på ett smittskyddsmässigt säkert sätt.

Antalet kontrollerade anläggningar i Jordbruksverkets kontroll samt antalet anläggningar med funna brister redovisade per anläggningstyp

Livsmedelsverkets kontroll

Vid Livsmedelsverkets kontroll uppmärksammades brister på cirka 39 procent (266 av 690 kontroller) av de kontrollerade anläggningarna. Motsvarande siffra för 2014 är 38 procent (252 av 660) och för 2013 40 procent (292 av 724).

Länsstyrelsernas kontroll

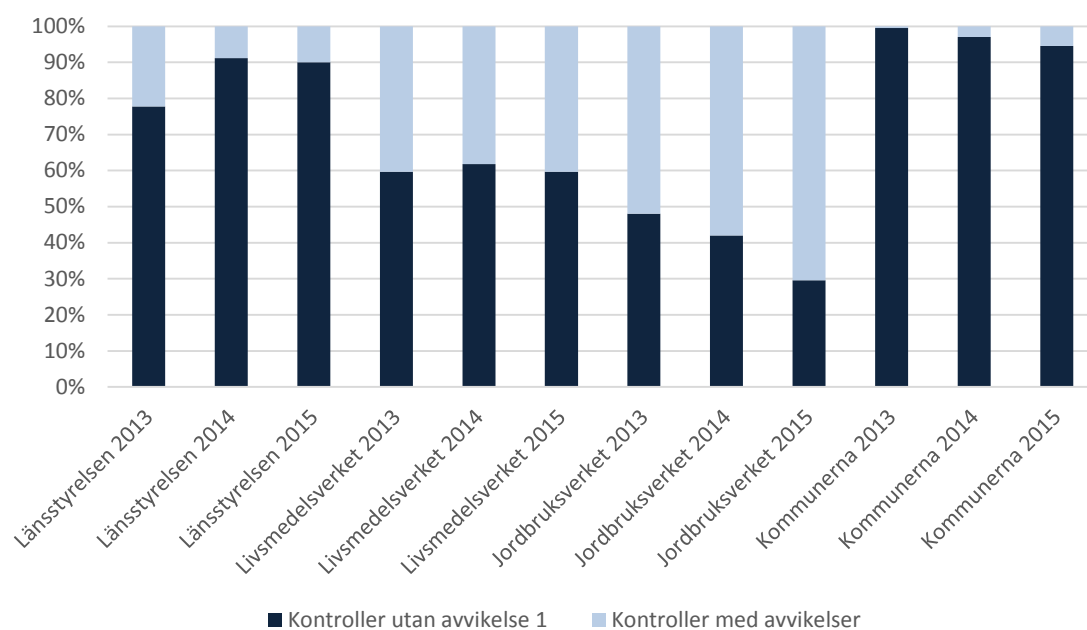
Länsstyrelserna har fokuserat på kontroll av transporter och omlastningsplatser. Totalt genomfördes under året minst 72 kontroller där man påvisat 6 avvikelser. Avvikelserna bestod i otäta transporter och avsaknad av handelsdokument. Mindre avvikelse rörande transporter vid omlastningsplats, samt bristande infrastruktur på omlastningsplats.

Länsstyrelserna genomförde 91 kontroller 2014 och påvisade åtta avvikelser.

Avvikelserna bestod bland annat i att gårdar inte uppvisa korrekt hantering av ABP samt bristande infrastruktur på omlastningsplatser. Länsstyrelserna genomförde 17 kontroller 2013 och påvisade fyra avvikelser.

Kommunernas kontroll inom miljöområdet

Vid kommunernas kontroll inom miljöområdet uppmärksammades brister hos cirka 5 procent (350 av 6477 kontroller) av de kontrollerade verksamheterna. I de fall avvikelsernas typ har rapporterats in har det handlat om otillåten nergrävning av kadaver. Motsvarande siffror för 2014 är 3 procent (161 av 6335 kontroller) och för 2013 0,4 procent (25 av 5298 kontroller).

Andelen kontroller med och utan avvikelser i procent av det totala antalet kontroller för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013, 2014 och 2015

6.6 Beslut om åtgärder mot företag

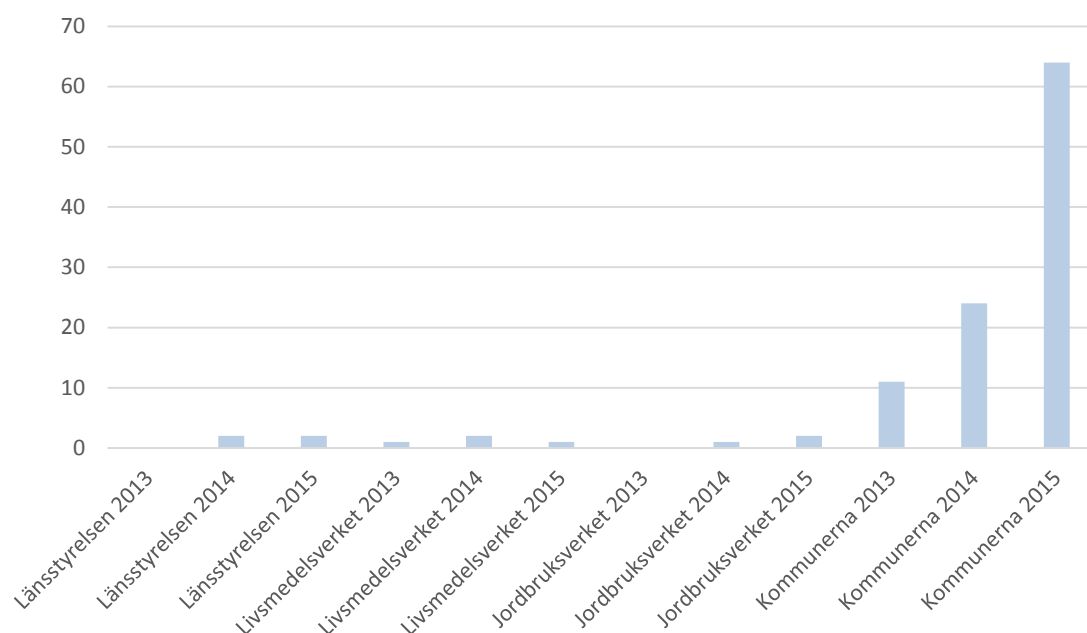
De kontroller som Jordbruksverket utförde under 2015 resulterade i två föreläggande.

Livsmedelsverket rapporterade in ett föreläggande med vite för år 2015. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till föreläggandet. 2014 rapporterades det in två förelägganden och 2013 ett föreläggande.

Länstyrelserna har 2015 fokuserat på kontroll av transporter och omlastningsplatser varav två resulterade i föreläggande. 2014 rapporterades det in ett föreläggande.

Under 2015 rapporterade kommunerna in 64 föreläggande, sju företag fick föreläggande med vite samt att 25 åtalansmälades. Motsvarande siffror för 2014 är 24 föreläggande, fem föreläggande med vite samt 12 åtalansmälningar, och för 2013 att elva företag fick föreläggande, ett företag fick föreläggande med vite, och åtta företag åtalansmälades.

Inom miljöområdet hos kommunerna så har antalet brister som resulterar i uppföljande besök ökat med dubbelt jämfört med föregående år. Antalet förelägganden med vite och åtalansmälningar har också ökat jämfört med föregående år. Av rapporteringen framkommer att det är miljökontrollområdet som avses men oftast inte vilken typ av brister som legat till grund för vidtagna åtgärder. I ett fåtal fall har uppföljning vid nedgrävning av kadaver rapporterats.

Antal förelägganden för de kontrollerande myndigheterna under åren 2013, 2014 och 2015

6.7 Åtgärder hos myndigheterna

Arbetet med att uppdatera och förbättra vägledningar fortgår kontinuerligt för att vägleda de operativa kontrollmyndigheterna i kontrollens genomförande i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och att enhetliga åtgärder vidtas vid likartad bristande efterlevnad.

6.8 Bedömning av kontrollen

Av rapporteringarna framgår dock att vissa framsteg har gjorts gällande kontrollen och under 2015 genomförde 18 länsstyrelser en projektinriktad kontroll av insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter som har bidragit med en ökad kunskaps- och medvetandenivå när det gäller smittskydd och spårbarhet i samband med transporter av ABP både för verksamhetsutövarna och för länsstyrelserna. Kommunerna har med ungefär samma antal genomförda kontroller som tidigare år fått ett ökat antal brister upptäckta och åtgärdade de senaste tre åren. Bedömningen är att orsaken till detta är att kunskapsnivån har ökat hos många kommuner troligen med hjälp av kompetenshöjande utbildningar och projekt rörande animaliska biprodukter. Jordbruksverket har med ungefär samma resurser fått ett ökat antal avvikelser upptäckta från 2013. Bedömningen är det är ny personal, med mer/bättre utbildning som står för att fler brister i verksamheterna synliggörs. Livsmedelsverkets kontroll bedöms hålla samma kvalitet under tid.

Bedömningen av kontrollen som kontrollerande myndigheterna utför är att den till stora delar fungerar tillfredsställande i beaktande av större risker för människor och djurs

hälsa, men att det också finns potential för förbättringar. Utifrån rapporteringen kan konstateras att många kontrollmyndigheter som ansvarar för kontrollen av ABP inte genomför en riskanalys vid uttaget av kontrollobjekt. Långt ifrån alla arbetar utifrån en planerad och framtagen kontrollplan. Flera kontrollmyndigheter har angett att kontrollområdet helt är nedprioriterat på grund av resursbrist, och att det finns ett behov av bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning inom ABP-området.

7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd

7.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar dels smittskyddsefterlevnad av lagstiftning dels vissa specifika områden där EU ställer krav på att medlemsstaten utför viss kontroll. Kontrollområdet omfattar även kontroll och övervakning av sjukdomar som Sverige är fria från eller bedriver bekämpnings- och/eller kontrollprogram för.

Kontrollområden:

- Smittskydd (kontroll av efterlevnad smittskyddslagstiftningen)
- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
- obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
- Kontroll av smittskydd hägnad hjort
- obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
- offentlig kontroll av vattenbruk
- seminverksamhet för häst, gris, får och get samt nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, gris, får och get
- kontroll av hästpass och avelsorganisationer samt
- övervakning av epizootiska sjukdomar samt sjukdomar som Sverige har frihet från.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår i ovanstående kontrollområden.

Behörig myndighet att utföra kontrollen

Länsstyrelserna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll av:

- semin- och embryoverksamheten för alla djurslag,
- Smittskyddsmässiga villkor för hållande av hjort i hägn samt för hållande av andra klövdjur och hästdjur i sambete med hjort i hägnobligatorisk salmonella-kontroll fjäderfä,
- obligatoriska kontrollprogrammet för BVD,
- kontroll av hästpass och avelsorganisationer.

Jordbruksverket är central behörig myndighet för kontrollen och är även behörig myndighet för de övriga kontrollområden som inte räknats upp ovan.

Genomförd sjukdomsövervakning 2015 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2015”. Rapporten finns tillgänglig på SVA:s hemsida www.sva.se.

7.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av smittskydd

Kontrollområdet är generellt sett lågt prioriterat. För kontrollen av smittskydd använder de flesta länsstyrelser mellan 0,1 och 0,6 årsarbetskrafter. Två länsstyrelser la mindre än 0,1 årsarbetskraft 2015 och en länsstyrelse stack ut och 1,25 årsarbetskraft på området medan majoriteten av länsstyrelserna lägger 0,2 årsarbetskrafter på området. Flera länsstyrelser angav att personella neddragningar inom djurskyddsområdet även påverkat djurhälsområdet negativt och var en av anledningarna till den låga resurstilldelningen. Några länsstyrelser har angett att man på grund av detta skulle haft svårt att klara av att hantera ett sjukdomsutbrott eller något som sker utanför områdets normaltillstånd. Endast ett fåtal länsstyrelser har haft salmonellautredningar delegerade till sig. I dessa fall har ingen upplevt några problem i samband med delegeringen.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet

Omfattningen av enskild och organiserad seminverksamhet varierar mellan länsstyrelserna och även mellan de olika djurslagen. 20 av 21 länsstyrelser har lagt mindre än 0,1 årsarbetskrafter på området semin.

Majoriteterna av de genomförda kontrollerna är dokumentationskontroller genom inspektionsrapporter från ansvariga veterinärer och endast en mindre del av kontrollerna har skett genom besök på anläggningen. Fem länsstyrelser angav att de under 2015 prioriterat seminkontroll på häst. Förutom häst har flest kontroller skett på nöt och gris vilka är de tre största verksamheterna. Den stora skillnaden gentemot 2014 är att det utförts fler kontroller på häst än tidigare år vilket beror på den prioritering av häst semin som fem av länsstyrelserna valt att göra. I de få fall fysiska kontrollbesök har utförts, har dessa varit jämnt fördelade mellan djurslagen.

Kontroll av embryoverksamhet har endast utförts vid tre länsstyrelser, de kontroller som utförts har varit på nöt.

Kontroll av hästpass

20 av 21 länsstyrelser har uppgett att de utfört hästpass kontroller under 2015. Majoriteten av länsstyrelserna har utfört fler än 40 kontroller. Kontrollen utförs ofta i samband med djurskyddskontroll.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Under 2015 har fyra länsstyrelser angett att de utfört kontroller. Av dessa har en utfört kontroll i form av fysisk kontroll och tre har utfört kontroller genom dokumentationskontroller.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Sammanlagt har 15 länsstyrelser utfört dokumentationskontroll under 2015. (mot-svarande siffra för 2014 var 16). I de flesta fall har dokumentationskontroll utförts genom kontroll av rapporter som laboratorier skickar till länsstyrelserna kvartalsvis. 2015 ändrades hur återrapporteringen ska ske, tidigare har den skett både genom webbankät och genom rapportering på särskild blankett. Detta kan vara en anledning till att Jordbruksverket inte fått in samtliga svar vid tidpunkten för sammanställningen.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Kontrollen är fortsatt nedprioriterad och omfattningen därmed knapp. I många fall uppges länet sakna kunskap om antal kontrollobjekt eftersom de inte fått dessa uppgifter från Jordbruksverket. Endast i fyra fall har länsstyrelserna angett att de har kännedom om kontrollobjekt i länet, i dessa fall har de fått kännedom om dessa besättningar i slutet av året och därför inte kunnat utföra någon kontroll. I andra fall uppger länen att de inte har några kända kontrollobjekt och därför prioriterat ned kontrollområdet.

Parallellt med det obligatoriska BVD-programmet har ett frivilligt program löpt. Under 2015 har en inventering av antalet anslutna besättningar till det frivilliga programmet har pågått och de besättningar som under 2015 väljer att inte ansluta sig till det frivilliga programmet kommer under 2016 att omfattas av det obligatoriska programmet.

Genom det frivilliga programmet konstaterades 2014 att Sverige i princip är fritt från BVD, vilket i många fall uppges vare en anledning till att länsstyrelsernas prioriterat ned kontrollområdet för 2015.

Antal länsstyrelser som utfört kontroller inom respektive område under 2015

Kontrollområde	2013	2014	2015
Semin nöt		15	14
Semin får		2	2
Galtstationer		7	7
Semin häst		7	10
Embryo nöt		1	3
Embryo får	-	-	0
Embryo häst		1	0
Avelsorganisationer häst		1	7
Hästpass		21	20
Kontroll av smittskydd hägnad hjort	6	10	4
Obligatorisk salmonellakontroll	12	16	16
Obligatoriska BVD-programmet		1	0

TSE-provtagning vid slakt

Se avsnitt 4.5.17

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Den obligatoriska hälsoövervakningen utförs av officiella veterinärer på uppdrag av Jordbruksverket. Kontrollen omfattar samtliga anläggningar för avelsfjäderfä som handlar inom EU. Under 2015 omfattade programmet 77 flockar, vilket är en marginell ökning från att 2014 ha omfattat 76 flockar.

Offentlig kontroll av vattenbruk

I Sverige finns cirka 180 fiskodlingar, 60 blötdjursodlingar och 15 kräftdjursodlingar. Samtliga godkända vattenbruk ska omfattas av offentlig kontroll. Vissa mycket små produktioner eller produktioner som utgör minimal risk för spridning av smittor kan undantas från kravet på kontrollbesök. Under 2015 genomförde Jordbruksverket 164 offentliga kontroller av vattenbruk.

Offentlig kontroll av vattenbruken utförs av Jordbruksverket. Kontrollerna i fält utförs av distriktsveterinärerna. Kontrollen är riskbaserad vilket betyder att kontrollfrekvens och kontrollens omfattning vid respektive anläggning beror på den riskklass (1-4) som anläggningen placerats i. De anläggningar som ligger i högsta riskklassen (1) får fler kontroller och provtas för EU-listade sjukdomar i större utsträckning än de anläggningar som ligger i en lägre riskklass.

Syftet med den offentliga kontrollen är att kontrollera att man på vattenbruksanläggningen följer gällande smittskyddsregler och för att upptäcka smittor i ett tidigt skede.

7.3 Måluppfyllelse

Länsstyrelsernas kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Kontrollen av de besättningar som är med i det obligatoriska BVD-programmet har varit låg i och med att det under 2015 endast var ett fåtal besättningar som var med i det obligatoriska programmet. Flera länsstyrelser har satt som mål att kontrollera vid uppgift om besättning som provtas positivt eller om länsstyrelsen får uppgifter om att en besättning som omfattas av programmet. Två länsstyrelser har angivit att de satt som mål att ta reda på antalet besättningar som omfattas av programmet, men att de inte kunnat få några uppgifter från Jordbruksverket om detta trots upprepade förfrågningar. Tio länsstyrelser har angivit att de inte satt några mål för kontrollområdet.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

För kontroll av seminverksamhet har 15 länsstyrelser satt upp mål inom området semin. I övriga län har kontrollområdet prioriterats ned.

De uppsatta målen har bestått i att utföra dokumentationskontroll, att utföra ett visst antal kontrollbesök på plats i större, nystartade eller verksamheter som länsstyrelsen på annat sätt bedömt som högre riskobjekt. Några länsstyrelser har prioriterat att utföra kontroller inom hästsemin eftersom de inte gjort många kontroller inom det området tidigare år.

Av dessa länsstyrelser har åtta angett de uppnått de satta målen helt och sju har angett att de endast delvis nått målen. Av de som angett att de inte uppnått målen fullt ut har de uppnått minst 50 procent av det satta målet och i vissa fall är det endast ett mindre område som de inte hunnit med under året.

När det gäller embryoverksamhet har fyra länsstyrelser satt upp mål för kontrollen, sex länsstyrelser har angett att de prioriterat ned området för 2015 och flera länsstyrelser har angett att de inte har någon embryoverksamhet i länet. Av de fyra länsstyrelser som satt upp mål för kontrollområdet har tre rapporterat att de uppfyllt målen. Den fjärde länsstyrelsen har inte kunnat genomföra kontrollen på grund av att en sjukskrivning ledde till att de fick mindre resurser än planerat och därmed inte kunde utföra kontrollen.

Kontroll av hästpass

Majoriteten av länsstyrelserna har kontrollerat hästpass, det görs oftast i samband med djurskyddskontroller. Majoriteten har också uppfyllt sina mål avseende antal kontroller av hästpass.

TSE-provtagning på slakt

Se avsnitt 4.5.17

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

För programmet finns uppsatta krav i föreskriftsform på antalet kontroller och antalprovtagningar. Kläckerier samt Grand Parents (GP) flockar ska ha 4 kontroller per år samt Parents (P) 2 kontroller per år. Samtliga kontroller som utförts har följt de föreskrivna reglerna för antal besök och provtagningar och inga brister har rapporterats till länsstyrelserna. I vissa fall har besättningarna inte funnits vid årsskiftet varför antalet utförda kontroller kan skilja sig något från årsfrekvens.

Offentlig kontroll av vattenbruk

Målet för 2015 var att 179 kontroller skulle utföras under året, detta mål uppnåddes inte eftersom endast 164 kontroller kunde genomföras. Målet uppnåddes inte på grund av resursbrist under hösten 2015.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Ingen rapportering om måluppfyllelse på området för 2015.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Ingen rapportering om måluppfyllelse på området för 2015. På grund av sekretesskäl har länsstyrelserna haft svårt att få tillgång till vissa uppgifter i Jordbruksverkets hjortregister. Frågan har varit uppe till diskussion under 2015 och löstes under början av 2016.

7.4 Ej planerad kontroll

Inga sådana har genomförts 2015.

7.5 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Få avvikelser har noterats i kontrollen av semin- och inga i embryoverksamhet. Av de brister som konstaterats har majoriteten konstaterats på hästsidan, vilket kan bero på att dessa kontroller utförts genom besök på anläggningen.

De brister som konstaterats är avsaknad av tillstånd, att ansvarig veterinär bytts ut men att detta inte rapporterats och godkänts av den behöriga myndigheten, brister i hygien och bristande journalföring. I de flesta fall vidtogs åtgärder och uppföljning för att säkerställa efterlevnad. I ett fall beslutade Jordbruksverket att återkalla tillståndet för seminverksamheten, på begäran av djurhållaren.

Kontroll av smittskydd hägnad hjort

Under 2015 konstaterades brister vid kontroll i fyra län (motsvarande siffra för 2014 var fem). Avsaknad av hägnjournal och brister i journalföringen var de vanligaste bristerna.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

I tolv län har brister i salmonellaprovtagningen konstaterats. I de flesta fall har telefonkontakt eller skriftlig kontakt med djurägaren tagits som första åtgärd och varit tillräcklig. I några län har uppföljande kontroller utförts och i två län har föreläggande med vite meddelats. I några fall har länsstyrelserna angett att föreläggande med vite kommer att meddelas under 2016, men att detta inte skett vid rapporteringsdatum

Kontroll av hästpass

Av de 20 länsstyrelser som angett att de utfört kontroll av hästpass 2015 har 17 av dem rapporterat att de upptäckt brister. De bristerna som rapporteras mest frekvent är att hästpass saknas eller att de inte kan uppvisas vid kontroll eftersom de inte befinner sig där hästen är. Anledningen till att hästpassen i många fall inte förvaras där hästen befinner sig är ofta att hästägaren är rädd för att tappa bort passet eftersom man anser att det är dyrt att skaffa ett nytt. Många tror även att passet är en värdehandling och vågar därför inte förvara hästpasset i eller i anslutning till stallet.

Antal länsstyrelser som konstaterat brister i kontrollen

Kontrollområde	2013	2014	2015
Semin		2	5
Embryoverksamhet		0	0
Smittskydd hägnad hjort	2	5	4
Obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä	6	10	13
Hästpass	13	16	17

Offentlig kontroll av vattenbruk

I kontrollen av vattenbruksanläggningar har i vissa fall brister upptäckts. De vanligaste bristerna är att journaler saknas eller att journalföringen är bristfällig. De anläggningar där brister konstateras vid kontrollen får en ny kontroll under 2016 där verksamheten kommer att granskas noggrannare för att se till att den lever upp till samtliga krav.

Obligatorisk kontroll av fjäderfä (Hönshälsan)

Inom ramen för Hönshälsan har inga brister rapporterats i kontrollen under 2015.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Under 2015 har Växa Sverige på uppdrag av Jordbruksverket gjort en inventering av besättningar som inte är med i det frivilliga programmet för att samla ihop uppgifter om vilka besättningar som omfattas av det obligatoriska programmet. Jordbruksverket fick dessa uppgifter från Växa Sverige under mars 2016 varför verket inte har kunnat svara länsstyrelserna på antal besättningar i länet.

Mot bakgrund av de uppgifter som inkom i mars kan konstateras att majoriteten av de svenska nötkreatursbesättningarna varit anslutna till det frivilliga programmet och följer detta. Det finns dock cirka hundra besättningar i landet som inte är anslutna till programmet. På grund av att vi fått uppgifterna först under 2016 har vi inte kunnat ge länsstyrelsen den information de behöver för att kunna kontrollera dessa besättningar. I många fall har sannolikt djurhållarna varit ovetande om att de är skyldiga att vara med i det obligatoriska programmet med anledning av att sjukdomen Bovin Virus Diarré inte förekommit i Sverige sedan 2011.

7.6 Beslut om åtgärder mot företag

I de fall som brister upptäckts har länsstyrelserna i första hand valt att uppmana den ansvariga för anläggningen att åtgärda bristen och i vissa fall följt upp med nytt kontrollbesök eller begärt att få in bilder eller annan dokumentation på att den upptäckta bristen åtgärdas som visar att åtgärderna vidtagits. Länsstyrelserna har även utnyttjat möjligheten om att förelägga om rättelse och i vissa fall även förelagt med vite om rättelse om djurhållaren inte vidtagit de åtgärder som krävdes.

Inom flera av de angivna kontrollområdena har länsstyrelserna tydliga rutiner för i vilken ordning och när som de olika åtgärderna vidtas. Exempelvis vid hästpasskontrollen börjar de flesta med att upplysa djurhållaren vad lagstiftningen kräver och vid avsaknad av hästpass följa upp att hästpass införskaffats.

Typ av vidtagna åtgärder vid bristande efterlevnad (antal länsstyrelser som vidtagit typ av åtgärd, ej antal åtgärder)

Kontrollområde	Uppmaning	Uppföljande kontroll	Föreläggande (med och utan vite)
Semin	1	4	
Embryoverksamhet			
Smittskydd hägnad hjort	2		
Obligatoriska salmonellakontrollen	11	2	2
Hästpass	8	12	9
Hönshälsokontrollen	0	0	0

7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Utbildningar

Under 2015 deltog Jordbruksverket på länsveterinärdagarna och gick då igenom länsstyrelsens kontrollområden inom områdena smittskydd och djurhälsa. Utbildningen var mycket uppskattad och givande både för länsstyrelsen och för Jordbruksverket. Jordbruksverket har även infört nya regler och krav för de officiella veterinärer som verket förordnar. Ett av de nya kraven är krav på att genomgå den grundutbildning som Jordbruksverket tillhandahåller. Under 2015 hölls de två första utbildningstillfällena i Jönköping. Utbildningen kommer fortsätta under 2016 och därefter bli en årligt återkommande utbildning. I de nya reglerna finns även krav på fortbildning inom ett intervall av 18 till 24 månader från det senaste utbildningstillfället. Jordbruksverkets förhoppning med utbildningarna är de ska hjälpa till att stärka kontrollen under 2016.

Tillsammans med SVA har jordbruksverket under 2015 utbildat officiella veterinärer som arbetar inom hönshälsokontrollprogrammet. Detta var en särskild utbildning som var riktad endast till de officiella veterinärer som har uppdrag på avelsanläggningar för fjäderfä och var en valfri utbildning utöver den obligatoriska utbildningen för officiella veterinärer som hölls i slutet av 2015.

Vägledning

Jordbruksverket har även arbetat med att ta fram vägledningar för kontrollområdena. För kontroll av smittskydd hägnat vilt har en ny vägledning tagits fram och arbete påbörjades även under 2015 med att ta fram en vägledning för hönshälsokontrollen.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Under 2014 konstaterades att ett stort antal nötkreatursbesättningar stod utanför det frivilliga BVD-programmet och därmed även omfattades av det obligatoriska. Under 2015 har ett intensivt arbete med att kartlägga dessa besättningar och kontakta dem pågått hos Växa Sverige som ansvarar för det frivilliga BVD-programmet. Detta har lett till att av de cirka 500 besättningar som stod utanför BVD-programmet har runt 400 anslutit sig till det frivilliga BVD-programmet eller avskrivits då det visat sig att besättningen redan var ansluten till programmet. Växa kommer under början av 2016 överlämna en sammanställning till Jordbruksverket över vilka besättningar som kommer att omfattas av det obligatoriska BVD-programmet. Jordbruksverket kommer därefter att kunna dela ut informationen till berörda länsstyrelser. Under 2015 har Växa arbetat med dessa besättningar varför de ännu inte varit anslutna till den obligatoriska kontrollen. Det har därför endast varit ett fåtal besättningar anslutna till det obligatoriska programmet varför omfattningen och prioriteringen av kontrollen hos länsstyrelsen varit låg.

Övriga åtgärder

Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa. Inför åiterrapporteringen har nya rapporteringsblanketter för salmonellakontrollen och kontrollen av smittskydd hägnad hjort tagits fram.

Under 2015 har området djurhälsa lyfts i olika forum, länsveterinärdagarna och på möten mellan Jordbruksverket och länsstyrelsens 28-nätverk. Syftet har varit att ge information och se över vad som behöver förbättras inom området djurhälsa för att förbättra kontrollen.

Jordbruksverket har under 2015 även arbetat internt med att se över verkets egna kontrollområden, flytta över de aktuella kontrollområdena till kontrollavdelningen och förtydliga gränsdragningarna mellan kontroll och vad som är sakfrågor.

Länsstyrelserna har inom vissa områden lyft behov av uppdaterat informationsmaterial inom vissa specifika sjukdomar. Det är något som bör ses över av ansvariga myndigheter. Länsstyrelserna kommer att även i fortsättningen utföra de kontroller de gör idag. Detta arbete kommer förhoppningsvis underlättas med bättre vägledning, informationsflöde och bättre samarbete med andra myndigheter och djurhälsoorganisationer.

7.8 Bedömning av kontrollen

Under 2015 har antalet fysiska kontroller inom kontrollområdet ökat jämfört med tidigare år. Det ökade antalet fysiska kontroller har följts av ett ökat antal rapporterade avvikelser vilket tyder på att kontrollen fungerar väl.

Generellt kan konstateras att kontrollområdet för djurhälsa och smittskydd är fortsatt lågt prioriterat hos länsstyrelserna. Endast ett fåtal länsstyrelser har angivit att de lägger mer än 0,1 årsarbetskraft på kontrollen. Trots detta har kontroller utförts i stor utsträckning i enlighet med de mål som satts för kontrollen. I de områden som brister har upptäckts har i många fall uppföljande kontroller gjorts och i vissa fall även förelägganden, med eller utan vite, meddelats.

Andelen upptäckta brister inom seminverksamheten har varit något högre i år jämfört med tidigare vilket sannolikt beror på att flera länsstyrelser valt att prioritera områden som tidigare varit nedprioriterade. De upptäckta briserna visar även på att det finns behov att göra kontrollerna i större utsträckning.

Under våren 2015 deltog Jordbruksverket på länsveterinärdagarna och gick då igenom samtliga kontrollområden under djurhälsa där länsstyrelsen är behörig kontrollmyndighet. Denna utbildning har fått god respons och var troligen en bidragande faktor till den positiva utvecklingen på området. Det finns fortsatt behov av att uppdatera och ta fram nya vägledningar men det går att se en svagt stigande trend i antalet länsstyrelser som utför kontroll inom djurhälsoområdena

Avseende de kontroller som Jordbruksverket ansvarar för nåddes visserligen inte målen för kontrollen av vattenbruk, men målet var relativt högt satt och det var endast fem planerade kontroller som uteblev, varför resultatet trots detta bör kunna ses som tillfredsställande.

8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser

8.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll av veterinärmedicinska preparat. Hantering och kontroll av veterinärmedicinska preparat regleras i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård med tillhörande förordningar och föreskrifter samt i lagen (2006:806) om provtagning på djur med mera, med tillhörande förordning och föreskrifter. Området regleras också i djurskyddslagstiftningen, foderlagstiftningen, livsmedelslagstiftningen och läkemedelslagen.

Organisation, kontrollmetoder med mera beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Kontrollen av restsubstanser ska ses som en del av kontrollområdet veterinärmedicinska läkemedel i allmänhet. För ytterligare information om kontrollområdet restsubstanser hänvisas till avsnitt 4.4.1.

8.2 Kontrollens omfattning och resurser

8.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, det vill säga med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent. En veterinär som förskriver läkemedel i flera län blir ett kontrollobjekt i samtliga av de länen och kan därför ingå flera gånger i siffran antal objekt.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Antal genomförda kontroller
2013	75 %	281	212
2014	73 %	252	185
2015	80 %	245	196

Nitton länsstyrelser har under 2015 utfört kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 2-37 stycken. En veterinär som förskriver läkemedel i flera län blir ett kontrollobjekt i samtliga av de länen och kan därför ingå flera gånger i siffran antal objekt i tabellen ovan.

Liksom för år 2014 har nio länsstyrelser haft en kontrollfrekvens på 100 procent. Motsvarande siffra för år 2013 var åtta länsstyrelser.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart tredje år, det vill säga med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Antal genomförda kontroller
2013	5 %	1 281	67
2014	18 %	1 559	285
2015	18 %	2 155	355

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur har kontrollerats av 19 av landets länsstyrelser. Antalet kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 35-274 stycken. En veterinär som förskriver läkemedel i flera län blir ett kontrollobjekt i samtliga av de länen och kan därför ingå flera gånger i siffran antal objekt i tabellen ovan.

Under 2015 har en länsstyrelse kontrollerat motsvarande en tredjedel av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Motsvarande siffror för år 2014 och 2013 var fyra respektive noll länsstyrelser.

8.2.2 Resurser

Kontrollen, som utförs av länsstyrelserna, finansieras av länsstyrelserna. Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas.

Årsarbetskrafter på länsstyrelserna

År	Årsarbetskrafter i genomsnitt/län ³¹	Årsarbetskrafter totalt
2013	0,12	2,52
2014	0,13	2,73
2015	0,14 ³²	2,94

Åtta länsstyrelser uppger att de under år 2015 haft väsentliga förändringar i befintliga resurser. I samtliga fall handlar det om att en länsveterinär antingen börjat eller varit tjänstledig alternativt slutat på en länsstyrelse. I sammanhanget är det tydligt att varje

³¹ År 2015 särredovisades att 0,11 årsarbetskrafter hade arbetat med operativ kontroll av läkemedelsanvändning på livsmedelsproducerande djur. Åren 2014 och 2013 var siffrorna 0,06 respektive 0,04 årsarbetskrafter.

³² Från och med år 2015 innebär en årsarbetskraft 1710 timmar per år. Tidigare år innebar en årsarbetskraft 1760 timmar per år.

länsveterinär som tillkommer eller försvinner ger en stor påverkan på kontrollverksamheten.

8.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för övriga veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Kontrollen ska vara riskbaserad vilket innebär att länsstyrelserna själva gör en riskbedömning av objekten de har i respektive län och sedan, utifrån denna bedömning, avgör vilka av objekten som ska kontrolleras.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning

Liksom år 2014 har nio länsstyrelser, jämfört med tio 2013, en kontrollfrekvens på 100 procent på området. Under året har ytterligare två länsstyrelser kontrollerat mellan 80 - 100 procent av objekten, två har kontrollerat mellan 60 – 80 procent, tre har kontrollerat 20 - 40 procent och fem har kontrollerat mellan 0 – 20 procent.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande

Under 2014 har en länsstyrelse kontrollerat motsvarande en tredjedel av de förskrivande veterinärerna i länet. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2013 var fyra respektive noll länsstyrelser.

Kontroll av djurhållares läkemedelshantering

Kontrollen av läkemedel på gård är riskbaserad och länsstyrelserna riskklassificerar kontrollobjekten och planerar sin kontroll utifrån detta. Inför året har länsstyrelserna satt upp målet att genomföra 453 kontroller. Totalt har 359 kontroller genomförts, se tabellen i avsnitt 8.5.

8.4 Ej planerad kontroll

Samtliga kontroller som genomfördes under 2015 inom området var planerade.

8.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverket har tagit fram kontrollvägledning och checklista för kontroll av läkemedel på gård. Kontrollen utförs av länsstyrelserna och har som syfte att säkerställa att djurhållare och förskrivande veterinär följer regelverket kring användning och hantering av läkemedel. Vid dessa kontroller görs även observationer som kan leda till kontroll av djurhälsopersonal.

Antal kontroller och avvikelser iakttagna vid kontroll av läkemedel på gård

Djurslag	Antal genomförda kontroller			Antal iakttagna avvikelser		
	2015	2014	2013	2015	2014	2013
Nöt	195	106	136	43	49	58
Gris	66	75	41	20	33	17
Häst	50	13	21	28	5	17
Får	33	45	33	11	21	12
Get	6	0	0	3	0	0
Fjäderfä	3	3	3	0	0	1
Ren	1	0	0	1	0	0
Odlad fisk	4	0	2	1	0	0
Bi	1	-	-	1	-	-
Totalt	359	242	236	108	108	105

Förekommande brister hos djurhälsopersonal och djurhållare vid läkemedelsanvändning på gård

De brister som noterats är i huvudsak kopplade till journalföring och dokumentation både hos förskrivande veterinär och hos djurhållare. Även brister i förskrivning av läkemedel (mängd och icke tillåtna läkemedel) har noterats liksom att utgångna eller bristfälligt märkta läkemedel påträffats. Ett par länsstyrelser har noterat för långa besöksintervall i besättningen av den veterinär som villkorar läkemedelsanvändning. Avvikelseerna som iaktas är i stort oförändrade jämfört med tidigare år.

Den vanligaste orsaken till att avvikelserna uppkommit bedöms vara bristande kunskap hos veterinär och djurhållare om vad som ska dokumenteras i samband med läkemedelsbehandling av livsmedelsproducerande djur.

8.6 Beslut om åtgärder mot företag

Den första och vanligaste åtgärden vid konstaterade brister är information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med djurhållare och med berörd veterinär. Detta upplevs i regel som tillräckligt för att komma till rätta med bristerna. Beslut om ytterligare åtgärder vid konstaterade brister riktas i regel mot förskrivande veterinär.

Beslut om åtgärder

Åtgärd	2015	2014	2013
Förnyad kontroll	13	9	11
Föreläggande	5	4	0
Föreläggande med vite	1	0	1
Anmälan till ansvarsnämnden	1	0	1
Åtalsanmälan	0	0	1

8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Åtgärder 2015

Typ av åtgärd	Antal länsstyrelser som vidtagit åtgärden
Uppföljning genom förnyade kontroller vid allvarliga brister	10
Informationsinsatser i samband med kontroll	15
Informationsinsatser totalt	17

Av länsstyrelserna rapporterar 16 stycken att de jobbar med att verifiera att kontrollen haft effekt. Detta sker framför allt genom uppföljande kontroller. Allvarligare iakttagna brister leder ofta till en extra kontroll för att se att bristerna rättats till. Vid mindre allvarliga brister sker informationsinsats direkt till berörda lantbrukare och/eller veterinärer och verifiering av att dessa brister rättats till följs sedan upp vid nästa planerade kontrollbesök. En länsstyrelse nämner att de följer utvecklingen hos kontrollobjekten över tid och att verifieringen sker genom att se om framtida brister ökar eller minskar vid kommande besök. Två länsstyrelser nämner också minskade antal fynd i den nationella rests substanskontrollen som en verifieringsmetod av att kontrollen är effektiv.

För att ytterligare öka efterlevnaden har 17 av länsstyrelserna uppgivit att de jobbar med olika typer av informationsinsatser. Det rör sig i varierande utsträckning om information i samband med kontrollbesök, information på länsstyrelsernas hemsidor, nyhetsbrev, artiklar i lantbrukspress, månatlig information och återkoppling till veterinärer som villkorar läkemedelsanvändning och anordnande av informationsträffar för djurhälsopersonal.

Även på Jordbruksverkets hemsida finns riktad information både till djurägare och till veterinärer. Jordbruksverket fortsätter med utbildning av och samverkan med länsstyrelserna. Under året genomförs bland annat ett gemensamt analysmöte av kontrollområdet med målet att få en förbättrad bild av området.

Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är därmed användbara vid länsstyrelsernas riskklassificering och för övervakningen av till exempel antibiotikaanvändningen vilket är viktigt med tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas hittar länsstyrelserna själva kontaktuppgifter till den djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län. Registret är kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen vilket innebär att den kopplade informationen i registret uppdateras ofta och automatiskt.

Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA fick Jordbruksverket 2013 i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till systemet. Projektet har under 2015 utvecklat en e-blankett för en enkel informationsöverföring mellan djurhållare och veterinär respektive veterinär och Jordbruksverket när det gäller mjölkbesättningar med villkorad läkemedelsanvändning. Blanketten blev färdig i början av 2016 och minskar avsevärt veterinärens administration vid rapporteringen. Målsättningen är att den förenklade rapporteringen medför att fler rapporterar och att rapporteringen blir mer korrekt. Länsstyrelsernas underlag för riskklassificering och för administrativa kontroller blir därmed bättre vilket ger förutsättningar för en effektivare kontroll.

8.8 Yttranden om den allmänna funktionen

Kontrollen av läkemedel på gård är riskbaserad och länsstyrelserna riskklassificerar kontrollobjekten och planerar sin kontroll utifrån detta. Det kan konstateras att länsstyrelserna inte hunnit med att genomföra de kontroller de planerat för utifrån sin egen riskbaserade bedömning och att antalet kontroller därför behöver öka. Positivt är dock att länsstyrelserna genomfört drygt hundra fler kontroller jämfört med 2014 och att antalet iakttagna brister trots detta inte ökat.

Även länsstyrelsernas kontroll av veterinärer behöver öka för att nå upp till Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvenser. Positivt är att länsstyrelserna under året kontrollerat fler veterinärer än tidigare trots att antalet tillgängliga årsarbetskrafter är oförändrat.

Den vanligaste anledningen till att länsstyrelserna inte uppfyller målen, sina egna eller Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvenser av veterinärer, uppges vara bristande resurser. Brist verkar uppstå närhelst en länsveterinär sjukskrivs eller avslutar sin tjänst och i samband med att ny länsveterinär lärs upp. Kontrollen av djurhälsopersonal utförs nästan enbart av länsveterinärer då dessa av länsstyrelserna anses vara de enda som har tillräcklig kompetens för kontrollen. Därmed är marginalerna i organisationerna små och kontrollverksamheten inom området blir snabbt lidande när personal försvinner.

Samtliga länsstyrelser utom en har rapporterat vilka principer de använder sig av i sitt riskbaserade urval av kontrollobjekt. Det är samma resultat som för åren 2014 och 2013. Flertalet länsstyrelser använder sig av Jordbruksverkets vägledning och anvisningar

men också av egen erfarenhet och kännedom om kontrollobjekten i respektive län. Även i år gör en länsstyrelse bedömningen, efter kontroll av nästan samtliga veterinärer i länet som beviljar villkorad läkemedelsanvändning, att det generellt sett inte finns skäl för årlig kontroll av dessa veterinärer.

Sexton länsstyrelser har aktivt arbetat med att verifiera att den egna kontrollen haft effekt. Detta sker framför allt genom uppföljning av eventuella brister vid nästa kontrollbesök. Verifieringsarbetet ger en viktig återkoppling till kommande års riskklassificeringsarbete hos länsstyrelserna så till vida att de kontrollobjekt där brister kvarstår kommer att fortsätta att prioriteras. Kombinationen av ett riskbaserat urval och länsstyrelsens arbete med att verifiera att kontrollen har haft effekt gör sammantaget att kontrollresurserna läggs där bristerna bedöms vara störst.

Länsstyrelserna själva anger att samordnade kontroller, där flera kontrollområden samordnas vid ett och samma kontrollbesök, är en framgångsfaktor för en effektivare kontroll. Som exempel nämns kombinerad kontroll av läkemedel på gård och tvärvillkorskontroll. Det är också länsstyrelsernas uppfattning att de egna rutinerna för kontroll efter hand blivit allt bättre vilket också bidrar till en effektivare kontroll. Även att genomföra kontrollen i form av projekt med särskilt fokus på ett visst kontrollområde eller en viss typ av kontrollobjekt anses öka effektiviteten. Fortsatt samverkan mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket, för att utbyta goda idéer som de ovan samt för att samordna synen på området, behövs för att effektivisera kontrollen ytterligare.

9 Kontroll av djurskydd

9.1 Beskrivning av kontrollområdet

Den svenska djurskyddslagstiftningen omfattar vård och behandling av husdjur och försöksdjur men gäller även för andra djur om de hålls i fångenskap. Den offentliga kontroll som myndigheterna bedriver för att se till att djurskyddslagstiftningen följs benämns i vardagligt tal för djurskyddskontroll. Djurskyddskontrollen omfattar all djurhållning och användning av djur som täcks av den svenska djurskyddslagstiftningen. Kontroll utövas av länsstyrelserna och andra statliga myndigheter. På slakterier har länsstyrelserna och Livsmedelsverket ett delat ansvar för den operativa kontrollen och på slakterierna finns det officiella veterinärer anställda av Livsmedelsverket som utför den del av djurskyddskontrollen som Livsmedelsverket ansvarar för.

Jordbruksverket har som central myndighet enligt djurskyddslagen ansvar för att vägleda och samordna de operativa kontrollmyndigheterna, det vill säga länsstyrelserna och Livsmedelsverket så att djurskyddskontrollen blir så likvärdig, effektiv och rättssäker som möjligt.

För mer detaljerad beskrivning av kontrollområdet, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2014-2017”.³³

9.2 Kontrollens omfattning och resurser³⁴

Kontroller 2012-2015

	2015	2014	2013	2012
Djurskyddskontroller	11 875	12 820	12 692	13 199
varav				
-normalkontroller	4 590	4 859	4 989	5 178
-kontroller efter anmälan	4 922	5 695	5 071	5 368
-uppföljande kontroller	2 367	2 266	2 702	2 653
Antal kontrollobjekt	87 751	87 875	85 376	
Övriga kontroller ³⁵	1 115	1 587	1 721	1 806
Djurskyddskontroller på slakteri (OVS)	1 789	1 839	1 634	1 443

³³ <http://www.livsmedelsverket.se>

³⁴ För mer om djurskyddskontrollen, se Jordbruksverkets redovisning *Djurskyddskontrollen 2015 – en redovisning av länsstyrelsernas arbete*

³⁵ Övriga kontroller görs i samband med ansökningar om tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen, ansökningar om godkännande för offentlig förevisning enligt 27 § djurskyddsförordningen samt intyg vid besiktningar av djurtransporter.

Resurser

De flesta länsstyrelserna uppger att inga väsentliga förändringar av resurser skett under 2014. Några få länsstyrelser anger förändringar i resurser i form av resursökning, resursminskning, tillfällig resurssänkning på grund av personalomsättning.

Från och med kontrollåret 2013 förändrade Jordbruksverket och länsstyrelserna beräkningssättet av hur mycket resurser som används till djurskyddskontrollen. Detta gjordes av redovisningstekniska skäl för att få en mer likriktad och jämförbar uppgift samt för att bättre kunna följa förändringar av resurstilldelning över tid. Länsstyrelserna har disponerat 197,5 årsarbetskrafter (år 2014) för djurskyddsverksamheten som helhet, exklusive förprovning av djurstallar. Av dessa 199 årsarbetskrafter har 89,0 lagts på ”nettotid för kontroll”. En anledning till varför de nedlagda resurserna minskat mellan år 2015 och 2014 är sannolikt beskedet att det statliga anslaget på 25 miljoner som länsstyrelserna tilldelats under ett antal år inte skulle fortsätta under 2016, vilket har lett till uppsägningar eller beslut att inte återbesätta vakanser. Vidare har länsstyrelserna lagt mer resurser på kontroll av foder och livsmedel. Detta innebär en förflyttning av resurser inom länsstyrelsernas kontrollområde som omfattar säkra livsmedel genom hela livsmedelskedjan, och är i den bemärkelsen ingen minskning.

Antalet timmar som de officiella veterinärerna på slakterierna lagt ner på djurskyddskontroll har ökat något de senaste åren, se tabell nedan.

När det gäller djurskyddskontroller på slakterier så genomförde de officiella veterinärerna fler inspektioner än de planerat under 2015. Totalt planerades 1 511 inspektioner medan det antal som genomfördes var 1 789. För ytterligare uppgifter se tabell nedan.

Antal årsarbetskrafter (åa) för djurskyddskontroll (länsstyrelserna)

År	Antal åa	Nettotid kontroll (åa)
2015	197,5	89,0
2014	204,3	94,6
2013	208,4	100,3

Antal timmar för djurskyddskontroll på slakterier (Livsmedelsverket)

År	Antal timmar
2015	4 202
2014	4 182
2013	4 018
2012	3 940

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2015 (motsvarande siffror för 2014 inom parentes)

	Antal anläggningar	Antal planerade inspektioner	Antal utförda inspektioner
Storskaliga slakterier	28 (26)	797 (841)	977 (1 009)
Småskaliga slakterier	75 (765)	299 (3 164)	357 (392)
Fjäderfä-slakterier	18 (17)	387 (356)	418 (390)
Renslakterier	13 (13)	26 (35)	34 (436)
Hägnat viltlakterier	3 (3)	2 (45)	3 (5)

Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, etc.

Hos några län har mindre resurser lagts på djurskyddskontrollen och hos några har liten ökning skett. Några län beskriver att djurskyddskontrollarbetet påverkats av sjukskrivningar och vakanser.

9.3 Måluppfyllelse

Hur uppfylldes målen för djurskyddskontroll 2014?

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Denna målbild började gälla för kontrollverksamheten från och med år 2014 och har reviderats inför år 2015. Måluppfyllelsen redovisas nedan. Många länsstyrelser har dessutom haft egna mål uppsatta för sin kontrollverksamhet.

Normalkontroller

Målet är att det ska göras minst lika många normalkontroller som anmälningskontroller, d.v.s. en faktor på minst 1 ska uppnås. Detta mål är fr.o.m. år 2015 och därför görs ingen jämförelse med tidigare år. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i många län men inte alla. Faktorn varierade mellan 0,3-2,0 i de olika länen och för landet som helhet var faktorn 0,93. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser. Andra orsaker som nämns är sjukskrivningar och vakanser.

Kontrollrapporter

För år 2015 var målet att 90 procent av kontrollrapporterna skulle skickas ut till djurägaren inom 21 dagar efter kontrollen. Sju av länsstyrelserna redovisar att de uppfyller målet. Fem av länsstyrelserna ligger mellan 80-90 procent. Variationen ligger på 56-99 procent mellan länen.

Kompetensutvecklingsplan

Länsstyrelserna har tagit fram en modell som ska underlätta arbetet med att bestämma

vilken grundkompetens som behövs inom djurskyddskontrollen. Modellen är även ett verktyg för att få fram utseendet för nuvarande kompetensprofil. Modellen hjälper nu myndigheterna att identifiera inom vilka områden de har tillräcklig kompetens och vilka områden som behöver utvecklas. Det är ett bra sätt att åskådliggöra både utgångsläget och behovet. I modellen finns också delarna kommunikation och bemötande med. I detta sammanhang kan nämnas att Jordbruksverket under 2014 etablerade kontakt med ett forskningsprojekt som undersöker effekten av att använda metoden så kallade motiverande samtal vid kontroller. Området djurskyddskontroll intresserade forskarna och kontakt togs med länsstyrelserna. Flera länsstyrelser var intresserade av att delta och djurskyddskontroll ingår nu i forskningsprojektet som kommer att pågå från till hösten 2016. Detta område finns upptaget i målbilden.

Riskklassificeringsmodellen SToRK

Samtliga länsstyrelser, utom två, uppger att de under 2015 använt riskklassificeringsmodellen i DSK för att ta ut kontrollobjekt för normalkontroller.

Kalibreringsövningar

Mål om att Jordbruksverket från och med den 1 januari 2014 genomför kalibreringsövningar för olika djurslag minst vartannat år. Detta mål uppfylls.

Better training for safer food - utbildningar

Mål om att Sverige ska fylla sina platser på dessa utbildningar, vilket är Kommissionens utbildningar om bland annat djurskydd och hälsa. I och med målbildsarbetet har dessa utbildningar blivit mer kända för länsstyrelserna som uppger att de skickat flera medarbetare på dessa kurser.

Verifiering av djurskyddskontrollen (VAD)

Länsstyrelserna har genomfört projektet VAD som syftar till att bättre kunna följa upp och verifiera att djurskyddskontrollen är effektiv och ändamålsenlig. Detta är ett mål för 2015. Det finns även ett mål om att det ska genomföras minst två parallellkontroller per handläggare. Båda målen ingår i VAD Projektet har nu tagit fram en gemensam modell med rutiner som samtliga länsstyrelser kan använda. De allra flesta länsstyrelserna har använt modellen eller delar av den under 2015. Någon länsstyrelse uppger att de kommer att börja arbetet under 2016.

Mål om att det senast den 31 december 2014 ska finnas framtagna rutiner för att säkerställa att kontrollen är ändamålsenlig. Länsstyrelserna har initierat projektet VAD (verifiering av djurskyddskontrollen) som beskrivs närmare under avsnitt 9.7 nedan. Det finns även ett mål om att det genomförs minst två parallellkontroller per handläggare.

Anmälningssärenden

Mål om att senast den 31 december 2014 är träffsäkerheten så bra att högst 20 procent av de djurskyddskontroller som görs till följd av anmälningar är utan anmärkning. Siffran för landet som helhet ligger på 46 procent. Variationen mellan länsstyrelserna är stor och varierar mellan 35 procent och 62 procent. Motsvarande siffror för år 2014 var för landet 49 procent och variationen låg mellan 34 procent och 71 procent. Den stora variationen i hur andelen anmälningssärenden som vid kontroll bedöms vara utan anmärkning behöver undersökas och utfallet noga följas över tid. Anmälningssärenden

kontrolleras antingen på plats eller administrativt. Administrativ handläggning av anmälningsärenden innebär att länsstyrelserna vid anmälningsärenden bedömer och prioriterar om kontroll behöver göras på plats eller om det är möjligt att handlägga ärendet via brev eller med liknande åtgärd. Det är en stor variation mellan länen hur denna prioritering görs och arbete pågår med att ta fram en nationell prioriteringsordning.

Andel kontrollerade kontrollobjekt

Här finns ett mål om att minst 10 procent av objekten som ska ha regelbunden kontroll kontrolleras varje år. Detta mål har satts för att tydligt styra kontrollen mot den regelbundna riskbaserade kontrollen som är en av huvuduppgifter inom länsstyrelsernas djurskyddskontrollverksamhet. Som nämns i avsnitt 3.5.2 har svårigheter med nuvarande beräkningsmodell för detta mål uppdagats och vi kommer därför att se över detta under år 2016. Eventuellt kommer förändringar i statistikframtagandet att göras och även i målformuleringen. Trots detta väljer Jordbruksverket ändå att redovisa måluppfyllelsen med nuvarande beräkning eftersom det formulerats på detta sätt i målbilden för år 2015. Det är en mycket stor variation mellan de olika länen. Vi analyserar därför inte denna måluppfyllelse närmare nu, utan återkommer istället till denna i nästa års redovisning.

Prioriteringar och särskilda insatser i djurskyddskontrollen

Länsstyrelserna har sammantaget angett att de bland annat har prioriterat:

- arbete med att förbättra processen med hantering och prioritering av anmälningsärenden. Orsaken är bland annat att sortera ut de allvarligaste ärendena som behöver kontrolleras på plats respektive de ärenden som istället är lämpliga att hantera via brev eller likande åtgärd.
- öka andelen normalkontroller
- använda riskmodellen SToRK
- uppföljning av brister

9.4 Ej planerad kontroll

De flesta länsstyrelserna har uppgett att inget oförutsett inträffat som påverkat deras arbete enligt sin kontrollplan. I några fall har länsstyrelserna uppgett att följande orsaker har påverkat deras kontrollarbete:

- En ökning av antalet anmälningsärenden som påverkat hur många kontroller som kunnat genomföras.
- Omfattande omhändertagande av djur som tagit mycket resurser i anspråk.
- Omfattande arbete i samband med överklagande av länsstyrelsens beslut, domstolsförhandlingar och förhör
- Flytt till nya lokaler och hög vikariefrekvens
- Deltagande i forskningsprojekt om bemötande vid kontroll

9.5 Efterlevnaden hos företag

Nöt, gris och fjäderfä

Nedan följer analyser av brister gällande nötkreatur, gris och fjäderfä. Får och häst är presenterade överskådligt.

Vanliga brister gällande nötkreatur (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Nötkreaturen hålls tillfredställande rena.	21
Utrymmen för nötkreatur äldre än 6 månader är enligt gällande måttföreskrifter.	12
Kalvgömma finns för kalvar upp till 3 månaders ålder i lösdriftstallar för amkor eller dikor.	22
För nötkreatur äldre än 6 månader är kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. uppfyllt.	14
Kraven för användning av dränerat golv är uppfyllda.	14
Stallutrymmen rengörs och utgödslas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	11
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda.	12
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat	16
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor, drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	16
Kraven för hållande av utgångsdjur är uppfyllda.	19
Mekaniskt ventilerade stallar med kalvar har nödventilation och är utrustade med en fungerande larmanordning.	25

De vanligaste återkommande bristerna är smutsiga djur och andra brister kopplade till denna punkt såsom renhållning, ytor, strömedel etc. Vid ca 20 procent av de tillfällen när denna kontrollpunkt bedömts har det funnits brister. Dessa brister är tydligt kopplade till de dagliga rutinerna i djurhållningen. Faktorer som påverkar är tillgången till personal, utformningen av byggnader, ekonomi, utbildning och kunskap eller insikt om hur detta påverkar djuren. Strukturrationalisering inom produktionen har sannolikt även lett till en ökad kompetens bland lantbrukarna och därmed eventuellt bidragit till färre brister. Sett över en treårsperiod har flera av de brister som är vanligast minskat i förekomst. Även det totala antalet brister minskat. Skötselrelaterade brister är vanligare än byggnadsrelaterade. Detta är positivt sett ur aspekten att bristerna är relativt lätta att åtgärda, men samtidigt negativt då bristerna finns i djurets absoluta närmiljö och därmed direkt påverkar djurets välbefinnande.

De generella skälen till brister i hållningen av nötkreatur har länsstyrelserna angett är kunskapsbrist, resurser och engagemang. Som mer specifika skäl anges bl.a. att smutsiga djur beror på brister i renhållning och dåligt ströade liggytor vilket i sin tur är kopplat till brister i skötseln men även ibland till tungarbetade och gamla inhysningssystem. När det gäller avsaknad av larm i stall där kalvar hålls uppger länsstyrelsen att djurhållarna många gånger inte känner till bestämmelsen eller anser att den inte är relevant för svenska förhållanden. Skaderisker i inredningen anges bero på

att äldre byggnader används för inhysning, som antingen byggts om från t.ex. mjölkproduktion till köttproduktion eller som inte underhållits i nödvändig utsträckning.

Något län rapporterar om att få lantbruksfastigheter i området inneburit problem med att få klövverkare till gårdarna.

Allvarliga konsekvenser av brister

De brister som beskrivs få allvarliga konsekvenser för djuren är bl.a. brister i hull, tillgång på foder och vatten och utebliven veterinärvård. Även brister i djurens renhet, torra och rena liggplatser, strö, utrymme, kalvningsboxar, ligghall med mera kan medföra allvarliga risker för djurens välfärd beroende på graden av brist och varaktigheten. Bristerna är kopplade till grundläggande sköselfaktorer där brister innebär relativt stor risk för försämrade djurvälfärd och i allvarliga fall även djurlidande. Sammantaget beror flertalet av de vanligaste bristerna på okunskap avseende hur djur bör hållas.

Vanliga brister gällande gris (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Klövarna inspekteras regelbundet och verkas vid behov	11
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	12
Grisar hålls i par eller grupp	11
Stallutrymmen rengörs och utgödslas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	13
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	11
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor, drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	17
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö för komfort och sysselsättning på liggytor är uppfyllda.	14
Kraven på tillgång till vatten och vattnets kvalitet är uppfyllda.	14

När det gäller brister i grishållningen har länsstyrelserna uppgivit att de vanligaste skälen till brister är bland annat kunskapsbrist och för lite personal. Det finns betydande skillnader mellan mindre producenter och större. Det bedöms också att bristerna kan skilja sig åt mellan olika djurkategorier. Avsaknad av strö bedöms t ex vara vanligare i slaktgrisproduktion.

Strukturen i branschen ändras kontinuerligt. Enheterna blir större och där har produktionskopplade brister minskat delvis. Exempel på detta är hull, Vissa andra brister som är mindre kopplade till produktionen, såsom klövar och hantering av sjuka djur är dock vanliga. Bristande strö mängd är fortfarande en vanlig brist, även om den minskat. Gällande strö mängd har brister uppgetts t ex uppgetts bero på att strö fastnar i utgödslingsmaskineriet samt att det är ett tidskrävande och tungt arbetsmoment. Brister om fri tillgång till vatten beror t.ex. på att det finns mycket små besättningar där djuren hålls i byggnader utan rinnande vatten. Brister avseende vatten har även berott på att vattnet inte var påslaget under hela dygnet utan endast delar av det. Flera brister hittades också avseende att grisar hölls ensamma eller avskilda från gruppen periodvis på grund av aggressivitet.

Brist om att grisar ska hålls i par eller i grupp har ökat. Länsstyrelserna rapporterar att det ibland handlar om att suggor hålls ensamma längre tid än en vecka innan grisning. Detta kan vara kopplat till suggringar och problem med att skapa nya djurgrupper. Något län rapporterar dock att det snarare handlar om små besättningar, djurhållare som håller enbart någon enstaka gris som hobby eller hushållsgris. Det förekommer även att djurhållare som skaffat enstaka grisar som hålls i gamla djurhållningssystem som inte uppfyller kraven på social kontakt.

Allvarliga konsekvenser av brister

Några av de brister som bedöms ha stor betydelse för grisarnas välmående var bland annat brister i strömängd och att liggytor och utrymmen hålls torra och rena. Brister i form av otillräcklig strömängd för sysselsättning eller komfort kan leda till allvarliga följder då grisarna får fler eller allvarligare skador såsom t.ex. bogsår på suggor, slitageskador på klövar och knän på smågrisar, svansbitning hos tillväxtgrisar och slaktgrisar. Skadorna är smärtsamma och kan bl.a. ge infektioner som kräver behandling med antibiotika. Vattentillgång är en mycket viktig välfärdsfaktor, vilket självklart i sig medför en allvarlig risk och kan ge allvarliga följder. I merparten av ärendena rörde det dock sig inte om en total avsaknad av vatten utan om att tillgången begränsats varför risken och följderna får anses som mindre.

Bristerna i djurens skötsel såsom hull och klövar kan det medföra brister som allvarligt hotar djurens välfärd. Bristerna är kopplade till grundläggande sköselfaktorer där brister innebär relativt stor risk för försämrade djurvälfärd och i allvarliga fall även djurlidande. Sammantaget beror flertalet av de vanligaste bristerna på okunskap avseende hur djur bör hållas.

Vanliga brister gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket.	14
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	13
Burar: Antalet våningar med burar är högst 3 och antalet höns per inredd är högst 16	11
RAP Kraven på redan är uppfyllda.	11
Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda.	14
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen. Uppmätta värden.	34
De ytor djuren vistas på hålls rena och är och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	10
RAP Kraven på strö, användning av strö och sandbad är uppfyllda.	17
Burar: Höns för äggproduktion i inredda burar har tillgång till ströbad minst 5 timmar per dygn under den aktiva perioden.	22
RAP Kraven för hållande av höns utomhus är uppfyllda.	13
RAP Kraven för utomhusytorna samt öppningarna till ytorna vid hållande av höns utomhus är uppfyllda.	14
Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns.	12

Relativt få kontroller har gjorts på området. Det ger vid handen att t.ex. återkommande kontroller under året hos en djurhållare med problematisk djurhållning får ett relativt stort genomslag på siffrorna. Generellt för området kan det konstateras att de parametrar som är direkt kopplade till produktionen ser bra ut. När det gäller brister i hållningen av värphöns har länsstyrelserna framförallt uppgett brister gällande luftkvalité. Denna punkt utvecklas dessutom negativt över åren, dvs. bristen blir allt vanligare. Något län rapporterar att även i nya stallar förekommer problem. Brist vad gäller sjuka och skadade djur har ökat betydligt. Brister i ljusinsläpp/belysning är även en vanlig brist. Bristerna i luftkvalitet och stallmiljö med höga till mycket höga ammoniakhalter bedöms medföra allvarliga risker och följder för djuren. Det uppges även att de brister som ses i fjäderfäbesättningar till stor del handlar om systemfel i produktionsformen.

Andra djurslag som får och häst

Antalet kontroller på området har ökat under året. Totalt sett över en treårsperiod har andelen kontroller med brister minskat. För flera kontrollpunkter har ett antal brister minskat i frekvens. Ett exempel är att fårens hull verkar vara bättre. Antalet får i landet har ökat över en längre tidsperiod. Sannolikt medförde detta en större andel fårhållare som saknade kunskap. Många länsstyrelser har arbetat med insatser för att lyfta kunskapsnivån. Här verkar detta ha gett effekt i form av att bristerna minskat tydligt. När det gäller får har länsstyrelsen uppgett att de vanligaste bristerna bland annat gäller hull, inspektion av klövar, att liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat. Vidare att kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda, att fåren klipps vid behov och med högst ett års intervall och att föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren. Bristerna uppges till stor del bero på okunskap och länsstyrelserna har bland annat framfört att det finns mycket okunskap hos djurhållare som håller får.

Vad gäller hästar har länsstyrelserna totalt sett konstaterat brister i 9 procent av kontrollerna. Sett över tid så består i princip samma brister i denna djurhållning. Många av bristerna kan sägas bero på okunskap och detta är även ett djurhållningsområde där gruppen djurhållare är väldigt heterogen. Det finns även en stor variation över landet avseende förekomst av brister. När det gäller hästar uppges de vanligaste bristerna bland annat vara skaderisker i stallar och att 16 §-tillstånd saknas. Ett skäl till detta anges vara gamla slitna stallar och brister i ekonomi. Många hästhållare är inte medvetna om skaderisker i hästens närmiljö. Andra vanliga brister är till exempel att hästpass saknas, att takhöjden i stallet är för låg, att stallet har ventilationsbrister, att ligghall saknas, eller att hovarna inte verkas tillräckligt ofta.

Det kan nämnas att några länsstyrelser kommenterat att när stor del av kontrollerna för ett djurslag görs efter anmälan eller som uppföljning och brister uppmärksammas ger detta en bild med förhållandevis mycket brister. Resultat av dessa kontroller ger inte en rättvisande bild av den genomsnittliga djurhållningen. I stycket 9.3 beskrivs målet om normalkontroller och att det i landet som helhet inte uppnås. Eftersom djurskyddskontrollen ska vara riskbaserad och förbyggande är det alltså viktigt att öka andelen normalkontroller för att så tidigt som möjligt uppmärksamma brister samt förebygga att de uppstår.

9.6 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag

Länsstyrelsen använder de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, djurförbud och åtalsanmälningar som djurskyddslagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. De vanligaste åtgärderna från myndighetens sida är påpekanden i kontrollrapporter och förelägganden. Utöver detta görs även insatser såsom informationsblad och möten för djurägare samt informationsutbyte med LRF och polisen med flera. Information ges även om planerade kontrollprojekt med mera.

Olika åtgärder och antal 2012-2014

	2015	2014	2013
Djurförbud	279	210	207
Anmälan till Polis/åklagare	498	356	336
Omhändertaganden varav	941	1 085	1 057
- lantbrukets djur	39	54	
- hästdjur	26	52	
- hund	267	273	
- katt	543	644	
- övriga djur	75	66	
Underrättelse om djurskydd (OVS) ³⁶	1 498	1 254	269
Beslut enligt 32 a § (OVS)	9	9	4
Anmälan till Polis/åklagare (OVS)	9	3	1
Totalt	3 234	2 926	1 874

9.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Hur verifierar länsstyrelserna att kontrollen är effektiv och ändamålsenlig?

Länsstyrelserna har genomfört projektet VAD som syftar till att bättre kunna följa upp och verifiera att djurskyddskontrollen är effektiv och ändamålsenlig. Projektet har nu tagit fram en gemensam modell med rutiner som samtliga länsstyrelser kan använda. De delar som ingår i projektet beskrivs i korthet nedan.

³⁶ OV fick under år 2014 ändrade riktlinjer om vilken information som ska underrättas till länsstyrelserna, vilket är en mycket bredare information än vad som rapporterats tidigare. Detta betyder inte att djurskyddet har blivit sämre, utan att mer information från OV:s djurskyddskontroll lämnas till länsstyrelserna

Kontroll av:	Metod:
Om antalet normalkontroller och kontrollurvalet följer myndighetens kontrollplan.	Uttagna kontrollobjekt som markerats i det interna registret kontrolleras och utförda kontroller söks ut i Platina och DSK.
Diarieföring och att dokumenterade förfaranden följs.	Dokumentkontroll och kontroll i Platina. Genomgång av relevanta lokala styrdokument och upprättande av plan för årlig revidering av dessa dokument.
Effekten.	Granskning av kontrollärenden i Platina av typerna normal kontroll och anmälan med ställningstagande som innebär att uppföljning ska ske. Granskning i Platina hur uppföljning har gjorts.
Ev. brister i kontrollsystemet.	Samtal, möten och revidering av styrdokument
Att djurskyddsbedömningen är likriktad samt att bristande regelefterlevnad upptäcks.	Två parallellkontroller av varje handläggare och två samsynsövningar.

För övrigt har länsstyrelsen till exempel uppgett att de har under 2015 gjort regelbundna uppföljningar och utvärderingar av kontrollarbetet efter varje avslutat kvartal. Handläggningstider har till exempel följts upp och arbetsrutinerna på enheten har diskuterats och justerats vid behov. Det har även regelbundet förts samsynsdiskussioner på länsstyrelserna och beslut granskas regelbundet av jurister.

Vad gör Länsstyrelserna och Jordbruksverket gemensamt för att stärka djurskyddskontrollen?

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Syftet med målen är att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska utvärderas årligen, och vid behov revideras. Det finns tre övergripande inriktningsmål vilka är:

1. Djurhållare och allmänhet har förtroende för djurskyddskontrollen som verifierar det goda djurskyddet.
2. Bristande efterlevnad av djurskyddslagen upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats. Arbetet görs på likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna.
3. Statens resurser används på effektivt sätt.

Under varje inriktningsmål finns strategiska och specifika mål som i detalj beskriver vad som ska göras. Kopplat till dessa finns nu även aktiviteter, nyckeltal och indikatorer för att nå målen och mäta måluppfyllelsen. Arbetet med att ta fram dessa har gjorts under 2014.

Jordbruksverket har tillsammans med länsstyrelserna sedan tidigare tagit fram en riskklassificeringsmodell av djurskyddsobjekt. Ett av syftena med riskklassificeringsmodellen är att göra det möjligt att rikta djurskyddskontroller dit det finns störst behov av dem. Ett annat syfte är att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet.

Vad gör Jordbruksverket för att förenkla för företagen och stärka djurskydds-kontrollen?

Kalibrering av länsstyrelsernas arbete

Jordbruksverket genomför kalibreringsarbete om djurskydd för olika djurslag. I detta arbete har bland annat kalibreringskurser hållits för veterinärer och länsstyrelsernas djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte är att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar. Sedan 2010 har kalibreringskurser om djurskydd hållits för gris, nötkreatur, får och fjäderfä. Planering för kalibreringskurs häst har påbörjats.

Fokus på bemötandefrågor

Bemötande i kontrollsituationen är en viktig och hör på många sätt ihop med kompetens. I länsstyrelsernas kompetensmodell finns därför delarna kommunikation och bemötande med.

Här kan även nämnas att Jordbruksverket under 2014 – 2016 pågår ett forskningsprojekt som undersöker effekten av att använda metoden ”motiverande samtal” vid länsstyrelsens djurskyddskontroller. Resultatet kommer att redovisas av forskarna när projektet avslutats. Bemötande och dialog finns upptaget i målbilden.

Dialog i djurskyddsfrågor

För att kunna föra en dialog med branschorganisationerna på området djurskydd och djurhälsa har Jordbruksverket ett stort antal råd, referens- och samrådsgrupper, se tabell nedan. I många av dessa grupper deltar även andra berörda myndigheter och intresseorganisationer. Syftet med dessa grupper är bl.a. skapa en bättre samsyn kring lagstiftningens krav och samla in och ta om hand om frågor som upplevs som problem. Utöver detta använder verket sig även av kalibreringsgrupper som tillsätts för kortare tid. I dessa ingår till exempel verksamma lantbrukare och veterinärer och arbetet i dessa grupper har utgjort grunden för det kalibreringsarbete som verket har gjort på djurskyddsområdet.

Möten för dialog med bl.a. branschorganisationer på området djurskydd och djurhälsa

Råd, referens- och samrådsgrupper	Möten per år/grupp	Totalt antal möten
Djurskyddsrådet	4	4
Rådet för djurskyddskontroll	4	4
Smittskyddsrådet	4	4
Nationella kommittén för försöksdjur	6	6
Samverkansgruppen för djurens välfärd och företagsutveckling i landsbygdsprogrammet	2	2
Samrådsgrupp för djurskyddskontroll	3	3
Myndighetsgemensam samrådsgrupp för slakt och avlivning	4	4
Referensgrupper för:		
– häst, nötkreatur, gris, får och get	4	16
– foder, djurskyddsbefrämjande forskning, matfågel, värphöns, behörighetsfrågor, hund och katt, husdjursgenetiska resurser, biodling och pollinering	2	16
– ekologisk produktion	10	10
– kontrollprogram för utgångsdjur	1	1
Summa möten		66

Förenklingsresan

Jordbruksverket har under 2015 fortsatt det förenklingsarbete som intensifierades 2013 då Förenklingsresan för lantbrukare startade. Förenklingsresan innebar att förenklingsarbetet fokuserades på det som lantbrukarna upplever som krångligt i sin vardag och på vad vi och andra myndigheter kan göra för att underlätta för företagen. Förenklingsresan resulterade i en gemensam handlingsplan där det som bedömdes behöva förenklas samlades för alla de berörda myndigheterna och för branschorganisationen Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Jordbruksverket har åtagit sig att ha ett övergripande ansvar för att samordna och följa upp alla aktörers arbete med handlingsplanen och har under 2015 stämt av med de andra aktörerna hur arbetet fortskrider. Generellt kan sägas att förenklingsarbetet fortsatt som planerat under 2015 men att visst arbete med förenklingsarna återstår.

Under 2015 har Jordbruksverket även påbörjat en ny Förenklingsresa tillsammans med Livsmedelsverket och Tillväxtverket med inriktning på livsmedelsindustrin. Syftet med denna förenklingsresa för tillväxt och export i livsmedelsindustrin är att förstå hur vi tillsammans kan förenkla och förbättra vardagen för företag i svensk livsmedelsindustri. Arbetet med denna förenklingsresa kommer att fortsätta under 2016.

Utöver förenklingsresorna bedriver Jordbruksverket även annat förenklingsarbete och som exempel på detta kan nämnas det arbete som görs i handlingsplanerna för gris, mjölk samt nöt och lamm. Handlingsplanerna ägs av branschorganisationerna men

verket deltar och arbetar med de förenklingsåtgärder som rör vårt ansvar, t.ex. sådant som rör våra regelverk. Jordbruksverket är också aktiva i förenklingsarbete på EU- nivå vilket bl.a. omfattar att försöka påverka och förenkla regelverket kring EU-stöden och regelverken kring djur- och växtskydd. Under året har vi även träffats en gång per månad och tagit fram förenklingsförslag i den så kallade SAMarbetsgruppen vilken består av LRF, LRF mjölk, LRF konsult, Länsstyrelserna, Hushållningssällskapet, Näringsdepartementet och Jordbruksverket. Arbetet i denna grupp har bl.a. resulterat i förenklingar kring tvärvillkoren och syftet är att på sikt förenkla hela systemet kring tvärvillkor. Detta förenklingsarbete har presenterats för EU-kommissionen och samtliga medlemsstater.

9.8. Yttrande om den allmänna funktionen

Länsstyrelsernas kontroll som genomförs resulterar i att brister upptäcks, krav ställs på åtgärder och uppföljning har skett för att säkerställa att bristerna åtgärdas. I kontrollen används checklistor och vägledningar.

Länsstyrelsernas kontrollverksamhet omfattar ett stort antal kontroller, beslut och övrig ärendehandläggning. Då dessa olika åtgärder i sig är olika tidskrävande har Jordbruksverket konstruerat ett indexsystem för att kunna jämföra länsstyrelsernas djurskyddsarbete och effektivitetstal. Genom att indexera all verksamhet och ”översätta” de olika åtgärderna till en *kontrollenhet*, kan utfallet av verksamhet lättare analyseras. Variationerna mellan länen är dock mycket stora. En möjlighet för utveckling av verksamheten är ett ökat erfarenhetsutbyte mellan länen för att fånga upp och lära av varandras goda exempel.

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskydds-kontrollen och flera av länsstyrelserna uppfyllde under 2015 ett antal av dessa mål. Syftet med målen är att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska utvärderas årligen, och vid behov revideras. Ett av målen är att en viss del av genomförda kontroller, minst 50 procent, ska vara Normalkontroller. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i några län, men inte i landet som helhet. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningssärenden som tar mycket resurser. Vi har uppmärksammat situationen med anmälningssärenden och det är angeläget att underlätta och effektivisera handläggningen av dessa ärenden, i synnerhet eftersom ungefär hälften av de genomförda kontrollerna är utan anmärkning.

Jordbruksverket har gjort en redovisning av länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete under 2015. Denna lämnades till Näringsdepartementet i april 2015.

10 Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.

10.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll vid import från tredje land av följande produkter och levande djur:

- Produkter av animaliskt ursprung (livsmedel och icke-livsmedel) som omfattas av direktiv 97/78/EG (införlivad i svensk lagstiftning genom LIVSFS 2004:3 och SJVFS 1999:135). Direktivet kompletterar kommissionens förordning (EG) nr 136/2004.
- Livsmedel av vegetabiliskt ursprung som omfattas av skyddsåtgärder enligt artikel 53 i förordning (EG) 178/2002
- Livsmedel och foder av vegetabiliskt ursprung som omfattas av förordning (EG) 669/2009
- Levande djur som omfattas av direktiv 91/496/EEG (införlivad genom SJVFS 1999:134). Direktivet kompletterar kommissionens förordning (EG) nr 282/2004.
- Köksredskap från Kina som omfattas av förordning (EU) 284/2011
- GMO som omfattas av beslut 2013/287/EU.
- Livsmedel som importeras från Japan omfattas av förordning (EG) 322/2014

Organisation, kontrollmetoder, olika beslut och förordningar med mera beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Underlag avseende Livsmedelsverkets rapportering har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll. Underlag för Jordbruksverkets rapportering har i huvudsak inhämtats från gränskontrollstationernas register över utförda kontroller.

10.2 Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket

Under 2015 kontrollerades 3 592 importsändningar med livsmedel av animaliskt ursprung av Livsmedelsverkets gränskontroll. Det var cirka 350 färre animaliesändningar jämfört med 2014. Dessutom kontrollerades 1 988 vegetabiliesändningar och drygt 30 sändningar med köksredskap.

Vid avdelning support/team support fanns under 2015 två tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid avdelning analys/team eko fanns under 2015 cirka 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor. På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2015 cirka sju årsarbetskrafter. En teamchef ansvarar tillsammans med den centrala supporten för den operativa gränskontrollen.

Jordbruksverket

Jordbruksverket ansvarar för kontroller av sändningar med produkter av animaliskt ursprung som inte är livsmedel. Under 2015 kontrollerades 561 sådana sändningar av Jordbruksverkets gränskontroll jämfört med 463 under 2014. Huvuddelen av sändningarna bestod av foder till framför allt sällskapsdjur, medan ett mindre antal var andra produkter såsom olika laboratorieprodukter, jakttroféer, sperma, embryon och lanolin. Både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets kontroller utfördes med stöd av direktiv 97/78/EG. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces.

Jordbruksverket ansvarar även för gränskontroll av levande djur. Dessa kontroller utförs med stöd av direktiv 91/496/EEG. 524 sändningar med djur kontrollerades jämfört med 513 sändningar 2014. Närmare 300 av sändningarna med djur bestod av hästar och drygt 200 var sällskapsdjur och försöksdjur. För närmare information hänvisas även här till Traces.

Under året har en omorganisation genomförts centralt på Jordbruksverket som innebär att det operativa ansvaret för kontrollerna inklusive samordning av gränskontrollveterinärernas arbete har överförts till Kontrollavdelningen. De olika enheterna på Avdelningen för djurskydd och hälsa bistår Kontrollavdelningen med stöd i sakfrågor samt har det övergripande ansvaret för lagstiftning, information och kontrollvägledningar inom sina respektive ansvarsområden. På gränskontrollstationerna, vilka bemannas av veterinärer inom Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation, tjänstgjorde två personer på heltid medan övriga gränskontrollveterinärer tjänstgör vid behov. Centralt på Jordbruksverket har 30 procents tjänst för samordning av gränskontrollveterinärerna avsatts på Kontrollavdelningen och ca 20 procents tjänst på Avdelningen för djurskydd och hälsa.

Tullverket

Privatinförsel

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EU-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd.

På de flygplatser där Tullverket har fast bemanning sker regelbundna kontroller av ”riskfligheter” avseende restriktionsvaror, däribland animaliska livsmedel. Kontroller på övriga flygplatser sker utifrån en hotbilda-bedomning eller om särskild underrättelseinformation finns att tillgå.

Tullverkets beslagsstatistik för 2015 avseende privatinförsel av animaliska livsmedel:

Resandeflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	69 kg (10 beslag)
Kött eller köttprodukter Kap.4	48 kg (1 beslag)
Animaliska produkter Kap. 1-5	455 kg (4 beslag)
Beredda livsmedel	1 462 kg (3 beslag)

Postflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	3,1 kilo (4 beslag)
--------------------------------	---------------------

Det kommersiella flödet

Tullverket har som uppgift att se till så att sändningar med livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll inte släpps för fri omsättning förrän Livsmedelsverket lämnat sitt medgivande. Om en importör, speditör eller annan operatör missat/underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i Tullverkets röda kanalsystem, sändningar som stoppas i avvaktan på åtgärd.

Under 2015 upptäckte Tullverket 28 sändningar med livsmedel som inte genomgått föreskriven gränskontroll utförd av Livsmedelsverket. Sändningarnas innehåll har varit av varierande slag, nötkött, oxfilé, glasspulver, mjölkproteinprodukter, kycklingkött, kosttillskott, frysta räkor, fikon, betelblad, fisksås, foder, nötter mm.

En del sändningar har inte blivit gränskontrollerade vid första EU-ort. Några av sändningarna har transiterats enligt ett förenklat förfarande och en del har lagts upp på tullager utan att de har varit i kontakt med Tullverket eller Livsmedelsverket. Några enstaka sändningar har anmälts till fri omsättning utan att gränskontroll utförts av veterinär. Anmälan till Livsmedelsverket gjordes i efterhand i de flesta fall men det har även förekommit att sändningar har föränmälts men inte presenterats. Dessa sändningar har i vissa fall godkänts vid en efterkontroll av Livsmedelsverket men i de flesta fall avvisats från Sverige eller destruerats under tullkontroll. De företag som har hanterat sina sändningar fel följs upp av Tullverket för ett eventuellt ifrågasättande av tillstånd.

10.3 Beslut om åtgärder mot importör

Sjutton sändningar med animaliska produkter avvisades under 2015, varav sju med animaliska livsmedel. Av livsmedelssändningarna avvisades sändningar på grund av underkänd ID- kontroll där vanligaste orsaken är att märkning saknats eller varit felaktig på förpackningarna. En sändning avvisades på grund av för hög temperatur under transporten. Två sändningar underkändes på grund av felaktiga dokument. Av de tio avvisade sändningarna med animaliska produkter som inte var livsmedel avvisades åtta på grund av underkänd dokumentkontroll, en på grund av underkänd identitetskontroll och en på grund av underkänd fysisk kontroll.

26 av sändningarna med animaliska produkter som inte är livsmedel provtogs, varav 25 var stickprovskontroller medan en föranleddes av misstanke om att sändningen inte uppfyllde kraven för införsel. Samtliga sändningar visade sig vara utan anmärkning.

Fjorton vegetabiliesändningar avvisades fyra på grund av att gränsvärden för aflatoxin överskreds, sex på grund av att gränsvärden för pesticider överskreds. Övriga på grund av brister i dokumenten eller märkningen.

Fem sändningar med levande djur avvisades under året. Orsaken var i samtliga fall brister i dokumentationen. Stickprovskontroller med provtagning gjordes på 30 av sändningarna med hästar. Samtliga prover var utan anmärkning.

Åtta sändningar animaliska livsmedel avvisades på grund av att de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. De flesta av de sändningar som avvisats har RASFF-notifierats till EU-kommissionen. Skälet till avvisningen avgör om en notifiering skickas.

Gränskontroll utförd av Livsmedelsverket

	2015	2014	2013	2012
Livsmedel av animaliskt ursprung	3 592	3 949	4 034	4 187
Vegetabiliska livsmedel	1 988	2 200	2 488	2 204
Antal provtagna sändningar	302	290	356	383
Antal avvisade sändningar	21	18	20	22

10.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildningstillfällen (sammanlagt tre dagar) har hållits av Livsmedelsverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningstillfällena hålls föreläsningar inom relevanta områden samt diskussioner i nya frågor och aktuella ämnen. Under året har exempelvis följande berörts; temperaturkontroll; kontroll av honung; fysisk kontroll av animaliska livsmedel; parasiter i fiskeriprodukter, förvaltningsrättsliga frågor mm.

Personal från Livsmedelsverkets gränskontrollstationer har deltagit i sammanlagt åtta ”Better training for safer food – kurser” som anordnas av EU kommissionen. Kurserna har handlat om såväl importkontroll av livsmedel/produkter av animaliskt ursprung som importkontroll av vegetabiliska livsmedel. Teamchefen för team gränskontroll har varit på en veckas studiebesök vid gränskontrollstationen i Hamburgs hamn/Tyskland.

Sex gränskontrollveterinärer har gått en tvådagars utbildning för officiella veterinärer anordnad av Jordbruksverket. Två gränskontrollveterinärer har fått handledd utbildning på gränskontrollstation av annan gränskontrollveterinär. En gränskontrollveterinär har

deltagit i en ”Better training for safer food – kurs” i importkontroll av levande djur och animaliska produkter.

10.5 Yttrande om den allmänna funktionen

Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets gränskontrollpersonal bedriver ett nära samarbete med Tullverket för att upptäcka sändningar med kontrollpliktiga produkter och djur som har kommit eller riskerar att föras in i landet utan att ha genomgått föreskriven kontroll.

När avvikelser inträffar och sändningar upptäcks som redan förts in i landet utan att ha genomgått föreskriven kontroll sker ett omedelbart utbyte av information mellan Tullverket och Livsmedelsverket alternativt Jordbruksverket, dels för att hantera sändningen, men även för att förhindra framtida avvikelser.

11 Offentlig kontroll av växtskadegörare

11.1 Beskrivning av kontrollområdet

Många växtskadegörare kan orsaka den yrkesmässiga växtproduktionen, inklusive skogsbruket, stora ekonomiska förluster eller skada den omgivande miljön. För att hindra spridning av vissa allvarliga växtskadegörare till nya områden finns bestämmelser för handel med och annan förflyttning av vissa växter och växtprodukter. Dessutom finns det krav på bekämpning vid påträffade fall av dessa skadegörare.

Offentlig kontroll och andra offentliga åtgärder avseende växtskadegörare omfattas idag inte av kontrollförordningen (EG) nr 882/2004 utan har istället sin grund i Rådsdirektivet 2000/29/EG. Detta gör att kraven på hur kontrollerna utförs ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden i rapporten.

Det är Jordbruksverket som utför kontrollen och detta kapitel beskriver följande delar av vår kontroll av växtskadegörare:

- Gränskontroll, med växtskyddskontroll vid import och inför export
- Produktionskontroll av
 - företag som producerar växter som ska vara försedda med växtpass vid förflyttning på den inre marknaden
 - sågverk som producerar värmebehandlat virke
 - företag som producerar träemballage enligt ISPM 15³⁷
- Stickprovskontroll, i syfte att kontrollera att kraven i direktiv 2000/29/EG följs, av
 - träemballage som transporterar varor vid import från länder utanför EU
 - företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass vid förflyttning på den inre marknaden

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra inventeringar av förekomst av växtskadegörare som Sverige ska genomföra enligt EU:s rättsakter inom området rapporteras till kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

11.2 Kontrollens omfattning och resurser

Den offentliga kontrollen av växtskadegörare är i huvudsak finansierad av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna har legat stabilt under perioden 2013-2015. Under

³⁷ Den internationella standarden för träemballage i internationell handel (International standards for phytosanitary measures ISPM 15 Regulation of wood packaging material in international trade. International Plant Protection Convention.)

2015 har de använda resurserna minskat något, bland annat beroende på minskad import.

Totalt arbetar idag cirka 17 kontrollanter med offentlig kontroll och andra officiella åtgärder avseende växtskadegörare. Det motsvarar cirka 15 årsarbetskrafter vilket är en minskning med en årsarbetskraft jämfört med 2014.

11.2.1 Gränskontroll med växtskyddskontroll vid import

Omfattning och resurser för växtskyddskontroll vid import

Antal sändningar	Antal dokumentkontroller	Antal fysiska kontroller	Antal årsarbetskrafter
4 680	4 680 ³⁸	2 992	4,5

Fördelningen av sändningar av reglerade växter och växtprodukter som anmäldes för import till Sverige under perioden 2013-2015

Typ av vara	2015	2014	2013
Växter för plantering	138	178	185
Frö (utsäde)	13	17	17
Spannmål	0	0	1
Frukt och grönsaker, inkl. bladgrönsaker	2 983	3 348	3 968
Snittblommor och andra växtdelar, utom bladgrönsaker	1 149	1 825	1 701
Trä och bark	397	550	575
Odlingssubstrat	0	0	0
Summa	4 680	5 918	6 447

Enligt direktiv 2000/29/EG ska alla sändningar från tredje land som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, genomgå dokument-, identitets- och fysisk kontroll och godkännas innan import medges. Dessa sändningar ska ha ett så

³⁸ Ungefär 250 av dessa dokumentkontroller är kontroll av växtskyddstransportdokument. Det gäller sändningar som transiteras från en annan medlemsstat och där den medlemsstaten redan har genomfört dokumentkontroll av sundhetscertifikatet.

kallat sundhetscertifikat och importören ska anmäla till Jordbruksverket när sändningen kommer till gränsen. Sundhetscertifikatet är ett dokument som växtskyddsmyndigheten i exportlandet utfärdar efter att de har inspekterat växtmaterialet och konstaterat att det uppfyller importlandets krav avseende frihet från växtskadegörare.

Sverige har avtal med Nederländerna och Danmark som gäller för sändningar som kommer från tredjeland till dessa länder men där Sverige är slutdestination. För dessa sändningar gör Nederländerna respektive Danmark dokumentkontrollen av sundhetscertifikatet och utfärdar ett så kallat växtskyddstransportdokument för den sändning som transiteras vidare till Sverige. Jordbruksverket utför identitetskontroll och fysisk kontroll innan sändningen får övergå i fri omsättning.

Reducerad inspektionsfrekvens, det vill säga möjlighet att genomföra identitets- och fysisk kontroll med en viss reducerad frekvens medges för sändningar av sådana produkter som omfattas av kommissionens förordning (EG)1756/2004 och ytterligare detaljer om tillämpade kontrollfrekvenser finns i Sveriges rapport till EU-kommissionen enligt den förordningen. Sändningar med reducerad inspektionsfrekvens är till exempel citrusfrukter och vissa snittblommor med ursprung i specifika länder.

Dessutom gör vi stickprovskontroller av vissa varor som inte omfattas av krav på sundhetscertifikat. Det gäller främst varor i blandade sändningar med grönsaker där vissa varor i sändningen har sundhetscertifikat.

11.2.2 Gränskontroll med växtskyddskontroll inför export

Omfattning och resurser för växtskyddskontroll inför export

Antal utfärdade sundhetscertifikat	Antal fysiska kontroller	Antal årsarbetskrafter
10 605	390	4

Fördelningen av utfärdade sundhetscertifikat

Typ av vara	Antal utfärdade sundhetscertifikat
Träemballage	957
Trä	7 312
Frö (utsäde)	188
Växter för plantering	533
Färska bär, frukter och grönsaker (utom potatis)	223
Potatis	246
Frysta bär, frukter och grönsaker	162
Spannmål	262
Torv och jordblandningar	112
Totalt	10 605

Jordbruksverket utfärdar sundhetscertifikat för export av sändningar som uppfyller mottagarlandets krav på frihet från växtskadegörare. Den största andelen av exporten

består av värmebehandlat trä. Sådana produkter kontrollerar vi inte alltid fysiskt i direkt samband med exporten, utan i samband med produktionskontroll av företag som producerar värmebehandlat trä. Detsamma gäller export av tomt träemballage där vi gör produktionskontroll av företag som producerar träemballage enligt ISPM 15.

11.2.3 Kontroll av träemballage som transporterar varor vid import

Omfattning och resurser för växtskyddskontroll av träemballage

Antal sändningar	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
571 (i vissa sändningar från Kina)	111	1,0
Antalet sändningar med träemballage i övrigt är okänt	1 034	0,2

Träemballage som används vid transport av alla slags varor ska vid import till EU uppfylla krav på behandling mot skadegörare, barkfrihet och märkning i enlighet med den internationella standarden för träemballage ISPM 15.

Kontrollen utförs av Jordbruksverket som stickprovskontroll i samband med annan importkontroll och hos företag som importerar varor som transporteras med träemballage. Sedan den 1 juli 2013 genomförs dessutom en EU-gemensam satsning på extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa produkter från Kina³⁹. Ytterligare detaljer om omfattningen av kontrollerna av träemballage i vissa sändningar från Kina rapporteras till EU-kommissionen i enlighet med det genomförandebeslutet.

11.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Omfattning och resurser för kontroll av företag som utfärdar växtpass eller som saluför växter med krav på växtpass

Antal företag ⁴⁰	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter ⁴¹
98 som utfärdar växtpass	134 ⁴²	1,0
477 som saluför växter	101	

³⁹ Kommissionens genomförandebeslut 2013/92/EU om tillsyn, växtskyddskontroller och åtgärder som ska vidtas vad gäller träemballage som används vid transport av vissa varor med ursprung i Kina.

⁴⁰ Dessa siffror utgör populationen för 2015. Därefter har några företag tagits bort från populationen pga. att tillståndet har upphört, verksamheten har omorganiserats eller av andra skäl.

⁴¹ Avser både kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och kontroll av frihet från växtskadegörare enligt (SJVFS 2004:79).

⁴² Detta antal kontroller omfattar även de kontroller som har gjorts hos 16 företag som inte har tillstånd att utfärda växtpass, men som omfattas av krav i (SJVFS 2004:79).

Växtpasset är en officiell märkning som visar att de sundhetskrav som är föreskrivna vid förflyttning av växter inom EU är uppfyllda.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet med mera⁴³.

11.2.5 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Omfattning och resurser för kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Antal företag ⁴⁴	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
191 som producerar värmebehandlat trä	187	3,0
597 som producerar träemballage	572	

Dessa företag har tillstånd från Jordbruksverket för att utfärda sundhetsintyg i form av märkning enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2014:39) om märkning av trä eller träemballage med sundhetsintyg. Ett företag kan vara godkänt för en eller flera av följande verksamheter:

- Värmebehandla trä i samband med torkning och utfärda det nationella sundhetsintyget KD 56°C/30 min
- Värmebehandla trä som ska användas för tillverkning av godkänt träemballage
- Tillverka eller reparera godkänt träemballage och märka med det internationella sundhetsintyget för träemballage enligt ISPM 15

11.2.6 Förändringar

Under 2015 har mängden sändningar med växtskyddsmässigt reglerade varor som importeras till Sverige minskat. Därmed har resurserna som används för växtskyddskontroll vid import minskat.

Sedan den 1 april 2013 gäller ett EU-beslut om extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa stenprodukter från Kina. Jordbruksverket genomför kontroller i enlighet med denna satsning sedan den 1 juli 2013. Det har inneburit en avsevärd ökning av

⁴³ SJVFS 2004:79 genomför Rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 2008/90/EG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

⁴⁴ Dessa siffror utgör populationen för 2015. Därefter har några företag tagits bort från populationen pga. att tillståndet har upphört, verksamheten har omorganiserats eller av andra skäl.

kontrollerna av träemballager som används vid transport av varor, liksom en ökning av resurserna för dessa kontroller.

11.3 Måluppfyllelse

11.3.1 Omfattning av kontrollen

Vi har uppnått de kontrollfrekvenser som krävs i lagstiftningen. I de fall kontrollfrekvens saknas i lagstiftningen har vi uppnått den målsättning som vi har satt upp för kontrollfrekvensen. Därmed bedömer Jordbruksverket att vi under 2015 har haft tillräckliga resurser för att utföra de kontroller som planerats.

11.3.2 Övrig måluppfyllelse

Samverkan i kontrollprocessen är väl fungerande

Ett mål för att kunna förbättra kvaliteten och effektiviteten på kontrollarbetet är att tydliggöra ansvarsområdena mellan sakenheten (på Jordbruksverkets växt- och miljöavdelning) och växtkontrollenheten (på Jordbruksverkets kontrollavdelning). För att uppnå det har vi gemensamma planeringsmöten och arbete pågår kontinuerligt för att uppdatera interna rutiner och olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Vi har en webbaserad plattform där sak- och kontrollenhet på ett smidigt sätt kan dela dokument vilket underlättar samverkan. Under 2015 genomförde vi ett gemensamt möte där vi utbytte erfarenheter och utbildade oss. Det gemensamma mötet för att diskutera kontrollresultat och utveckla riskanalysen flyttades dock från augusti till efter årsskiftet och därmed genomfördes inget sådant möte under 2015.

Förståelsen för varandras arbetsuppgifter har ytterligare ökat genom att en medarbetare från sakenheten har gjort studiebesök vid växtkontrollenheten och deltagit vid kontroll av ett företag som producerar värmebehandlat trä.

Samverkan med Tullverket är viktig för växtskyddskontrollen vid import. Både sakenheten och växtkontrollenheten har under 2015 blivit medlemmar i ett nätverk för importkontroll som drivs av Tullverket. Nätverket har möten flera gånger per år och diskuterar gemensamma frågor kring lagstiftning och praktisk kontroll. Därmed har vi förbättrat samverkan med Tullverket.

Jordbruksverket har under 2015 fortsatt arbetet med att kontinuerligt stämma av ansvarsfördelningen mellan avdelningarna genom regelbundna möten på chefsnivå. Detta bidrar till en väl fungerande samverkan.

Bristande efterlevnad upptäcks och följs upp

Jordbruksverket arbetar för att säkerställa tillräcklig kompetens inom området offentlig kontroll av växtskadegörare. Under 2015 har den årliga uppdateringen av den individuella kompetensutvecklingsplanen genomförts enligt plan (se avsnitt 11.7).

Under 2015 uppfylldes också det specifika målet att de kontrollanter som arbetar med växtskyddskontroller ska kvalitetssäkras. Utöver detta har några kontrollanter haft

utbytestjänstgöring, vilket innebär att kontrollanten arbetar på ett annat kontor för att utbyta erfarenheter och öka samsyn.

Vi använder ett elektroniskt importkontrollsystem för att förenkla och effektivisera administrationen av importkontrollen. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor. Systemet har inneburit ett effektivare kontrolluttag och att personalresurser frigörs för att ytterligare förbättra kontrollerna vilket ökar möjligheten att upptäcka bristande efterlevnad.

Jordbruksverket gör vissa stickprovskontroller av varor som inte omfattas av krav på sundhetscertifikat, främst i blandade sändningar med grönsaker från Asien. Vid kontrollerna hittar vi regelbundet reglerade växtskadegörare. Under en period 2015 redovisade vi och andra medlemsstater vissa sådana kontroller till EU-kommissionen. Resultaten från redovisningarna visar att Sverige är en av endast fyra medlemsstater som hittar reglerade skadegörare vid de rapporterade kontrollerna, trots att flera medlemsstater gjorde ganska många kontroller. Det visar att våra kontrollanter har god förmåga att upptäcka den här typen av avvikelser.

Under 2015 har vi fortsatt att arbeta med att stärka upp vårt kontrollarbete och vår hantering av eventuella brister som vi upptäcker i samband med kontroll. Detta har vi gjort genom att utveckla vår tillämpning av nya rutiner och mallar inom träområdet för att mer systematiskt hantera brister genom föreläggande och uppföljande efterkontroll.

Under 2015 har Jordbruksverket tillsammans med Tullverket fortsatt arbetet med att förbättra uppgifterna i Tulltaxan om vilka varor som omfattas av växtskyddsmässiga importrestriktioner. Detta bidrar till att upptäcka bristande efterlevnad hos importörerna.

Företagare och andra intressenter har förståelse för kontrollsystemet

För att förbättra företagets förståelse för kontrollsystemet har tagit fram informationsmaterial till företagen. Det har delats ut vid kontroller under 2015.

Det finns fortfarande en del arbete kvar när det gäller informationen på Jordbruksverkets webbplats om syftet med kontroller, kontrollmetodik, kontrollens betydelse för handel, information till företagen etc.

11.4 Ej planerad kontroll

Under 2015 har Jordbruksverket inte genomfört någon offentlig kontroll av växtskadegörare som har inneburit en betydande, tillfällig avvikelse från planen till följd av oförutsedda omständigheter.

11.5 Efterlevnaden hos företag

11.5.1 Växtskyddskontroll vid import och kontroll av träemballage som transporterar varor vid import

Antal fall av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av eller brister i sundhetsintyg

Avvikelse		Antal
Förekomst av skadegörare	Reglerade minerarflugor (<i>Liromyza</i>)	3
	<i>Thrips palmi</i>	1
	Reglerade fruktflugor	26
	<i>Spodoptera</i> sp.	4
	<i>Bemisia tabaci</i>	63
	<i>Phyllosticta citricarpa</i>	1
	Allvarliga icke reglerade skadegörare	7
	Summa fall av allvarliga skadegörare	105
Sundhetscertifikat	Summa brister i sundhetscertifikat	25
Produkt med importförbud	Summa produkter med importförbud (citrusblad från Laos och Malaysia, vinblad från Jordanien och bladgrönsaken murraya från Vietnam och Uganda)	6
ISPM 15 (träemballage)	Förekomst av skadegörare	1
	Felaktig märkning eller märkning saknas	5
	Summa brister hos träemballage	6

De allvarligaste avvikelserna i växtskyddskontrollen vid import är sändningar som innehåller reglerade växtskadegörare. Under 2015 upptäckte Jordbruksverket 105 fall av reglerade skadegörare vid importkontrollen som notifierades till Europhyt. Dessa skadegörare hittades i 78 sändningar. Inga reglerade skadegörare hittades i sändningar med växter för plantering.

Största andelen av fallen (63 stycken) var *Bemisia tabaci* som hittades framförallt i basilika och andra bladgrönsaker. Fallen från Laos har ökat under 2015 och det är även många fall från Thailand. Däremot har fallen från Kambodja minskat jämfört med 2014. Många fall av reglerade växtskadegörare (46 stycken) var på produkter som inte är reglerade.

Vi hittade ett fall av vedlevande växtskadegörare vid kontrollen av träemballage som transporterar varor vid import och fem fall av fel på ISPM 15-märkningen. Eftersom andra EU-länder hittar fler fel i kontrollen av träemballage bedömer vi att vi skulle behöva utveckla en bättre strategi för dessa kontroller.

Avvikelser vid växtskyddskontroll vid import tyder på brister i ursprungslandets exportkontroll i samband med att sundhetscertifikatet utfärdas. Avvikelser vid kontroll av träemballage tyder på brister i ursprungslandets system för att godkänna och kontrollera

emballagetillverkare. Vi arbetar tillsammans med övriga EU-länder och EU-kommissionen för att påverka dessa länder.

11.5.2 Kontroll av företag som producerar värmebehandlat trä eller träemballage enligt ISPM 15

Sammantaget under 2015 noterades brister hos 20 procent av de företag som utför värmebehandling (KD 56°C/30 min och HT) och hos 6 procent av de företag som tillverkar träemballage.

I kontrollerna av företag som utför värmebehandling är de vanligast förekommande anledningarna till anmärkning dels att företagen inte skötte kalibrering av de mätinstrument som säkerställer korrekt värmebehandling.

Bland tillverkare av träemballage är den vanligaste anledningen till anmärkning bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, det vill säga brister i spårbarhet.

11.5.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid 9 fall hittade vi den reglerade skadegöraren *Phytophthora ramorum*. Samtliga fall gjordes på växter som köpts in från ett annat EU-land (Tyskland, Belgien, Nederländerna och Finland). Vid 1 fall hittades den reglerade skadegöraren *Erwinia amylovora* (päronpest) i en buffertzons kring en plantskola som säljer växter till Finland som är skyddad zon för denna skadegörare. Samtliga fall har bekämpats.

Vid kontroll av företag som producerar eller saluför växter och som utfärdar växtpass konstaterades i 7 fall brister i växtpassens utformning eller hantering.

Vid kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass konstaterades i 3 fall brister i växtpasshanteringen. Det är en kraftig minskning jämfört med 2014 (då det var 51 fall) som beror på att vi under 2015 har accepterat ett växtpass per parti i stället för att kräva ett växtpass per planta.

11.6 Beslut om åtgärder mot företag

Jordbruksverket har beslutat om avvisning och destruktions genom förbränning i de fall då vi har konstaterat förekomst av reglerade skadegörare eller brister i dokumentationen hos sändningar av växter och växtprodukter som ska importeras. Vid brister i dokumentation har företagen först getts möjlighet att komplettera med korrekt dokumentation. Det träemballage som har avvisats på grund av brister i märkning eller förekomst av skadegörare har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstörelse och eventuell ompackning har debiterats den som äger sändningen.

Vid påvisade brister hos sågverk och tillverkare av träemballage har vi beslutat om föreläggande att åtgärda bristerna med efterföljande efterkontroll.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket. Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras. Samtliga fall där verket har hittat reglerade skadegörare har dessutom följts upp genom fysiska efterkontroller.

11.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Kontrollanternas arbete kvalitetssäkras genom ett kvalitetssäkringsprogram bestående av fyra delar:

- Utbildning
- Samtrimning
- Övervakade kontroller
- Dokumentära omkontroller (det vill säga granskning av avslutade ärenden för att se att de har handlagts korrekt).

2015 genomfördes kvalitetssäkring inom områdena importkontroll, kontroll av företag som tillverkar träemballage enligt ISPM 15 och kontroll av företag som saluför växter med krav på växtpass. Under 2015 har kontrollanter deltagit på BTSF-kurserna (Better training for safer food) Plant health risks och Import controls. De kontrollanter som arbetar med importkontroller har gått en utbildning i att kontrollera tilläggsdeklarationer i sundhetscertifikat för trä och vissa kontrollanter har gått en utbildning i virkeskännedom. Utöver kvalitetssäkringsprogrammet utför varje år ett bestämt antal kontrollanter utbytestjänstgöring där kontrollanten under en vecka arbetar på ett annat regionkontor. Vid utbytestjänstgöringen lär kontrollanterna av varandra, delar erfarenheter och samtrimmas.

Handläggare på sakenheten har deltagit vid BTSF-kurserna Surveillance and outbreak management - forestry and environment och Wood packaging material.

Under 2015 så har vi arbetat för att ytterligare förbättra kontrollen av sundhetscertifikatet vid import. Kontrollanterna har utbildats i hur tilläggsdeklarationen för sändningar med trä ska kontrolleras. Vi har informerat importörerna via e-post om kraven för att de ska kunna ställa rätt krav på sina leverantörer.

Jordbruksverket deltog som utställare på mässan Elmia Garden 2015 som vänder sig till trädgårdsbranschen för att bl.a. informera om offentliga åtgärder avseende växtskadegörare.

11.8 Bedömning av kontrollen

I denna bedömning av sundhetsläget i landet beaktar vi resultat av alla offentliga kontroller av växtskadegörare och resultat av inventeringar som utförts i Jordbruksverkets regi.

Antal påträffade fall av allvarliga växtskadegörare

	2015	2014	2013
I svensk växtproduktion	30	21	19
I sändningar av växter och växtprodukter från andra länder	105	107	66

I Svensk produktion har vi under 2015 hittat fler fall av reglerade skadegörare jämfört med tidigare år. Antalet påvisade fall i samband med årets växtskyddskontroller vid import av växter och växtprodukter ligger på samma nivå som 2014 då det var en stor ökning av fallen med *Bemisia*. *Bemisia* står fortfarande för majoriteten av fallen vid växtskyddskontroll vid import av sändningar av växter och växtprodukter från andra länder.

Det finns begränsningar för att kunna göra en systematisk kartläggning av växtskadegörare i landet som helhet. Sverige är stort och har särskilt stora ytor med skog vilket i sig är en utmaning när det gäller att upptäcka angrepp av växtskadegörare i ett tidigt skede. Dessutom behövs särskild kompetens och i många fall särskild utrustning för att identifiera skadegöraren. Detta är resurskrävande och innebär vidare att vi inte kan förlita oss på att företagen eller allmänheten upptäcker angrepp. Därför finns det en risk att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt inom landet eller inom EU i övrigt.

För att upptäcka och förebygga utbrott av allvarliga växtskadegörare så kontrollerar vi varje år alla företag som producerar växter för vidare odling. Dessutom inventerar vi i plantskolor, i skog och i andra växtmiljöer. Jordbruksverket har under 2015 inlett en utredning för att ta fram en strategi för inventering av växtskadegörare. Inventeringarna är viktiga och kommer, i den utsträckning tillgängliga resurser tillåter, att utökas under kommande år.

Eftersom Jordbruksverket har hittat få reglerade skadegörare vid kontroll och inventering i Sverige bedömer vi likväl att vi har ett gott sundhetsläge i landet.

12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan

12.1 Förkortningar och begrepp

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

Kontrollorgan: Med kontrollorgan menas här vad som på engelska benämns ”control body” och i ackreditering benämns certifieringsorgan.

12.2 Kontrollens omfattning

Under 2015 har sex ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

12.3 Måluppfyllelse

Swedac planerar och utför kontorsbedömningar samt bevitningar i fält så att samtliga delar av förordningen som certifieringsorganen har ackreditering för blir bedömda under en ackrediteringscykel, det vill säga under en fyra-årsperiod. Planen för 2015 har följts.

Swedacs övergripande bedömning visar att de sex ackrediterade certifieringsorganen uppfyller kraven för fortsatt ackreditering och fortsatt godkännande.

Den gemensamma tillsyn av tre av kontrollorganen som Livsmedelsverket och Jordbruksverket har genomfört under november år 2015 visade att dessa kontrollorgan uppfyller kraven för fortsatt delegering av kontrolluppgifter.

Under år 2015 har Jordbruksverket och Livsmedelsverket tagit fram underlag för en katalog över åtgärder som ska vidtas i händelse av bristande efterlevnad. De båda myndigheterna har även arbetat med att ta fram arbetsordningar för delegering av kontrolluppgifter och för tillsyn över kontrollorgan.

Enligt artikel 36, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 underrättar medlemsstaterna, före 1 juli varje år, kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

12.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, det vill säga inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

Antal företag i kategorin jordbruksproducenter var 5 709 och antalet i kategorin förädlare var 855. Det är något fler jordbruksproducenter och nästan samma antal förädlare jämfört med förra året (5 533 respektive 841). Antalet aktörer som rapporterats som importörer var 201 (49 företag 2014). Det fanns ett företag med ekologiskt vattenbruk (1 företag även 2014).

Det totala antalet kontrollbesök för alla kategorier var 8 115 (9 556 besök 2014). Av dessa var 1 320 (583 under 2014) extrabesök som baseras på riskbedömning. Det analyserades 225 prover.

12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Vid besöken noterade kontrollorganen 5 214 avvikelser, vilket är något fler än de 4 450 avvikelser de noterade år 2014. Antalen gäller totalt för samtliga kategorier.

12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Kontrollorganens revisorer har deltagit i fortbildning på flera olika områden under året. Flera av kontrollorganen har egna kalibreringsmöten för sina revisorer en till två gånger per år. De behöriga myndigheterna bjuder in kontrollorganen till kalibreringsmöten två gånger per år. Sverige anordnade i maj ett nordiskt-baltiskt möte om kontroll av ekologiskproduktion och från Sverige deltog kontrollorganen samt Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

Swedac gör regelbundna bedömningar mot SS –EN ISO/IEC 17065:2012 Bedömning av överensstämmelse - Krav på organ som certifierar produkter, processer och tjänster. Kontorstillsyner har under 2015 genomförts enligt plan på de ackrediterade certifieringsorganen. Under året fortsattes granskningen för införandet av SS-EN ISO/IEC 17065:2012. Detta införande var fullt genomfört 2015-09-15, då EN 45011:1998 inte längre var giltig. Vid kontorstillsynerna granskas bland annat ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas, att personal involverad i certifieringsprocessen har rätt kompetens, att klagomål hanteras korrekt, samt att beslut om certifiering tas på korrekta grunder. År 2015 har samtliga planerade kontorsbedömningar av certifieringsorgan genomförts. Swedac bevittnar även certifieringsorganens revisorer i fält. Vid dessa fältbedömningar följer Swedacs bedömare med och granskar hur revisorerna utför revisionen, det vill säga att aktuella krav i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 granskats och att revisorn har kompetens. Swedac är även den behöriga myndigheten för godkännande av kontrollorgan. Inga nya kontrollorgan godkändes under 2015 och inga godkännanden återkallades.

I november genomförde Jordbruksverket och Livsmedelsverket gemensamma tillsynsbesök på huvudkontoren hos tre av kontrollorganen. Tillsynsbesöken syftar till att följa upp delegeringsbesluten. Inför tillsynen har inspektörerna tagit del av Swedacs tillsynsrapporter av de aktuella kontrollorganen. Livsmedelsverket genomförde också bevittnade fältbedömningar hos tre av kontrollorganen. Inför delegering av kontrolluppgifter genomförde Jordbruksverket ett tillsynsbesök hos ett kontrollorgan i januari. Senare under året delegerade Jordbruksverket kontrolluppgifter till detta kontrollorgan.

Antal registrerade aktörer och antal årliga inspektioner, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer per kontrollorgan eller kontrollmyndighet *	Antal registrerade aktörer						Antal årliga inspektioner					
		Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2 839	2 306	1	409	157	30		2 397	1	409	157	30	
SE-EKO 03	2 258	1 954		252	11	1	40	1 954		252	11	1	40
SE-EKO-04	1 468	1 449		92	16	1	31	1 302		77	12	1	18
SE-EKO-05	63			46	13		4			47	13		
SE-EKO-07	67			44	4		20			36	4		20
SE-EKO-08	13			12			1			12			1
Total		5 709	1	855	201	32	96	5 653	1	833	197	32	79

*Antalet registrerade aktörer per kontrollorgan avser antalet den 31 december. Antalet aktörer kan ha varierat under året.

Antal kompletterande riskbaserade besök och totalt antal inspektioner/besök, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal kompletterande riskbaserade besök						Totalt antal inspektioner/besök					
	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	422		150	15			2 819	1	559	172	30	
SE-EKO-03	468		23			2	2 422		275	11	1	42
SE-EKO-04	222		7			2	1 524		84	12	1	20
SE-EKO-05			4						51	13		
SE-EKO-07									36	4		20
SE-EKO-08			5						17			1
Total	1 112		189	15		4	6 765	1	1 022	212	32	83

Antal analyserade prover, 2015.

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal registrerade aktörer						Antal analyserade prover					
	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2 306	1	409	157	30		64		12	13		
SE-EKO-03	1 954		252	11	1	40	63					
SE-EKO-04	1 449		92	16	1	31	61		6			
SE-EKO-05			46	13		4			1	2		
SE-EKO-07			44	4		20			2			
SE-EKO-08			12			1			1			
Total	5 709	1	855	201	32	96	188		22	15		

Provtagning, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal prover som pekar på en överträdelse av förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 1235/2008					
	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	5			1		
SE-EKO-03	6					
SE-EKO-04	2					
SE-EKO-05						
SE-EKO-07						
SE-EKO-08						
Total	13			1		

Avvikelser, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer						Antal konstaterade oegentligheter eller överträdelser (1)					
	Jordbruks- producenter	Produktions- enheter för vatten- bruksdjur	Förädlare	Import- örer	Export- örer	Andra aktörer	Jordbruks- producenter	Produktions- enheter för vatten- bruksdjur	Förädlare	Import- örer	Export- örer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2 306	1	409	157	30		2 142		708	Ingår i de 708		
SE-EKO-03	1 954		252	11	1	40	1 333		440	46		75
SE-EKO-04	1 449		92	16	1	31	357		54	1		
SE-EKO-05			46	13		4			40	11		
SE-EKO-07			44	4		20						
SE-EKO-08			12			1			7			
Total	5 709	1	855	201	32	96	3 832		1 249	58		75

*Kolumnen med ”Antal konstaterade oegentligheter och överträdelser” innehåller alla avvikelser mot regelverket

Åtgärder, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal tillämpade åtgärder avseende partiet eller den bedrivna produktionen (2)						Antal åtgärder som tillämpats på aktören (3)					
	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	14		5	1			1					
SE-EKO-03	6		4	1								
SE-EKO-04	3						3		2			
SE-EKO-05												
SE-EKO-07												
SE-EKO-08												
Total	23		9	2			4		2			

Information om tillsyn och revisioner 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer						Dokumentkontroll och kontorsrevisioner (antal kontrollerade aktörsjournaler)					
	Jordbruks- producenter	Produktions- enheter för vatten- bruksdjur	Förädlare	Import- örer	Export- örer	Andra aktörer	Jordbruks- producenter	Produktions- enheter för vatten- bruksdjur	Förädlare	Import- örer	Export- örer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2 306	1	409	157	30		6		7			
SE-EKO-03	1 954		252	11	1	40	6		7	1		1
SE-EKO-04	1 449		92	16	1	31	10		6			1
SE-EKO-05			46	13		4			6			
SE-EKO-07			44	4		20			2			
SE-EKO-08			12			1			3			
Total	5 709	1	855	201	32	96	22		31	1		2

*Swedac har genomfört en kontorsrevision per kontrollorgan under 2015. Jordbruksverket och Livsmedelsverket genomförde gemensamma tillsynsbesök på huvudkontoren hos tre av kontrollorganen. Inför delegering av kontrolluppgifter genomförde Jordbruksverket ytterligare ett tillsynsbesök hos ett kontrollorgan. Antalen som anges i tabellen ovan avser antal aktörsjournaler som sammanlagt granskades vid dessa kontorsrevisioner.

Information om tillsyn och revisioner forts, 2015

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal revisionsgranskningar						Antal vittnesgranskningar					
	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruksproducenter	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01							1		3			
SE-EKO-03							1		3			
SE-EKO-04									2	1		
SE-EKO-05										1		
SE-EKO-07										1		
SE-EKO-08							1		1			
Total							3		9	3		

13 Kontroll i livsmedelskedjan inom Försvarmakten

13.1 Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren är den kontrollmyndighet som inom Försvarmakten utövar kontroll över livsmedels- och dricksvattenhantering samt verksamheter med djurhållning. Fastställd kontrollplan för 2015 har omfattat såväl nationella som internationella kontroller. Dessa kontroller har utförts både efter föranmälan och oanmält. Ingen provtagning har gjorts under året.

Generalläkaren har genomfört sex större revisioner enligt fastställd tillsynsplan som har omfattat delar av ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårds- samt livsmedels- och djurskyddsområdet. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt dricksvattenanläggningar.

Årsarbetskraften 2015 har för de båda kontrollområdena livsmedel och djurskydd omfattat tre heltidstjänster som bemannats av legitimerade veterinärer (cirka 1,5 årsarbetskraft) och livsmedelsinspektörer (cirka 1,0 årsarbetskraft).

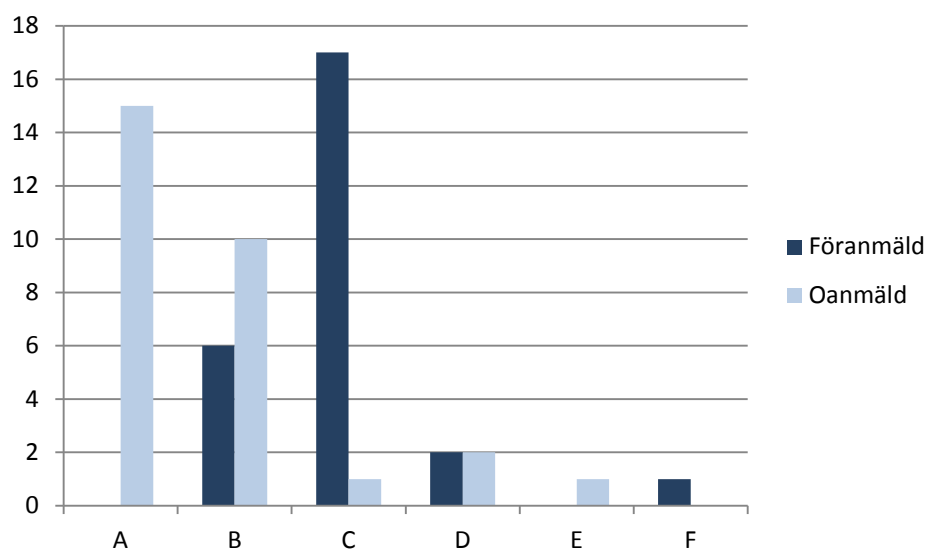
Livsmedelsverksamhet

Inom livsmedelsområdet har totalt 70 kontroller utförts på anläggningar, varav tio kontroller på anläggningar med dricksvattenproduktion. Utöver de fasta anläggningarna har tre kontroller gjorts vid fältmässiga övningar inom Försvarmakten. Dessa fältkontroller har omfattat livsmedel inklusive dricksvatten. Totalt har en kontroll utförts inom Hemvärnets nationella skyddsstyrkor.

En trend inom Försvarmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

- tillagningskök med utleverans
- tillagningskök
- mottagningskök
- mindre serveringar
- dricksvattenanläggningar
- fartyg/flyg
- fältmässig livsmedelverksamhet

Antalet föränmälda respektive oanmälda kontroller fördelat på riskklass exklusive dricksvattenanläggningar

Generalläkaren har ökat antalet oanmälda kontroller. Fördelningen framgår utifrån riskklass av stapeldiagram. Inom Försvarsmaktens verksamheter såsom C-klassade fartyg m.m. samt Fortifikationsverkets dricksvattenanläggningar klassade inom riskklassningsintervallet C-F sker föränmälan regelmässigt

Djurhållning

Inom verksamhet med djur har fem kontroller utförts varav en vid fältövning. De övriga har utgjorts av kontroller på anläggningar. Även djurhälso- och djursjukvård har granskats vid ett tillfälle. Djurskyddskontrollen har omfattat hästar, sällskapsdjur, (tjänstehundar) samt försöksdjur. Under året har två anmälningsärenden rörande bristande hundavel samt bristande hästhållning hanterats.

Processinspektioner

Utöver kontroller av registrerade livsmedelsanläggningar eller anläggningar med djurhållning, har en processinspektion där revision av rutiner på ledningsnivå genomförts av Fortifikationsverkets centrala verksamhet.

13.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedelsverksamheter, utöver de avdelningsgemensamma revisionerna under 2015, har varit ca 25 procent fler än vad som ursprungligen faststälts i planen. På djurskyddsobjekt har den genomförda kontrollen motsvarat 15 procent färre besök än vad som hade planerats.

Den kontrollplan som utgör grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar baseras på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna riskklassificeras enligt Generalläkarens egen rutin. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar underlag för beräkning

av kontrollfrekvens och tidsåtgång. Även tidigare kontrollresultat och erfarenheter av de olika verksamheterna påverkar frekvensen kontroller. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns.

13.3 Efterlevnaden hos företag

Inom Försvarsmakten förekommer det att olika instanser, ibland även annan myndighet, ansvarar för lokalunderhåll, skadedjurskontroll och dricksvattenkontroll respektive livsmedelsverksamheten i en anläggning. Detta har inneburit att den ansvariga livsmedelsföretagaren inte alltid har haft kännedom om eller sett det som sitt ansvar att även ha styrning och kontroll på skadedjur respektive kontroll på dricksvatten internt i anläggningen. Eftersom Försvarsmakten har minskat sin totala verksamhet och avskaffat värnplikssystemet är många lokaler överdimensionerade i förhållande till den verksamhet som idag bedrivs. Det är vanligt förekommande att ovidkommande gammal utrustning som inte används förvaras i samma lokaler där verksamhet bedrivs, vilket både försvårar rengöringen och underhåll av lokalerna. Bristande underhåll har varit frekvent förekommande då planeringen av den framtida verksamheten i viss mån varit oklar.

Brister har även iakttagits i samordning och ledning mellan Högkvarteret och verksamhetsutövande förband avseende skyldigheten att anmäla misstänkta matförgiftningar till Generalläkaren.

Under året har Generalläkaren hanterat tre anmälningsärenden avseende matförgiftning och en incident i samband med reparationsarbete på dricksvatten.

13.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom uppföljande kontroll av verksamheten alternativt begäran om skriftlig redogörelse av verksamhetsutövarens vidtagna åtgärder. Ett beslut om föreläggande har fattats under 2015.

13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Under året har det pågått ett arbete med att utveckla kontrollobjektsregistret i Vision för de livsmedels- och djuranläggningar som Generalläkaren har kontrollansvar över. Fortsatt inventering av kontrollobjekt kommer att behövas även under 2016, framför allt avseende dricksvattenanläggningar samt förbandsknuten livsmedelsverksamhet.

Representanter från Generalläkaren har deltagit i arbetsgrupperna för Sveriges nationella kontrollplan och för den årliga rapporteringen till Kommissionen, arbetsgrupp för offentlig kontroll av dricksvatten samt nationella samordningsgruppen för revision inom livsmedelskedjan där samtliga myndigheter inom livsmedelskedjan är representerade såsom Livsmedelverket, Jordbruksverket, länsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, och Statens veterinärmedicinska anstalt. Livsmedelverket

har under året samordnat två workshopdagar för utvecklande av den Nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan samt uppföljning av denna. Representant från Generalläkaren har även deltagit i detta strategiska utvecklingsarbete.

Uppföljning och utveckling av kontrollen

Rutiner för att styra och likrikta kontrollverksamheten har utvecklats. VISION har skapat bättre förutsättningar för att utvärdera kontrollen. Inom livsmedelskontrollen utför inspektör/veterinär gemensamma kalibrerande kontroller. Samtliga rapporter granskas och kontrasigneras av ytterligare en handläggare, förutom ansvarig handläggare. Syftet har varit att förbättra samsynen mellan kontrollanterna. Systematisk internrevision görs för att kontrollera att rutiner följs, att ärenden dokumenteras, hanteras, bedöms och följs upp på ett enhetligt sätt i överensstämmelse med upprättad kontrollplan.

Under 2015 har fortsatt utveckling av det interna verifieringssystemet gjorts. Systemet VISION har gett möjlighet att följa upp hanteringen av ärenden både kvantitativt och kvalitativt. Generalläkaren kan numera se och följa trender avseende avvikelser inom olika kontrollområden. Enskilda handläggares bedömningar kan jämföras för att kunna förbättra och likrikta kontrollverksamheten. Generalläkaren avser att kommande år fortsätta att utveckla de interna rutinerna för uppföljning.

Kontrollens effekt

Livsmedelskontroll

En sammanställning av de senaste årens statistik över antalet avvikelser påvisade i kontrollen visar en nedåtgående trend i att antalet avvikelser minskat. Generalläkaren tolkar resultatet som en effekt av Generalläkarens genomförda livsmedelskontroller.

Antal avvikelser per kontroll som Generalläkaren utfört under åren 2011-2015

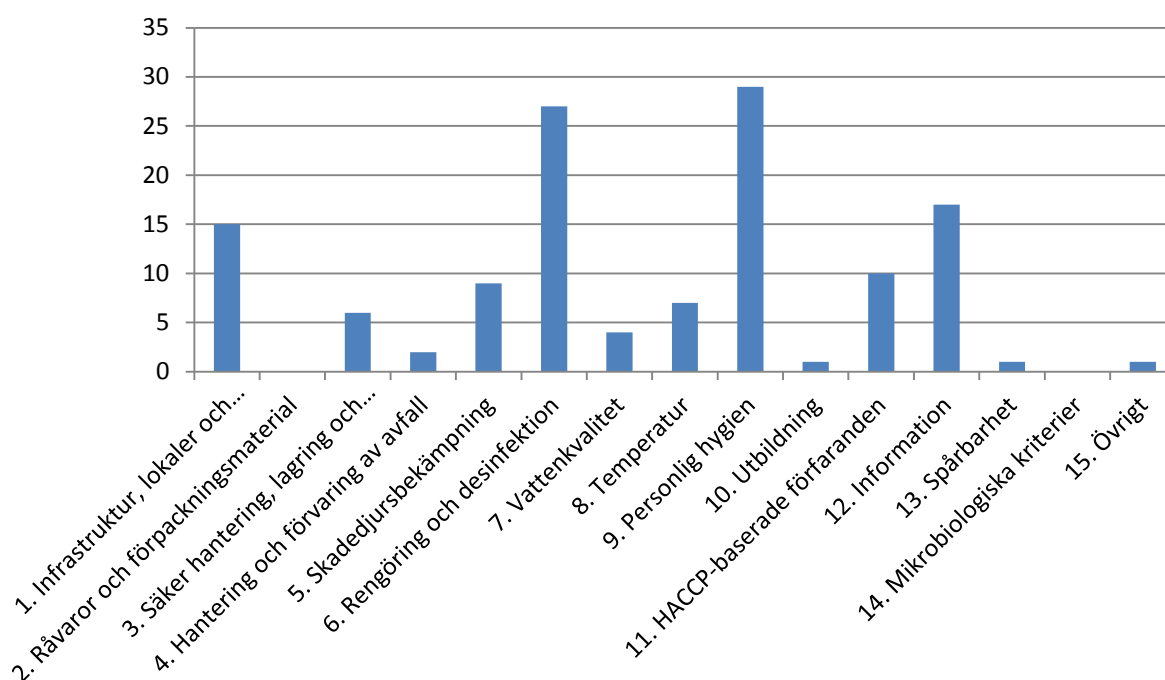
Kalenderår	Antal rapporter	Medelvärde	Medianvärde	Omfång
2011	29	4,2	5	0-17
2012	53	2,1	2	0-7
2013	76	1,4	1	0-8
2014	86	1,3	1	0-7
2015*	70	2,3	2	0-9

* Tabell avser livsmedelskontroller exklusive dricksvattenanläggningar samt förbandspecifika verksamheter(övningar och insatser), samt Generalläkarinspektioner och processinspektioner

Beräkningsunderlag

Kalenderår	Antal avvikelser per kontroll										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	17
2011	2	5	1	5	4	3	5	3			1
2012	15	8	11	8	4	3	2	2			
2013	25	26	15	5	1	1	2		1		
2014	28	27	17	11	2			1			
2015*	4	18	15	7	2	6	1	1		1	

* Tabell avser livsmedelskontroller exklusive dricksvattenanläggningar samt förbandspecifika verksamheter(övningar och insatser), samt Generalläkarinspektioner och processinspektioner.

Antalet avvikelser inom respektive kontrollområde under 2015 framgår av tabell, exklusive dricksvattenkontroller

Generalläkaren har kunnat konstatera att Fortifikationsverket driver och har ansvar för ett stort antal dricksvattenanläggningar inom Forsvarsmaktens verksamhetsområden. Dessa dricksvattenanläggningar saknar av myndigheten fastställda program för regelbundna undersökningar av dricksvattnet.

Under året har särskild kontroll gjorts av hur Fortifikationsverket har hanterat, identifierat och kartlagt förekomsten av högluorande ämnen (PFAA) i vatten då dessa ämnen medför fara för människors hälsa. Förekomsten av PFAA har medvetandegjort Fortifikationsverket vikten av att upprätta ett system för egenkontroll där relevanta faror identifieras och undanröjs på ett ändamålsenligt sätt för säkrare styrning av dricksvattenproduktionen.

Vid granskning av fältmässig förplägnad bedömer Generalläkaren att vissa förbättringar har skett sedan tidigare år avseende kunskap och hygienisk hantering. Fortfarande är tillgången till materiel begränsad, men anpassning till de befintliga förutsättningarna sker oftare.

Djurskyddskontroll

Generalläkaren har inom kontrollen påtalat avsaknad av upphöjda utkiksposter för att berika miljön i hundgårdar. Med en berikad miljö ökar förutsättningarna för stimulans för hundarna. Forsvarsmakten har vidtagit adekvata åtgärder.

Till följd av en anmälan har granskning av avel på friska djur med nedärvd disposition att överföra sjukdom gjorts. Samverkan har skett med Jordbruksverket avseende tolkning av gällande lagstiftning. Generalläkaren gjorde bedömningen att anmälan var obefogad.

De grundläggande hygienrutinerna vid övningar med försöksdjur har förbättrats för att skydda deltagare från eventuell smitta.

13.6 Yttrande om den allmänna funktionen

Möjligheterna att analysera resultatet från kontrollen har ökat i och med införandet av ärendehanteringssystemet VISION. Vissa tendenser har redan uppmärksamats och delgetts en av de privata entreprenörerna som bedriver livsmedelsverksamhet. Åtgärder har planerats nationellt av verksamhetsutövaren.

I samband med processinspektion vid Fortifikationsverket har en samlad bild av de kontroller som riktats mot myndighetens ansvarsområde för dricksvattenproduktion och leverans redovisats. 75 procent av dricksvattenkontrollerna som utfördes under åren 2013-2015 påvisade avvikelser från gällande lagstiftning. Ytterligare åtgärder är planerade av Fortifikationsverket för att förbättra verksamheten. Generalläkaren kommer fortlöpande att följa upp att åtgärdplaner följs.

Generalläkaren har under 2015 konstaterat att Marinbasen har genomfört kompetenshöjande åtgärder för framförallt sjögående förband. Åtgärden har vidtagits som en följd av att systematiska avvikelser har påvisats i samband med Generalläkarens kontroller av dricksvattenhanteringen ombord på fartyg. Generalläkaren avser att kommande år följa upp resultatet av de kompetenshöjande åtgärderna.

14 Revisioner

14.1 Inledning

Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Revisionerna följer kommissionens beslut 2006/677/EG om fastställande av riktlinjer avseende kriterierna för utförande av revisioner. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå. Systemet för intern och extern revision finns beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan

14.1.1 Nationell samrådsgrupp för revision

Den nationella samrådsgruppen för revision består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan. Den ger stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revisioner av offentlig kontroll. Livsmedelsverket ansvarar för att samordna gruppen.

Under året har samrådsgruppen arbetat med frågan om ett heltäckande revisionssystem för hela livsmedelskedjan och tagit fram förslag till hur revision av länsstyrelsernas kontroll inom djurskydd och andra områden kan genomföras. Jordbruksverket och Livsmedelsverket genomförde gemensamma revisioner av två länsstyrelser inom områdena foder och livsmedel.

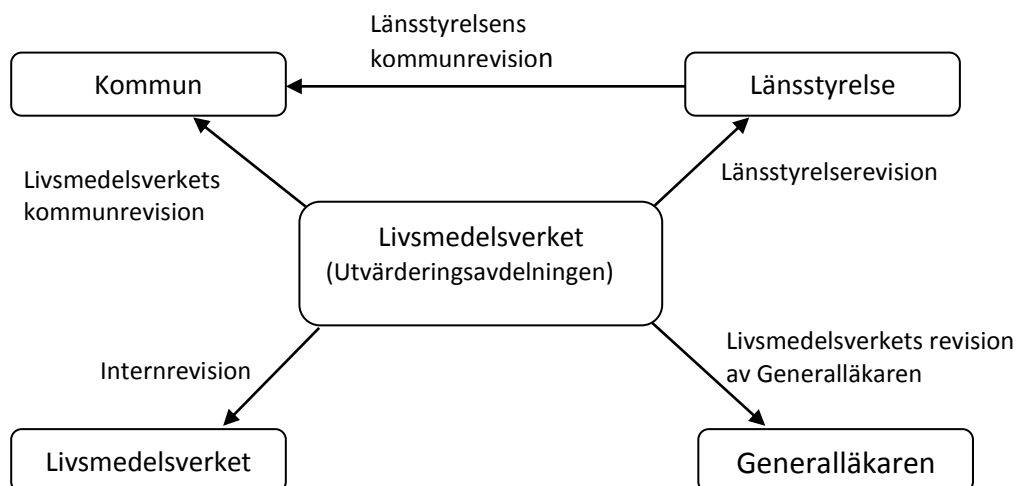
Samrådsgruppen konstaterar att arbetet med en pool med tekniskt sakkunniga på framförallt kommunal nivå inom livsmedelskontrollen har varit mycket uppskattat och flertalet i poolen är inspektörer på lokala myndigheter. Gruppen är engagerad i ett system där lokala myndigheter reviderar varandra och i ett nordiskt projekt för oberoende granskning av revisionssystemet (se nedan).

14.2 Revision av livsmedelskontrollen

14.2.1 Ansvarsfördelning, planering och arbetsätt

Livsmedelsverket ansvarar för att samordna, upprätthålla och utveckla livsmedelskontrollens revisionssystem, vilket omfattar:

- Länsstyrelsernas kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets internrevisioner
- Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen
- Livsmedelsverkets revision av Generalläkaren.

Ansvarsfördelning för revisioner av den offentliga livsmedelskontrollen.

Livsmedelsverket har ett femårigt riskbaserat program för samtliga revisionstyper, som beskriver hur olika kontrollområden och sakområden eller anläggningstyper täcks av revisionssystemet. I planeringen tas även hänsyn till att eventuella uppföljningar kan behöva utföras beroende av revisionsresultatet.

Vid revisionerna har Livsmedelsverkets handbok Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll använts som stöd. Stora delar av denna har även använts vid revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen och vid internrevisioner.

Vid flertalet av revisionerna granskades kontrollen på plats vid en anläggning, så kallad skuggkontroll.

14.2.2 Resultat

Under 2015 utfördes 69 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:

- 42 st. länsstyrelsernas kommunrevisioner + 1 st. teoretisk uppföljning
- 17 st. Livsmedelsverkets kommunrevisioner + 3 st. teoretiska uppföljningar
- 5 st. Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen
- 5 st. internrevisioner vid Livsmedelsverket

Efter en stark återhämtning under år 2012 har antalet årliga revisioner nu stabiliserats.

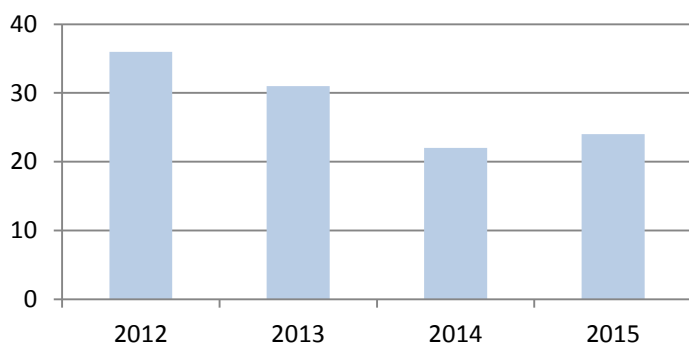
*Antal revisioner av myndigheternas livsmedelskontroll utförda av Livsmedelsverket och länsstyrelserna**

Antal/år	2012	2013	2014	2015
Kommuner*	93	77	55	59**
Länsstyrelser	5	5	6	5
Livsmedelsverket	10	5	0	5
Generalläkaren	0	0	1	0
Totalt	108	87	62	69

*Kommunrevisioner utfördes av Livsmedelsverket och länsstyrelsen

** + fyra teoretiska uppföljningar

Det fanns 23 olika kommunsamarbeten 2015 då det gäller livsmedelskontrollen. Dessa samarbeten innebär att de 290 kommunerna utgjorde 249 lokala kontrollmyndigheter. Tillsammans utförde Livsmedelsverket och länsstyrelserna totalt 59 stycken kommunrevisioner, samt fyra teoretiska uppföljningar. Således reviderades 24 procent av de lokala kontrollmyndigheterna (i fortsättningen kallade "kommuner") under 2015 (de teoretiska uppföljningarna exkluderas i procentvärdet).

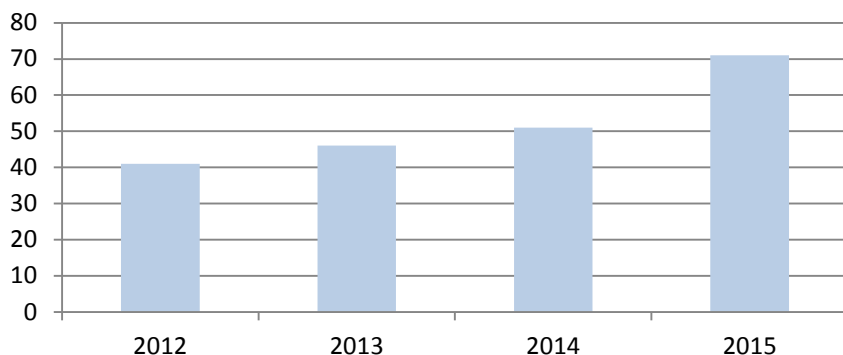
Andel kommuner som reviderats under respektive år 2012 – 2015, procent

Vid ett flertal av revisionerna fokuserades det på olika sakområden eller anläggningstyper, vid en så kallad skuggkontroll där revisorerna granskar utförandet av en kontroll på plats vid en livsmedelsanläggning.

Sakområde/anläggningstyp vid Livsmedelsverkets och länsstyrelsens revisioner 2015 där det ingick en skuggkontroll

Länsstyrelsens kommunrevisioner, (antal)	Livsmedelsverkets kommunrevisioner, (antal)	Livsmedelsverkets länsstyrelse-revisioner, (antal)	Livsmedelsverkets internrevisioner, (antal)
Restaurang 17	Bryggeri 5	Mjök 1	Huvudkontor 1
Storhushåll 4	Restaurang 10	Spannmål 2	Musslor 1
Dricksvatten 4		Ägg 2	Äggpackeri 2
Totalt 25	15	5	4

Sammanlagt omfattade 71 procent av revisionerna en skuggkontroll, vilket är en markant ökning jämfört med tidigare år.

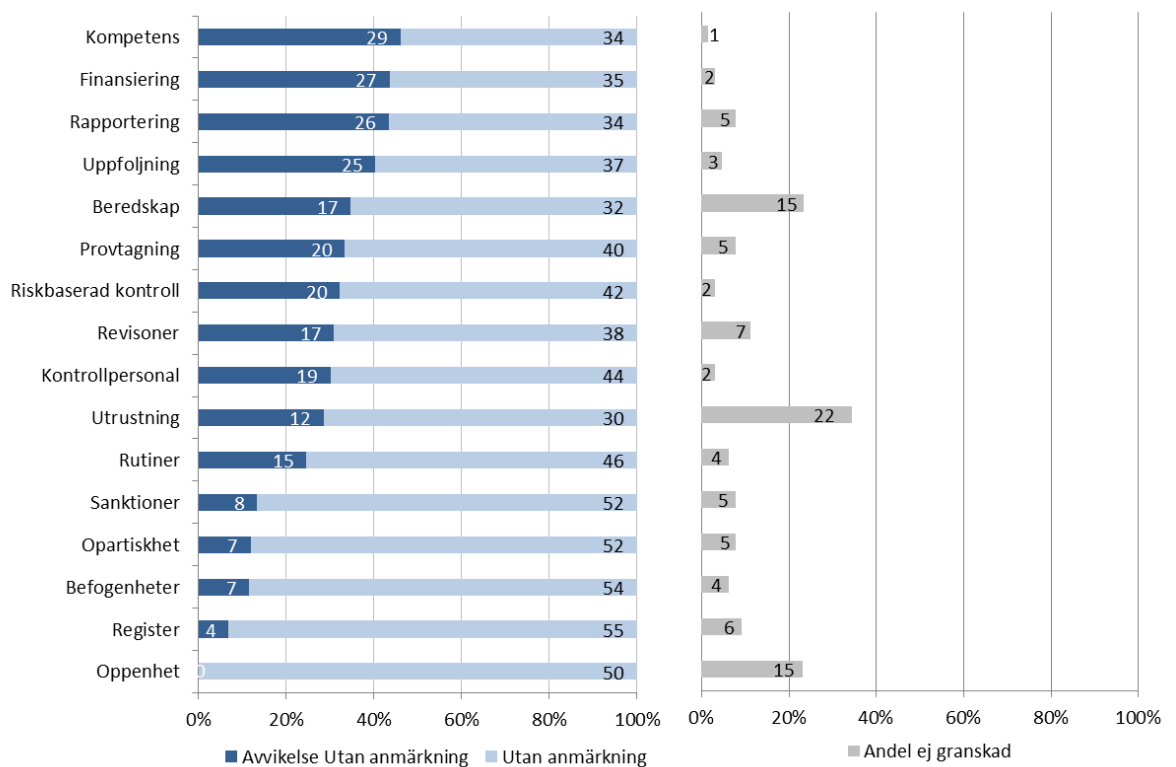

Andel av revisionerna som innehöll en skuggkontroll under åren 2012 – 2015, procent.

Resultatet från fyra av länsstyrelsernas kommunrevisioner var inte klara vid denna sammanställning. Dessa, och de fyra teoretiska uppföljningarna ingår inte i följande sammanställningar. Totalt ingår således resultatet av 65 revisioner.

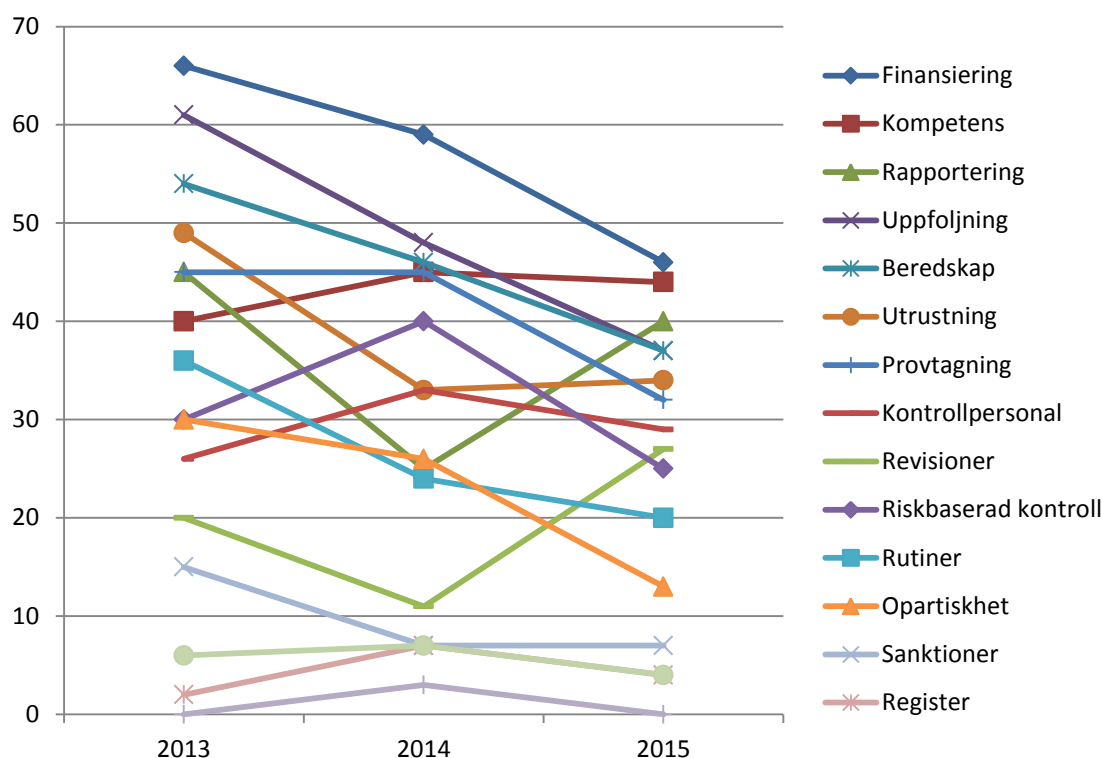
Revisionerna som utfördes var olika omfattande då det gäller vilka revisionsområden som granskades. Diagrammet nedan visar den totala andelen avvikelser inom de olika revisionsområdena (till vänster). Eftersom alla revisioner inte omfattade alla revisionsområden så redovisas även andelen revisioner där respektive revisionsområde inte granskades (till höger). Resultaten visar att avvikelser noterades inom samtliga revisionsområden, förutom ”öppenhet”, men olika ofta.

Revisionsområde ”mål för den offentliga kontrollen” och ”ledning och ansvarsfördelning, samt samordning”, var diskussionspunkter och har därför utelämnats från resultat-sammanställningen i diagrammet nedan.

Resultatet från samtliga revisionstyper år 2015, totalt 65 stycken revisioner. Andel avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster). Andel revisioner där de olika revisionsområdena inte granskats (till höger). Antalet revisioner anges som en siffra inuti staplarna.

Revisioner av kommuner har under 3-årsperioden 2013-2015 utförts i stor omfattning och med gemensamma bedömningskriterier, vilket medför att det finns ett stort datamaterial att analysera. Förändringen av andelen avvikelse för respektive revisionsområde för kommunrevisioner visas i diagrammet nedan, För vissa revisionsområden syns en trend av att andelen avvikelser minskar, exempelvis ”finansiering”, ”uppföljning” och ”beredskap”, medan det för andra revisionsområden är mer svårtolkade resultat.

Andel avvikelser vid kommunrevisioner för respektive revisionsområde under 2013-2015, procent

Länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner av kommunal livsmedelskontroll

Målen för livsmedelskontrollen diskuterades vid 84 procent av kommunrevisionerna. Flertalet kommuner kände till de gemensamma målen för livsmedelskontrollen i NKP, och cirka hälften av dem hade brutit ned dessa till egna mål.

Vid revisionerna framkom att 17 av de reviderade kommunerna på något vis samarbetar med en eller flera andra kommuner, eller ingår i ett större nätverk med fem till sju kommuner. Dessa samarbeten är utöver de formella kommunsamarbeten som nämns ovan. Alla samarbeten är positiva då de kan leda till att befintliga resurser används mer effektivt, att den kompetens som finns tas till vara, och att intressekonflikter kan undanröjas.

Många kommuner utförde regelbundet en riskbaserad kontroll med kompetent personal. Sju av de reviderade kommunerna utförde dock inte kontroll enligt sin kontrollplan och en kontrollskuld hade uppstått. Cirka en tredjedel av kommunerna hade inte kartlagt sitt kompetensbehov och cirka en femtedel saknade rutiner för att upprätthålla och höja kompetensen. Fem kommuner hade, vid skuggkontroll i anslutning till Livsmedelsverkets revision, inte tillräcklig kompetens för att granska HACCP inom bryggeriområdet.

Vid flera revisioner noterades brister i ”kontrollrapporter”. Rapporterna innehöll inte alla föreskrivna uppgifter, det var otydligt vad som var en avvikelse mot lagstiftningen och 14 kommuner ställde krav på åtgärder i kontrollrapporterna, och inte i form av beslut med möjlighet till överklagan.

Vid revisionerna framkom, precis som tidigare år, att kraven på öppenhet är uppfyllt vid kommunerna. Resultaten visar även att kommunerna har kompletta anläggningsregister och att kontrollpersonalen har de befogenheter som krävs för att fatta beslut omedelbart vid behov.

Revisionsområdet ”beredskap” granskades ofta. Resultatet visar på en viss förbättring jämfört med tidigare år, men att flera kommuner fortfarande saknar en ändamålsenlig beredskapsplan.

”Finansiering” var ett av de områden som hade störst andel avvikelser. Det granskades nästan vid alla revisioner, 98 procent. Hälften av de reviderade kommunerna hade brister i finansieringen. Avvikelserna visar bland annat att kontrollavgifterna inte täckte kostnaden för kontrollen, eller att kommunen inte visste om den hade full kostnadstäckning. Otillräcklig finansiering kan vara en orsak till att det saknades personal vid sju kommuner, vilket är allvarligt då personal är en förutsättning för att kontroll ska kunna utföras.

”Uppföljning” var liksom föregående år ett område med stor andel avvikelser. Avvikelserna beskriver bland annat att uppföljning inte skedde av att företagen fått den kontrolltid som debiterats och att livsmedelsföretagaren vidtagit åtgärder mot de avvikelser som noterats vid kontrollen.

Vid flera av revisionerna följdes tidigare revisionsresultat upp. Tretton kommuner hade inte vidtagit tillräckliga åtgärder mot samtliga avvikelser som noterats vid föregående revision och erhöll avvikelse inom revisionsområde ”revision”.

Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Revision gjordes av Livsmedelsverkets fyra operativa kontrollavdelningar, samt av Livsmedelsverkets roll i livsmedelskontrollen inom ekologisk produktion.

Livsmedelsverket säkerställde inte att åtgärder kunde vidtas mot livsmedelsföretagarna omedelbart och vid behov, vid samtliga av sina regionala kontrollavdelningar. Livsmedelsverket behöver bland annat öka kontrollpersonalens kompetens inom äggpackeriområdet, ta ut avgifter vid utförd extra offentlig kontroll, samt vidta åtgärder mot uppkommen kontrollskuld. Avdelningarnas kontrollrapporter innehöll inte alla föreskrivna uppgifter.

Livsmedelsverket utförde inga årliga inspektioner av kontrollorganen inom ekologisk produktion. Dokumenterade förfaranden för delegering av uppgifter till kontrollorgan, samt en antagen förteckning över åtgärder i händelse av oegentligheter och överträdelser, saknades.

Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen

Årets revisioner hade bland annat fokus på uppföljning av länsstyrelser där brister med stor betydelse för den totala livsmedelskontrollen i primärproduktionen noterats under tidigare år. Revisionerna visade att flera brister från tidigare revisioner kvarstod. En hög andel av de reviderade länsstyrelserna saknade en systematisk uppföljning av sin kontrollverksamhet. Andra brister som noterades var länsstyrelsernas arbete med att utföra kontrollen. Exempelvis genomfördes inte riskbaserad kontroll i tillräcklig omfattning, det saknades en samlad bild av vilken kompetens som behövs och det fanns inte rutiner för att säkerställa att den offentliga kontrollen genomförts på ett enhetligt sätt.

Majoriteten av de reviderade länsstyrelserna var medvetna om att livsmedelsföretagare bedrev produktion utan att vara registrerade som livsmedelsföretagare. Flera av länsstyrelserna arbetade dock med åtgärder för att livsmedelsföretagarna skulle avhjälpa denna avvikelse mot lagstiftningen. Vid några länsstyrelser skedde urvalet av anläggningar framförallt med hänsyn tagen till tvärvillkorskontrollen.

Åtgärder vid avvikelser och uppföljning

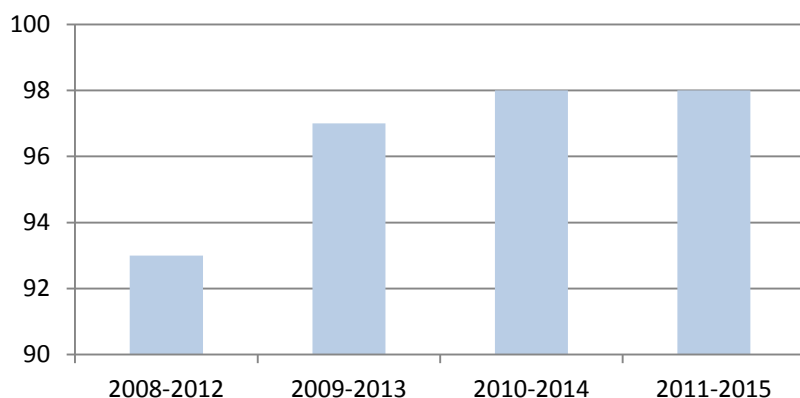
En revision anses ha effekt om den upptäcker eventuella avvikelser vid en kontrollmyndighet och följer upp att dessa avvikelser åtgärdas. Under 2015 har uppföljningsmomentet fortsatt varit i fokus. Åtgärdsplaner har begärts in efter 90 procent av de revisioner där avvikelser noterades.

Livsmedelsverket har under året tagit del av revisionsresultatet från länsstyrelsernas kommunrevisioner. Tre revisionsrapporter från länsstyrelsen har resulterat i att Livsmedelsverket har genomfört uppföljningar i form av revision eller teoretisk uppföljning.

Till följd av en mer systematisk uppföljning har många lokala kontrollmyndigheter utvecklats positivt, främst vad gäller grundläggande förutsättningar för kontroll. Detta har gjort att revisionerna nu utvecklas med fokus på genomförande och uppföljning av kontrollen.

Revisionsintervall

Under den senaste femårsperioden, 2011-2015, har cirka 98 procent av alla kommuner reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. Resterande kommuner blev reviderade före 2010 och kommer att revideras under 2016.

Andel reviderade kommuner för fyra femårsperioder, procent

Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen påbörjades 2011 och samtliga 21 länsstyrelser har reviderats sedan dess. Under 2015 fokuserade tre av fem utförda revisioner på uppföljning av länsstyrelser där brister med stor betydelse för den totala livsmedelskontrollen i primärproduktionen noterats under senare år. Två av revisionerna gjordes tillsammans med Jordbruksverket, som då granskade länsstyrelsens foderkontroll i primärproduktionen.

Internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet har utförts sedan mer än tio år och omfattat olika många avdelningar beroende på hur verksamheten varit organiserad.

Detta innebär att, med några få undantag, alla Sveriges kontrollmyndigheter reviderats, och att kommissionens rekommendation om att samtliga kontrollmyndigheter bör revideras inom en femårsperiod kan uppfyllas.

14.2.3 Utveckling av revisionssystemet

Handbok

Handboken Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll togs i bruk under 2013. Under 2015 har arbete med att uppdatera handboken påbörjats.

Erfarenhetsutbyte

Vid nästan alla av Livsmedelsverkets kommunrevisioner deltog revisionsledare vid aktuell länsstyrelse som observatör, med givande erfarenhetsutbyte som följd.

Informationsdagar

Länsstyrelserna, samt de sakkunniga som användes vid skuggkontrollerna, bjöds in till två informationsdagar för att diskutera erfarenheter från skuggkontrollerna, tidigare års revisionsresultat, likvärdiga bedömningar och utveckling av revisionssystemet. Sexton länsstyrelser och fjorton sakkunniga deltog.

Nationell revisionsrapport

Livsmedelsverket publicerade under året en nationell rapport med en sammanställning av resultatet av länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner under 2015.

Oberoende granskning av revisionssystemet

Under 2015 började ett nordiskt arbete med utveckling av oberoende granskning av revisionssystemet. Tanken är att granskare från två nordiska länder ska granska ett tredje land. Förutom att leva upp till kraven i förordning (EG) nr 882/2004 förväntas den oberoende granskningen leda till ett utökat erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna.

14.2.4 Slutsatser

Länsstyrelsernas återrapporering till Livsmedelsverket

Enligt regeringens regleringsbrev för budgetåret 2015 avseende länsstyrelserna ska de återrapporera uppgifter om genomförda revisioner, dess omfattning och effekt till Livsmedelsverket.

Nästan samtliga länsstyrelser har genom att utföra revisioner bedömt livsmedelskontrollen i länet. Majoriteten av länsstyrelserna uppger att livsmedelskontrollen i stort fungerar väl och att den fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Betydande förbättringar har skett och revisorernas rekommendationer har beaktats. Revisioner anses vara en starkt bidragande orsak till detta och konstruktiva diskussioner vid revisionerna leder ofta fram till förbättringsförslag vid myndigheten. Livsmedelskontrollen har anpassats till de nationella målen, vilket inneburit en ökad effekt av kontrollen och enhetlighet.

Exempel på positiv utveckling är att brister visat sig åtgärdade vid uppföljande revisioner, samt att intresset för och kunskapen om livsmedelskontrollen ökat bland nämndledamöter. Dock verkar kunskapen inte alltid bestå över tid då tjänstemän och nämndledamöter byts ut.

Revisioner ger ett tillfälle för god strukturerad dialog och erfarenhetsutbyte, dessutom har frågan om samverkan mellan lokala kontrollmyndigheter diskuterats vid flera av revisionerna.

Revisionerna av kommunerna är inne på sin andra omgång och resultatet visar att revisionerna har effekt.

Livsmedelsverkets reflektioner

Revisionsfunktionen vid Livsmedelsverkets samlade intryck från 2015 års revisioner är att variationen mellan kontrollmyndigheterna fortfarande är mycket stor. Det fanns myndigheter som i allt väsentligt uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister.

Många myndigheter följde inte upp att livsmedelsföretagaren vidtog åtgärder mot noterade brister, vilket medför att en viktig del av kontrollens effekt uteblir. Myndigheterna behöver bli medvetna om sitt kompetensbehov och kompetensen inom

områdena äggpackeri, bryggeri och HACCP behöver ökas. Ett nationellt stöd för utformning av kontrollrapporter och dess innehåll skulle hjälpa många kontrollmyndigheter i det dagliga kontrollarbetet.

Det krävs fortsatta insatser på alla nivåer för att de nationella målen för livsmedelskontrollen som beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan ska uppnås inom uppsatta tidsramar.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att uppföljning av resultaten har förbättrats, liksom kontakten inom och samordningen av systemet. Genom att använda sakkunniga i större utsträckning har revisionerna kunnat fokusera mer på att bedöma kontrollens genomförande och effekt. Revisionerna har visat sig ge effekt.

Ovanstående resultat återkopplas till de myndigheter som utfört revisionerna. Livsmedelsverket använder även revisionsresultaten för att förbättra kontrollen och för framtida stöd och ledning.

14.2.5 Yttrande om den allmänna funktionen

Revisionerna ger effekt genom att brister upptäcks, resultatet följs upp och krav ställs på kontrollmyndigheterna. Revisionerna utförs på ett relativt enhetligt sätt med stöd av Livsmedelsverkets handbok med bedömningsgrunder och rapportmall. Revisorerna har fått utbildning, genom till exempel BTSF-kurser och Livsmedelsverkets årliga informationsdagar.

Att noterade brister följs upp framgår av att andelen åtgärdsplaner som begärs in efter revision har ökat under senare år. Länsstyrelsernas revisorer lämnar också över svårare ärenden till Livsmedelsverket, vilket i några fall har resulterat i föreläggande mot kontrollmyndigheten.

14.3 Jordbruksverket

14.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Internrevisionsenheten vid Jordbruksverket har under året, i enlighet med plan, genomfört en revision. Revisionen granskade Jordbruksverkets arbete med att upprätta den årliga rapporten.

Internrevisionsenheten kunde vid revisionen konstatera utrymme för förbättringar genom ett förtydligande av måluppföljningen samt en vidareutveckling av analysdelen. Internrevisionsenheten rekommenderade också verksamheten att göra årsrapporten tydligare och mer transparent genom att minska ner informationsdelen.

Verksamheten har ännu inte tagit fram åtgärder utifrån lämnade rekommendationer.

14.3.2 Resultat av revisionerna

Under 2015 genomfördes endast en internrevision. I denna kunde vi konstatera att det arbete som sker för att ta fram den årliga rapporten kan förbättras. Vi kunde därmed också se en risk för att verksamheten inte bedrivs på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Vår bedömning är att nuvarande analysarbete och måluppfölning inte fullt ut möjliggör för verksamheten att på ett bra sätt bedöma hur lämpliga de offentliga kontrollsystemen är för att uppnå målen.

14.3.3 Gemensam revision av länsstyrelserna

Jordbruksverket och Livsmedelsverket har under 2015 genomfört gemensamma revisioner av några länsstyrelser. Det samlade resultatet från revisionerna inom foderområdet visar bland annat att länsstyrelserna behöver se över sina styrande dokument, säkerställa personalens kompetens, ta fram en plan för sitt uttag avseende primärproduktion av foder samt se över rutiner för att säkerställa att identifierade brister rapporteras och åtgärdas.

15 Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och Sveriges lantbruksuniversitet som har NRL. Vissa funktioner är gemensamma och för andra är endast en myndighet ansvarigt NRL. Därför redovisas först aktiviteterna som är gemensamma för Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt, avsnitt 15.1. Därefter aktiviteter där Livsmedelsverket är ansvarigt NRL i avsnitt 15.2, Statens veterinärmedicinska anstalt är ansvarigt NRL i avsnitt 15.3 och sist i avsnitt 15.4 aktiviteter där Sveriges lantbruksuniversitet är ansvarigt NRL.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

15.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt

För vissa områden är både Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt ansvarigt NRL men för olika delar. Aktiviteten i dessa områden under 2014 utgjordes av följande:

Kemi

18. Tungmetaller i foder och livsmedel (Livsmedelsverket)

EURL-HM (IRMM) genomförde två PT-omgångar. Livsmedelsverket deltog i EURL-HM-20, där materialet var choklad och i denna omgång ingick även oorganisk arsenik, förutom total arsenik, kadmium, bly och kvicksilver. EURL-HM-21 Kaolitiskt lera var ett foderprov så där deltog inte Livsmedelsverket. En workshop hölls i Bryssel 28-29 september 2015. En av punkterna på agendan var information om några nyligen publicerade riskvärderingar rörande kvicksilver, krom och nickel från EFSA som Katleen Baert presenterade. Utbildningsdelen bestod av flera korta föredrag om analys av oorganisk arsenik. Dessa presentationer hölls av olika länders NRL-representanter.

19. Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2015 deltog NRL i en obligatorisk kvalifikationsprövning från EURL. Provet bestod av fermenterat rött ris och i detta analyserades mykotoxinet citrinin. En person från NRL deltog i det årliga mötet anordnat av EURL, i Bryssel, Belgien den 20-21 oktober 2015.

Mykotoxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

NRL:et för mykotoxiner i foder var representerat vid det årliga EURL-mötet (20-21 oktober 2015) i Bryssel, Belgien. Vid mötet rapporterades resultatet för den mellanlaboratievalidering av en multimykotoxinmetod som utförts under ledning av EURL under våren. SVA deltog som ett av laboratorerna i valideringen. EURL

anordnade under 2015 även en mellanlaboratorievalidering för en metod för alternariatoxiner där SVA deltog. Resultaten från denna validering hade inte hunnit sammanställas vid tidpunkten för mötet. Vid mötet diskuterades ett guidancedokument för LOD/LOQ som är under framtagande. SVA deltog inte i någon provningsjämförelse för mykotoxiner anordnad av EURL under 2015 eftersom de toxiner som ingick inte analyseras av SVA:s laboratorium.

Mikrobiologi

5. Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog under 2015 i ett ringtest för kvantitativ bestämning av *Listeria monocytogenes* i isbergssallad, utförande enligt ISO 11290-2:1998 Amended. Livsmedelsverket ingår i styrgruppen för bildandet av en europeisk databas för PFGE subtypade isolat av *Listeria monocytogenes*. Arbete har utförts även i verkets databas, med stöd från EURL. Benjamin Felix, French agency for food, environmental and occupational health safety (ANSES), och ansvarig för databasen besökte Livsmedelsverket i början av året. Han presenterade sitt arbete för alla intresserade. Livsmedelsverket deltog i den årliga workshopen vid ANSES i Paris.

Listeria monocytogenes (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året.

6. Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket deltog i den årliga workshopen, som 2015 hade fokus på enterotoxiner och arrangerades av EURL (ANSES, Frankrike). Livsmedelsverket deltog i ett ringtest för analys av koagulaspositiva stafylokocker i vällingpulver under hösten och ett av enterotoxiner i ost, rökt fisk och mjölk under våren med goda resultat.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

7. E. coli (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverkets NRL representant deltog och höll en presentation om en kartläggning av STEC i infört och importerat nötkött till Sverige vid den årliga workshopen som anordnas av EURL (ISS, Italien). Livsmedelsverket har också deltagit och fått tillfredställande resultat i ett ringtest (PT15) som EURL anordnat. När det gäller typning av STEC isolat med PFGE (pulsfältelektrofores) så anlitar Livsmedelsverket i nuläget Folkhälsomyndigheten så därför deltog inte Livsmedelsverket i det ringtest som EURL anordnade gällande PFGE. NRL har även deltagit i FVO-revisionen gällande primärproduktion av icke-animalska produkter som genomfördes i Sverige under hösten 2015.

E. coli (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har med gott resultat deltagit i de ringtester (PTs) som EU-RL sänt ut till NRL under året för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper. SVA har också deltagit i det årliga mötet som anordnas av EU-RL i Rom.

8. *Campylobacter* (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i två stycken PT för *Campylobacter* under 2015. PT15 innehöll 10 kycklingprov för kvantitativ analys och PT16 innehöll 18 st. sockprov för kvalitativ analys. Resultatet var godtagbart men med ett falskt negativt prov i PT15 och två falskt negativa i PT16. NRL har också deltagit i den årliga workshopen i Stockholm anordnat av EURL.

Campylobacter (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Inom det nationella övervakningsprogrammet utförde NRL för *Campylobacter* på SVA under 2015 cirka 3 800 kvalitativa undersökningar (påvisande) i prov från kyckling samt drygt 100 kvantitativa (bakterieräkning) från kyckling. NRL har med gott resultat deltagit i de provningsjämförelser (PT) för detektion, kvantifiering och artbestämning, som anordnats av SLV, APHA (Animal and Plant Health Agency) och EURL för *Campylobacter*. Vid det årliga EURL-mötet i Stockholm under hösten 2015 deltog representanter från SVAs NRL för *Campylobacter*.

15.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

1. *Mjolk & mjolkprodukter*

Livsmedelsverket deltar ej i några aktiviteter som anordnas av EURL. Ansvarsområdet för detta EURL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär.

3. *Marina biotoxiner*

Under 2015 har Livsmedelsverket deltagit i samtliga tre PT-övningar arrangerade av EURL (PSP-toxiner, lipofila toxiner och domorinsyra) och i det årliga EURL mötet som hölls i Cesenatico, Italien. Metod OMA 2005.06 finns nu uppsatt med full kvantifiering av alla reglerade PSP-toxiner (saxitoxiner). Tack vare anslag från Vetenskapsrådet kunde ett treårigt projekt med fokus på alternativa analysmetoder för PSP-toxiner (saxitoxiner) och nya okända toxiner påbörjas. Projektet har stöd av EURL och danska NRL. Titel: ”Att påskynda ny lagstiftning för kontroll av PSP-toxiner i musslor: från 20 000 mustester till alternativa metoder med HILIC LC-MS/MS, HILIC LC-qTOF och snabbtester”.

Referens: Dnr 521-2014-3323, Vetenskapsrådet, området utveckling av metoder för ersättning, begränsning och förfining av djurförsök (3R).

4. *Bakteriologisk och viral kontaminering av tvåskaliga blötdjur*

Ringtester för *E. coli*/Salmonella har genomförts planenligt och med gott resultat. Livsmedelsverket är sedan 2011 ackrediterat för metoden. Ringtester för kvantifiering av norovirus och hepatit A virus (HAV) i tvåskaliga blötdjur har också genomförts med gott resultat. Livsmedelsverket deltog i det årligt genomförda EURL-mötet. EURL har på uppdrag av kommissionen publicerat metod för kvalitativ detektion av norovirus i bär (hallon) för kontroll av import från Serbien. Sveriges NRL har validerat metoden och Livsmedelsverket är nu ackrediterad för ISO/TS 15216-2 vad gäller detektion av HAV och norovirus i bär och bladgrönsaker. NRL har planerat en EU-kartläggning av norovirus i ostron med start november 2016. För Sveriges del kommer provtagningar att

ske i tre produktionsområden och en leveranscentral var annan månad under två år. På Livsmedelsverket har vi beslutat att också inkludera analys av HAV samt att parallella prover tas för analys av E. coli. De senare utförs av Eurofins och kommer att ingå i den offentliga kontrollen. Virusanalyserna utförs på NRL i Sverige.

12. Restsubstanser av veterinärmedicinska läkemedel och främmande ämnen i livsmedel av animaliskt ursprung

Antibiotika och färgämnen

Livsmedelsverket deltog i ANSES (Fougères, Frankrike) årliga EURL möte som hölls i oktober. Livsmedelsverket har deltagit i två PT-övningar arrangerade av EURL. En för analys av nitrofuraner i muskel samt en för analys av antibiotika (grupp B1) i muskel. Under 2015 utökades Livsmedelsverkets analysmetod för antibiotika med ytterligare 21 substanser i ren- och hjortmuskel.

Anthelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDs

Under 2015 har Livsmedelsverket arbetat med att validera en multimetod för analys av NSAIDs i fjäderfä. Livsmedelsverket medverkade i den workshop i Berlin som arrangerades av EURL. Metodutveckling inom antelmintikaområdet påbörjades 2015 för mjölk och ren-, hjort och hästlever och fortsätter 2016. Under 2015 har EURL anordnat två PT test, ett för beta-agonister i urin och ett för NSAIDs i mjölk där Livsmedelsverket deltog.

Hormoner, tyreostatika, kortikosteroider och sedativer

Under 2015 har Livsmedelsverket deltagit i den årliga workshopen som EURL anordnar i Wageningen, Nederländerna. Två PT tester anordnades av EURL som Livsmedelsverket deltog i. Ett PT för resorcylic acid lactones i nöturin och ett PT för syntetiska steroider i nöturin. Under 2015 har NRL validerat en ny metod för tyreostatika. 1 oktober 2015 tog Livsmedelsverket som NRL emot två delegater från EURL som gjorde planerade besök på olika NRL.

15. GMO- Validering av metoder (förordning (EG) nr 120/2014)

EU:s referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder (EURL-GMFF) har sedan 2003 organiserat mer än 50 valideringsstudier inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003, av vilka Livsmedelsverket har deltagit i fler än 15 valideringsstudier. Under 2014 deltog Livsmedelsverket i en valideringsstudie, men inte under 2015.

GMO/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL bistår EURL genom medverkan i EURL "Advisory Board for comparative testing". Livsmedelsverket har under 2015 deltagit i tre rundor jämförande tester organiserade av EURL. Livsmedelsverkets resultat var godkända. Kvalitativa och kvantitativa metoder för detektion av GMO från olika arter har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringen. Uppsatta metoder har använts i den offentliga kontrollen av foder. Livsmedelsverket deltog 22-23 september, 2015 i ett NRL/EURL-möte vid kommissionens gemensamma forskningscenter, JRC, Ispra, Italien

16. Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av EURL utlysta mötesdagarna. Sverige har deltagit i två provningsjämförelser som har organiserats av EURL Ispra, Italien; temperaturkontroll (ILC01) och specifik migration i simulant A (ILC 02) Livsmedelsverket har deltagit i ett Nordiskt projekt som avslutades 2015 med fokus på spårbarhetsdokumentation och checklista.

17 a. Pesticider i spannmål

Under 2015 har NRL deltagit i kvalifikationsprövning (PT) i majs som organiserats av EURL med mycket goda resultat. I september organiserade EURL en gemensam workshop i samarbete med övriga EURL för pesticider i Stuttgart, Tyskland. Där presenterades samtliga PT-resultat ifrån respektive område. Under året har NRL aktivt arbetat med att stötta det kontrakterade officiella laboratoriet (metodutveckling, analys av prov, PT).

17 b. Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för ”Pesticider i animaliska och feta livsmedel” deltog i ett gemensamt EURL möte som hölls i Stuttgart, Tyskland. På mötet presenterades resultaten från den genomförda kvalifikationsprövningen (Proficiency test (EU-PT AO10)) samt presentation av förslaget till nya AQC dokument följt av diskussion med representanter från olika medlemsländer. Efter omröstning godkändes förslaget, som kommer att gälla från 01.01.2016. Under året har NRL och det kontrakterade officiella laboratoriet (OFL) deltagit med goda resultat i en kvalifikationsprövning (PT) i honung organiserad av EU. NRL ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet och har haft två planeringsmöten och genomfört en revision hos OFL 2015.

17 c. Pesticider i frukt och grönsaker

NRL deltog i oktober 2015 i den gemensamma workshop för de fyra EURL inom pesticidområdet som anordnas vart annat år där bl.a. en ny version av AQC-dokument diskuteras och ändringar i detta beslutas. Multimetoden utökades med ett tjugotal nya substanser i enligt EUs fleråriga övervakningsprogram och frivilliglistan för kumulativ riskvärdering. I dagsläget har metoden full täckningsgrad med avseende på EUs övervakningsprogram. Under året har OFL och NRL deltagit i tre kvalifikationsprövningar (PT) från EURL. De första två var kvantitativa prövningar och den tredje en kvalitativ prövning för substanser som inte är inkluderade i övervakningsprogrammet. NRL ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet. NRL har haft ett planeringsmöte med OFL under 2015.

17 d. Pesticider i singelmetoder

NRL deltog i ett gemensamt EURL-möte i Stuttgart där resultaten av föregående års kvalifikationsprövningar (PT) presenterades och diskuterades. Alla singelmetoder är utlagda på det kontrakterade officiella laboratoriet (OFL) för kontroll av bekämpningsmedelsrester. Avsikten är att minska antalet singelmetoder och validera dem i en multimetod så långt det är möjligt. Under året har en ny singelmetod för ditianon tagits fram samt en metod för analys av paraquat i bananmatrix. Paraquat i banan, där man ofta hittar resthalter, har länge varit ett problem för laboratoriet eftersom den befintliga metoden inte har fungerat tillfredställande för just banan-matrix. Metoden har nu

modifierats och analysmetod för praquat/banan är i drift nu. NRL och OFL har deltagit i en kvalifikationsprövning i majs organiserad av EURL. NRL har under året gjort revision hos OFL.

18 Tungmetaller i foder och livsmedel

Två PT-omgångar genomfördes under 2015 av EURL-CEFAO (ISS): Materialen var i pulverform och var en modersmjölksersättning och ett fiskmaterial. En workshop hölls 5-6 oktober 2015 i Rom där Livsmedelsverket deltog. Förutom metoddiskussioner så var en av punkterna på agendan ett utbildningsblock om mätkvalitet. Bertil Magnusson från SP i Borås höll i detta.

20. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL deltog i ett EURL/NRL möte i Bryssel, Belgien, i oktober 2015 där resultat av årets kvalifikationsprövningar presenterades. NRL har under 2015 deltagit i de årliga kvalifikationsprövningarna som i år var på kakaoprodukter och på rökt fisk. Livsmedelsverkets resultat för fisk var mycket goda. Däremot vara resultaten för ett av kakaoproverna (kakaopulver) mindre tillfredställande på fettviktsbasis. Detta tros bero på att fettviktsbestämning inte ingår i Livsmedelsverkets analysmetod utan görs av externa laboratorier som vid detta tillfälle hade angett omkring 30 procent lägre fetthalt än det givna. Under mötet informerades NRL också om det utökade skopet för PAH-EURL som gäller kontaminanter som bildas under tillverknings- eller framställningsprocesserna. Däri ingår bland andra akrylamid, furaner och 3-monoklorpropan-1,2-diol (MCPD).

Även den nya förordningen EU 1327/2014 om ändring av förordning (EG) nr 1881/2006 vad gäller gränsvärden för polycykliska aromatiska kolväten (PAH) i traditionellt rökt kött och rökta köttprodukter samt traditionellt rökt fisk och rökta fiskeriprodukter presenterades.

21. Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

Livsmedelsverket är NRL för dioxiner och PCB i både livsmedel och foder. Dioxinkontrollen på foder sköts dock av Jordbruksverket i samarbete med Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Under 2015 har arbete med metodutveckling och validering av metoder för analys av dioxiner och PCB i foder fortsatt. Detta arbete bedrivs inom ett MSB-finansierat projekt. EURL anordnade under året två PT-övningar avseende foder och livsmedel (fiskfoder och sockerbetsrester respektive oliv- och palmolja) och Livsmedelsverket deltog i båda övningarna. Resultaten från PT-övningarna diskuterades vid EURL/NRL-möten i Lissabon i maj respektive i Wageningen i december. Många deltagande laboratorier hade problem sockerbetsprovet och assigned values kunde inte bestämmas för en stor del av analyterna. EURL gjorde därför en extrauppföljning för detta prov. Problem vid analys av komplicerade matriser, till exempel foder, diskuterades ytterligare på en training course för NRL hos EURL i Freiburg i december 2015 som Livsmedelsverket deltog i.

15.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

NRL för livsmedel och foder

2. Salmonella

NRL för Salmonella har under 2015 deltagit i tre PT avseende Salmonella med godkänt resultat. Laboratoriet har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet som 2015 hölls i Berlin i Tyskland. Under 2015 planerades och förbereddes, i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Finland, Norge och Sverige, en ringtest med salmonellakontaminerad avföring för de regionala laboratorierna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i januari 2015 ut till 20 laboratorier. NRL har också bistått ett regionalt laboratorium med information för att förbättra dess förmåga att analysera Salmonella.

10. Antimikrobiell resistens

SVA:s NRL - antimikrobiell resistens har under året varit engagerat i den regelbundna övervakning av antimikrobiell resistens som görs enligt Zoonosdirektivet (2003/99/EG) inom ramen för programmet Svärm. Övervakningen innefattar undersökning av resistens hos *Salmonella*, *Campylobacter* och indikatorbakterier (*Escherichia coli* och enterokocker) från lantbrukets djur och därutöver förekomst av *E. coli* med ESBL-resistens hos *E. coli* från friska djur och från färskt kött. I övrigt har inga konkreta studier eller något laboratoriearbete som faller under NRL-funktionen utförts.

Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i olika forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL-antimikrobiell resistens har under 2015 deltagit i de ringtester som genomförts av EURL AMR i Danmark. En ringtest i juni omfattade åtta stammar av vardera av enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli* och en test i oktober omfattade åtta stammar vardera av *Campylobacter* och *Salmonella*. Uppgiften var att med fenotypiska metoder undersöka känsligheten för ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna. Stammar med ESBL-fenotyp skulle karaktäriseras genotypiskt liksom stafylokokstammar med fenotypisk meticillinresistens. Därutöver genomfördes i juni en ringtest där fem prover av kött och tre prover av tarminnehåll skulle undersökas med selektiva odlingsmetoder för förekomst av ESBL/pAmpC bildande bakterier. SVA:s NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga delar av ringtesterna – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat. I april 2015 deltog tre representanter från NRL vid det årliga EURL AMR mötet i Köpenhamn där bland annat resultat av ringtesterna presenterades och diskuterades.

11. Animaliska proteiner i foder

Nätverket NRL-EU-RL Animaliska proteiner och EU-RL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. SVA har infört PCR för bearbetat animaliskt protein som rutinanalys under året. NRL har deltagit i provningsjämförelser såväl när det gäller PCR-metoden som för mikroskopi. Vidare har SVA deltagit i valideringen av ny PCR-metod för porcint material vilket är ett avgörande steg i frågan om lättnader av förbudet

mot bearbetat animaliskt protein till fjäderfä. SVA NRL har deltagit i den årliga workshoppen som denna gång hölls i Celbridge, Irland.

13. Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

Efter den 15 mars 2013 upphörde den reglerade undersökningen av friska nötkreatur över en viss ålder som slaktas. Därefter undersöks endast kor, får eller getter som visat symtom i antemortem-besiktningen och vissa andra kategorier (EU nr 630/2013). Fortsatt undersöks djur över en viss ålder i riskgruppen självdöda och avlivade och som inte är avsedda för konsumtion.

14. Fodertillsatser

Under 2015 har Statens veterinärmedicinska anstalt deltagit i en årlig workshop som hållits i Geel, Belgien i regi av EURL-FA-godkännande (JRC-IRMM). För övrigt har aktiviteten varit låg på grund av personalbrist, SVA har granskat fyra dossierer för godkännande av fodertillsatser. Dessutom har SVA varit stöd för Jordbruksverket i frågor om fodertillsatser, bland annat när det gäller procedur för kontroll av homogen inbladning. SVA har också NRL för kontroll av fodertillsatser. Inom denna verksamhet har vi deltagit i en provningsjämförelse och även den årliga workshoppen som 2015 arrangerades av EURL och hölls som samarrangemang med EURL-FA.

*9 Parasiter (särskilt *Trichinella*, *Echinococcus* och *Anisakis*)*

NRL-Parasit har deltagit i EU-RL:s årliga workshop i Rom, samt deltagit i ringtester från EU-RL avseende *Trichinella spp* och *Anisakis spp* med godkänt resultat. Vi har även organiserat en ringtest för de svenska laboratorier som är ackrediterade för trikinanalyser.

NRL för djurhälsa och levande djur

1. Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet 2015 samt deltagit i PT med godkänt resultat.

2. Afrikansk hästpest

NRL har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet 2015. Provningsjämförelse har genomförts med gott resultat.

3. Aviär influensa

NRL har deltagit i det 21:a årliga EU-RL-mötet för aviär influensa och NDV, i Budapest, Ungern 2-4 juni 2015. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av APHA (EU-RL), med godkänt resultat både vad gäller identifiering och titerbestämning av influensavirus, serologi samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus. SVA har därutöver också deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av aviär influensa (ELISA) arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

Vid årliga EU-RL möte ombads NRL att delta i utvärdering av en ny PCR-metod för påvisning av aviär influensa. Den förslagna metoden anses vara mer uppdaterad för att kunna detektera det nu cirkulerande aviär influensa virus bland vildfågel populationen i Europa.

4. Newcastlejukan

NRL har deltagit i det 21:a årliga EU-RL-mötet i Budapest, Ungern. SVA har också deltagit i den av APHA (EU-RL) arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV), avseende virusidentifiering och typning samt serologi. SVA har också deltagit i provningsjämförelse av aviärt paramyxovirus med PCR metod. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

SVA har deltagit i en utprovning av en ny PCR-metod för påvisande av aviärt paramyxovirus. Metoden kommer under 2016 att ersätta den av APHA tidigare rekommenderade metoden.

5. Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet 2015 samt deltagit i PT med godkänt resultat.

6. Sjukdomar hos fisk

NRL deltog i det årliga referenslaboratoriemötet i Köpenhamn, Danmark. Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk.

7. Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i referenslaboratoriemöte i Nantes, Frankrike. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på mollusker/2-skaliga skaldjur (Bivalvia).

8. Rabiesvaccineringens effektivitet

På grund av att Sverige är fritt från rabies sedan 1886 utförs ingen oral vaccinering.

9. Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet 2015 samt deltagit i PT med godkänt resultat.

10. Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet 2015 samt deltagit i PT med godkänt resultat.

11. Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet 2015 samt deltagit i PT med godkänt resultat.

13. Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet samt deltagit i flertalet PTs för Brucella (odling samt antikroppsdetektion i serum med olika metoder; SAT, RBT, CFT, ELISA).

14. Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest

NRL har inte deltagit i några ringtester eller andra aktiviteter under 2015.

15. Sjukdomar hos kräftdjur

NRL deltog i det årliga referenslaboratoriet anordnat av EURL i Weymouth, England. Under året har också ringtest genomförts avseende kräftdjurspatogener (WSSV) med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på skaldjur.

16. Rabies

NRL har 2015 deltagit i fyra ringtester, serologi, PCR, virusisolering samt en för FAT (immunofluorescens) alla med godkänt resultat.

17. Bovin tuberkulos

NRL har under 2015 deltagit i en workshop som EURL anordnade i Madrid. NRL deltar också i en ringtest för odling av mykobakterier som startade under 2015 men där resultaten kommer att rapporteras under 2016.

15.4 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet

11. Husdjursavel

Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) Interbull Centre, Institutionen för husdjursgenetik, Sveriges Lantbruksuniversitet – SLU

Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2015

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
1.	Mottagning, lagring och validering av data/resultat från medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Mottagning, lagring och validering av följande data från 34 länder, 8 raser och 45 egenskaper: <ul style="list-style-type: none">- Härstamning- Nationella avelsvärden för tjurar inom mjölkrazer- Nationella genomiska avelsvärden för tjurar inom mjölkrazer- SNP markörer för genotyper- Fenotypiska värden för nötboskap inom köttrazer
2.	Rutinmässiga internationella avelsvärderingar	Regelbunden aktivitet: Rutinmässiga internationella genetiska och genomiska avelsvärderingar: <ul style="list-style-type: none">- Genomförs tre gånger per år för tjurar inom mjölkkoraser. Egenskapsgrupper: produktion, konformation, juverhälsa, livslängd, kalvning, fertilitet, mjölkbarhet och temperament.

		- Genomförs två gånger per år för nötboskap inom köttraser.
3.	Distribution av resultat	Regelbunden aktivitet: Distribuering av resultat från internationell genetiska och genomiska avelsvärdering: <ul style="list-style-type: none"> - April, augusti och december för avelsvärdering inom mjölkkraser. - Januari och september för avelsvärdering inom köttraser.
4.	Publicering av statistik	Regelbunden aktivitet: Resultat från rutinmässig internationell genetiska och genomiska avelsvärdering publiceras även på Internet: <ul style="list-style-type: none"> - www.interbull.org – avelsvärderingsresultat för mjölkkraser - www.icar.org - avelsvärderingsresultat för köttraser
5.	Test avelsvärdering	Regelbunden aktivitet: Test avelsvärdering för mjölkkraser genomförs två gånger per år (januari och september). Test avelsvärderingen ingår som en förberedelse för inkludering in den rutinmässiga genetiska och genomiska avelsvärderingen. Test avelsvärdering för köttraser genomförs två gånger per år (januari och maj).
6.	Internationella seminarier	Regelbunden aktivitet med årsmöte, och Technical workshop.
7.	Utveckling av informationssystem	Regelbunden aktivitet: <ul style="list-style-type: none"> - Databas system för hantering av härstammings information är i produktion. - Databas system för hantering av nationella genetiska och genomiska avelsvärderingar - Databas system för hantering av Bovin genotyper.
8.	Harmonisering samt utveckling av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på avelsvärderingsmetoder med (genetiska och genomiska) fokus på: <ul style="list-style-type: none"> - härstammings information - genomisk selektion - modeller baserade på individuell prestations data
9.	Utveckling av kontroll protokoll	Utveckling av validerings metoder och programmering av validerings verktyg med tonvikt på genomisk data.
10.	Undersökning av problem vid	Regelbunden aktivitet: Fokusering på metoder för genomisk data.

	harmonisering av metoder	
11.	Support till medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Rådgivning och stöd till medlemsländer beroende på tillgängliga resurser.
12.	Harmonisering av avelsvärdering för hälsa, reproduktion och funktionella egenskaper.	Regelbunden aktivitet: Ingår i den rutinmässiga internationella genetiska och genomiska avelsvärdering av hälsa (egenskapsgrupper juverhälsa, kalvnings- och fruktsamhet). Utökad samarbete med "World Guernsey Federation" gällande inavel.
13.	Avelsvärdering av nötboskap inom kötttraser	Utveckling av internationell genetiska och genomiska avelsvärdering för nötboskap för kötttraser i samarbete med Franska och Irländska forskare.
14.	Bistå länder som blivit medlemmar i EU	Aktivitet beroende på efterfrågan. Utökad support beror på finanser.
15.	Publicering av resultat från utvecklingsarbete.	Interbull Bulletin (https://journal.interbull.org/) som är en "Open Access Journal". Dessutom trycks Interbull Bulletins och distribueras. Informationen är även tillgänglig på Interbulls hemsida.
16.	Internationella möten och konferenser	Interbull anordnar regelbundet seminarier i samarbete med ICAR, EAAP, ADSA
17.	Kvalitetssäkring	Implementering av ISO 9001 kvalitetsstyrning. Certifiering genomfördes under 2015

18. Bihälsa

NRL var representerat vid det årliga mötet arrangerat av EU-RL för bihälsa samt vid EU-RLs workshop. NRL har deltagit i EU-RLs ringtest avseende amerikansk yngelröta (*Paenibacillus larvae*) Chronic bee paralysis virus (CBPV) och mikrosporidierna *Nosema apis* och *Nosema ceranae* med godkänt resultat.

16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan

16.1 Beskrivning av området

Principer för krishantering och system för samverkan mellan myndigheter finns i förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Kommuners och landstings ansvar framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Ansvarsprincipen och samverkan

En av grundprinciperna i svensk krishantering är ansvarsprincipen. Den innebär att en myndighet har samma ansvar vid kris som under normala förhållanden. Samtidigt ska myndigheterna också samverka och stödja varandra vid en krissituation.

Krisorganisation

Myndigheterna ska ha väl utbildade och övade krisorganisationer. För att nå detta mål ska myndigheterna, enligt krisberedskapsförordningen, ta fram årliga övnings- och utbildningsplaner. Varje myndighet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs och samverkar också med andra myndigheter genom att hålla samverkansövningar där flera myndigheter och organisationer deltar.

Beredskapsplaner

Som stöd i beredskapsarbetet och för organisationens arbete vid kriser och svåra påfrestningar ska myndigheterna göra risk- och sårbarhetsanalyser inom verksamhetsområdet och ha beredskapsplaner för krisledning och krishantering.

De senaste åren har Jordbruksverket genomfört ett flertal projekt med syftet att utveckla sin beredskap. Ett omfattande projekt som pågick 2013-2015 är ”Epizootiutbrott – samverkan, beslutsstöd och övningar”. Projektet har förlängts och pågår även under 2016 med fokus på implementering och fördjupning i vissa delar av projektet.

Det övergripande syftet med projektet var att stärka Sveriges förmåga att hantera utbrott av smittsamma djursjukdomar, epizootier. I förmågan ingår att kunna genomföra en effektiv bekämpning till en rimlig kostnad, och att ha kunskap om konsekvenserna av olika bekämpningsalternativ.

Ett av de viktigaste resultaten av projektet var en ny digital struktur för beredskapsplanerna som gör dem mer lättillgängliga än de är i pappersformat. Strukturen skapar en helhetsbild och det är lätt att komma till det dokument man söker utan långa sökvägar.

Fokus inom projektet var att ta fram underlag för beslutsfattande, tydligare rutiner, arbetsmetoder och handlingsplaner och den nya digitala strukturen har underlättat att ordna in alla nya dokument på ett tydligt sätt i beredskapsplanerna.

Projektet omfattade sex delprojekt samt en övning i två delar:

Delprojekt 1 – Beslutsstöd

Projektgruppen i delprojekt 1 kompletterade de sjukdomsspecifika beredskapsplanerna för Mul- och klövsjuka, Klassisk svinpest och Afrikansk svinpest med beslutsstöd för de alternativa åtgärder som direktiven medger.

En omfattande utredning genomfördes också om vaccination vid mul- och klövsjuka och resulterade i en bakgrundsrapport samt en handlingsplan för vaccinering.

Delprojekt 2 – Smittspridning/spårning

SVA använde en nyutvecklad spridningsmodell för mul- och klövsjuka för att simulera hur olika bekämpningsåtgärder påverkar den sannolika smittspridningen. Arbetet gav värdefulla resultat som pekar på att bekämpningsåtgärder enligt minimikraven i direktivet 2003/85/EG för bekämpning av mul- och klövsjuka samt införande av tre dagars transportstopp för mottagliga djur skulle vara effektiva för att bekämpa sjukdomen under svenska förhållanden. Motsvarande simulering för klassisk och afrikansk svinpest kommer att genomföras.

SVA utvecklade också ett program för att generera rapporter med data som kan vara relevant för smittspårning och utbrottshantering. Verktöget sammanställer uppgifter om djurförflyttningar, GIS, djurbestånd i restriktionszoner med mera om en specifik gård.

Projektgruppen i delprojekt 2 tog fram en handledning för smittspårning för att effektivisera smittspårningen vid ett utbrott av mul- och klövsjuka, klassisk eller afrikansk svinpest. Handledningen innehåller flera stöddokument i form av rutiner och checklistor som handläggare med ansvar för smittspårning på Jordbruksverkets nationella ledningscentral kan ta hjälp av.

Delprojekt 3 – Sanering

Arbetet i delprojekt 3 resulterade i en handledning för smittrening och oskadliggörande (sanering) som är färdig att användas i Jordbruksverkets beredskapsplan för epizooti. Handledningen innehåller flera stöddokument i form av rutiner och checklistor som handläggare på Jordbruksverket, utredande veterinär samt saneringspersonal kan ta hjälp av i sitt arbete.

Delprojekt 4 – Obduktionsverksamhet

Delprojekt 4 utvecklade rekommendationer för transporter av kadaver till obduktion samt en ny transportmodell. Detta har bidragit till en bättre obduktionsverksamhet då kropparna kommer fram till obduktionsanläggningarna i bättre kondition än tidigare.

Delprojekt 5 – Nordisk/baltisk samverkan

Den nordisk/baltiska samverkan stärktes genom seminarier och en kartläggning av krisorganisationen i respektive land. Seminarierna och kartläggningen gav en bättre förståelse för hur beredskapen är organiserad i de olika länderna men också mer kunskap om det nordisk/baltiska veterinära samarbetet i NBV-CG (contingency group).

Delprojekt 6 – Insatsteam och OLC (operativ ledningscentral)

Delprojekt 6 utvecklade styrdokument för Jordbruksverkets insatsteam och OLC, den operativa ledningscentralen. Projektet identifierade också platser för uppbyggande av operativa ledningscentraler och tecknade avtal för de strategiskt viktigaste platserna.

Övning

Under hösten 2015 genomfördes en projektövergripande övning – MULE 2015. Övningen var uppdelad på två tillfällen och övade dels en OLC i Ljungbyhed i Skåne och dels NLC (nationella ledningscentralen) på Jordbruksverket. Övningen gav Jordbruksverkets krisorganisation möjlighet att vidmakthålla och utveckla sin förmåga att hantera konsekvenserna av ett mul- och klövsjukesutbrott. Fokus för övningen var kommunikation, samverkan och samordning av åtgärder såväl inom Jordbruksverkets krisorganisation som mellan berörda myndigheter och organisationer.

Tabell över utbildningar, övningar och andra aktiviteter

Tabellen nedan visar en sammanställning av utbildningar, övningar och andra aktiviteter som genomförts under 2015. Ett flertal av dem har specifikt bidragit till att utveckla beredskapsplanerna för epizooti- och foderhändelser samt förbättrat arbetssättet inom krisorganisationen på Jordbruksverket. Övningarna har också stärkt samt visat på en positiv utveckling av sättet att samverka med andra myndigheter, t.ex. länsstyrelserna. Jordbruksverket har även utvecklat samverkan med frivilligresurser, t.ex. inom Svenska Blå Stjärnan, genom utbildning, övningar och avtal.

Utbildningar, övningar och andra aktiviteter inom området för beredskap och hantering av kriser 2015

Övning/utbildning/aktivitet	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Utbildning Stabs och ledningsmetodik	20-21 januari	Deltagare i Jordbruksverkets krisorganisation	
Nordiskt baltiskt beredskapsseminarium - epizooti	10-11 mars	Norge/Handläggare på Jordbruksverket	
Seminarium Bemötande av människor i kris	26 mars	Stora Hotellet Jönköping/Handläggare på Jordbruksverket	En utbildningsdag kring att bemöta människor i kris. Föreläsare Göran Melin, räddningstjänsten Jönköping och Lars Gustafsson, Psykakuten Ryhov
Övning FOLK-2015	5-6 maj	Plats: Hotell Scandic Uppsala Nord, Uppsala Övade: Jordbruksverket Livsmedelsverket SVA MSB Länsstyrelsen Sthlm Länsstyrelsen Örebro Länsstyrelsen Västmanland Göteborgs Stad Örebro kommun Svenska Foder AB Lantmännen Livsmedelsföretagen Svensk Dagligvaruhandel	Övningen FOLK-2015 genomfördes inom ramen för projektet "Oönskade ämnen i foder". Övningen genomfördes som en seminarieövning där man genom dialog och reflektion gemensamt skulle finna bästa lösningen på problemställningar och därigenom får ökad förståelse för sin och andra organisationers roll i krishanteringssystemet. Syftet med övningen var att förbättra samverkan mellan berörda aktörer och utveckla förmågan att hantera en händelse med avsiktlig kemisk kontaminering i foder- och livsmedelskedjan.

		LRF	
Stabsassistent-utbildningar	15-17 september	Jordbruksverket	
Epizootidag i Jämtland	29 september	Plats: Clarion hotell Östersund Deltagare: Handläggare på Jordbruksverket Alla krishanterande aktörer i länet, veterinärer och SVA	Syftet med dagen är vidare att lära känna varandra och få kännedom om vilka roller vi har eller kan ta vid ett epizooti- och zoonosutbrott. Ansvarig: Länsstyrelsen i Jämtland
Utbildning: BTSF (Better Training for Safer Food/ Contingency planning and animal disease control.	5 dagar 8-12 oktober	Cardiff-UK/ Länsveterinären i Örebro län samt medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation	Better Training for Safer Food/Contingency planning and animal disease control /DG SANCO EU KOM.
Studiebesök NFC	20 november	Jordbruksverket och Folkhälsomyndigheten	Syftet med studiebesöket var att öka kunskapen och få en bättre förståelse för den verksamhet som NFC bedriver och ansvarar för.
NFSA´s national exercise "RATATOSK" 2015	25-27 november	Plats: Matillsynet I Norge Deltagare: Handläggare på Jordbruksverket	Formålet med øvelsen er å forbedre kommunikasjonsarbeidet under håndtering av hendelser.
Övning MULE OLC (operativ ledningscentral)	12-16 oktober	Plats: Ljungbyhed Park, Skåne Övade: Jordbruksverket Frivilligresurser (stabsassistenter och kommunikatörer) Motspel: Frivilligresurser (stabsassistenter) Statens veterinärmedicinska anstalt Länsstyrelsen Skåne	Övningen MULE 2015 genomfördes inom ramen för projektet Epizootiutbrott samverkan, beslutsstöd och övningar , och genomfördes i två delar. Övningens syfte var att utveckla Jordbruksverkets förmåga att kunna hantera utbrott av smittsamma djursjukdomar i Sverige, med fokus på mul- och klövsjuka.

		<p>Svenska Blå Stjärnan Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) CrisCom Söderåsens Miljöförbund (gemensam miljöförvaltning för Bjuv, Klippan, Perstorp, Svalöv och Örskelljunga).</p>	<p>För att uppnå detta syfte krävs en väl utvecklad förmåga till samverkan och koordination, både inom Jordbruksverkets krisorganisation och med berörda myndigheter och organisationer.</p> <p>Jordbruksverket var huvudansvarig för både planering och genomförande av övningen.</p>
Övning MULE NLC (nationell ledningscentral)	24-25 november	<p>Plats: Jordbruksverket, Jönköping och SVA, Uppsala</p> <p>Övade: Jordbruksverket Statens veterinärmedicinska anstalt Näringsens epizootigrupp Frivilligresurser (stabsassistenter och kommunikatörer)</p> <p>Motspel: Jordbruksverket Statens veterinärmedicinska anstalt Livsmedelsverket Näringsens epizootigrupp Länsstyrelsen Jönköping Svenska Blå Stjärnan Criscom</p>	<p>Samma som ovan.</p>
Seminarieövning- Epizooti Västerbotten	9 december	<p>Plats: Hotell Lappland, Lycksele Deltagare: Handläggare på Jordbruksverket, alla krishanterande</p>	<p>Seminarieövningen syftade till att stärka länets förmåga att agera samordnat vid en epizooti</p>

		aktörer i länet, veterinärer, miljö- och hälsoskydd, LRF och SVA	Ansvarig: Länsstyrelsen i Västerbotten
Mjältbrandsövning vid årlig krisberedskapsträff	Heldag	Västerbottens län/ Representanter från Jordbruksverket, SVA och länsveterinären som arbetade med fallen i Örebro län deltog som föreläsare. I övningen deltog kliniskt verksamma veterinärer och länsveterinärer från Jämtlands och Västernorrlands län.	Övningen syftade dels till att presentera den nya epizootiberedskapsplanen och dels till att öva ett scenario med mjältbrand./Länsstyrelsen Västerbotten
Seminarieövning med slakteri- och mejerinäringen	Heldag	Deltagare: Jordbruksverket, Näringsens Epizootigrupp och representanter från slakteri och mejerinäring	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Seminarieövning återkallning	Heldag	Deltagare: Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Uppsala kommun	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Seminarieövning om arbetssätt, roller och ansvar i smittspårningen	Heldag	Deltagare: Jordbruksverket, SVA	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Funktionsövning för att testa och förankra handledningen för smittspårning	Halvdag	Deltagare: Jordbruksverket, SVA	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Seminarieövning om roller och ansvar i saneringsprocessen.	Halvdag	Deltagare: Jordbruksverket, SVA, Länsveterinären i Örebro län	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Funktionsövning för test och implementering av handledning för smittrening och oskadliggörande.	Halvdag	Deltagare: Jordbruksverket, SVA, Länsveterinären i Örebro län	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket
Erfarenhetsutbyte med Animal and Plant Health Agency i Storbritannien.	2 dagar	Deltagare: Jordbruksverket och SVA	Utveckla Jordbruksverkets beredskapsplan/Jordbruksverket

Utbildning och samverkan	2 dagar	Uppsala län/ Länets fältverksamma veterinärer	Samverkan och utbildning kring epizootihändelse/Länsstyrelsen Uppsala
Övning rabies		Uppsala län	Samordning av bekämpning av utbrott mellan länets smittskyddsenshet (humansidan) och länsveterinären
Nödvattenövning stor stad (NÖV)	2 dagars seminarier för varje kommun.	Halmstad, Varberg, Falun, Örebro, Lund, Allinsås, Eskilstuna och Enköping. Med på övningen är kommunens förvaltningar, lanstinget, polis, räddningstjänst, försvarsmakten, frivilligorganisationer och stora privata aktörer.	Övningen går ut på att få en fungerande nödvattenförsörjning i våra stora städer. En försörjning som fungerar med tillräckliga mängder vatten, på rätt sätt och i rätt tid.
Regionalt övnings och kunskapsstöd (RÖK)	Föreläsningar, seminarier eller övningar. Från en timme till 2 dagars övningar.	Dalarna, Värmland, Västra Götaland, Skåne: Länsstyrelsen bjöd in till ett klimatseminarium om hur vårt framtida dricksvatten påverkas. Alla kommuner och från alla förvaltningar var inbjudna. Luleå: Länsstyrelserna ville bli utbildade på klimatets effekter på råvatten och dricksvatten. Norrvatten: Övning i att hantera en storskalig händelse med flera kommuner inblandade. Många förvaltningar närvarande.	I första hand går seminarierna ut på att Länsstyrelsen ser att kommunerna behöver kompetens höjas på något område. I samtliga fall är det klimatets påverkan på vårt dricksvatten och vikten av att klimatanpassa sina verksamheter som bedömts som det största behovet.